

ANKARA
**HACI BAYRAM VELİ
ÜNİVERSİTESİ**

**THE WALKING DEAD DİZİSİNİN
SİYASAL OTORİTE VE ŞİDDET BAĞLAMINDA ANALİZİ**

BURCU ŞAŞMAZ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
RADYO, TELEVİZYON VE SİNEMA ANABİLİM DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

KASIM 2019

Burcu ŞAŞMAZ tarafından hazırlanan "The Walking Dead Dizisinin Siyasal Otorite ve Şiddet Bağlamında Analizi" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Radyo-Televizyon ve Sinema Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman (Başkan) : Doç. Dr. Filiz Erdemir GÖZE

Radyo-Televizyon ve Sinema Bölümü, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

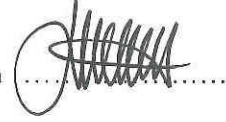
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Nuray Hilal TUĞAN

İletişim Fakültesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Cevahir S. ALTUNDAĞ

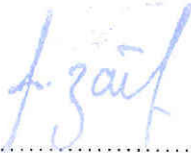
İletişim Fakültesi, Fırat Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum

Tez Savunma Tarihi: 01.11.2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Figen ZAİF

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Burcu Şaşmaz

01.11.2019

THE WALKING DEAD DİZİSİNİN
SİYASAL OTORİTE VE ŞİDDET BAĞLAMINDA ANALİZİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Burcu ŞAŞMAZ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Kasım 2019

ÖZET

İnsanın etkileşime girdiği her yer yaşamsal bir faaliyeti üstlenmiştir. Tek başına hayatta kalmanın bilgisine yeterince sahip olmayan ve dahası kendi dürtülerinin etkisiyle saldırgan doğasına yenik düşebilen insan, sürekli bir grubun ya da kitlenin bünyesine dâhil olarak hayatta kalmaya çalışmıştır. Kendini güvenceye almak ve hayati fonksiyonlarını devam ettirmek amacı taşıyan bu birleşmeler, dışarıya karşı savunmayı gerekli kıldığından insan kendini savunurken tüm canlılar gibi ya kaçarak ya da saldırgan eylemlere göstererek yanıt vermiştir. Fakat birlikteliğin verdiği o güven duygusu, insanların kişisel çıkarlarına yönelik isteklerini belirginleştirmeye başlamıştır. Kaosu önceleyen bu durum beraberinde şiddetin görünümü değiştirerek insanların bireysel ve kitle içi ilişkilerini etkilemiştir. Bu bakımdan sadece insanlara özgü olan kıyıcı saldırganlık, topluluk içinde yaşamayı engelleyici bir duruma dönüşmüştür. Yaşanan bu kaos ve savaş karşısında insanlar, kendinden üstün bir gücün varlığına duyduğu gereksinimle daha büyük gruplar halinde devleti meydana getirmişlerdir. Temelde bir ihtiyaca cevap vermek üzere oluşan devlet zamanla, kendi sistemini oluşturarak tüm insanları etkisi altına almış ve şiddeti güce dönüştürmüştür. İnsana dair tüm alanlara nüfuz edebilen bu güç, insanın dürtülerine müdahale etmiştir. İnsana içkin olan saldırganlığı denetim altına alan devlet, insanın tutkularına da müdahale de bulunarak hem şiddeti hem libidoyu siyasal ve toplumsal alana hizmet etmek için kullanmıştır. İnsanın tek başına kaldığında başvurduğu şiddet, devletle büyümüş, tavandan tabana yayılan bir ideolojik aygıtı dönmüştür. Bu bakımdan The Walking Dead dizisinde insanların geçirdiği değişim, sosyal yapılanmalar ve siyasi boşluklar beraberinde devlete doğru evrilen savaş ortamı ve şiddetin bireysel yapısının nasıl iktidara bağlı bir organ olarak eklemlendiği anlatılacaktır.

Bilim Kodu : 115704
Anahtar Kelimeler : Şiddet, doğa durumu, saldırganlık, mülkiyet, devlet, savaş, kitle, uygarlaşma, The Walking Dead
Sayfa Adedi : 155
Danışman : Doç. Dr. Filiz ERDEMİR GÖZE

ANALYSIS OF THE SERIES ‘‘THE WALKING DEAD ‘‘ IN THE CONTEXT OF
POLITICAL AUTHORITY AND VIOLENCE

(Graduate Thesis)

Burcu ŞAŞMAZ

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY
GRADUATE EDUCATION INSTITUTE

November 2019

ABSTRACT

Every single place, with which mankind has interacted, has undertaken a vital activity. Not knowledgeable enough about survival on his own and moreover likely to surrender to its violent nature as a result of his own impulses, mankind has been constantly trying to survive by including himself within the spheres of a group or a mass. Since these unions, the aim of which are to secure one’s self and resume one’s vital functions, necessitate defense towards the outside world, mankind, while defending himself, has either fled or reacted against violent actions, like all living beings. However, the feeling of trust stemming from the state of together has started to highlight mankind’s wishes related to their own personal gains. A prelude to chaos, this situation has changed the appearance of violence and impacted mankind’s individual and mass relationships. In this sense, destructive violence, which was once peculiar to mankind, has become a situation that obstructs living inside a society. In the face of this chaos and wars, mankind – with the need for a force superior to himself – has created the state by coming together in large groups. Basically formed to meet a need, the state has in time formed its own system, had an influence on all people and transformed violence into power. This power, which can permeate through all human-related areas, has intervened with human impulses. Controlling the intrinsically human violence, the state has also intervened with human passions and used both violence and libido to serve the political and societal spheres. Resorted to by mankind when he is isolated, violence has grown with the state, and became an ideological tool that spreads top-down. In this sense, the setting of war evolving towards the state and the linkage of the individual aspect of violence as a power-attached organ will be recounted alongside the transformations experienced by people, social structures and political vacuums in the series ‘‘The Walking Dead’’.

Scientific Code : 115704

Keywords : The Walking Dead, Violence, state of nature, ownership, state, war, mass, civilization

Number of Pages : 155

Advisor : Assoc. Prof. Filiz ERDEMİR GÖZE

TEŐEKKÖR

Bu çalıőmanın ortaya çıkmasında yardımını ve katkılarını esirgemeyen annem Ufuk ŐAŐMAZ ve babam Ali ŐAŐMAZ'a teőekkűrlerimi sunarım. Ayrıca bu sűrete beni her zaman destekleyen saygıdeęer hocam Filiz ERDEMİR GÖZE'ye teőekkűrű borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
1. GİRİŞ	1
2. ŞİDDET VE SALDIRGANLIK	7
2.1. Şiddet Kavramına Kısa Bir Bakış	7
2.1.1. Şiddetin Çeşitleri	9
2.1.2. Şiddetin Kaynağı.....	15
2.1.3. İllellikten Uygarlığa Şiddet.....	19
2.1.4. Şiddet ve Siyasal Otorite.....	23
2.2. Saldırganlık	27
2.2.1. Saldırganlığın Eğilimi.....	31
2.2.1.1. İçgüdü kuramı.....	31
2.2.1.2. Davranışçılar.....	34
2.2.1.2.1. Bir Öğrenme Modeli Olarak Televizyon İçerikleri.....	37
2.2.2. Saldırganlık Çeşitleri	41
2.2.2.1. Savunucu (yumuşak) saldırganlık	41
2.2.2.2. Kısıyıcı (zalimce) saldırganlık	42
2.2.2.2.1. Ölü sevicilik	44
2.2.3. Saldırganlık ve Cinsiyet.....	44
2.2.4. Saldırganlığı Tetikleyen Faktörler	46
3. DOĞA DURUMU	49
3.1. İnsanın Doğa Durumundaki Hali	49
3.2. Hobbes'un Doğa Yasaları	58

3.3. Doğa Durumu ve Hak Sahipliği	68
3.4. Doğa Durumu ve Savaş	70
3.5. Doğa Durumu ve Siyasal Otorite	76
3.6. Doğa Durumu, Toplumsallaşma ve Toplum Sözleşmesi	81
4. THE WALKING DEAD.....	91
4.1. Dizinin Künyesi	91
4.1.1. Dizinin Öyküsü	91
4.2. Birinci Sezon: Dizide Şiddet Kullanım Pratikleri ve Siyasal Otorite	93
4.2.1. Devlet, Polis, Şiddet	93
4.2.2. Savunucu Saldırganlık	98
4.2.3. Kitle Hareketleri ve Liderlik.....	103
4.3. İkinci Sezon: Dizide Doğa Durumu Kurgusu ve Şiddetin İşlevi	108
4.3.1. Mekânsal Şiddet Dönüşümü Olarak: Yıkıcı Saldırganlık.....	108
4.3.2. Uygarlaşamayan Saldırganlık	121
4.4. Üçüncü Sezon: Dizide Mekansal Dönüşüm ve Siyasal Otoritede Şiddet Olgusu	128
4.4.1. Hapishane ve Düzenin Şiddeti.....	128
4.4.2. Savaş ve Devlet.....	133
5. SONUÇ.....	143
KAYNAKLAR	151
ÖZGEÇMİŞ	155

1. GİRİŞ

Şiddet, bütün siyasal sistemlerde var olan, meşru ya da meşruiyetini farklı yollarla sağlayan bir güç edimidir. Meşruluğu devletin yapısal gücü etrafında şekillenir. Bu haliyle siyasal sisteme içkin olan şiddet bireyler, birey ve gruplar, grup ve gruplar arasında kendini göstererek devletin denetimi altındadır. Devlet bu denetimini, kendi iktidarını sarsacak, kırılmalara yol açacak herhangi bir şiddet edimi karşısında cezalandırma yoluna giderek gösterir. Bu bakımdan devletin şiddeti elinde tutması yönetimle alakalı, yönetime eklenmiş bir aracı işlev görevi görür.

Hobbes, şiddeti, insanların doğa durumunda hayatta kalma mücadelesi verirken kullandığı bir silah olarak tasvir eder. Ona göre belirli bir sistemin olmadığı toplumsal yapılarda tüm bireyler eşit haklara sahiptir. Bu eşitlik meselesi, herkesi aynı şeylere eşit mesafede kıldığından kaosa yakın bir durumun oluşmasını sağlar. Bu halde tüm insanlar, şiddete ve saldırganlığa meyillidir. Herkesi düzenleyecek üst bir gücün yokluğu, tüm insanları daha savunmasız kılar, mekânsal olarak savaşa yakın bir ortamın oluşmasına sebep olur. Bireyler bu savaş ve kaos ortamından kendi aralarında bir ahit yaparak kurtulmaya çalışır. Haklarını tek bir kişiye devrederek şiddet de dâhil bütün eylemlerini yetkili gördükleri kişiye aktarırlar. Devlet bu sayede şiddeti daha yasal kılar. Onun uyguladığı şiddet, temelde toplumun devamlılığı için gerekli görülür.

Çalışmanın ana sorunsalını belirleyen devlet ve şiddet olguları bu amaçla The Walking Dead dizisinin üç sezonu üzerinden incelenmiştir. Çalışma şiddetin siyasal ve sosyal bağlamlarını ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. Siyasal otoritenin yani devlet yapısının oluşum sürecine kadar şiddetin dönüşümünü incelenerek, şiddet ve devlet ilişkisinin birbirlerine etkileri çalışmanın amacı kapsamında önemli kabul edilmiştir.

Literatür incelemeleri sırasında şiddetin sosyal ve siyasal yapıdaki etkileri farklı türler ve içerikler etrafında incelenmiş, daha çok kültürel kodlar üzerinden şiddetin görünümü meselesi tartışılmıştır. Zombi filmleri ya da dizileri üzerinden yapılan çalışmalar ise özellikle 1970'ler kapitalist hareketlerden yola çıkılarak sistemsiz eleştiri noktasında çalışılmıştır. Tüketim çılgınlığı, yığın kültürü gibi çeşitli sosyal sorunlar etrafında incelenen zombi filmleri bu bakımdan daha sosyolojik araştırmalar için kaynak sağlama niteliğine kavuşmuştur. Bu bakımdan bu çalışma, zombi dizilerinden hareketle kaos

ortamında kullanılan şiddetin görünümü ve dönüşümü meselesi üzerinden sistemsel yoksunluğa düşen karakterlerin devleti oluşturma sürecini vermeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda çalışma, şiddet ve devlet olgusunun birbirine eklemlenme sürecine kadar geçirdiği değişimler sosyal, siyasal, fizyolojik ve psikolojik alanlarda yapılacak nitel çalışmalara hizmet edecektir.

Çalışma, The Walking Dead isimli zombi dizisi üzerinden değerlendirildiğinden çalışmanın varsayımları dizinin kurgusal evrenine göre belirlenmiştir. Bu bakımdan, dizi, diğer zombi filmlerinin nitel araştırma sonuçlarına göre devleti, siyasal otoriteyi olumlayan bir anlatıma sahiptir. Dizide oluşturulan siyasal otorite, karakterleri dönüştüren ve onları muhalif kılmayan bir niteliktedir. Şiddet olgusu bilimsel alanda kimi düşünürler tarafından fizyolojik temellere dayansa bile dizinin mizanseninde topluma uyum sağlama sürecinde dönüşüme uğramaktadır. Son olarak dizi içindeki karakterlerin şiddete olan mesafesindeki değişim, doğuştan getirilen özellikleri geri plana atarak mekânsal düzlem içinden ilerlemektedir.

Bu bağlamda çalışmanın evrenini dizinin üç sezonu oluşturmaktadır. Her sezon kendi içinde alt başlıklar altında incelenerek şiddetin kavramsal çerçevesi ve devlet yapısının şiddete etkisi değerlendirilmiştir. Üç kısımda incelenen bu kavramlardan ilk olarak şiddet olgusu incelenmiştir. Şiddetin kelime anlamı olarak, bir başkasına zarar verme, onun fiziksel bütünlüğünü tehdit etme yoluyla öldürme, sakat bırakma ya da yaralamayı içeren fiziksel ve ruhsal tüm eylem biçimlerini kapsar (Ünsal,1996). Şiddetin fizyolojik ve sosyal etkileri de tartışılarak etki alanı belirlenmiştir. Özellikle şiddetin insan doğasına içkin olduğu düşünen yaklaşımlar etrafında, şiddetin insandan tedavi edilmesi ya da ondan çıkartılmaya yönelik her eylem, insanı hadım etmek anlamına gelir (Arendt,2003:76). Özellikle Freud, Machiavelli, Hobbes gibi isimler şiddetin insana eklemlenmiş yapısının önüne geçebilmenin toplumsal ve siyasal sistem içinde mümkün olabileceğini ifade ederler. Dolayısıyla çalışma şiddetin etimolojik kökenine inerken ontolojik yaklaşımlara değinerek sadece sosyal ve siyasal alana hizmet etmektedir.

Çalışmanın ikinci kısmını ise, Hobbes'tan hareketle doğa durumu tasviri oluşturmaktadır. Doğa durumunun tarihsel örneklerinden yola çıkılarak oluşturulan bu bölüm, dizi içinde özellikle ikinci sezon üzerinden metaforik olarak değerlendirilmiştir. Bu bakımdan doğa durumunun ne olduğu sorunsalı üzerinde dururken insanın toplumsal yapısı da önemli

görülmüştür. Özellikle Hobbes, siyasal sistem yoksunluğu içinde olan insan için, ‘‘homo homini lupus’’ yani ‘‘insan insanın kurdudur’’ ifadesini kullanır. İnsan bu özelliği dolayısıyla, kendini önemser ve kendi güvenliğini sağlamak için diğer insanlarla işbirliğine girer. Bu iş birliği basit ve temel güdülerin tatminine yöneliktir. En büyük gereksinimi hayatta kalmak ve güvenliğini sağlamak olan insanın bu güdülerinin başkası tarafından engellenmesi saldırganlık eğilimlerini ortaya çıkarır. Bu durum daha çok savunucu saldırganlık denilen bir içsel direnmeyle engellenir. Fromm’un ifade ettiği anlamda savunucu saldırganlık, tüm canlılarda kendini gösteren kaçma ya da savunmaya dönük eylemlerdir. Dolayısıyla fizyolojik temeli olan bu saldırganlık biçimi, doğa durumunda insanın başat silahı olmuştur.

Çalışmanın ikinci kısmı aynı zamanda doğa durumu içinden insanın dürtüsel ihtiyaçlarının siyasal otorite oluşum sürecinde yaşadığı değişimleri de ifade eder. İnsanın varlığını devam ettirebilmesi ve uzun vadede barışı sağlayabilmesi bir toprak parçası ve bir sözleşmeye mümkün kılınır. Doğal hukukla güvenliği sağlamanın mümkün olmaması ve adalet, hakkaniyet gibi kavramların kişisele hizmet etmesi üst bir gücün varlığını gerekli kılar. Dahası yokluk durumunda kibir, öç alma, şiddet kullanımı gibi doğal duyguların ortaya çıkması kaosu ve savaşı devam ettirir. Bu bakımdan herkesin tek bir yasaya bağlı olması ve eylemlerini empati kurarak gerçekleştirilmesi ancak savaşı sonlandırabilir (Hobbes,1993:127). Tüm bunlar sağlandığında ise insanın kendi güdüsel yapısı doğa yasalarını yetersiz kılar. Özellikle kişisel çıkarların devreye girdiği, toplumsal alanda libidinal engellemelerin yaşanması, insanın savunucu olarak başvurduğu saldırganlığı daha yıkıcı hale getirir. Freud, her ne kadar toplumsallaşmanın saldırganlığın önüne geçebileceğini söylese de Fromm sürekli pompalanan bu güdünün bastırılmayacağını ve kendini açığa çıkarma yolunu her şekilde deneyeceğinden bahseder. Öyle ki sadece insana için olan bu saldırganlık olgusu için tarihte çeşitli örnekler mevcuttur. İnsanlık tarihinde yamyamlık gibi bir olayın yaşanmış olması, insanın her zaman pasif bir saldırgan tutum içinde olmadığını gösterir. Bu saldırganlığı nitelendiren şey, yalnız insanın benzerlerine zarar vermeyi ve onları yok etmeyi engellemesi değil, ayrıca onların öz yıkımını da benimsemesidir (Mitscherlich, 2000:96). Öyle ki az sayıda insanın birleşmesi bile bir güvenliği sağlamak ve yıkıcı saldırganlığını önüne geçmek için yetersizdir. Sadece eklemeler ve kitlesel hareketlenmeler güç üstünlüğünü harekete geçirir ve saldırganlığı teşvik eder. Bu bakımdan güvenlik için ihtiyaç duyulan çokluk ya da rakamsal birim, düşmanın gücüne kıyasla belirlenir (Hobbes,1993:128). Bu da ancak bir devlet

bütünleşmesiyle mümkündür. Mülki bir varlık altında birleşen insanlar devlet yapısı için gereken tüm uyumu gösterirler. Bu bakımdan tüm insanları ortaklığa sürükleyen bir içgüdünün varlığı devletin oluşumunu kolaylaştırır. İnsan her ne kadar güvenliğini sağlarken silahı kullansa da karşıt durumlar için de kullanabileceği olgusu, silahın en erdemli bir el tarafından tutulmasını ve adaletin şiddet üzerinden de etkisini göstermesi gerekmektedir. Aristoteles devleti, adaletin orta direği olarak tanımlarken temelde bu işlevine de gönderme yapar. Onun neyin adaletli olduğuna karar verebilen güdüsü, şiddeti kontrol altına alır ve tüm insanlığa yarar sağlar (Aristoteles,1993:10). Dolayısıyla devlet, bir bütünlüktür. İnsanlar arasında yaşanacak çıkar çatışmalarını kendini ilk defa bir toprak parçası üzerinden gösterir. Rousseau, toprak mülkiyetinin bir savaş yaratacağı olgusunu doğrularken Hobbes ise siyasal sistem oluşmasını için bunu gerekli görür. Bu yüzden bunun korunmasına yönelik her eylem kendi meşruluğunu tıpkı bir siyasal sistemde olduğu gibi kazanır.

Kendi siyasal gücünü kurmaya çalışan birimler, kendi varlığını korumak amacıyla, herhangi birini boyun eğdirme, yaralama veya öldürme gibi eylemlere daha rahat girerler. Başka bir gücün varlığı, insandaki yıkıcı dürtülerin dürtüsel tatminle çakışmasını sağlar ve savaşı devam ettirir. Öldürücü amaçla yapılan bu eylemde insanoğlu, eğer durum gerektiriyorsa, kendi benzerlerini ortadan kaldırmak için, elinde bulundurduğu her aracı gözünü kırpmadan kullanır (Mitscherlich,2000: 105). Bu bakımdan toplumsal düzeni bozan bu olgunun önüne geçilmesi ancak herkesin tek bir gücün varlığına itaat ederek ve o güce bağlı olarak mümkün kılınabilir.

Bahsedilen güvenliğe, devlet çatısı altında birleşenlerin öldürmeme, çalmama vb. gibi bu türden eylemler konusunda aldıkları kararlara yasalara riayet etme veya kendi aralarında yaptıkları sözlü ya da yazılı bir sözleşme ile ulaşılmaz. İnsan karakterindeki kötülük herkes için aşıkardır ve deneyim ceza korkusu olmadan tek başına verilen bir sözün insanın görevlerini yerine getirmesini sağlama konusunda yetersiz kalır. Dolayısıyla güvenlik sözleşmelerle değil insanların kendilerine iyi görüneni seçmesi ve ortak bir güce itaat etmeleriyle gerçekleşir (Hobbes,2010:90). Devleti önceleyen bu durum Aristoteles'in deyişiyle, tüm topluluklar için en iyiyi amaçladığından barış ve huzur devletle sağlanır.

Bu bilgiler etrafında çalışmanın üçüncü kısmını The Walking Dead dizisinin üç sezonu üzerinden oluşturur. Alt başlıklar halinde analiz edilen dizide şiddet olgusu, sosyal, siyasal

ve psikolojik değişimler göz önüne alınarak değerlendirilecektir. Bu bakımdan birinci sezonda dizi içinde kurgulanan şiddet, daha resmi ve ilkel bir amaca hizmet eder. Savunucu özellikte olması onu tüm canlılara endekslediğinden kurgusal evrene uygun niteliktedir. Dolayısıyla karakterlerin tercih ettiği saldırganlık biçimi, genel görünümü itibariyle hayati amaçlara yöneliktir. Dahası ana karakterin polis olması ve kitleler halinde hareket etmeleri devleti arama süreçlerinde birlikte kalmalarını sağlamıştır. Bu birliktelik polis karakteri vasıtasıyla şiddeti devlet tekelinde meşru saymaktadır. İkinci sezon ise şiddet olgusunun değişen yapısını mekânsal düzlemde değerlendirmektedir. İlk sezonda devletin ortadan kalktığı bilgisine ulaşan karakterler, şiddet mekanizmasını ilk olarak mekânsal düzlemde değiştirmiştir. Doğa durumu olarak tasvir edilen bu sezon içinde karakterler, idari bir bütünlük içine dahil olana kadar şiddetin derecesini artırarak yıkıcı saldırganlık davranışları göstermeye başlamıştır. Mekânsal düzlemde idari bir otoriteyle karşılaşmaları karakterlerin dürtülerini kontrol etmelerini sağlamıştır ve Freud'un uygarlaşma teorisinden hareketle şiddetin kontrol altına alınması verilmiştir. Dizinin üçüncü sezonu şiddetin gücünü ve kapsamını siyasal otorite yapılanmasına bıraktığı bölümdür. Şiddetin görünümü, siyasal düzlemin devreye girmesiyle meşru ve yerinde bir güç olarak kurgulanmıştır. Savaş olgusu etrafında üçüncü sezonda verilen şiddet, hapisane gibi mimari ve kurgusal anlamı güçlü bir mekanın devreye girmesiyle siyasal yorumlamaları açık hale getirmiştir. Şiddetin üçüncü sezon itibariyle geçirdiğı değişim devlet tekeli üzerinden değerlendirilmiştir. Bireysel düzlemde çıkan şiddet, devlet örgütlenmesine dâhil olurken daha sistematik ve koordineli bir niteliğe bürünür. Devlet, şiddete meşruluğunu kendi eylemleri üzerinden verir. Bu bakımdan şiddet, devletle büyüyen bir olgu haline gelerek modernleşme süreci içinde görünürlüğünü kaybeder. Mekânsal olarak cezalandırma sistemi içine sinen disiplin olgusu, şiddete eklenir. Bireyin bedenine müdahale eden bu olgu özellikle hapisane gibi kurumlar vasıtasıyla diri tutularak, ideal olana yönelik bir müdahale şeklinde gösterilir. Bu bilgiler dahilinde üçüncü sezonun son alt başlığı Foucault'un Hapisane'si üzerinden değerlendirilerek şiddetin bir ceza mekanizmasına dönüşümü ve aynı zamanda meşru bir güç niteliğine bürünmesi bilgileri üzerinden değerlendirilir. Bu bakımdan şiddet, insanın var olduğu her mekân içinde varlığını gösterir. Sadece yasal olan ve olmayan yönü bakımından farklılık gösteren şiddet, ilkel düzeyden moderniteye geçerken devlet gibi kendini topluma endeksler ve onun içinde kendine yer bulur. Bireysel olanın bastırılmasına yönelik olan bu süreç, devletin ideolojisine yardım eden ve meşru kabul edilen bir olguya dönüşür.

Bu bakımdan çalışma, belirlenen kurgusal evrenin etrafında devlet, şiddet, kitle hareketleri ve saldırganlık üzerinden değerlendirilmiş ve devletin yapısal etkinliği önemli kabul edilmiştir. Dahası karakterlerin siyasal otoriteye olan bağlılıkları toplumsallaşma olgusu üzerinden değerlendirilerek şiddetin görünürlüğü devletin görünürlüğüyle zıt olarak sonuçlandırılmıştır.

2. ŞİDDET VE SALDIRGANLIK

2.1. Şiddet Kavramına Kısa Bir Bakış

Şiddet, gündelik hayatta karşımıza çok sık çıkan bir kavramdır. Şiddet genel olarak içinde saldırganlık, kaba kuvvet ve çatışma bulunan sözlü ya da bedensel zararları içerir. Etimolojik yönden, şiddet sözcüğü dilimize Arapçadan geçmiştir. Kelime, Kamus-i Turki'de sertlik, sert ve katı davranış, kaba kuvvet kullanılması olarak tanımlanır (Ünsal,1996).

Şiddet kullanımı eylem düzeyinde değerlendirildiğinden insanlarda şiddet kullanma, kanuna uymamak, kişiye zarar vermek, hakaret etmek, onurunu kırmak, sükunet ve huzura son vermek, birinin hakkını çiğnemek, hırpalamak, incitmek, canını acıtmak, zor kullanmak, yıkıcı ve sarsıcı davranışlarda bulunmak, aşırı derecede öfkeyle başkalarının hakkını gasp etmek şeklinde kendini gösteren davranışlardır (Erten ve Ardalı, 1996).

Püsküllüoğlu ise Türkçe Sözlük'te şiddet kelimesini güncel ölçekte değerlendirip günümüz kullanımları açısından ifade eder ve şiddeti kendi görüşünde olmayan kişilere kaba kuvvet kullanma, sert davranma, sertlik gösterme gibi eylemler üzerinden tanımlar. İnsanları sindirmek ve korkutmak amacıyla yapılan girişimleri ise şiddet olayları olarak adlandırır (Aktaran Ünsal,1996).

Kelimenin yabancı kaynaklarda kullanımı ihlal etmek, zarar vermek gibi anlamları karşılarken kuvvet, hız ve aşırılık gibi anlamlara da denk gelir (Okumuş,2014:14). Örnek olarak Fransızcada şiddet kelimesi, kullanılan adıyla violence, bir kişiye baskı, eziyet ya da güç uygulayarak kendi isteği dışında bir şey yapmaya zorlamak, taciz, kaba kuvvet, işkence, bedensel ya da psikolojik acı çektirme ve yaralama gibi özgürlük kısıtlayıcı tüm eylemleri içerir. Latin kökenli violence sözcüğü Fransız diline violentia aracılığıyla girmiş ve bu kelime de şiddet, sert, acımasız kişilik ve güç anlamlarına denk gelmektedir (Ünsal,1996).

Şiddeti bedene zarar verme, bedeni zedeleme gibi fiziksel etkileriyle beraber, kişisel özgürlüğü kısıtlama, kabul edilen ya da devam ettirilmesi zorunlu doğal süreçleri bozma ya da uymama, engelleme, gelişmesine müdahale etme, kısıtlamalar getirme, sert ve güç

uygulama ya da bunlara başvurma yoluyla gibi psikolojik etkileri olan bir yapı olarak da tanımlanabilir (Hobart,1996).

Hukuk dilinde şiddet, eşhaşa yani şahıslara karşı işlenen suçlar olarak nitelendirilir. Türk Ceza Kanunu madde 448-450'de adam öldürme cürümleri adı altında geçen, kasten adam öldürme, yine TCK, madde 456'da şahıslara karşı müessir fiiller olarak geçen ve bir kişinin yaşam sıhhatinin ihlali, eza verilmesi ya da akli dengelerinde bir karışıklık yaratma gibi eylemler altında nitelenen fiziksel şiddet anlayışını kapsar. Sadece mala verilen bir şiddet kavramından bahsetmekten öte, kurbanın canı, akıl sağlığı, bedensel bütünlüğü, özgürlüğü de anayasa maddelerinde şiddet unsurunu tanımlayan eylemlerdir. Öldürme, yaralama, tecavüzde bulunma, adam kaçırmak, yol kesmek, rehin almak gibi unsurları içeren cebir ve şiddet kullanımı, kurban üzerinde şahsen ya da malen zorlamaya dayanır (Ünsal,1996).

Oxford English Dictionary, şiddet sözcüğünün kullanım alanlarını gösterirken, bu kavramın birçok alanda karşımıza çıktığını belirtir ve bu kavramı bedene zarar verme, zedeleme, kişisel özgürlüğü kısıtlama, zor kullanarak kısıtlama, kişisel özgürlük alanına müdahale, bozma ya da daraltma, ifadede anlam çarpıtılması, kişisel duygularda aşırılığa kaçma, güç gösterisi, hak ihlali, doğal süreçlere dışardan müdahale yoluyla gelişimini durdurma, kısıtlamalar getirme, alışkanlıkları yerinden oynatma gibi davranışlarda bulunma olarak tanımlar (Hobart,1996).

Genel anlam itibariyle öfkelenmek, kızgınlık, nefret söylemleri, kişiyi aşağılamak ve ya da bedensel ya da ruhsal ceza vermek, onu kontrol altında tutmak şiddetin temel etki alanlarından biri olarak görülür (Okumuş,2014:14). Dolayısıyla şiddetin mekânsal olarak ve kişi bazında etkisi düşünüldüğünde öldürme, sakat bırakma ya da zarar verme gibi bedensel tehditleri içeren geniş bir yaptırım alanına sahip olduğu görülür. Bu tür eylemler, bir kişiye ya da gruba fiziksel zarar veren ve ruhsal olarak da etkileyen, güçlü yaptırımları bulunan bir niteliğe sahiptir (Ünsal,1996).

Çoğu zaman şiddet, ya içgüdüsel ve bu nedenle toplumsallaşma sürecinde çok az değişen, ya da sadece ve sadece çevre etkenlerinden kaynaklanan bir davranış olarak görülür. Bu olgu genel olarak, birine veya bir şeye kendince belirlediği bir nedenden dolayı ve bir amaca yönelik zarar verme, faydayı engelleme şeklindeki davranışlar olarak özetlenebilir (Okumuş,2014: 8-9).

Genel olarak şiddet görünen haliyle zorlama, tehdit etme, alıkoyma, ihlal etme, gasp etme anlamları altında cinayet, işkence, darbe, vuruş ve etkili eylem, savaş, terör, baskı, sindirme gibi tüm davranışları kapsayabilmektedir (Okumuş,2014:12).

2.1.1. Şiddetin Çeşitleri

Salt zarar verme, yıkıma uğratma, engelleme, taciz etme amaçlarının ötesinde şiddetin görünürlüğü meselesi vardır. Bu görünürlük şiddeti uygulama biçimi bakımından farklılık gösterir. Şiddetin faili olma, niteliği, etki alanı ve sebepleri şiddetin yan kollara ayrılmasına sebep olur. Bu çeşitlilik kültürel kodlamaları içerdiği gibi, genel-geçer hükümlere göre de belirlenir.

Bedene yönelik onu tehdit edici, yıkıma uğraticı ya da beden bütünlüğü bozan ya eylemlerine kısıtlama getiren fiziksel şiddet, bilinen en yaygın şiddet türüdür. Mimiklere, jestlere sinen, kişiyi gözlemleri doğrultusunda belirli bir davranışa itmeye yönelten, onun fiziksel bütünlüğüne ve ruhsal alanına etki eden diğer bir şiddet türü de psikolojik şiddettir. İş hayatında, okulda, aile içi ilişkilerde, somut eylemler dışında en sık rastlanılan ve ruhsal alan ihlali olarak tanımlanan psikolojik şiddet, etki ettiği kişide mental olarak geri çekilme, özgüven eksikliği, kendini ifade etmede yetersizlik, içe kapanma gibi çeşitli davranış modelleri geliştirir.

Slavoj Zizek, *Violence: Six Sideways Reflections* (Şiddet: Altı Alışagelmedik Tefekkür) isimli eserinde şiddeti bilinen anlamları düzeyinde ‘‘öznel’’, ‘‘sistematik’’ ve ‘‘simgesel’’ olarak sınıflandırır. Öznel şiddet dediği şiddet biçimi, geleneksel algıda yer aldığı biçimiyle şiddettir, yani birinin dayak yemesi veya öldürülmesidir. Sistematik şiddet, ekonomik ve politik sistemlerin pürüzsüz işleyişlerinin sıklıkla yıkıcı sonuçlarıdır. Sembolik şiddet ise, Zizek’e göre, esasında dil kullanarak uygulanan şiddettir. Hegel’in de ifade ettiği gibi, herhangi bir şeyin, nesnenin simgeleştirilmesinde şiddet içeren bir durum söz konusudur ve simgeleştirme nesneyi aşağılayan bir niteliğe sahiptir. Bu şiddet pek çok düzeyde işler. Eşyayı parçalarına ayırır, onun organik bütünlüğünü bozar ve parçaları ve tabiatı bağımsızmış gibi davranır. Eşyayı nihayetinde ona zahir olan bir anlam alanına sokar. Altın ‘‘altın’’ diye adlandırıldığında, o metal bağlı olduğu doğal dokusundan ayrılıp güç, servet, ruhani iffet gibi simgesel anlamlarla, bir amacın parçası haline gelerek şiddet kullanılmış (aktaran May,2016:52). Dolayısıyla şiddetin uygulanma biçimi, eylemsel

olmanın ötesinde kültürel söyleyişler üzerinden de sınıflandırılabilir. Bu anlamda dil kullanımını esaslı bir önem taşır. Dil hem şiddetin taşıyıcısı olma görevini üstlenir, hem de şiddetin sosyolojik oluşumunu kolaylaştırır.

Şiddetin faili olma durumu şiddeti, iki ayrı durum üzerinden değerlendirmeye yol açar. Bu noktada Zizek'in bahsettiği öznel şiddetin benzer tanımını içeren bireysel şiddet ve yasal nitelik kazanmış resmi şiddetten bahsedilebilir.

Bireysel şiddet, failin başka bir kişinin fiziki ya da normal bütünlüğüne zarar verme amacıyla hareket ettiği duygusal dışa vurma eylemidir. Şiddetin en yalın hali, bu tip eylemlerde görülür. Asıl amaca hizmet etmesi bakımından şiddet dendiği anda akla, iki kişi arasında karşılıklı ya da tek taraflı zarar verme ve saldırganlık gelir. Bu eylem bazen gruplardan da kaynaklanmaktadır. Bu görünümüyle şiddet bazen belirli bir amaca yönelik bir vasıta iken bazen de rastgele oluşan ve faillerine bireysel doyum sağlama ötesinde bir özellik taşımayan eylem veya eylemler serisi de olmaktadır. Şiddet her zaman kendisini belirli bir eylem olarak da göstermez. Şiddet içeren durum ve anlar vardır. Şiddet eylemleri nadiren olduğu gibi, uzunca bir hazırlık ve planlama sonucu da ortaya çıkabilmektedir (Eken,1996).

Şiddet bir kişiden, başka bir kişiye, bir gruptan bir bireye veya bir gruptan başka bir gruba, kimi zaman da devlet gibi bir aygıt tarafından bireye veya topluma uygulanabilir (Okumuş,2014:10). Devletin şiddete bulaştığı nokta resmi şiddet meselesini içerir. Daha çok meşru ve yasal zemine oturması bakımından bir caydırıcı güç niteliği görür. Resmi şiddet, ayrıca, bir misilleme yasadışı veya sözde yasadışı şiddete karşı bir cevap olmasıyla da savunulur. Bu nedenle, resmi öldürme eylemleri, devletten alınan emirler sonucunda ortaya çıkmasıyla yasadışı şiddetten ayrılır. Birtakım yüce amaçlara hizmet etmesi bakımından savunulur ve meşruluğunu bu şekilde kazanır. Devletin varlığına olan inanç, şiddetin kabul edilmesini sağlamıştır. Onayın sağlanması kamuoyu desteğini gerektirdiğinden şiddetin devlet yönetimindeki tanımı değişmiştir. Bu nedenle resmi şiddetin meşruluk kazanmasının bir sonucu da kamuoyu desteği birikiminin ortaya çıkmasıdır (Archer ve Gartner, 1996).

Galtung'un ilgisini çeken kişisel ve yapısal şiddet başka bir ayrımı belirler. Failinin belli olduğu durumlarda, şiddet kişisel ya da diğer ifadeyle doğrudan şiddet olarak ifade edilir.

Failin belli olmadığı durumlarda ise, yapısal veya dolaylı şiddet adı verilir. Yapısal diğer adıyla dolaylı şiddet, mevcut yapının bir unsuru olarak eşitsiz güç dağılımı ve eşitsiz yaşam şartlarının olduğu her yerde görülen bir şiddet türüdür (aktaran.May,2016:61). Yapısal şiddet içinde siyasal ve sosyal yapıların etkisi fazladır. İnsanların dahil olduğu yapılar, onların şiddete olan mesafesini belirlediğinden bu şiddet türü, insanların şiddeti kullanım pratiklerini etkiler (May,2016:77). Öyle ki içinde bulunulan siyasal sistem ,şiddeti iyileştirmek ya da daha da kötüleştirmek gibi var olan gücünden yararlanarak kişisel kullanım alanını belirler.

Her yönden uygulama alanı bulabilen şiddet, bedene zarar verme, öz kıyım gibi görünümüyle beraber dışarıya yönelik olarak da gerçekleşir (Okumuş,2014:13). Kendine yönelik denilen öz kıyım ve bedene zarar verici eylemler, kişisel eğilimler doğrultusunda oluşur. İntihar, intihar teşebbüsleri ya da kendi hatasıyla oluşan kaza sonucu ölüm gibi olası tehdit içeren durumlar kişisel şiddet eylemlerini oluşturur (Ünsal,1996).

Öz kıyım üzerine şiddet, daha çok intihar olaylarında gözlemlenir. Durkheim intiharı şu şekilde tanımlar: “Kurbanın kendisi tarafından gerçekleştirilmiş, olumlu ya da olumsuz bir edimin doğrudan ya da dolaylı sonucu olan her ölüm olayına intihar denir” (Durkheim, 2013:14).

Durkheim, intihar olaylarını daha sosyolojik düzeyde temellendirir. Şiddeti belirleyen toplumdur ve toplum yapısı bireyin bedeni üzerinde söz sahibidir. Bu düzlemde yola çıkarak dört çeşit intihar tipi belirlemiştir. Ona göre toplumsal bütünleşmenin düşük olduğu durumlar bencil intihara yol açarken, yüksek olduğu durumlar özgeci intihara neden olur. Toplumun düzenleyici güçlerinin aksaması durumunda anomik (kuralsız) intihar, bu durumun tersi olması, yüksek düzeyde bir düzenlemenin olması durumunda ise kaderci (yazgısal) intihar söz konusudur (Durkheim, 2013:23).

Bencil intihar, topluluğun birey üzerindeki basıncının zayıflamasının, toplumunun çözülmesinin bireyde yaratabileceği tinsel şaşkınlığın sonucudur. Durkheim en çok iki tane birleştirici toplumsal çerçeve üzerinde durur; bunlardan biri din, öteki evlilik ve çocuklar açısından görülen ailedir. Bu sorun üzerinden genel bir sonuca varır. Kadın ya da erkek olsun, insan kendi başına kaldığı, terk edildiği, bir toplumsal grupla iyice bütünleşmediği ve bundan ötürü o toplumsal gruptan kaynaklanan ortak güç ona yeterince canlılık ve yetke vermediği zaman, intihara eğilim gösterir. Bu durumlarda, insanların istekleri bütünleyici

bir ortamın içinde yeterince güçlü kapsanmadığından, genellikle derin bir yoksunluk meydana gelir. İntihar bu anlamda yoksunluğun giderilmesidir. Fakat toplumla olan başka bir ilişki biçimi de intihar üzerinde etkilidir. Özgeci intihar, bireyin ortak değerlere sıkı sıkıya tabi olduğu toplumlarda görülür (Durkheim, 2013:23-24).

Anomik intiharlar ise daha çok toplumu düzenleyici güçlerin aksadığı zaman ortaya çıkmaktadır. Bu tür aksamaların bireyleri doyumsuz bırakmaları olasıdır. Çünkü doymak bilmez haz yarışında serbestçe taşkınlaşan duygular üzerinde çok az denetim vardır (Ritzer ve Stepnisky,2014:95). Durkheim, anomik intiharların ekonomik, politik ve uluslararası ilişkilerde toplumu etkileyen tüm etmenler üzerinden şekillendiği ifade eder. Özellikle krizler, göç durumları ve savaşlar intiharın en yüksek olduğu dönemlerdir. Durkheim, kadercı bir şekilde intihar etmeleri daha muhtemel olanları, gelecekleri acımasızca engellenen ve tutkuları baskıcı disiplinle boğulan kişiler olarak adlandırmıştır (akt. Ritzer ve Stepnisky,2014:96).

Dışarıya dönük şiddet tipleri bireysel ya da kolektif olarak gerçekleştirilebilir. Bu şiddet tipi içerisinde, bireysel düzeyde; kamu malına zarar verme, toplum yapısında çözülmeye uğratacak eylemler bulunurken, kolektif düzeyde ise, grevler, eylemler, toplumu yıkıma uğratacak terör saldırıları yer almaktadır. Bunlar bir kurum ya da bir grup etrafında şekillenmesi bakımından daha ilkesel ve amaç taşıyan şiddet pratiklerini içinde barındırır.

Erich From ise, şiddet panelini geniş tutarak, şiddeti; oyuncu şiddet, tepkisel şiddet, engellemelerden doğan şiddet, öç alıcı şiddet, inancın kırılması üzerine şiddet, ödünleyici şiddet ve kana susamış şiddet şeklinde sınıflandırır. Şiddetin en normal hali olarak gördüğü, oyuncu şiddet, yıkıcılık ya da nefret amacı gütmeyen gösterilerde ortaya çıkar. Bu şiddet türü ilkel kabilelerde gerçekleşen savaş oyunlarında ya da Zen Budistlerinin kılıç oyunlarında da görülebilecek türden bir şiddet edimidir. Bu tür oyunların hiçbirinde şiddet öldürme amacı gütmeyiz. Ölüm olması durumunda ise bu rakibin pozisyon hatasından kaynaklı bir durum olarak değerlendirilir. Tepkisel şiddet ise, bir insanın kendisinin ya da bir başkasının özgürlüğünü, haklarını, yaşamını, onurunu ya da kişisel mallarını korumak için gösterdiği eylemi ifade eder. Korku temelinde gerçekleşen bu şiddet türü, bir gerçekliğe ya da evhama bağlı veya bilinçli ya da bilinçsiz olarak kişinin hayatını etkiler. Temelinde öldürme amacı bulunmayan bu şiddet, yaşama ve var olan düzeni korumaya hizmet eder. Dolayısıyla yapıyı, yıkımdan uzat tutmak ve korumak esastır. Duygulara hitap

eden bu şiddet türü, tehdit edilme duygusundan hareket eder. Bu duygu önderler ya da siyasal liderler tarafından kullanılarak bir zihin bulandırması yoluyla kişileri savaşa hazırlar. Savaşa giren insanların birçoğu bunun var olan düzeni korumak amacıyla yapıldığını düşünür. Gerçek anlamda savaşı kimin, neden başlattığına dair bilgiye sahip değildirler. Dolayısıyla tepkisel şiddet, karşı koyma duygusundan hareketle, ait olanı koruma hissinin en üst düzeye ulaştığı bir sahiplenme davranışdır (Fromm,1990:21).

Tepkisel şiddetin bir başka biçimi olarak değerlendirilen engellemelerden doğan şiddet, herhangi bir isteğin ya da gereksinimin engellenmesi, önüne geçilmesi durumunda ortaya çıkar. Duruma bağlı yaşanan gerginlik neticesinde saldırganlık davranışı meydana gelir. Sadece insanlarda gözlemlenmeyen engellenme durumuna bağlı şiddet gösterimi, hayvanlarda da gözlemlenebilmektedir. Bu türden şiddet içeren saldırgan davranışların engellenmesi ya da şiddet kullanarak önüne geçme yolu genelde boşa çıkan girişimlerdir. Temelde bu şiddet türü; yaşamak, varlığına gereksinim duyduğu şeyi yok etmemek amacıyla gerçekleşen bir şiddet türüdür. Bu tip engellemeden doğan şiddetin bir başka türü de gıpta ve kıskançlıktan doğan düşmanlıktır. Arzu edilen nesneler ya da gereksinim duyulan şeye başka birinin sahip olması durumunda ortaya çıkan şiddet biçimi olarak kendini gösterir (Fromm,1990:22-23).

Öç alıcı şiddet türü, tepkisel şiddete göre farklı bir düzeyde işlemektedir. Tepkisel şiddette amaç, tehdidin yönelttiği zararı başka bir yöne çevirerek, yaşamı sürdürme üzerine odaklanır. Biyolojik bir amaca hizmet eden bu şiddet türü, hayatta kalma içgüdüğü üzerine şekillenir. Fakat öç alıcı şiddet, böyle bir amaca hizmet etmez. Savunma amacı taşımadığı gibi, ilkel ya da modern topluluklar ile bireylerde görülür. Aynı zamanda topluluğun ya da bireyin yaratıcılığı ve gücüyle ters orantılıdır. Güçsüzler, engelliler gibi kendilerine yetemeyen ve zarar gören kişilerin kendilerine olan saygılarını onarmak için seçtikleri yoldur. Dolayısıyla öç almaya yönelik şiddet davranışı bir eksiği tamamlama güdüsü üzerinden şekillenir. Bireyi hayata bağlayan bağlardan birisi inançtır. Bireyin aileye, manevi bir duyguya, çevresindekilere, kendine olan inancı, hayata karşı tutumunu belirlemede önemli bir rol oynar. Dolayısıyla böyle bir inancın yıkılması da tasavvur ettiği hayata yönelik, dışardan bir müdahale olduğu için kişi şiddete başvurur. Bu şiddet türü, inancın yıkılmasından doğan şiddet türüdür. Çoğunlukla çocukların yaşamında görülen bu tür, iyilik, sevgi ve adalete olan inançla başlayan hayatın ilerleyen zamanlarda zarar görmesi üzerinden hareketlenir. Yıkılan inancın, sevginin, bağlılığın yerini zarar verme, nesnelere yönelik şiddetli davranışlar alır ve kaba kuvvet gibi şiddetli tepkilerle boşaltım yoluna gidilir (Fromm,1990:24).

Ödünleyici şiddet, bahsi geçen diğer şiddetlerden farklı, hastalıklı bir durumu ifade eder. Bireyi aktif bir konuma sürükleyen bu şiddet türü, insanı dönüştürmek ve değiştirmekten de öte dünyayı etki altına almayı, onu değiştirmeyi ve dönüştürmeyi düşünür. Öyle ki bu isteğin ilk örnekleri ilkel yaşam içinde mağaralara çizilen resimler, diğer sanat dallarının gelişimi, sosyal ve cinsel hayat gibi alanlarda kendini gösterir. Bütün bu çabaların temelinde dünyaya hakim olma güdüsü yatmaktadır. İnsanın yaratıcı, üretici yetilerini kullanabilmesi aynı zamanda bir güç gösterisidir ve insan zayıflık, kaygı ve korku gibi nedenlerle harekete geçemiyorsa kendini güçsüz hisseder. Güçsüzlük insana acı verir. Acının yarattığı etki bireyin dengesinin bozulmasına, eyleme yetisini harekete geçirmede problem yaşamasına ve bütünüyle güçsüz olduğu hissine kapılmasına yol açar. Böyle bir durumda birey, kendisini dış dünyaya bağlayacak bir yol bulur. Tutulacak yollardan biri güçlü bir kişiye ya da topluluğa boyun eğmek ya da onunla özdeşleşmektir. Başka birisinin yaşamına simgesel bir biçimde katılarak kişi kendisinin etkin olduğu yanılsamasına kapılır; oysa gerçekte yalnızca etkin olanlara boyun eğmekte, onların bir parçası olarak davranmakta, onların sözünden dışarı çıkamamaktadır. Bu bağlamda ödünleyici şiddet, insanın yok etme gücüne göre de belirlenir. Fromm'a göre yaşam yaratabilmek, güçsüz insanda olmayan birtakım yetenekleri gerektirir. Fakat bu yaşamı yok etmek için ise tek nitelik, şiddet kullanımudur. Güçsüz bir insan eline tabanca, tüfek, bıçak ya da kesici-delici bir alet aldığı anda başkalarının ya da kendi yaşamının öcünü bunlarla almış olur. Dolayısıyla ödünleyici şiddet her zaman güçsüzlükten doğar ve güçsüzlüğü ödünleyen bir şiddet türüdür. (Fromm,1990:27-28).

İnsanda hatta diğer tüm canlılarda ortak olan, denetim dürtüsü sadizmin özünü oluşturur. Bir insanın ya da hayvanın üzerinde tam denetim kurmak, egemenliğine katmak, onu nesne konumuna düşürür. Öyle ki onun tanrısı olma durumu, onu istediği gibi, isteklerine uygun olarak yönlendirme amacı taşır. Daha da ileri giderek, o insanı aşağılamak, özgürlüğünü elinden almak esas biçimleridir. Savunma gücünü yitirmiş bir insan üzerinde sonsuz denetim hakkı kurmak şiddetin egemenliğini gösterir niteliktedir (Fromm, 1990:28-29). Nitekim beden üzerine denetim sahibi olma isteği sadizmle bağdaştırılır. Sınırsız tahakküm, haklarını gasp etme, hor kullanma, zarar verme ve kendi ihtiyaçları temelinde kişinin bedeni üzerinde iktidar sahibi olma bu şiddet biçimi içerisinde yer alır. Sadistliği bir de iki geleneksel kavram üzerinden açıklama çabası vardır. Bunlardan ilki, sadistliğin özünün acı verme arzusu olduğu yönündedir. Diğer kavram ise, daha çok Freud üzerinden değerlendirilen cinsel arzu üzerine olmaktadır. Bu haliyle sadizm, cinselliğin bir dürtüsü olarak

görülür ve cinsel çabalarla açıkça ifade edilmese de bilinçdışı biçimi olarak kendini gösterir. Sadistliğin bu kavramsal yönü, cinsel uyanma ve boşalmanın temelini oluşturur. Bir kadına şiddet uygulamak, dövmek, hırpalamak, yaralamak ya da onu boyun eğmeye zorlayan bütün aktiviteler temelde haz veren şiddet ediminin ürünleridir (Fromm,2016:358-359).

Fromm'un belirlediği son şiddet türü, kana susamışlıktır. Bu şiddet olgusu, insanın bireysel olarak gösterdiği bir şiddet türü değildir. Daha çok doğaya bağlı olarak, ilkel bir yaklaşımı temel alarak, insanın gelişmekten korkması, yaşama yönelik kaygılarının olması ve yaşamı aşmanın bir yolu olarak şiddet kullanılır. Var oluşunu gerçekleştirirken ilkel dürtülerle hareket eden insan, aklını kullanmadan ve sorumluluklarının bilincinde olmadan kan akıtma yoluyla varlığını gerçekleştirir. Güçlü, eşsiz ve başkalarından ayrı olduğu hissine kapılır. Kan dökmek, birini öldürmek bu anlamda en büyük sarhoşluk ve kendini doğrulama yolunu göstermesi itibariyle olumlu şiddet biçimi olarak değerlendirilir (Fromm,1990:30).

2.1.2. Şiddetin Kaynağı

Bir kavramı açıklarken toplumsal ya da evrensel düzeyde karşılıklarına göre değerlendirmek doğru sonuca ulaştırır. İçinde bulunulan evrensel ya toplumsal evreler farklı faktörlere sahiptir ve şiddet de bu kavramsal düzey içinde yer aldığı toplumun değerlerinin etkisini altına girer. Yapısı itibariyle çok farklı ve değişkenler etrafında kendini gösterir. Bu durum şiddeti açıklarken şiddetin kültürel, yapısal ve etkileşimsel yaklaşımlar etrafındaki çözümlenmesine önem kazandırır (Okumuş,2014:84). Nitekim şiddet bu yaklaşım etrafında iki farklı görüş temelinde incelenmiştir. Böylece yapısı, kaynağı ve etkilendiği alanlar çözümlenebilmiştir. Bunu yaparken insanı merkeze alma yolu tercih edilerek şiddetin insan temelli olması önemli görülmüştür. Dolayısıyla şiddetin kaynağı araştırılırken insanın içinde bulunduğu sosyal, psikolojik, fizyolojik ve kültürel yapısı önemlidir. Bu nedenle gündelik yaşamın bir parçası olarak şiddet, yaşamın sürdürüldüğü veya insan etkileşiminin gerçekleştiği tüm alanlarda ortaya çıkar (Okumuş,2014:70).

Şiddetin kaynağı üzerine bahsi geçen iki yaklaşımdan birincisi şiddeti insan fizyolojisine eklemlerken diğeri ise sosyal alan üzerine odaklanır. Sosyolojik temelli yaklaşım, şiddeti

doğuran etmenlerin kültürel, yapısal ve ekonomik düzeyde etkilendiğini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım kültürel anlamda, şiddet davranışının toplum içinde öğrenilen bir şey olduğunu savunurken, şiddetin kimi toplumlarda kullanımının yaygın ve kabul gören bir durum olduğunu ifade eder. Yapısal bir sosyolojik yaklaşım, toplumun alt-kültürel değerleri üzerinden hareketle ataerkillik, erkeklik, namus, şeref ve öç gibi daha çok erkek egemen söylemlerden üzerinden bir sebep-sonuç ilişkisi kurar (Okumuş,2014:104). Dolayısıyla şiddeti toplum temelli değerlendiren bu yaklaşım için, şiddetin temel evrenini de yine toplum oluşturmaktadır. Şiddet toplumda öğrenilir, paylaşılan değerler üzerinden iletir ve kültürel kodlamalarla toplum geneline yayılır. Kültür, şiddeti teşvik edici bir niteliğe sahiptir. Bireyin toplumsal konumu, sosyal ilişkileri şiddetin form değiştirmesine, toplum içinde kabul gören bir düzeye ulaşmasına sebep olur.

Sosyolojik kuramlar alanında çalışan bilim insanları, öğretmenler, psikiyatristler de şiddet olgusuna bireyin etkileşime girdiği toplum ve ebeveynleri üzerinden giderek algılamaya çalışırlar. Bu kapsamda bireyin aile ilişkileri, ailede paylaşılan değerler, sorunları çözme biçimi, birlikte hareket edebilme kabiliyeti göz önüne alınarak bireyin şiddeti ailede ne kadar öğrendiği ya da öğrenmediği üzerinde çalışılır. Winnicott'a göre şiddete eğilimli bir kişinin bu davranışının altında aile ilişkilerde şefkatin ve gösterilen davranışların etkisi vardır. Yetersiz kalan sevgi gösterimi, anne ve baba ilişkisi içinde çocuğu şiddete itebilir (aktaran Moses,1996). Bireyin şiddet davranışını kazanmasında ailesel kaynakların önemli bir veri olmasının sebebi, ailenin her birey için ilk sosyalleşme, ilk eğitim kanalı işlevi görmesinden kaynaklanır. Çünkü birey doğumdan yetişkinliğe kadar, eğitim hayatının birçoğunu aile içinde öğrenir. Dolayısıyla ailede gördüğü ve temas kurduğu her davranış biçimi onun şiddete olan mesafesini ve suç işleme olasılığını belirlemektedir (Okumuş,2014:78).

Oluşan perspektif doğrultusunda şiddet kavramının kültürel- yapısal ve etkileşimsel faktörlerden oluşan genel bir kuramsal perspektif tarafından daha iyi çözümlenebileceği ileri sürülmüştür. Çünkü bireylerin sorunları çözme ve algılama biçimi, aldıkları inisiyatif toplumdan ayrı düşünülemez. Şiddet toplumun sosyo-kültürel yapısı üzerinden şekillenir. Dolayısıyla bireylerin şiddete başvurmaları çocukluk, ergenlik gibi zaman aralıkları da göz önüne alınarak sosyalleşmeleri üzerinden değerlendirilmelidir (Okumuş,2014:71).

Temelde şiddetin verili olduğunu ve insanın yapısının buna uymak için yeterli olduğu üzerine başka bir yaklaşım daha mevcuttur. Bireyin etkileşime girdiği alan, aile ve kültürel faktörleri yeterli veri olarak kabul etmeyen bu yaklaşım şiddetin insan hayatında doğuşundan itibaren verili olduğunu sadece tetikleyen faktörlerle ortaya çıktığını savunur. Şiddeti insan fizyolojisine ekleyen yaklaşım biyolojik ve psikolojik-psikiyatrik açıdan bireyin şiddete eğilimi üzerinde değerlendirmede bulunur. Biyolojik açıdan bakıldığında şiddetin beyin işleyişine bağlı bir tutum olduğu kabul edilir. Kimyasal ve hormonal etkileşimler beynin işleyişine etki eder. Bu çerçevede diyetler, alerjiler, hormonal rahatsızlıklar, testosteron gibi kimyasal faktörler, beynin nöropsikolojik yapısını ve XYY sendromu gibi genetik faktörler üzerinden beyin analiz edilmektedir. Psikolojik ve psikiyatrik yaklaşım ise şiddet olgusunu bireyin zihinsel süreci, psikopatolojik sendromlar, içgüdüsellik, zeka düzeyi, hiperaktiflik seviyesi, egosantrizm, rijitlik, zihinsel rahatsızlıklar, kişilik bozuklukları ve sinirlilik gibi kişilik özellikleri ekseninde açıklamaktadır (Okumuş,2014:71)

Hannah Arendt için (2003), şiddet, insanın sahip olduğu doğal duygulardandır. İnsanı sahip olduğu bu duygu üzerinden tedavi etmek ya da düzeltmeye çalışmak, onun alanına müdahale etmek demektir. Bununla birlikte, kişilerin ya da kişinin şiddete neden eğilimli olduğunu anlamaya çalışırken Augustine'den Freud'a birçok isim, insana içkin olduğu düşünülen şiddetin iki farklı mikro düzeyde açıklamasını sunar. Bunlardan ilki insan doğasını merkeze alan, insanın özünde günahkar olduğunu düşünen ontolojik kabullenme üzerinedir. Machiavelli'nin insanların her zaman için nankör, saldırgan, değişken olduğunu ifade etmesi örnek olarak verilebilir. Bu açıklama, beraberinde toplum içinde uzun dönemli barışçıl bir tutumun nasıl sağlandığı üzerine olan tartışmaların etrafında döner. İkinci açıklama ise, insanı temelde yine vahşi, ilkel ve kana susamış olarak değerlendiren fakat topluma uyum sürecinde bu özelliklerinin değişip toplum içinde barışçıl bir tutum sergileyeceğine dair bir görüş üzerinden şekillenir (Keane,1998: 105-106).

Farklı yaklaşım türleri, siyaset felsefesini de ilgilendiren konuları kapsar. Özellikle ikinci yaklaşımın sunduğu, bireyde mevcut şiddet olgusunun uygarlaşma süreci içinde törpüleneceği düşüncesi toplum sözleşmeleri için tartışma konusu olmuştur. Öyle ki Hobbes, insanların istikrarsız bir ortamda şiddete meyilli olduğunu, başkalarının hakkını kolayca gasp edip kendi güvenliğini sağlamak için gerekli gördüğü her şeyi yapabileceği düşüncesine sahiptir. Onun temel savı, şiddetin insan doğasında olduğu yönündedir.

Dağınık güçler, tek bir güç olarak birleştiği takdirde insanlar kendi güvenlikleri ve hayatta kalma güdülerini üzerinden sisteme uyum gösterirler. Doğa durumunda herkesin eşit olması rekabeti artırdığından savaş ve yıkım düşüncesini de beraberinde getirir. Dolayısıyla insanı medenileştiren, ehlileştiren yapı iktidar düşüncesidir. Bu fikir üzerinden Freud da aynı çıkarımda bulunur.

Freud, insanın uysal ve sevgiye gereksinim duyan bir canlı olarak tanımlarken tehdide uğradığında hakkını savunabilen, kendi içinde şiddete eğilimi olduğundan da bahseder. Dolayısıyla insan, ilişkide bulunduğu her insanı şiddetini, saldırganlığını giderebileceği bir ihtiyaç yeri olarak görmektedir. Bu açıdan insan, başkasının üzerinde sınırsız bir hakka sahip olduğu, onun hakkını gasp edebileceği, canını yakabileceğini, istediği her şeyi yapabileceği birisi olarak görür. Öyle ki koşullar elverişli olduğunda, insan sakındığı ve toplum için kabul görmeyen tüm davranışlarını ortaya çıkarır. Dolayısıyla insan temelde vahşi bir canavardır (Freud,1999:28).

Topluma uyum sağlamak ya da toplumun istediği yöne doğru evrilmek, şiddetin yapısını konusunda fikir verir. Hobbes, Freud ve Machiavelli gibi isimler dışında Darwin, Hegel, Lorenz, Malthus, Adam Smith ve Nietzsche gibi düşünürler de şiddetin, yaşam mücadelesi, iktidarın varlığına olan gereksinim, ölüm içgüdüleri gibi farklı etmelerin etkisinde olduğunu düşünür. Böyle bir gerekçelendirme şiddeti, doğal bir durum olarak yorumlanmasına sebebiyet verir (Okumuş,2014:35).

Bu tür yaklaşımlar şiddetin insan doğasında doğuştan olduğunu kabullenir. Şiddeti tarihsel bir olgu olarak değil, bu yönüyle evrensel düzeyde inceler. Öyle ki şiddete içkin olan tarafımız, diğer taraftan hayata ve hayatta kalmaya karşı güdüleyici bir işlevi sahiptir. İnsan bu sayede biyolojik olarak verili şiddeti bir yetenek olarak geliştirir ve hayata adaptasyon sürecinde etkisini kullanır (Okumuş,2014:90). Bu sav temelinde Darwin de şiddetin hayata hizmet eden bir amacı olduğunu vurgular. Şiddeti doğal seleksiyonun yanında yani güçlünün hayatta kalabildiği bir dünya görüşüyle beraber şiddetin bu amaca hizmet ettiği anlayışını savunur. Dolayısıyla şiddet, insanı tatmin edici bir amaçla varlığını insan bedeninde devam ettirebilir (aktaran Benjamin,2010: 20).

Şiddetin insanın genetik yapısındaki farklılık üzerinden şekillendiği görüşü onu bu haliyle diğer canlılardan ayrı kılar. Kendi türüne şiddet uygulayabilen, onu öldürebilen tek canlı

türü olan insanlar, şiddetin farklılığını bu noktada ortaya koyar. Ket vurma mekânizmaları olarak geçen tutum, hayvanların şiddet kullanımını bakımından insanı onlardan ayıran yapısını sergiler. Bu mekânizma, kendi büyüklüklerindeki hayvanları kolayca öldürebilecek olan türler arasında en yüksek biçimde oluşmuştur. Bir kuzgunun kendi gibi olan başka bir kuzgunu gaga vuruşuyla gözüne zarar verebilecek olması ya bir kurdun bir ısırlığıyla başka bir kurdu öldürebilecek güce sahip olması gibi örnekler, bu mekânizmaların etkisiyle ilgilidir. Ket vuruşlar, bu bakımdan türler arasında çeşitli davranışları engelleyici işleve sahiptir. Dolayısıyla doğal ortamda hayvanlarda türler arası bir şiddetin varlığından bahsetmek mümkün değildir (Lorenz,1996).

Bir başka örnek, oriks antilobu, aslana karşı kullandığı sivri boynuzlarını kendi türüne karşı hiç kullanmamıştır. Zürafa, kendine saldıran yırtıcı hayvanlardan korunmak için çiftelerini kullanır ama kendi soyuna karşı boynuzlarını kullanır. Aynı şekilde iri yırtıcı bir hayvanda kendi türü dışında başka avıyla yaptığı bir dövüşte daha farklı davranır. Oysa insan davranışında ayırt edici bir ayırım görmek mümkün değildir. İnsan bir savaşa girdiğinde elindeki tüm olanakları devreye sokarak benzerlerini yok etmek için mücadele eder (Mitscherlich,1996). Dolayısıyla insanın şiddet üzerine fizyolojisi temelde amaçları doğrultusunda şekillenmiştir. Sosyal, psikolojik ve fizyolojik etkenlerin etkisiyle şiddetin kullanım alanı zamanla yer ve form olarak değişmiştir. Bugün insanın başka birine uyguladığı şiddet, bir ihtiyaç üzerinden şekillenir. İlkellikten modernliğe geçerken şiddetin bu düzeyde kullanım ve onu gösterme biçimi, uyum söz konusu olduğunda farklılık yaratmaktadır. Bu bakımdan zamanla insan ihtiyaçlarında bir değişim olmamakla birlikte toplum yapısına gösterilen uyum, insanın şiddet kullanım üzerindeki eylem alanını değiştirmiştir.

2.1.3. İlkellikten Uygarlığa Şiddet

Tarihsel bir başlangıç olarak insanın cennetten kovulması meselesi ele alındığında, doğayla baş başa kalan birey, bunun üzerine düşünmeye başlamış olabilir. Kavramak, sorular sormak, basit deneyler geliştirmek bunların bir parçasıdır. Öyle ki gündelik hayatta işine yarayacak taş baltalar, aletler, ateş ve barut bunların en iyi bilinen örnekleridir. Pratik bir amaç için yapılan bu basit araç-gereçlerle hayatın sürdürülmesi dışında başka eylemlerin de gerçekleştiğini tarihsel olarak bilinir. Ele geçirilen buluntularda ateşin kardeş öldürmek ve kızartmak için de kullanıldığı biliniyor. Hatta ateşin bu amaçla da kullandığına ilişkin

bulguların yanında küçük parçalar ve kıvartılmış insan kemiklerine rastlanmıştır. Dolayısıyla insan doğayı ele geçirirken, belirli bir denetim mekanizmasının denetiminde olmaktan ziyade şiddet ve saldırganlık meselelerini daha gözle görülür bir şekilde gündelik hayatına eklemiştir (Lorenz,1996).

Fizyolojik olarak insana içkin olan şiddet olgusu, insanın eline ilk kez taş baltayı almasıyla harekete geçmiş olamaz. Sadece ahlaksal ve içgüdüsel ketlemelerin yeterli düzeyde olmadığı bir anda, eline taş baltayı alan insan, şiddet güdüsünü boşaltmayı tercih etmiş olabilir. Hareket alanını fiziksel ve ruhsal olarak genişletmek için, bunun korkunç bir deneyim olacağını bilen insanın kendini bundan geri çekmeyerek içgüdüsel tatmine ulaşmıştır. Öyle ki Kabil, kardeşini öldürme girişiminde bulunduğu anda bunun basit bir eylem olmadığını farkındaydı. Üstelik bu eylem, toplumsal bir norm olmanın ötesinde kutsal metinlerde bir yasak, günah olarak karşısına çıkmasına rağmen davranışında değişikliğe gitmemiştir (Lorenz,1996). Dolayısıyla bu olay, her ne kadar dinsel bir metinde utanılacak bir hadise olarak konu edilse de, o dönem için değerlendirildiğinde daha çok sosyolojik temelli bir durumdur. Dinin birey üzerinde doğrudan etkisi, öğretilerini daha iyi bir insan olma fikri üzerine kurması ve ruhsal olarak kendi evrenini insan üzerine yaratma çabası onun aynı zamanda toplumsallığını da gösterir. Yaptırım gücüne sahip olması bakımından sürekliliği sağlamayı hedefler. Fakat bu yaptırım, bireyin fizyolojisine doğrudan bir etkide bulunamamıştır. Öyle ki dinler tarihine bakıldığında çeşitli intihar vakaları, toplu kıyımlar, cinayetler görülür. Bu bakımdan meşruluğunu dini bir mitolojiden almasına rağmen Habil ve Kabil olayı, İslam tarihinin bilinen ilk şiddet örneğidir.

Kur'anı Kerim'in Maide suresinin 27. ve 30. Ayetlerinde bu olayın sosyolojik alt yapısını ifade edilir. Uygarlaşmayı libido üzerinden gerçekleştirmek üzerine kurulu olan bu hikaye, aynı zamanda bireyin içgüdüleriyle sosyal pratiklerinin çatışmasıdır. Freud için insan uygarlığı, doğaya egemen olmak, doğanın ürünlerine gereksinimleri gidermek amacıyla sahip olmak ve hatta bunun yaparken diğer insanlarla ilişkilerini de düzenleme kabiliyetidir. Dolayısıyla bu durum Freud açısından uygarlığı, hayatta kalma mücadelesi içinde tek başına yaşamının mümkün olmadığı ve insanlarla girilen tüm ilişkilerin belirli tavizlerin varlığını gösteren bir süreçtir. Bu tavizlerin başında gelen güdülerden arınma süreci, insanın toplum karşısında kendi eğilimlerini ve hırslarını aşabiliyor olduğunu gösterir (Freud,1999:7-8). Kabil'in bu anlamda yaşadığı sosyolojik çatışmanın temeli, uygarlaşma teorisine dayandırılabilir. Uygarlık, şiddeti görmek istemez. Onu bireyin içine

hapsettirir. Bireyde bunu bastırma yoluna gidebilir ya da bastırmanın yeterli olmadığı düzeyde Kabil olayında olduğu gibi dış tetikleyiciler üzerinden dışa vurur.

Maide suresinin 27. ve 30. Ayetleri;

“ 27- “Onlara, Âdem’in iki oğlunun haberini gerçek olarak oku.”

Âdemin iki oğlundan murat, Kâbil ve Hâbilidir. Allahu Teâlâ Hz. Âdeme onlardan her birini diğèrinin ikizi olanla evlendirmeyi emretmiş idi. Kâbil buna kızdı. Çünkü kendi ikizi olan kız kardeşi daha güzeldi. Bunun üzerine Hz. Âdem onlara dedi: “Her biriniz birer kurban takdim edin. Hanginizinki kabul edilirse, o onunla evlenir.”

Her ikisi kurbanlarını sundular. Hâbilinki semadan bir ateş inip kendi kurbanını yakmasıyla kabul edilmiş oldu. Bunun üzerine Kâbil büsbütün kızdı ve yapacağını yaptı.

Denildi ki: Ayette bahsi geçen Âdemin iki oğlu kendi öz evlatları değildir, İsrailoğulları’ndan iki adamdır. Bundan dolayı ayetin devamında “İsrailoğulları’na şunu yazdık...” denildi.

“Hani ikisi de birer kurban sunmuşlardı da, birinden kabul edilmiş, ötekinden kabul edilmemişti.”

Kurban, Allaha yakınlık için sunulan kurbanlık veya kurbanlık dışında şeylerin ismidir.

Denildi ki: Kâbil çiftçi idi, kurban olarak buğdayın en düşük kalitelisini sundu. Hâbil ise sürü sahibi idi, semiz bir deveyi kurban olarak takdim etti.

“(Kurbanı kabul edilmeyen), “And olsun seni mutlaka öldüreceğim” dedi.”

“Diğèri de, “Allah, ancak takva sahibi olanlardan kabul eder” dedi.”

Yani, “sen takvayı terk ederek nefsanî hareket ettin. Niye beni öldürüyorsun?”

Bunda şöyle bir işaret vardır: Hased eden kimse, kusurundan dolayı mahrum kalacağını görmeli ve haset ettiği kimse hangi şekilde başarılı olmuşsa öyle hareket etmeye çalışmalıdır. Yoksa başarılı kimsenin elindekini ortadan kaldırmaya çalışmak uygun değildir. Çünkü böyle bir hareket kendisine zarar verir, fayda getirmez. Ayrıca, yapılan itaat, ancak takva sahibi mü’minden kabul edilir.

28- “And olsun! Beni öldürmek için bana el uzatsan da, ben seni öldürmek için sana el uzatacak değilim.”

“Ben âlemlerin Rabb’i olan Allah’tan korkarım.”

Denildi ki, aslında Hâbil Kâbil’den daha güçlü idi, ancak onu öldürmekten çekindi, Allahtan korkarak teslimiyet gösterdi.

Çünkü o zaman henüz mukabele mubah kılınmamıştı.

Veya karşılık vermemesi, daha efdal olanı aramaktan kaynaklanabilir. Hz. Peygamber şöyle der: “Allahın maktûl kulu ol, katil kulu olma.”

29- “Ben istiyorum ki, sen benim günahımı da, kendi günahını da yüklenip cehennem ashabından olasın.”

“İşte bu, zalimlerin cezasıdır.”

Bu, ona saldırmama gerekçesi olarak ikinci bir sebebi beyandır.

Burada “benim günahımı da, kendi günahını da yüklenip” şeklinde ifade edilen durum, “beni öldürme günahın ve bir de kurbanının kabul edilmemesine sebep olan durum” olabilir.

Belki de Kâbil bu ifadeyle kardeşinin günah ve şekavetini murat etmedi. Bundan maksadı, “eğer bu mutlaka olacaksa, isterim ki yapan sen ol, ben değil” manası olabilir.

30-“Derken nefsi onu kardeşini öldürmeye itti de onu öldürdü.”
 “Böylece hüsrana düşenlerden oldu.”

Böylece dinen ve dünya itibariyle zarara düşenlerden oldu. Çünkü ömrü boyunca matrud (kovulmuş) ve mahzun bir şekilde yaşadı.”

Kabil kardeşini öldürürken bunu gerekçelendirmesine rağmen, kutsal metinlerde ilk öldürme ve içsel kötülüğün ilk yansıması ifadeleriyle yer aldı. Bu davranış, kabul edilmesi mümkün olmayan, sapkın bir davranış olarak kabul gördü.

Şiddetin ilkel toplumlarda görünür hali daha çok ekonomik nedenler üzerinedir. Rekabet alanının darlığı, idari bir mekânizmanın yetersizliği ve bireysel eşitsizlik gibi faktörler böyle bir toplumda şiddeti daha çok kullanılabilir hale getirmiştir. Özellikle rekabet alanını belirleyen kaynakların kıtlığı, bireylerin, var olan ulusların ya da grupların diğerlerinin hakkını, malını veya idaresindeki hizmetleri ele geçirmek diğer bir deyişle gasp etmek için şiddet kullanımı tercih edilmektedir. Böylesi bir savaş ortamında kazanan güçlü, güvenlik içinde fakat kaybeden yoksul ve güçsüzdür. Kıtlığa yönelik kullanılan bu şiddet eylemi, daha sonra farklı görünümlere kavuşmuştur. Hayatta kalmak mücadelesini aşan olgu, toplum temelinde hırsla, güç gösterisine, toplumlarda sert geçişli sınıf ayrımlarına ve sefaletle de sebep olmuştur. Şiddeti elinde tutan güçlü, hırslı bir karaktere kavuşarak ilkel düzene daha faşist yaptırımlarda bulunmuştur. Dolayısıyla tarihsel süreçte şiddet kullanımı, görünür ve kullananın yararına yönelik bir özelliğe sahip olmuştur (Erten ve Ardalı, 1996).

İlkel toplumlarda şiddet, temelde avlanmak, günü kurtarmak veya besin ihtiyaçlarını karşılamak üzerine kullanılır. Bu bakımdan rutin bir alanı işgal eden şiddet olgusu, zamanla insan uygarlığının gelişimiyle de form değiştirmiştir. Şiddet artık görünür haliyle politik ve toplumsal alanlara eklenmemiştir. Daha çok içsel bir düzlemde, sınırlarında, damarlarda ve hatta insanın ruhuna eklenmiştir. Maddesel bir görünürlükten görünmeze, alenen gösterilmesi bakımından mahremiyete, askeri niteliğine kadar bütün alanlarında yapısal bir değişime uğramıştır (Han,2016:18). Dolayısıyla şiddet bu düzlemde, kemiklere işlenmiş, ruhsallaştırılarak fütursuzca ortaya çıkmasının önüne geçilmiştir. İçsel bir mücadelenin etkisi olarak kendini dışarı vurma yolunu seçmiştir. Bunu yaparken mekânsal olarak bir bütünleşmeyi tercih etmiştir. Mekânın yapısı, konumu, iç dizaynı gibi etmenlerle kendi alanını yaratıp görünmezliğini daha sistematik hale getirmiştir. Böylesi bir yapısal form, şiddeti tekelleştirmiştir. Uygarlaşan şiddet mekânizması iktidara odaklanmış, iktidar da varlığını şiddeti tekeline alarak sağlamlaştırma yolunu seçmiştir. Bu

bakımdan bireysel, doğa durumunda ilkel düzeydeki şiddet, serbest ve kişi üzerinden hareket ederken uygarlaşma düzeyine erişildiğinde daha kamusal ama idari yönetim mekânizması içinde bütüncül bir yapıya kavuşmuştur. Şiddet bireyin elinden çıkıp iktidara geçmiş, iktidar dolayımında meşru gerekçelerine sahip olmuştur. Form değiştiren şiddet, kavrama açısından da yeni özelliklere kavuşur. Öyle ki artık mimetik arzuların doğmayan şiddet, kendi içinde ve kendine ait bir değeri olan şeyler üzerine mücadele alanı belirlemiştir (Han,2016:22).

Yapısı gereği daha olumlu bir yöne evrilen şiddet, aşırı üretim, kitleselleşme, performans gösteriminde artış, iletişim odaklı yapılanma şeklinde toplumsal alanda kendini göstermeye başlamıştır. Fakat her ne kadar olumlu bir gelişim olarak ifade edilmiş olsa da böylesi bir şiddet tutumu etki alanı daha geniş ve yıkıcıdır. Herhangi bir görüşe ve aleniliği kapalı olması onu eleştiri alanından uzak tutar (Han,2016:10).

2.1.4. Şiddet ve Siyasal Otorite

Şiddet kelimesi, bir güç unsurudur. Kendi türüne şiddet uygulaması bakımından, şiddeti kullanım ve gösterim amacı farklı olan insanoğlu, onu politik bir kavram olarak değerlendirmektedir. Öyle ki siyasal otoriteler aracılığıyla dini, sosyal, siyasi, psikolojik gibi pek çok kanaldan seslenebilmesi bakımından şiddet, insanla var olan bir yapıdır. Tek bir insanla bile var olabilen bu kavram, kendini ve yaptırım gücünü daha geniş alanda ifade edebilmektedir. Bu bakımdan şiddetin kendi içinde belirli bir yaptırım ve istem türü dayatabilmesi siyasal otoritelerde görünümünü pratikleştirmiştir. Lakin şiddetin bugünkü anlamda siyasal sistemlerde uygulanışıyla modernite öncesi yaşam biçimlerinde uygulanışı farklıdır.

Herhangi bir siyasal otorite düzleminde bir yapılanmanın olmadığı ilkel toplumlarda şiddet, genele yayılmış ve bütün toplumun denetimindedir. Bu toplumlarda polis, ordu gibi özel şiddet kurumları yoktur. Klan içi şiddete izin verilmemektedir. İlkel toplumlar, belli bir iç ve dış alan sistematiğine göre yaşarlar ve kendi toplumsal varlıklarını sürdürebilmeleri bu sistematiğe bağlıdır. Dolayısıyla şiddet de bu bütünlük üzerine kurulmuştur. Amaç-araç ilişkisine hizmet etmediğinden şiddet, bu tür toplumlarda rasyonel olarak kavranmamaktadır (Okumuş,2014:32). Oysa otorite düzleminde genele yayılan şiddetin görünürlüğü artar. Görünürlüğü belli olan şiddetin, denetim mekânizmasının güçlü

olacağı düşünülür. Dolayısıyla şiddet, otoritelerin dışavurumuysa otoriteler kendi kanalları aracılığıyla bunu göstermeye gerek duyar. Düşmanlarının gözünü korkutmak dışında gücü elinde tuttuğunun bir kanıtı olarak da bunu sergiler (Hobart,1996). Dolayısıyla halka açık olarak yapılan cezalandırma, şiddet gösterisi daha çok suçun iktidara verdiği zararın onarılması ve iktidarın sarsılan gücünü ve üstünlüğünü onarması demektir. Cezalandırmanın törensel bir unsur haline gelmesi, iktidarın herkes tarafından bilinmesine ve iktidarın yerinin daha güçlü kılınmasına sebep olur. Modern öncesi çağda böyle bir seyirlik ceza sisteminin temel nedeni, suçun yapısını değiştirmekten ziyade iktidarın varlığını daha sağlam zemine oturtmaktır (Keskin,1996). Hükümdar öldürme fiili üzerinden kendini ilan eder, kan bir güç, gösterilen beden ise onun sergilendiği yer olur. Şiddet, birçok kez tekrarlanır, iktidar daha çok kabul görür. Şiddet, gücün sağlanması için o an sadece aracı işleve sahiptir. Bu yüzden sahnelenen kanlı seyirlikler, iktidarın haşmetini kurgulamak içindir. Şiddet ve şiddetin tiyatral sahnelenişi burada iktidarın ve hegemonyanın önemli birer aracıdır. Böylelikle her öldürme edimi iktidar duygusunu çoğaltır (Han,2016:16).

Özellikle Foucault, klasik çağda, suçun şiddet yoluyla ve halka açık olarak cezalandırılmasını meselesini iktidarın sahip olduğu bir ayrıcalık olarak görür. Bu sayede iktidar, yaşam ve ölüm arasında karar verebilme ve varlığını kusursuz bir işleyiş üzerine inşa etme amacına ulaşır. Dolayısıyla varlığını, kudretini tehlikeye düşüren herhangi birinin hayatı iktidarın kendini onarması için ondan geri alınır. Öyle ki cezalandırılmak çirkin, cezalandırmak ise bir ödül olarak görülmektedir. Öte yandan, 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren halka açık infazlara ve işkenceye karşı çıkışların başladığı gözlemlenmektedir. Reform hareketlerinin topluma yaydığı düşünceden hareketle, insanlığa saygı duyulması ve bedensel işkencenin doğru olmadığı üzerine genel bir kanı ortaya çıkar. Bu durum bedenden arındırılan bir şiddet mekânizmasının yok olmasına, şiddetin görünürlüğünden vazgeçilmesine bunun sonucunda da iktidarın gücüne sınır çizilmesi anlamına gelmektedir (Keskin,1996). Bu değişim şiddetin görünürlüğü etkilemiştir. Dolayısıyla ceza artık seyirlik bir unsur olmaktan çıkmış, bunu içerebilecek tüm unsurlar olumsuz gösterge olarak kabul edilmiştir. Öyle ki infazı gerçekleştireni caniyeye, yargııcı ise bir katile çeviren bu seyirlik infaz, izleyenlerin gözünde de şiddetin diri tutulmasını ve alevlenmesini sağlamaktaydı (Foucault,1992;10).

Cezanın yapısal dönüşümü, adalet ile ceza arasında bir koruma sistemi getirmiştir. Bu sistemle beraber, ceza özerk bir yapı haline gelmiş ve infaz bürokratik bir işlem olarak kendini düzenlemiştir. Dolayısıyla azap çektirmeye dönük seyirlik şiddetin yerini bedenin tutuklanmasına almıştır. Temasın en aza indirildiği bu yeni cezalandırma sistemi daha çok fizik cezaları olarak; içeri kapatma, sürgün, kürek çektirme, çalıştırma gibi kendini gösterir. Doğrudan bedene yönelik böylesi bir müdahale bireyi özgürlüğünden mahrum etme amacını güder. Bu yeni haliyle cezalandırma, işkence, azap gibi dayanılmaz duygulardan arınarak bir haklar silsilesi olarak kendi gösterir. Bedene yönelik gerçekleştirilen müdahale, temelde bir hedefi içermektedir. Artık bir cellat ya da infaz memuru yerini daha bürokratik bir süreç almıştır. Gözetmenler, doktorlar, dini yetkililer, psikiyatrlar, psikologlar gibi sistemli bir sürecin içinde olan bu aktörler, mahkumun yanında cezalandırmaya yönelik eylemin nihai amacı olmadığı konusunda ona güvence vermektedirler (Focault,1992;12-13).

Foucault'a göre 17. yy sonundan itibaren şiddet ağırlıklı suçların yapısı değişmiştir. Daha çok mülkiyete yönelik işlenen suçlar olarak kendini göstermiştir. Bu da beraberinde başka bir mekânizmanın devreye girmesini sağlamış, üretimin gelişmesi ve mülkiyet ilişkilerine verilen ahlaki değer artmasını sağlamıştır. Yeni bir iktidar mekânizmasını doğuran bu sistem, eski iktidar biçiminin aksine olumlu, üretken ve çalışkan olanın desteklenmesine yönelik olarak evrilir. Foucault da bu yeni iktidar biçimine bio-iktidar adını vermiştir. Bio-iktidar iki ana biçimde gelişir. İlki insan bedenine bir makine gibi yerleşen disiplinci iktidardır. Bedeni disipline etmek, onu düzenlemek ve terbiye etmek, daha yararlı bir yapıya kavuşturmak esas amacıdır. İkinci iktidar biçimi ise, insan bedenine bir tür, doğal bir yapı olarak yaklaşır ve nüfusu düzenleyici bir mekânizma geliştirir. Bu sayede iktidar, şiddet mekânizmasını insanın bedenine yerleştirip, daha kolay denetim mekânizmasını oluşturmuş olmaktadır. Kapitalizm, bio-iktidarın en önemli yeridir. İktidarın beden üzerinden gerçekleştirilmeyi düşündüğü her şey kapitalizme mal eder. Bunun sonucunda da 18. yüzyıldan itibaren değişen şiddet mekânizması, insan bedenine, cinselliğine, yaşam alanına, eğitim hayatına kadar içinde sosyalleşme imkanı bulduğu her yere dağılır. Foucault için bio-iktidar, sadece gündelik hayata eklenmekle kalmamış, yasaları da arka plana atmıştır. Yasayla bütünleşen eski iktidar biçimi yerini, iktidarın belirlediği normları temel alan bir sistem haline gelmiştir. Dolayısıyla, bio-iktidar üzerinden oluşan bu toplum, normalizasyon toplumunu oluşturmaktadır. Bireyleri belirli normlara uymayı zorlayan, onları istediği şekilde normalleştiren bu toplum yapısı içinde birey, bilgi nesnesi veya

öznesi olarak ortaya çıkar. Hapishaneler, okullar, aile, ordu ve hatta akıl hastaneleri bile bu amaca hizmet ederek toplum yapısına uygun bireyler yetiştirirler (aktaran Keskin,1996).

Bütün yapıya eklemlenen uygarlaşma sürecini de içine alan modern cezalandırma teknikleri, şiddeti arındırır, yüceltir ve problemleri çözme konusunda bir tasarı olarak kabul eder. Süreç içinde bireysel olarak uygulanan şiddet ile iktidara eklemlenmiş şiddet arasında niteliksel ve niceliksel belirli farklılıklar görülür. İktidar, şiddeti meşrulaştırır, kurumsallaştırır ve tekelleştirir. Dolayısıyla şiddet, kurumsal kimlik altına profesyonelleşir ve kendine özgü bir niteliğe kavuşur (Okumuş,2014:32-33).

Devlet şiddeti, toplum düzenini korumak için bünyesinde barındırır. Fakat bu şiddetin dozunu belirlerken, toplumun menfaatlerine uygun, zorunlu ve meşru bir güç olarak kullanılmalıdır. Yasaların çizdiği sınırlar çerçevesinde, bir dikta rejiminin uyguladığı şiddet görünümünden uzak, gerektiği kadar göstermelidir.

Şiddeti siyasal otoritenin varlığından apayrı kılan bir anlayış da söz konusudur. Şiddeti devletle birbirini besleyen bir yapısal bütün olarak değerlendirmek yerine ikisi de iki farklı yapı olarak tanımlanır. Şiddet iktidarla birlikte var olan bir güç olarak ifade edilirken Hegel, devletin şiddet sayesinde otoritesini artırdığını düşünmenin hata olduğunu öne sürer. Temelde bunu sağlayanın, herkesin paylaştığı temel düzen olgusu olduğunu vurgular. Dolayısıyla şiddet bir arada tutmaz. Toplum için sağlam bir dayanak olmamakla birlikte, iç istikrarsızlığa yol açabilir. Yalnız şiddetle ayakta kalan bir toplum da hukuk düzeni de kırılabilir olur (aktaran Han,2016: 57).

Varlığı iki farklı düzlemde değerlendirilen şiddet ve iktidar, niceliksel olarak da ayrıdır. İktidar sayılara gereksinim duyarken şiddet araçlara gereksinim duyar ve varlığını bu sayede geçerli kılar (Arendt,1997:52). Devlet ne kadar sayısal düzen demekse, şiddet de bir o kadar düzensizlik ve karmaşa halidir. Şiddet, düzenin içini boşaltır, zarar verir. Sisteme girmiş her şeyi ayağa kaldırır, varlığıyla tehdit eder. Sürekli bir ayaklanma hali hissettirir ve güven verici değildir. Buna rağmen iktidar dehşete düşürmez, düzeni korur ve istikrarı sağlar. Süreklilik, içe dönüklük ve oturmuşluk, iktidar olgusunu tanımlayan özelliklerdir (Han,2016:77). Bu bakımdan şiddet, sürekli akıp giden bir değişim ölçөгüdür. Etkilediği alan ve etkileme düzeyi siyasal otoritelerden farklı olarak radikal düzeyde gerçekleşir. Mekânı tahrip eder ve içinde bulunduğu mekândan bağlamsal olarak kopar. Bu yönüyle de

eyleme alan bırakan iktidardan ayrılır. İktidar, eylemi ve özgürlüğü ilkesel olarak dışlamaz. İktidar ötekini gözetir ve onun özgürlüğünü kullanırken şiddet o özgürlüğü yok eder. İktidara boyun eğen kişi hala özgürlüğünü hükümdarın iradesi üzerinden kurma şansına sahiptir (Han,2016:72-73). Oysa farklı şekillerde varlığını devam ettiren şiddet, toplumu ve bireyi baskı, eziyet, korkutma, sindirme, öldürme, cezalandırma gibi fiziksel ve ruhsal baskılamalarla özgürlük alanını ihlal eder.

2.2. Saldırganlık

Şiddet, içgüdüsel ya toplumsal etkenlerle de olsa bir insan davranışıdır. Tarih boyunca insanın şiddete olan mesafesi görünür uzaklıkta olmamıştır. İnsan şiddete uygun mesafeyi sağlayamadığı gibi, örnekler bırakarak şiddeti savunma amaçlı bir durum ya meşruluğunu iktidardan alan bir yapıya kavuşmuştur. Bu alan üzerine yapılan çalışmalar sonucunda saldırganlık öne çıkan kavram olmuştur. İnsanı şiddete hazırlayan faktörlerin temeline saldırganlık olgusu dâhil edilmiştir. Öyle ki insan davranışının şiddet ya da alt kavram olarak saldırganlık olgusu özelinde belirlenmesi tek bir etmenle açıklanamamıştır. İnsan davranışlarının kökeninde bu durumu etkileyen birçok faktör vardır. Biyolojik, psikolojik, sosyolojik ve kültürel etmenler insan davranışlarının eğilimini anlamada yol gösterici niteliktedir. Dolayısıyla saldırganlıkta bütün bu katmanlar içinde yer alan davranış biçimidir.

Şiddetin bir alt unsuru, onun yan kolu olarak belirtilen saldırganlık, şiddetle aynı amacı taşır. Kıyıcılık, zarar verme, kavga etmek, başkalarını yaralamaya dönük, baskı ve zülüm içeren eylemler silsilesidir. Kelime ‘‘agresion’’ kelimesinin Latince kökenine uygun olarak ad-gredior yani ‘‘ileriye atıyorum’’ anlamına gelir. Kelime anlamı olarakta atılganlık, atılgan olma ya da atılım gücü gibi anlamları karşılar (Yörükan,1995).

Kelime tanım itibariyle aynı kalıplar ve filler üzerinden de ifade edilir. Erten ve Ardalı (1996), saldırganlığı hakim olmak, yenmek, etkili ve şiddetli bir hareket, bir işi bozma, engelleme, düşmanca tavır ve tahrik edici işlem, engelleme, yaralayıcı ve zarar verici fiil, yok etmeye odaklı bir davranış olarak tanımlarlar.

Saldırganlık, bir başkasına zarar verme, onun bedensel ya da ruhsal bütünlüğüne yönelik tehdit oluşturan davranışlar için de kullanılır. Temelde başkalarını incitmeyi amaçlayan her

türlü davranış saldırganlıktır ve bunun yüksek dozda kullanımı ve verdiği fiziksel zararın miktarı onun şiddetini belirler (Okumuş,2014:15).

Heinz Kohut ise saldırganlığın, olumsuz bir yaşantı sonucunda belirli tetikleyici faktörlerle ortaya çıkan bir eylem olarak tanımlar. Kişinin sosyal yaşantısı, geçmişte yaşadığı olaylar, kişisel gelişimi gibi faktörler tahrik edici unsurlara sahiptir. Bu tarz olaylarda kendilik nesnesinin yarattığı bir hayal kırıklığı vardır. Bu da kişide dışarıya dönük bir saldırganlık meydana getirir. Dolayısıyla şiddetli öfke de denilen saldırganlık kişisel bir durum üzerinden ortaya çıkar (aktaran Erten ve Ardalı, 1996).

Saldırganlık tanımı şiddetten farklı olarak fizyolojik bir yön üzerinden de açıklanır. Saldırganlık, genlerde biyolojik olarak var olduğu sürece kendiliğinden bir tepki değil, insanın dirimsel çıkarlarına, bir başka deyişle gelişmesine, kendinin ve türünün varlığına yönelik tehditlere karşı bir savunma olarak ortaya çıkar(Fromm,2014:559). Böylesi bir savunma, kin dolu zarar vericilik aslında başlangıçtan itibaren kendini savunmaya dönük bir hareket olarak tanımlanmıştır. Bu anlamda saldırganlık bir eğilime yanıt oluşturmasından ziyade o eylemin savunma mekânizmasını karşılayan edilgen bir eylem biçimidir.

Saldırganlık olgusuna savunma mekânizması eklemlendiği anda insanın biyolojik yapısı önemli bir durum halini alır. İnsanın biyolojik olarak iki amacı olan, hayatta kalmak ve türün devamlılığını sağlama güdüsü, onun eylem alanını belirler. İnsan tehlike anında ya da riskli bir durum ile karşılaştığında bu davranış kalıplarından birini sergileme yolunu seçer. Ya savaşır ya da durumdan kaçır, uzaklaşır. Eğer savaşmak durumunda kalırsa, saldırganlık güdüsü devreye girecektir. Bu yönüyle saldırganlık yaşama hizmet eden, insanın çıkarlarını gözetmesini sağlayan yaşamsal bir fonksiyon olarak ortaya çıkar (Yavuz ve diğerleri,2000:2).

Saldırganlık, bir anlamda, en ilkel organizmalardan başlayıp evrim zincirinin en üst basamağında bulunan insanoğluna varıncaya kadar bütün hayvan türlerinde bulunur. Belirli bir dereceye kadar dengede tutulması gereken bir içgüdüdür ve insanlarda veya hayvanlarda farklı amaçlara hizmet eder. Hayvanlarda saldırganlık, yiyecek bulmak, korunmak, yavrularını tehlikeden uzak tutmak, yaşam alanlarını korumak ve başka hayvanların saldırılarından korunabilmek için kullanılır. Bu anlamda saldırganlık kendini

koruma içgüdüsünden hareket eder. Aynı eğilime insanlarda da rastlanır. Tarih boyunca insan türünün hayatta kalabilmesinin başlıca nedeni, belki de insanın saldırgan davranışlarda bulunabilme yeteneğidir. Gerek tabiatla ve doğal afetlerle olan mücadelelerinde ve yırtıcı hayvanlara karşı yaptığı kıyımlarda, gerekse kendi türünden ama farklı bir gruptan olan yabancı toplumlarla olan çekişmelerinde, sürtüşmelerinde ve savaşlarında insan kendini korumak ve dünyadaki varlığını devam ettirme güdüsüne hizmet etmiştir. Bu anlamda saldırganlık, kendini koruma içgüdüsü olduğu kadar, insana belirli zorlukların üstesinden gelebilmesi için güç veren bir özellik taşır (Yörük,1995).

Saldırganlık, toplum temelinde, toplumsal ilişkiler özelinde insan doğasının anlamlandırılması sürecinde şiddetle bütünleşen bir olgudur. Hal böyle olunca saldırganlık meselesi, bireysel bir dışavurumdan çok kolektif bir olgu, toplum içinde, topluma ait olan bir yapı olarak tanımlanır. Bu tanımlama neticesinde saldırganlık, huzursuzluğun boşaltılması, patlama ve eylem yönüyle tepki göstermedir (Okumuş,2014:37) Bir tepki olarak dışa vurulan saldırganlığın, tehlikeli yönü onun aniden belirlemesidir. Saldırganlık üzerine çalışan psikolog ya da sosyologlar bu durumu saldırganlığın dış etkenlere bağlı bir tepkime olmadığı üzerinden açıklarlar. Dış uyaranlara bağlı olmaması, içsel güdülerin etkili olduğu ve tarih boyunca insanlığın tehlikede olmasının sebebinin bu olduğu üzerinde çıkarımda bulunmuşlardır. Dolayısıyla saldırganlığın sınırları, oluşum sebepleri ve ona bağlı etmenlerin incelenmeye açık olmaması onu her an beliren bir tehdit olarak algılanmasını sağlar (Lorenz,1996).

İster gruplar düzeyinde olsun, ister bireysel düzeyde, toplumun tüm yapısında saldırganlık olgusu mevcuttur. Sadece görünüm olarak farklıdır. Temelde iki görünümü vardır. K. Menninger'in dile getirdiği üzere birinci görünümü gereksinimin dışa vurulması yönündedir. İçgüdüsel bir tepki olduğu düşünülen saldırganlığın tıpkı şiddet gibi boşaltım alanına ihtiyacı vardır. Fizyolojik bir amaç gereğince kendini dışa vurma ihtiyacı hisseder. İkinci görünümü ise tehlike anında ortaya çıkar. Bir tehdide, bir tehlikeye yanıt oluşturmak için, savunma amaçlı saldırganlık olarak kendini ifade eder (Mitscherlich,2000:36).

Psikolojik tatmin sağlanması bakımından saldırganlık, birikmiş öfkeyi boşaltma, öç alma, başkalarının sıkıntı üzerinden yaşanan ferahlık gibi farklı etmenler üzerinden kişide psikolojik bir tatmin yaratmaktadır. Hatta başkalarının acılarından zevk duyacak kadar sadistçe bir tutuma dönüşebilen saldırganlık olgusu bir hoşnutluk belirtisi olarak da ortaya

çıkabilir (Yörük,1995).

Freud, saldırganlığın içgüdüsel ya da doğuştan gelen itkilerle belirginlik kazandığı düşünür. Hatta saldırganlığın yarattığı ilk büyük çatışma, sadik-anal dönemde gerçekleşir. Yaşamın kavranması sürecinde yaşanan düş kırıklıkları çocuğun perspektifini belirler. Dolayısıyla sadik-anal dönem çocuğun en yakından ve doğrudan ilişkide bulunduğu insanların davranışları içeren ve onun saldırganlığını belirleyen kötü bulma eğilimleri üzerinden belirlenir. Çocuğun saldırgan tutumu ne denli ciddiye alınırsa büyüklerin çocuğa davranışı hoşgörüsüz olur. Bu süreç çocuğun üzerinde çekingenlik yaratır ve çocuğun yaşam alanındaki faaliyetleri bu olay üzerinden şekillenir. Dolayısıyla çocuğun içinde beliren istemsiz öfke ve saldırganlık güdüsü bu şekilde belirlenmiş olur. Öyle ki bu durum ödüpsel çatışma sırasında bilinç kazanmaya başlar ve diğer bir deyişle, bir çeşit düşünmeye yatkınlık kazanır. Bu dönemde saldırganlık, temelinde suçluluk duygusu bulunan ve bir kısmı babaya yönelik olan öldürme arzusu biçiminde ortaya çıkar. Bir hedefe yönelmiştir ve fanteziyi arka plana alarak suçluluk duygusu şeklinde kendini farklı yollarla dışarı vurur (aktaran Mitscherlich,2000:43). Freud'un bu deyişi saldırganlığı ensest yasağıyla bütünleştirir. İnsanlığın ilkel dönemlerinde, insanlar erkek bir tiran yönetiminde sürü halinde yaşamaktaydı. Başlarında bir baba figürünün bulunduğu bu sürüler içinde oğullar anneye bağıllık içindeydi. Oğulların anneye olan bu bağıllığı ve kıskançlığı kendilerini babalarından güçlü hissettikleri anda onu öldürüp yemelerine yol açtı. Aralarındaki en güçlü erkek babanın yerine geçti fakat bu yeterli bir çözüm olarak görülmedi. Bu durumun günü gelince başka birinin yerini almak üzere oğullarından birini öldürmeye yol açabilirdi. Bunun tek önlenilme koşulu oğlun babanın kadınlarına dokunmaması üzerinden belirlendi ve bu sayede ensest yasağı belirlenmiş oldu (Freud,1999:5). Dolayısıyla çocuğun ilk andan itibaren saldırganlığa olan eğilimi engellenme, içgüdüsel tatminsizlik, suçluluk duygusu etrafında şekillenir. Birey saldırganlık özelinde kendini sosyal yönden kendini kabul ettirme amacı üzerinden bu durumu değerlendirir. Daha çok kendilik üzerinden hareket eden bu tutum, karakteristik bir saldırganlık eğilimini ifade eder. Fakat kendiliğini oluşturan eylem biçimi temele belirli bir nesneyi ve kendini de yok etmeyi amaçlar. Eylem kişiyi siler ve hareketi ön plana çıkarır (Erten ve Ardalı, 1996).

2.2.1. Saldırganlığın Eğilimi

Saldırganlık üzerine yapılan çalışmalar, şiddetten farklı olarak farklı bilim dalları arasında şeffaf geçişlere imkan tanımıştır. Araştırmalar saldırganlığın sosyolojisini ve bireyselliği incelerken onun içgüdüselliği ve fizyolojisine de odaklanmıştır. Saldırganlığın temel olarak nerden başladığı sorusu üzerine yapılan çalışmalar, saldırganlığı iki süreç üzerinden değerlendirir; ilki bireyi ilk doğduğu andan itibaren, ikincisi ise bireyin toplumsallığından başlar. Birinci kuram içgüdü kuramı olarak geçerken ikinci ise sosyal öğrenme kuramları ya da davranışçılık olarak adlandırılmıştır.

2.2.1.1. İçgüdü kuramı

Bazı yazarlara göre saldırganlık ya da yıkıcılık, insan doğasında yer alan, doğuştan gelen bir itki ya da içgüdüdür. Aynı zamanda insanı diğer hayvanlara bağlayan bir köprü görevi görür. Bu varsayım üzerinden gidenler için insan aslında kötüdür, vahşidir ve yırtıcıdır. Onu ehlileştirmek, uygar bir hale getirmek, toplumsal bir görevdir. İnsanın başboş bırakıldığı durumlarda saldırgan eğilimleri gün yüzüne çıkar ve tehlike yaratabilir. Dolayısıyla içgüdüsel olarak bireyde bulunan saldırganlık güdüsü, toplum içinde sosyal denetim mekânizmalarıyla kontrol altına alınır. Bu kuramın, görüşü temelde saldırganlığın hiçbir zaman yok edilemeyeceği ve bireyde bunun verili olarak bulunduğu üzerinedir (Yörükan,1995).

Bu çıkarım üzerinden gidildiğinde içgüdü kuramında saldırganlık insana içkindir ve fizyolojisi onun varlığına uygun hareket yapısı belirler. Bu kuramın önemli ismi Sigmund Freud'dur. Daha çok içgüdüsel dürtüler üzerine çalışan Freud, insan hayatını belirli duygular etrafında şekillenen, bireylerin kitle psikolojisine girerken bile güdülerinin etkisiyle hareket ettiğini savunan bir isimdir. Güdülerin yaşamsal işlevleri olduğundan bahseden Freud, onları doğuştan verili olan, organik yaşama hizmet eden ve insanın kendini korumasında etken bir işleve sahip olarak tanımlar. Saldırganlığın temelinde bulunan ve görülemeyen ama kavramsal olarak temel güç sayılan tepisi Freud için önemlidir. Freud, bu tepiler üzerinden yola çıkarak eros ve yıkıcı tepisi arasında ayrım yapar. Tanımlamasında insanı hayata hazırlayan iki güdünün varlığından bahseder (Mitscherlich,2000:71-72). Freud, bunlardan ilkinin yaşam diğer adıyla Eros içgüdüsi diğeri ise ölüm içgüdüsi olarak adlandırır. Yaşam içgüdüüne aynı zamanda sevgi içgüdüsi de

diyerek, sevgiyi yaşam ve gelişmeyle özdeşleştirir. Bu bakımdan sevgi içgüdüsü, ölüm içgüdüsüyle savaşılarak insanın var oluşunu belirler (aktaran Fromm,2016:573).

Freud'un bu teorisinde saldırganlık, her iki dürtü içinde belirli eğilimler doğrultusunda birbirine bağlanmıştır. Bunlar arasında, saldırganlığı karşılayabilecek yıkıcılık, yok edicilik, hükmetmek, hakim olmak, kendini ortaya koyma gibi davranış biçimleri de gözlenebilir. Dolayısıyla özellikle birinci içgüdüsel dürtü teorisinde, saldırganlık, sadizm şeklinde algılanmış ve başlangıçta cinsel içgüdülere bağlı olduğu düşünülmüşse de sonunda, ego yani kendini koruma içgüdüleri içinde kabul edilmiştir (Erten ve Ardalı,2006).

Ölüm içgüdüsü organizmanın kendisine yönelmiş ise kendini yıkıcı, sadist bir dürtü halini alırken, dışarıya yönelmesi durumunda ise daha çok başkalarını yıkıma uğratmayı hedefleyen bir eğilimde olur. Ölüm içgüdüsü, cinsellikle birleştiğinde sadizm ya da mazoşizm gibi zarar verici bir durum haline gelebilir. Dolayısıyla bu güdü, organizmanın kendisini değil daha çok dışındaki canlı veya cansız şeyleri yok etmeye yöneliktir. Bu sebeple organizmayı Eros'un hizmetine hazırlamak saldırganlığın ortadan kaldırılması için gerekli bir koşuldur. Ters durumda, dışarıya yönelik bu saldırganlığın kısıtlanması, öz yıkım sürecini hızlandırmış olur (Freud,1999: 30).

Ölüm içgüdüsü bütün insanlarda bulunan biyolojik bir güçtür ve bireyin toplumsallığını zorlayan bir eğilimi vardır. Eros kuramında ise insan yalıtılmış ve bencil bir varlık olarak, l'homme machine (makine insan) olarak değil, temelde başkalarıyla bağlantılı bir varlık, onlarla iletişime geçen, birlik kurma gereksinimi duyan, içgüdülerinin yönlendirdiği bir varlık olarak kavranmaktadır. Yaşam ve sevgi bir bütündür, aynı şeylerdir. Cinsellik ve hazdan daha köklü ve temellidir. Ölüm içgüdüsü üzerinden insan, yalıtılmış bir varlıktır ve haz özlemine doyumak, kendi tatmini sağlamak için hemcinsleriyle iletişime geçer. Bu iletişim, pazar yerindeki insan ilişkilerini andırmaktadır. Her cins sadece kendi doyumuyla ilgilenir, ihtiyacı olanı değerlendirir ve bunu yaparken de gereksinim duyduğu şeylerle ilişki ve iletişim halinde olur. Temel amacın hazları doyumak olduğu ve ihtiyaç temelli eylem alanını belirleyen bu güdü, bireyin toplumsallaşmasına katkıda bulunur (Fromm,2016:573-574).

Freud, saldırganlığın birinci içgüdüsel dürtü teorisi içinde kendini koruma içgüdülerinin temelinde sayılması gerektiğini düşünmüş ve tahripkarlık ve işkenceyi de bu içgüdü içine dâhil ederek hakimiyetin sağlanacağını belirtmiştir. Dahası, saldırganlıkta uyum eğiliminin birincil, yani doğuştan olduğuna inanmıştır. İkinci içgüdüsel dürtü teorisinde ise saldırganlık meselesinin amacı kendilik meselesini inorganik hale dönüştürmek ve kendini tahrip etme üzerinedir. Eğer, uyum sağlama, ihtiyaçların tatmini suretiyle amaç yaşamda kalmak ise, bu halde saldırganlık insanın kendini korumasına engel oluşturmaktadır. Burada saldırganlığın, libido ve ego tarafından uzak tutulması yoluyla zarar verici dürtülerin değişimi ile ortama hakimiyet gayretleri ortaya çıkar. Böylece, ikinci içgüdüsel dürtü teorisine göre, saldırganlık uyuma ikincil olarak hizmet eder (Erten ve Ardalı,1996). Dolayısıyla kuram, saldırganlığı daha kabul edilebilir bir alanın içine sokmaktadır. Buna göre açlık, cinsellik gibi saldırganlık da tatmin edilmesi gereken bir içgüdüdür.

Kuvvetli bir itiş gücü olduğunu kabul edilen saldırganlık güdüsünü, McDougall, savak kapaklarınca engellenen ve belirli koşullarda dolup taşan bir enerji olarak tanımlamaktaydı. Daha sonra, içgüdü için, içindeki gazın sürekli olarak serbest bırakıldığı bir oda benzetmesi kullanıldı. Cinsel arzu artar, gerilim yükselir, hoşnutsuzluk artar, beraberinde cinsel hareketin artmasıyla beraber gerilim ve hoşnutsuzluk yeniden yükselmeye başlar. Bu sürecin bastırılması için boşaltım şarttır. Buna benzer bir biçimde, Lorenz, tepkiye özgü enerjii, bir kaba sürekli pompalanan gaz ya da depoda duran ve yaylı bir araçla dipteki suyu sürekli boşaltabilecek bir sıvı olarak düşünmüştür (Lorenz, 1996). Bu anlamda içgüdüyü, basit bir fizyolojik gereksinim olarak görmek yeterli bir açıklama değildir. Sürekli bir dolup taşan enerji olarak hareket eder, engellemesi ya üzerinin örtülmesi onun daha çok dışarıya çıkmasını sağlar. Dolayısıyla insanın fizyolojik ihtiyaçlarına yanıt oluşturan güdüler, insan vücudu için yanıt oluştururlar. Bu yanıt insanın kişiliğiyle koşullanmış tutkularını ve varoluşsal gereksinimlerini kapsar ve insana özgü bir cevaptır. Bu varoluşsal gereksinimler bütün insanlarda ortak olduğu halde, insanlar ağır basan tutkuları bakımından farklılık gösterirler. Öyle ki insan sevgi ya da yok etme tutkularından birine yönlenebilir. Her durumda böyle bir iradi eylem, güdülerinden biri üzerinde etkileme, harekete geçme ya da boşaltma gereksinimi üzerinden belirlenir (Fromm,2016:26).

Lorenz, günümüz insanın saldırganlık dürtüsünü yeterince boşaltmadığından dolayı acı çektiğini belirtir. O da Freud gibi, farklı yollardan giderek uzun erimde denetlenmesi güç

bile insanın saldırganlık, yıkıcılık enerjisini sürekli bir biçimde ürettiğini ifade eder. O halde Lorenz'e göre saldırganlık esas olarak dış uyaranlara karşı bir tepki değil insanın içinde duran, gömülü, serbest kalmaya çabalayan, dış uyaranlar tarafından uyarılmasına gerek kalmadan kendini üreten ve boşaltım yeri bulabilen bir enerjidir. Ona tehlikeli görünümünü, kendiliğinden hareket etmesi ve sistematik düzene oturtulamaması özelliği verir (Lorenz, 1996).

İçgüdü kuramı için saldırganlık olgusu doyurulması, yerinin tamamlanması gereken bir güdüdür. Bunun sağlanmadığı durumlarda belirli yıkıcılık faaliyetlerinin olacağı düşünülür. Bu kuramı benimseyenler, özellikle Lorenz, toplumsallığın saldırganlığı kontrol altında tutabileceği konusunda fikir geliştirmişlerdir. Lorenz bu konuda Grekçe'de arınma, rahatlama anlamına gelen katarsis için sporu önerir. Saldırganlığın dönüştürülmesinde ve boşaltım alanı sağlanmasında sporun büyük etkisi olduğundan bahseder. Yarışmalar, boks maçları, boğa güreşleri, horoz dövüşleri, saldırganlık eğilimlerini tatmin edecek filmler, gösteriler gibi aktiviteler saldırganlık dürtüsünü başka bir yere kanalize etme konusunda yardımcı olur (aktaran Yörükan,1995).

2.2.1.2. Davranışçılar

İçgüdü kuramı, saldırganlığı doğuştan gelen bir edim olarak kabul etmesiyle Hobbes'a yakın bir anlayış getirir. İnsanın doğasında yemek, içmek kadar doğal bir varlık gösteren bu kavram davranışçıların kuramında bireyi daha olumlayıcı bir anlama kavuşur. Bu kuram, insanın iyi ve uysal olarak doğduğu varsayar ve onun kötü uğraşlar geliştirmesi, kötü kurumlardan, kötü eğitimden ve kötü örneklerden dolayı olduğunu savunur (Fromm,2014:63). Dolayısıyla bu görüşteki yazarlar için, saldırganlık, yıkıcılık insan doğasına eklenmiş, insanın kavradığı ve güdüsel olarak öyle davranmak zorunda hissettiği bir içgüdü değildir. Yani insan doğası gereği vahşi ya da saldırgan eğilim göstermez.

İnsan sosyal olarak kendini geliştirmek ve kendi dışındaki insanlarla iletişim kurmak üzerine eylemlere girer. Daha çok yapıcı eylemler olarak nitelendirilen bu durum, bireyin olanaklarını artırmasında yardımcı olur. Fakat bunu başaramadığı noktada kötülükle karşı karşıya kalır. Bu görüşü savunanlar görüşlerini ilk olarak, insanı hayvandan ayıran temel özelliklerden başlayarak ifade eder. Hayvan davranışlarını içgüdüleri belirliyor olması

insan güdülerini bunun karşısında zayıf kılar. Dolayısıyla insan davranışına yön veren itkiler, sonradan kazanılmıştır ve toplum ve kültür bunun oluşmasında önemli birer kaynaktır. Saldırganlık kazanılmış bir güdüdür ve o da toplumsal ve kültürel etmenler dâhilinde açıklanabilir (Yörük, 1995).

Toplumunu etkin konuma getiren bu kuram, sosyal öğrenme kuramı olarak da isimlendirilir. Buna göre saldırganlık çevre faktörleriyle ortaya çıkar. Sosyal öğrenme kuramları, bireyin yaşadığı çocukluk döneminde edindiği duygu, düşünce, bilinçaltına atılmış birikimleri ile buna bağlı olarak dürtülerinin onu şiddete yönelttiğini ileri sürmektedir (Okumuş,2014:11-12).

Toplumsallaşma süreci içinde, insan, ortak sosyal davranış kalıplarını, belirli ilke ve kuralları öğrenir. Bireysel gayeleri ile sosyal amaçlar arasında bağlantı kurar. Ortak değerleri benimser. Bireysel yeteneği ve becerisi ile toplumda rol ve yer edinir. İnsanın ruhsal yapısı ve hayatı, toplumla gelişir, oluşur ve var olur. Skinner, Watson gibi davranışçılar, insan davranışını biçimlendiren asıl şeyin, toplumsal koşullanma olduğunu söyler. Kişi yaşam boyu bir kültürel süreçten geçer. İçinde yaşadığı toplum onu, belli bir davranış biçimlendirmesine götürür. İnsan, içinde bulunduğu toplumu kalıplarının şeklini alır. Dünyaya gelen her canlı tüm değerlerini bir kültür içinde yaşayarak öğrenir. Dolayısıyla her toplumun kültürü kendine özgü nitelikler taşıdığı için, bazı toplumda doğru olan değerler, bir diğer toplumda vahşet ve iğrenç bir durum olarak değerlendirilebilir (Yavuz ve diğerleri, 2000:18).

Davranışçı kuram, içgüdücülerin tersine, insanı belli bir biçimde davranmaya yönelten öznel güçlerle uğraşmaz. İnsanın ne hissettiği ya da onu belirli bir davranışa yönelten güdülerin varlığından bahsetmez. Sadece insanın davranışı ve bu davranışa biçim, yön veren toplumsal koşullarla ilgilenir. İnsanı sosyalliği ölçüsünde değerlendirmeye alır (Fromm,2016:23). Bu bakımdan toplumsal koşulların varlığı bireyin saldırgan olup olmamasını belirlemesi bakımından katalizör görevi görmektedir. Yani bireyi edilgin konuma sokan bu kuram için saldırganlık bilinçli bir eylemdir. Saldırganlık bir savunma davranışdır ve ortaya çıkan düzen kaybına bir yanıttır.

J. P. Scott saldırganlığa neden olan tüm dış uyaranların çevreden geldiğini düşünerek primatlar üzerinden örnek verir. Primatlarda yiyecek ve su eksikliği ya da cinsel doyum

yokluğu gibi eksiklikler paylaşma ile çözülür. Bu canlılarda saldırganlık grubun içine bir başkasının girmesiyle ortaya çıkar. Dolayısıyla dışardan provakatif bir uyarım yoksa hücum etmeyi gerektirecek bir eylem alanı da yoktur. O yüzden saldırganlık bir savunma davranışdır ve ortaya çıkan düzen kaybına bir yanıttır. Bir duygulanım üzerinden hareketlenir ve temel motivasyonu korunmayı sağlamak üzerinedir. Bu halde, saldırganlık temel bir içgüdü değil, sadece bir araçtır (Erten ve Ardalı,1996).

Rochlin'e göre, saldırganlık ve narsisizm birbiriyle bağlantılıdır. Ne zaman kişinin kendiliği tehdit edilir ve utanç duyulmaya başlanırsa o zaman saldırganlık ortaya çıkar. Öz değerleri korumak, kendi değerini çevreye ve içinde bulunulan ortama kabul ettirmek önemli kabul edilir. Dolayısıyla bunun zarar görmesi halinde saldırganlığa başvurulur ve onların korunması saldırganlık üzerinden sağlanır. Bu düzeyde oluşan saldırganlık aşırı olabilir fakat yıkıcı ya da yaratıcı özellikler de gösterebilir. Sadece narsisizm, nazik ve eşit bir dengede davranışı sürdürebilmek için şiddete başvurur ve saldırganlık da narsisizmin dışına çıkmaz, onun istediği ölçüde varlığını gösterir. Dolayısıyla narsisizm için saldırganlığı yaratan ortam dışardan gelir ve kendiliği korumak adına uygulanır. Dolayısıyla Rochlin, Freud'un klasik dürtü teorisinin klinik gözlemlere uymadığını söyler ve içgüdüsel kaynaklı bir saldırganlık kuramını reddeder. Rochlin için saldırganlık, bir iştah, arzu, doyurulması gereken bir güdü değildir. O sadece kişinin kendiliğine hizmet eder. Doğuştan gelen bir saldırganlık öğretisini kabul etmeyen Rochlin aksine, narsistik veya başka kaynaklı yaralanmalardan ileri gelen aşırı hoşnutsuzluk ve tatminsizlik gibi durumların saldırganlığı ortaya çıkardığını ifade eder (aktaran Erten ve Ardalı, 1996).

Saldırganlığın ya da şiddetin toplumsal düzeyde öğreniliyor olduğu olgusu günümüz içinde özellikle gelişen teknolojiyle beraber okul, aile ya da çevre gibi faktörlerden çıkarak başka araçlarla öğrenmeyi gerçekleştirmektedir. Özellikle teknolojiyle beraber enformasyon araçlarında yaşanan değişim, insanlar arasındaki ilişkiyle beraber, düşünme tarzlarını da etkilemektedir. Temel kavrama süreçleri içinde medyadan alınan enformasyon, insanın teknik olarak değişmesiyle beraber özellikle günümüzün felsefi ve politik yapısını da oluşturmaktadır (Cheviron,2014:19). Bu düşünme süreci içinde şiddet ve saldırganlık olgusu, televizyon, radyo ve bilgisayar gibi sosyal alanlara dâhil olan elektronik aletler vasıtasıyla kamusal alanlarda kendini daha kolay ortaya çıkarabilmektedir. Bu durum daha çok televizyon dizileri, sinema filmleri ya da çeşitli programlarla içerikleri belirlenen anlatıların elektronik aletler vasıtasıyla izleyiciye ulaştığı olgusunu göz ardı eden bir

durumdur. Özellikle televizyon gibi her evde bulunan ve kamusal alana hizmet eden medya araçlarının içerikleri izleyiciyle en kolay ve en çabuk buluşmaktadır. Bu açıdan televizyon ve şiddet olgusu önemli bir unsur olmakla televizyon içeriklerinin de çözümlenmesi önemli bir sosyal sorundur.

2.2.1.2.1. Bir Öğrenme Modeli Olarak Televizyon İçerikleri

Bilişsel anlamda insanlar, gördükleri ya da yaşadıkları üzerinden bir öğrenme düzeyi geçirirler. Daha çok görerek ya da deneyimleyerek yaşadıkları bu öğrenme süreci içinde aile içi ilişkiler çocuğun davranış modellerini belirlemede önemli etkidir. Özellikle şiddet olgusunun aile içinde görünürlüğü, çocuğu daha fazla etkisi altına alarak çocuğun şiddeti, normal bir davranış olarak algılamasını sağlar. Çocuk öğrenme sürecini aile yanında gerçekleştirdiğinden, ailede içinde yaşanan şiddet ya da saldırganlık eylemleri çocuğun kişiliğinde örneklem oluşturur. Diğer insanların şiddet yoluyla tepki verdiğini görerek saldırgan bir biçimde hareket etmeyi öğrenirler. Dolayısıyla ilerleyen yaşlarda çocuğun saldırgan davranışının temelinde farklı değişkenlerin olduğunu bilmek önemlidir (Trend,2008:49).

Bu bağlam içinde medyanın bilişsel süreçte şiddetle ilişkisi tartışmaya açık konulardan birini oluşturur. Özellikle medya alanında televizyon en etkin araçlardan birisidir. Televizyonun tanımlanırken "eğlendirici", "ağrı kesici", "israf diyanı", "yalnızların yoldaşı", "aptal kutusu", "beyaz gürültü", "zaman hırsızı" gibi bir çok benzetmeye maruz kalmıştır. Bu benzetmeler temelde televizyon üzerinden belirli değer yargılarını içerir (Mutlu, 1999:11).

Televizyonun heterojen bir yapısı olması ve ulaşımında farklı kriterlerin olmaması sebebiyle daha fazla yayılabilmekte ve kamusal bir ürün olması onun olumlu yönde algılanmasını sağlamaktadır. Ancak şiddet olgusunun televizyon içeriklerinde görünür olması televizyonun eleştiri noktasını oluşturur. Bazı eleştirmenler için, televizyon politikası, temelde şiddet ve seks konulardan oluşmaktadır. Bu tanım 1950'lerde halka açılan televizyon içerikleri için doğru bir tanım olabilir fakat günümüzde farklı türlerin devreye girmesi şiddet ve seks olgusunu tercih edilen bir ürün noktasına taşımıştır.

Türler söz konusu olduğunda geniş bir yelpazeden bahsedilebilir. İçinde korku, gerilim, bilim kurgu, drama, romantik, aksiyon gibi çeşitli anlatılar bulunan bu kurmaca türler, günümüz izleyicilerinin ilgi alanlarına yönelik olarak belirlenmektedir. 20. yüzyıldan itibaren değişen televizyon içerikleri vasıtasıyla türler daha fazla görünür kılınmıştır. Özellikle korku türü içinde şiddetin yoğun gösterilmesi televizyon vasıtasıyla şiddeti daha görünür ve açık kılmaktadır.

Kurmaca türün şiddetle olan bu mesafesi eleştiri yönünü televizyon üzerinden bu türe de kaydırmaktadır. Oysa türler içinde korku sineması, en uzun ömürlü ve en çok ilgi gören türü oluşturmaktadır. Sinemanın girdiği krizlerden etkilenmeyen bu tür, dünyanın her yerinde tercih edilmektedir. Ancak bu popülerliği ve herkese yönelmesi türün eleştiri noktasını belirlemiş, şiddete verilen tepkiyle bir süre korku filmleri görmezden gelinmiştir (Abisel,1995:116) Ayrıca eleştirmenler tarafından ahlak noktasında eleştirilen bu tür, tarihi epey eskiye dayanan sözlü bir kültüre sahiptir. Basit hikaye anlatıcılığının önüne geçen korku türü, zamanla bir sanat formu haline gelerek filmlerde ve dizilerde izleyicilerin tercih ettiği popüler anlatıya kavuşmuştur (Odell ve Blanc, 2001:11-12). Zamanla izleyicilerin daha çok ilgisini çeken bu tür, diğer türlere nazaran daha fazla izleyiciyle buluşmaya başlamıştır. Ünsal Oskay, korku sinemasının seyirciden büyük ilgi görmesinin nedenini, kişinin geçmişte yaşadığı korku ve endişeleri tekrar yaşama ve bu sayede onları yeniden yaşatma eğiliminden kaynaklı olduğu üzerinden açıklar. Bu durumu “yinelemeye zorlayıcı duygu” olarak adlandırarak mazoşizmden ziyade kişinin çağdaş dünya karşısında edilgin bir biçimde acı çekmesinin önüne geçmek, bunlar üzerinde bir denetim kurabilmek amacıyla yaptığını ifade eder (Abisel,1995:127-128). Bu bakımdan korku sinemasının yarattığı bu “korku” duygusu, sevinç ve üzüntü, öfke, aşk ve tiksinti gibi korku heyecanlar arasında yer alır (Mannoni,1992:11). Özellikle korku duygusunu bu denli öne çıkarabilen korku filmlerinin güncel olana etkisi 1950’li yıllarda başlamıştır. Bu yıllar, atom bombası, soğuk savaş, Kore savaşı gibi olayların da etkisiyle küçük bir İngiliz yapım şirketi olan Hammer’ın, önce ucuz televizyon korku dizileri, sonra da sinema için benzer nitelikte filmler yapmaya başlamasını sağlamıştır. Hammer şirketinin korku filmleri büyük ilgi görmüş ve altmışlar boyunca şirketin adı korku sinemasıyla bütünleşmiştir (Abisel, 1995:141). Televizyonun da eş zamanlı üne ulaşması korku türü vasıtasıyla şiddet olgusunu daha fazla izleyiciyle buluşturmuştur. Televizyonun bu denli görünür olmasını Castells iki sebep etrafında inceler. Bunlardan ilki, televizyon ortaya çıktıktan kısa bir süre sonra ilgi odağı haline gelmesidir. İkincisi ise, baştan çıkarıcılığı, gerçeklik taklidi ve kolay

iletişim kurulabilir özelliği onu yaygın bir iletişim aracı haline getirmiştir (aktaran Göze,2015:65-66). Belirlenen içerikler ev eğlencesine hizmet etmek amacıyla oluşturulmuş ve özellikle Amerikan orta sınıfına 1950'lerde hitap eden televizyon, insanların radyoya olan aşinalıklarının değişmesine de katkı sağlamıştır. 1950'den 1955'e kadar olan süre içinde yerel televizyon kanalları, halka ulaşan eğlence çeşitlerini geliştirerek televizyonun daha hızlı yayılmasını sağlamıştır. Bu süreç içinde filmler, televizyonun dikkatini çekmek üzere hazırlanırken çok sayıda sinema salonu da kapatılmıştır (Trend,2008:126-127). Televizyonun bu anlamda yaygınlık kazanması onun bir iletişim aracı dışında var olma süreci sınırlarını da genişletmiştir. İzleyiciye sunduğu eğlenceli içerikler ve toplumsal meseleler dışında izleyiciyi toplumsal ve düşünsel hayata da dâhil etmiştir (Cheviron,2014:43). Bu bakımdan ilk başlarda televizyon bir kitle araçları içinde gerçeği en yakın anlatan bir iletişim aracı olarak görülürken bu yanılsama yerini zamanla gerçeği en çok çarpıtan algısına bırakmıştır. Aslında televizyon, kendi tekniğiyle gerçekleri aktarırken televizyondan çıkan gerçeklik yeni bir gerçeklik kazanmaktadır (aktaran Göze,2015:69-70).

Televizyonun yarattığı bu güçlü etkileme düzeyi, onu iktidarın denetimine girmesine sebep olmuştur. İktidar daha çok demokrasi açısından televizyonu değerlendirerek toplumsal bağ işlevini önemsemiştir. Bu amaçla, televizyonun herkese aynı içerikle ve aynı anda ulaşabiliyor olması kitle demokrasi adı verilen yayıncılık anlayışını siyasal sisteme de aktarmıştır. Politik, ekonomik ve siyasi gelişmeler aktararak, iktidar mekânizması da bu alana dâhil edilmiştir (Cheviron,2014:44). Siyasetin, halkı televizyon aracılığıyla kendine çekmesi daha çok propaganda isteğine yardım eden bir durumdur. Bu amaçla Vietnam savaşı televizyonda yayınlanan ilk savaştır. Fakat beklenilenin tersine ulusal bir protesto yaratmıştır. Amerikan halkına izletilen bu kanlı ve bombalama görüntüleri, izleyicilere ölü sayısında ve yaşanan kaosta savaşın gerçeğini göstermiştir. Savaşın şiddeti televizyon aracılığıyla herkese dağıtılmış ve bu sayede haberden ya da radyodan farklı olarak şiddet, kendi gerçekliğini televizyon üzerinden kurmuştur. İzleyiciler savaşı daha önce böyle görmediklerinden, bu yayından büyük bir rahatsızlık duymuşlardır. Özellikle 1972'de çekilen Amerikan uçakları tarafından atılan bombadan kaçan çıplak ayaklı Vietnamlı kızın fotoğrafı büyük bir ilgi görmüştür. Savaş boyunca medya aracılığıyla halka ulaşan görüntüler aracılığıyla halkın savaşa yönelik beklentisini etkileyen basın Amerika'nın bölgeye müdahalesinin eleştiri kanalı oluşturmuştur. Öyle ki bu olay sonunda devlet, medyanın özellikle kendi kontrolünde olan durumlara ulaşımında denetimini artırmıştır

(Trend,2008:109-110).

Şiddeti açıkça sergileyen televizyon, özellikle ölüm konusundan da yararlanır. Ölüm ve şiddeti birbirine bağlayan bu durum, duygusal şiddeti etkin kılar. Fakat yaşamdan ayrılına duyulan acı olarak değil, daha çok ölüme neden olan koşulların içerdiği şiddeti ön plana çıkar. Yaşamın sonu ya da sevilen kişinin ölümüne yönelik konular, televizyon yayını açısından önemsizdir. Medyatik bir güncellik ve herkese yönelik bir konu olması için sıra dışı ve popüler bir anlatıma yönelik olması istenir. Bu haliyle ölüm medyada aşırı görünürlük kazanır ve bu anlamda görünmez hale gelir. Gerçek ölüm, her birimizin yaşayacağı son hali, televizyon içinde bir eğlence unsuru haline gelir ve bir içerik olarak izleyiciye aktarılır. Dikkat çekebilmesi amacıyla medyada ölüm genelde, izleyicinin ölen kişinin mahremiyetiyle bağdaştırarak ya da medyatik bir ritüel olarak sunarak seyirciye heyecan uyandıran imgelerin duygusal bağı yok ederek gösterilir (Cheviron,2014:56-57). Dolayısıyla anlam, bağlamından kopartılır ve şiddet özellikle ölüm haberlerinde mahremiyet alanlarının kamulaştırılarak gösterilmesiyle sıradan bir hale gelir. İzleyicilerin bu bakımdan şiddete yönelik yayınlara daha yakın durması belirli çalışmalarını ön plana çıkarmıştır. George Gerbner, yetiştirme kuramı adını verdiği kuramda, yüksek dozda şiddet içeren yayınların izleyicilerin şiddet eşiklerini artırdığını ve aradıklarını programların buna yönelik olduğunu aktarmıştır. Dolf Zillmann da makalelerinde ve araştırmalarında benzer iddialarda bulunarak, medyadaki şiddet gösterilerinin izleyiciler için daha cazip geldiğini ifade etmiştir. Bu bakımdan televizyon formatları içinde komedi ya da yarışma programlarından ziyade şiddet içeren programların tercih edilmesi yayınların buna yönelmesini sağlamıştır (Trend,2008:13). Dahası Gerbner, izleyicilerin çok televizyon izlemesinin bir sonucu olarak şiddete olan aşinalıkları artmaya başladığından bahseder. Televizyon, şiddet programlarında izleyicileri acı çekenlere yönelik olarak duygusuzlaştırır ve onların bu duruma itiraz etme yeteneklerini kaybetmelerini sağlar. Bu bakımdan televizyon aynı zamanda güvensizliğe olan inancı şiddet yoluyla belirginleştirir.

İletişim araçlarının şiddeti manipüle etme ve şiddetin bu denli sık gösterilmesi izleyicilere bir boşaltım alanı sağlamaz. Onlara daha güvensiz bir dünyada oldukları izlenimini vererek inanç ve yaklaşımlarının şekillenmesini sağlar. Okulda, evde, işte ve arkadaş ortamındaki hareketleri ve tutumu şiddet konusundaki endişelerinden beslenir ve hayatının büyük bir çoğunluğu bu etkilenme üzerinden geçer. Bu endişe dolu dünya görüşü bireyi şiddet kültürüne daha yakın bir hale getirir (Trend,2008:80).

Medyada şiddetin bu denli açık gösterilmesinin etkileri üzerine yapılan araştırmalar, kişinin saldırganlık pratiğini belirlemektedir. Şöyle ki uzun ve kısa dönem olarak etkilerine bakılan şiddet izleme pratiklerinin kısa dönem etkileri daha çok yetişkinlerde görülürken, uzun dönem etkileri daha çok çocuk davranışlarında gözlemlenmiştir. Yetişkinlerde fiziksel ve sözel davranışlarda artış ve anksiyete olarak kendini gösteren saldırganlık, çocuklarda hayat boyunca şiddete eğilimin artmasına sebep olmaktadır. Bu bakımdan televizyon şiddetle ilişki kurduğu süreden itibaren, insanlar dünyayı olduğundan daha vahşi bir yer olarak algılamaya başlamış ve yoğun kaygı durumlarına girmiştir. Aşırı miktarda şiddet ve ölümün haber programlarında gösterilmesi, sosyal saldırganlığı etkilemekte ve şiddet içeren bir toplum imajı yaratmaktadır. Aynı şekilde şiddet içeren video ve bilgisayar oyunlarının çocukta saldırganlık davranışlarının görülmesine katkı sağladığı belirtilmektedir (Güleç ve diğerleri, 2012).

2.2.2. Saldırganlık Çeşitleri

Bir insana, hayvana ya da cansız bir nesneye zarar vermeyi, onun varlığını tehdit etmeyi amaçlayan bütün yıkıcılık hareketleri, saldırganlık olarak nitelendirilir. Saldırganlık üzerine yapılan en temel ayırım, biyolojik olarak uyarlanabilir, yaşama hizmet eden, yumuşak saldırganlık ile biyolojik olarak uyarlanamayan, zalimce saldırganlık arasındaki ayırımdır (Fromm,2014:243). Bu ayırımdan hareketle Fromm saldırganlığı yaşama hizmet etmesi bakımından savunucu ve zalim olması bakımından da yıkıcı saldırganlık olarak ikiye ayırır.

2.2.2.1. Savunucu (yumuşak) saldırganlık

Savunucu olan saldırganlık türü, canlıya özgüdür ve genetik olarak mevcuttur. İnsanda ve bütün hayvanlarda ortak olan bu tür bir saldırganlık, yaşamsal çıkarlar tehdit edildiğinde ortaya çıkar ve kalıtsal olarak programlanmış bir saldırı ya da kaçma tepisidir. Daha çok kaynağını yok ederek ya da onun varlığını kaybederek, tehdidi ortadan kaldırmayı amaçlayan bir özelliği vardır. Bu bakımdan yumuşak saldırganlık, bireyin ve türün varlığını sürdürmesine hizmet eder. Biyolojik olarak uyarlanabilir ve tehdit ortadan kalktığında o da ortadan kalkar (Fromm,2016:24).

Savunucu saldırganlığın hareket alanı insan ve hayvanlarda aynı düzlemde işlemektedir. Her iki canlı türü de tehdit anlarında bu tip saldırganlığa başvurur. Fakat insanın biyolojik yapısından kaynaklı sorunu algılama biçimi farklıdır. Fromm, bu konuda hayvanın açık seçik ve algılanabilir olan tehlikeyi kolaylıkla tehdit olarak algılandığından bahseder. Dolayısıyla hayvanların algı kapasiteleri tehlikeleri ve tehditleri insandan daha keskin ve net olarak fark etmelerini sağlar. Dahası insanın görme yeteneği çevresel koşullarla belirlenir. Bir tehdidin varlığı, onun seçtiği önderler tarafından belirlenen düzlemde ortaya çıkar. Yani insan için tehdit yaratılabilen bir olgudur (Fromm,2016: 253-254).

Bu saldırganlık, savunma amaçlı olduğundan kendini saldırma ya da kaçma tepisi üzerinden de ifade edebilir. Kaçma tepisini belirleyen şey, tehdidin büyüklüğü ve onun bedensel ve ruhsal gücünün düzeyi üzerinden ölçülür. Daha çok, kendini öne sürmek, kendine ve çevresine hakim olmak üzerinden harekete geçen bu saldırganlık türü, özsever bir alana hizmet eder. Bu bakımdan sadece gerektiği anlarda kendini göstermeye meyillidir. Dolayısıyla bu tip biyolojik olarak uyarlanabilir olan yumuşak saldırganlık bir nevi tepkisel ve savunucu bir nitelik taşır. Yani tehlike anında ortaya çıkan ve kendini korumayı amaçlayan türün gösterdiği bilinçli bir eylemdir.

2.2.2.2. Kıyıcı (zalimce) saldırganlık

Savunucu saldırganlıktan farklı olarak kıyıcı saldırganlık biyolojik temelli değildir ve canlılar içinde sadece insana özgü bir yapısı vardır. Bu bakımdan yıkıcılık ve zalimlik, kendini tehdit anlarında gösteren savunma tipi bir saldırganlık değildir. Kalımsal olarak programlanmamıştır. Sadece insan türüne özgüdür ve toplumsal yönden yıkıcı olduğu için biyolojik yönden zarar verici özellikleri vardır. Kendini karşı tarafı yaralama, öldürme, zalimce davranış üzerinden gösterir. Haz verici bir amaca hizmet eder ve yalnızca saldırıya uğrayana değil saldırana da zarar verir (Fromm,2014: 243-244).

Kendi türüne bu tip saldırganlığı uygulayan tek varlığın insan olduğundan insanda benzersiz olan bu yön, öldürme ve işkence etme tepilerinin varlığı, onun bu eylemden haz duymasını sağlar. Bu bakımdan insan, biyolojik ya da ekonomik, hiçbir akla yatar kazancı olmaksızın kendi türünü öldüren ve yıkan bir varlık olabilen tek hayvandır (Fromm,2016:281).

Bu saldırganlığın temel amacı kendi türünün varlığını devam ettirmeye yöneliktir. Dolayısıyla gerçek saldırganlık tür içindedir. Yani aynı türün bireyleri arasında görülür ve bir içgüdüye benzer. Belirli bir amaca hizmet eder, programlanmış ve otomatik bir görünümü vardır. Harekete geçirici belli etkiler tepki görür ve belli saldırgan davranışlara yol açar (Okumuş,2014:20).

Fromm, zalimce saldırganlığın önüne geçilebileceğini ifade eder. İnsanın temel ihtiyaçlarını karşılayan bir toplum düzeninin varlığı, saldırganlık güdüsünü geri plana atabilir. Öyle ki sevgi, kardeşlik, dayanışma ve işbirliğine dayalı olarak insanın toplum içinde diğer herkesle birlik olması, yıkıcılığı yaratıcılıkla örtmek için gerekli ortamı sağlayacaktır. Ancak böyle bir toplumda saldırganlık yer bulamaz (aktaran Okumuş,2014:120). Fakat tarihsel süreç içinde bunun bu şekilde ilerlemediğini gösteren örnekler mevcuttur. Zulümler, işkenceler, katliamlar, savaşlar bu tip olayların hepsi, insanın kendi türüne yönelik yıkıcı eylemleridir. Bu bakımdan karamsar bir bakış açısı yaratan bu saldırganlık türü için, insanlık adına önüne geçilemeyeceğine dair genel bir kanı oluşmuştur (Yörük,1995).

Öyle ki insanın eski davranış biçimlerinden birisinin yamyamlık olduğu ve ilkel zamanlar içinde insan türünün kan dökme üzerine yaptığı eylemler göz önüne alındığında insanın saldırganlığını sorununun çözülmesi kolay değildir. Bu saldırganlığı nitelendiren şey, yalnız insanın benzerlerine zarar vermeyi ve onları yok etmeyi engellemesi değil, ayrıca onların öz yıkımını da benimsemesidir (Mitscherlich,2000:96).

Kıyıcı saldırganlık, kendi içinde sadizm ve mazoşizm üzerinden detaylandırılır. Öyle ki yıkma özlemince güdülenen ve bu eylemden haz duyan kişi, katilce özlemlerin doyurulması üzerine odaklanır. Daha Freudyen bir anlayış geliştirilen bu yaklaşımda, sapkınlığa düşmüş insanların boşalmasının saldırganlık güdüsünü geri plana atması gerekli görülür. Fakat sadistçe dürtüler üzerinden, kişi haz duyduğu nesneye yönelir ve karşıdaki kişiye saldırganlık üzerinden cinsel haz duyar. Mazoşizm için ise durum tersi işler. Beden, şiddeti kendine yönelik ister ve cinsel tatmin noktasına ulaşılır. Öyle ki bu savın mantığına göre, Hitler, toplama kamplarındaki gardiyanlara sadist eğilimlerinden vazgeçmeleri için cinsel doyum sağlamış olsaydı, tarihte sadizm üzerine bu alanda örneklerle karşılaşmamış olurdu (Fromm,2014: 359,360,361).

İnsanın böylesi yıkıcı ve sadistçe eğilim geliştirmesinin temel nedeni onun insan olmasında gizlidir. Kendini ortaya koyamamaya yönelik enerjisini, hayatı yok etmeye yönelik olarak kullanır. Dolayısıyla tarihte karşımıza çıkan binlerce güçsüz insanın gladyatörler tarafından işkence eylemlerini, hayvanlar tarafından yutuluşunu, birbirlerini öldürülüşünü büyük bir zevkle seyrettikleri Roma'daki Koloseum anıtı insandaki sadizmin en büyük göstergelerinden biri sayılabilir (Fromm, 1990:29).

Beden üzerine gerçekleşen bu saldırganlık eğilimi, farklı şekillerde de kendini gösterir.

2.2.2.2.1. Ölü sevicilik

Fromm'un bahsettiği bu tip saldırganlık türü, insanın ölü bedenine odaklanmıştır. Kelime anlamı olarak nekrofil, ölü sevgisi anlamına gelir. Bu eğilim, cinsler arasında ölü bir beden üzerinde duyulan hazza yöneliktir. Fromm, bunu iki şekilde ifade etmiştir. İlki bir erkeğin ölü bir kadın bedeni üzerinde yaşamak istediği cinsel istek ya da başka türde gerçekleştirmek istediği cinsel bir münasebet üzerinden değerlendirir. Diğer bir görünümü ise, cinsel bir etkinlik olmaktan ziyade cesetlerle uğraşmak, beden uzuvlarıyla oynamak, cesetleri seyretmek şeklinde kendini gösterir. Cinsel sapkınlık olarak değerlendirilen bu eğilim, birçok ülkede yasaklanmıştır. Alman suçbilimcilerinden H. Von Hentig, nekrofiliyi dört biçimde tanımlamıştır. Bunlarda ilki Fromm'un da bahsettiği gibi ölü bir kadının bedeniyle cinsel ilişki kurma isteği, ikincisi kadın cesedi görünce uyanan cinsel haz, üçüncüsü cesetlere, mezarlara ya da mezarla ilgili olan her türlü nesneye duyulan ilgi olarak kendini gösterir. Dördüncüsü ise, bir cesedin organlarını kesip ayırma, onlara dokunma gibi eylemler de nekrofilinin göstergelerinden sayılmaktadır (Fromm,2014:417-418).

Dolayısıyla insana bağlı oluşan yıkıcı saldırganlık kendini farklı şekillerde gösterebilen bir yapıya sahiptir. İnsanın eyleme geçtiği, toplumsallığını kazandığı her yerde yasal sistem uyarınca buna yönelik düzenlemeler mevcuttur.

2.2.3. Saldırganlık ve Cinsiyet

Salırganlık, iki farklı düzeyde ortaya çıkan bir eğilim olmasının ötesinde cinsiyetler arasında da farklılık gösterir. Bu anlamda erkeklerin saldırganlık eğilimlerinin kadınlardan

fazla olduğu üzerine bir sonuç getirilmiştir.

Saldırganlığın biyolojik ve kalıtımla aktarılan bir yönü vardır. İç salgı bezleri endişe, kaygı, korku, kızgınlık, öfke gibi duygu durumu düzeylerinin değişmesine, yükselmesine sebep olur. Bunun neticesinde saldırganlık artar ve insan şiddet eylemlerine daha yatkın hale gelir. Yine benzer bir şekilde engel ve zorlama karşısında erkeklerde kaygı, öfke ve kızgınlığını artıran adrenalin ve noradrenalin kan düzeylerinin kadınlara oranla daha fazla yükseldiği tespit edilmiştir (Yavuz ve diğerleri,2000:4).

Genel olarak yapılan araştırmalar, erkeklik hormonu ile saldırganlık arasında birbiriyle örtüşen bir bağ bulunduğunu gösterir. Yapılan gözlemler neticesinde, erkek ve dişi arasındaki fizyolojik ayrımların erkeğin saldırganlık güdüsünü artırır. Cinsel anlamda erkeğe ait işlevin, dişinin kızlık zarını yırtabilecek güce sahip olma dürtüsü ve dişinin buna göstereceği tepki erkeği daha saldırgan bir tutuma içgüdüsel olarak hazırlamaktadır. E.A Beeman tarafından bu konuda yapılan klasik bir deney, erkek saldırganlığı fareler üzerinden anlatır. Beeman'ın belirttiğine göre, yirmi beş günlük iğdiş edilen erkek fareler arasında herhangi bir saldırgan, şiddet içeren davranış gözlemlenmemiştir. Fakat bu farelere erkeklik hormonları verildikten sonra aralarındaki saldırganlık tutumları artmaya başlamıştır. Dolayısıyla bu deney, erkeklik hormonunun aynı cinsler arasında saldırganlığı güdüleyici bir işlevi olduğunu ortaya koymaktadır (Fromm,2014: 247).

Erkek biyolojisinin saldırganlığa bu denli elverişli olmasının bir başka etkeni de kromozomlarındaki değişiklikler üzerinedir. Dişiler iki cinsiyet (XX) kromozomu taşıır. Erkekler ise biri X biri Y kromozomu taşıır. XY kromozomuna sahip olan bir erkek, hücre bölünmesi sırasında olağandışı bir durum olarak XYY kromozomuna sahip olursa saldırgan davranışlarına sahip ve suça yatkın bir insan olur. Dolayısıyla Y kromozomunun niteliği ve sayısı erkek biyolojisinde etkilidir. Diğer yandan, erkeklerde XYY kromozomunun bulunması, çevreye, topluma uyum güçlülüğu gösteren, başarısızlık sebebi ile suç işleme riski bulunan, zeka düzeyi düşük, bedensel olarak da anormallikleri olan, cinsel gelişmesi bozuk bir erkek anatomisi çizer (Yavuz ve diğerleri,2000:7).

Dolayısıyla biyolojik temelli olan bu yaklaşım, hormonların saldırganlık üzerine doğrudan etkisi, erkeklerin sosyal psikolojisini de değiştirir. Yapılan araştırmalar bekar kalan erkeklerin, suça yatkın olduğunu gösterir. Bu durumun sebebi evli erkeklerin eylem

alanının değişmesinden kaynaklanır. Evli erkekler, enerjilerini diğer erkeklerle rekabet etme ya da dişiler üzerinden kendi güdüsel ihtiyaını karşılamaya yönelik eylemlere girişmek yerine ailelerine harcayarak dürtülerini kontrol ederler. Fakat bekar erkeklerin eylem alanları güdülerine yönelik işlediğinden saldırganlık toplumsal olarak daha fazla görünür hale gelir (Okumuş,2014:42)

2.2.4. Saldırganlığı Tetikleyen Faktörler

Saldırganlık olgusu, pek çok değişken üzerinden kendini dışa vurabilir. Bu değişkenler sosyal nitelikte olabileceği gibi biyolojik temelli, kalıtımsal olarak da belirlenebilir. Dolayısıyla saldırganlık, şiddet olayları biyoloji, psikoloji, psikiyatri ve sosyoloji gibi farklı disiplinler tarafından analiz edilmektedir. Saldırganlığın bu disiplinler tarafından çözümlenmesi, bu olgunun kompleks yapısını ve insanın bulunduğu her yerde ortaya çıkan bir durum olduğunu gösterir. Dolayısıyla söz konusu disiplinlerin her biri, şiddet olgusunu farklı açılardan ve o günün koşulları üzerinden değerlendirmektedir (Okumuş,2014:70).

Sosyal nitelikte olan tetikleyici faktörlerden birisi, bireyin ilk sosyalleşme alanı olan ailede başlar. Ailenin ocuğa davranış biçimi, çocuğun hareketlerine yönelik kısıtlama, fikirlerine önem vermeme, alay etme, onun bireysel olarak bir işi yapabileceğine dair güvensizliği itme gibi faktörler çocuğu saldırgan bir tutuma sürükleyebilir. Böyle bir durumda ocuk, isyan etme, kafa tutma, inatlaşma, öfke nöbetleri geçirme şeklinde saldırgan tutumlara girebilir. Bazen saldırganlık eğilimleri daha gizli olarak dışa vurulur. Bu durum çocuğun ailesini otorite figürü olarak kabul etmesinden doğan bir korkudan kaynaklanmaktadır. Bu durumda ocuk, saldırgan eğilimlerini dışardaki nesnelere ya da başka canlılara yöneltir. Eşyaları kırıp dökme, hayvanlara eziyet etme, arkadaşlarına ya da kendinden küçüklere zarar verici eylemlerde bulunma gibi saldırgan tutumlar gözlenir. Bu saldırganlık duygusu sonraki yıllarda açığa çıkmak için elverişli ortamı bulduğu zaman daha yıkıcı bir hale dönüşür ve kişinin sonraki yaşamı bu eğilim üzerinden belirginlik kazanır.

Ailenin ocuk üzerindeki etkisi sadece çocuğa olan davranışlarında değil, kendi ilişkilerindeki görülür. Anne ve babanın kendi aralarındaki iletişimlerinde birbirlerine olan saygıları, farklı fikirlere olan hoşgörüsü, çocuğun ilerleyen yaşlarında sosyal çevreye bakışını etkiler. Anne ve babanın ayrı olduğu, aralarındaki iletişimin kopuk olduğu ve iki ebeveynin de kendi üzerlerine düşen rolleri benimsememesi durumunda çocuğun psikolojik

olarak yoksunluk içine girmesi onun saldırganlık eğilimlerine doğrudan etkide bulunur. Dolayısıyla ailenin gelecek nesilleri barışçıl bir tutuma sokma, saldırganlık eğilimlerini törpüleme bakımından büyük bir işlevi vardır. Saldırganlığı tetikleyen sosyal faktörlerden bir diğeri okuldur. Okulda verilen eğitimin kalitesi, öğretmenin öğrencilerle iletişimi, sorun çözme becerileri saldırganlık eğilimlerine yön vermede etkili tutumlardır. Seçilen ders kitaplarının içeriği çocukların davranış kalıplarını belirlemede etkili bir araçtır. İçeriklerde hayat ve insan sevgisini aşıl原因, ırk, din, dil ayrımı yapmayan, daha barışçıl bir tutumun benimsendiği dil kullanımı çocuğun normal davranış olarak onu benimsemesinde yardımcı olur (Yörükkan,1995).

Fiziksel ortam bireyin hareketlerine yön verir ve onun ruhsal yapısını etkiler. Aşırı kalabalık ortamlar, kötü kokular, gürültü, hava kirliliği, sigara dumanı gibi etkenler saldırgan davranışları tetikleyici bir işlev görür. Saldırganlık ve şiddet davranışlarını etkileyen bir diğer faktör ise, hava sıcaklığıdır. Raporlar cinayet, saldırı ve tecavüz gibi suçların hava sıcaklığına paralel olarak arttığını, en sıcak şehirlerde, en sıcak aylarda ve yıllarda en yüksek düzeylere ulaştığını göstermektedir (Okumuş,2014: 17).

Ayrıca sinirsel uyarılar aracılığıyla da beyin üzerinden saldırganlık davranışları belirlenebilir. Beyin bölgesine gönderilen elektrik akımlarıyla, saldırganlığı başlatan ve durduran beyin bölgesel haritası çıkarılabilmektedir. Dolayısıyla saldırganlığın denetlenebilmesi, yönlendirilebilmesi ve kontrol altına alınabilmesi bu sayede mümkündür. Örneğin, beyincikte belli bir bölgenin uyarılması, saldırganlık krizlerine yol açarken beyinde ön bölgede belli bir odak uyarıldığında içtenlik ve gülümseme sağlanmaktadır (Okumuş,2014: 19).

Saldırganlık eğiliminin, içinde bulunan sosyal ortam ya da biyolojik etkenler çerçevesinde değerlendirilse bile ortamın özelliklerine göre, kendini fiziksel, sözel, cinsel, duygusal tepkilerle dışa vurabilir. Hatta saldırganlık dürtüsü, toplumsal bir etkiye maruz kaldığında bile kendini farklı yollarla göstermeyi tercih eder. Konuşma aralarında mizah ya da üstü kapalı espri yoluyla kendini aktarabilir. Dolayısıyla toplumsal süreç içinde, bireylerin saldırganlık eğilimleri yok olmamakla birlikte modernleşmeyle beraber farklı formlarda hayata dahil olur. Çevre tetikleyici faktör olmak yerine, buna zemin hazırlayan, biçim değiştirerek hayatın her alanına girmesini sağlayan bir yapıya dönüşür. Artık modern insan, saldırganlık eğilimini fiziksel şiddet uygulamaktan ziyade, sözel ve daha çok duygusal şiddet davranışlarını tercih ederek ortaya koyar (Okumuş,2014:102).

3. DOĞA DURUMU

Doğa durumu özellikle 17. ve 18. yüzyıl düşünürleri tarafından incelenmiş, devletin siyasal ve sosyolojik yönden oluşumunu konu alan bir meseledir. Temelinde devleti oluşturan sosyal, beşeri, fizyolojik ve psikolojik koşullar ile insanı istikrarlı bir düzene geçmesini sağlayan içsel dinamikler yer almaktadır. Sosyal olarak kitle güdüsünden uzak, siyasal olarak herhangi bir adalet, hukuk merciinin olmadığı bu durum, insanın en çıplak hali olarak ifade edilir. Dolayısıyla mevcut sistem hatta systemsizlik insan tarihinin başlangıcıdır.

3.1. İnsanın Doğa Durumundaki Hali

“Erkekle kadın, cennette, doğayla ve birbirleriyle tam bir uyum içinde yaşamaktadırlar. Huzur içindedirler, çalışma zorunluluğu yoktur, özgürlük de, düşünme de yoktur. İnsanın ‘iyilik ve kötülük bilgisi ağacı’nın meyvesini yemesi yasaklanmıştır. Tanrı’nın buyruğuna karşı bir edimde bulunur, onu aşmaksızın parçası olduğu doğayla olan uyumunu bozar (Fromm, 2015:52).”

Adem ve Havva’nın cennetten kovuluşunu anlatan bu olay, insanın doğayla ilk karşılaşması, aynı zamanda yeryüzüne inişinin ilk bireysel edimi olarak aktarılır. Fromm ‘un ifadesiyle (2015:52) bu durum, insanın Tanrısından koparak, tek başına kalışıdır. Gerçekleştirilen bu ilk bağımsız tercih, insanı iktidarsız ve herhangi bir sistemin yokluğu içine bırakmıştır. Yalnız ve özgür ama güçsüz ve korkuludur. Kazandığı bu özgürlüğü nasıl kullanacağını bilmemek kaygısı insanı bir eylemsizlik haline sokmuştur.

Tarihi başlangıç olarak kabul edilen bu olay, seçme özgürlüğünü ifade etse de temelde bir günah başlangıcı olarak görülür. Dini kitaplarda tasvir edildiği haliyle cenneti yitiren insanın, sonsuz bir mutsuzluk içine düştüğü ve acı çektiği belirtilir. Cennette çalışma ya da herhangi bir şey için çaba gösterme zorunluluğu yoktur. İyilik, kötülük, savaş, barış gibi kavramların bilgisine insan dünyaya düştükten sonra ulaşmıştır. Dolayısıyla Tanrı’nın buyruğuna karşı gerçekleştirilen bu edim, insanın doğayla baş başa kalışını tanıklık ederken insanın aynı zamanda insansal bir oluşum içine girdiğini de ifade eder (Fromm,2015:52).

İnsanın özgürlüğü dünyadaki yerini almasıyla başlaması, özgürlük kavramını ancak insanın kişilik yapısıyla çözümlene imkanı sunar. Korkuları, arzuları, tutkuları, düşünceleri ve hisleri olan insan, özgürlük içinde bunları bir kalıba uydurmaya çalışmaktadır. Öyle ki içsel dinamiklerinin getirdiği bu his, insanı kaygılı ve güçsüz kılar. Dolayısıyla özgürlük, insan için ilk başta soyutlanmış hissinden kurtulmak ve hayata dair temel adımların atması süreciyle gerçekleşir (Fromm,2015:9-10).

Bireyselleşmenin gelişmesi, insanın eylem alanını belirlemeye başlamıştır. Çalışmak, hayatta kalmak ve savaşmak zorundadır. Tek başına hareket etme güdüsü, insanı diğer insanlara karşı daha güvensiz bir duruma sokmuştur. Aslında bir birey olmasının ötesinde doğaya karşı pasif tutumu insanın bir hayvan olarak nitelenmesine sebep olmuştur. Çünkü doğanın kudretine karşı güçsüzdür ve kendi güçlerinin farkında değildir. Bir hayvan kadar doğaya karşı pasif ve üretken bir tutumda değildir (Engels,1996).

Her ne kadar eylem alanının etkinliği hayvanlarla eş tutulan bir süreç olarak tasavvur edilse de, insanın hayvanlardan farklı olduğu gösteren yapısal değişiklikler mevcuttur. Hayvanlar, dış dünyaya uyarlanma sürecini hep aynı düzlemde bırakır. Değişen koşullara hayvanların kendini hazırlaması onlarda güdüsel olarak mevcuttur. Bunu güdülemedikleri durumlarda dünyadan yok olmaya yatkın bir fizyolojileri vardır. Dolayısıyla insan, varlığını çevreyi dönüştürerek sağlamaya çalışırken hayvanlar var olan duruma kendini kanalize ederek hayatta kalmaya çalışır. İnsan, doğanın parçasıdır. Üretkenliğini ve varlığını doğa içindeki eylemleri ile kazanabilecek bir yaratılışa sahiptir. Dolayısıyla hayvanlarla benzer olan pasif yönü, onun yaşam bilinciyle kırılan bir durumdur (Fromm,2015:48). Onu diğer canlılardan ayıran bu yönü, doğal koşullara daha kolay adapte olmasını sağlar. Uyum sağladığı ölçüde güçlü ve sağlıklı olur. Hemcinsleriyle olan ilişkilerini daha çok içgüdüleri üzerinden harekete geçirir ve kendi iyiliğini düşünerek eylemlerini belirler. Yapacağı her eylemi başkalarına olabildiğince az zararlı yapma güdüsü ilkel insanı, doğaya kendini uydurma sürecinin ve onunla iletişim kurma çabasının bir getirisi (Ağaoğulları,2010:39-40).

Varlığını sürdürebilmek için doğayla iletişim kurması gereken insan üretim olgusuna bu sayede kavuşur. Doğayı kullanması, avlanması ve yiyecek toplaması onun hayatta kalma güdüsüne yardımcı olur. Dolayısıyla insan önce fizyolojik olarak varlığını doyuma ulaştırır. Bunu yaparken basit araç gereçler üretir, doğanın ona sunduğu olanakları ilkel yöntemlerle değerlendirerek doğaya bir üstünlük sağlama yarışına girer (Oskay,1996). Bu

süreç doğayla bir mücadeledir. Onu yok etmeden hayatta kalmanın yollarını arama mücadelesidir. İnsan bu düzlemde yalnızdır. Çıkarları doğrultusunda hareket eden insan, iletişim kurmak, diğer insanlarla ortak hareket etmek gibi bir eyleme girmez. Topladığı ya da ürettiği ürünleri kendi başına değerlendirerek tek başına bir yaşam biçimi belirlemiştir. Kant, bu duruma hukuki bir boşluğu da ekleyerek doğa durumu (status naturalis) adını vermiştir. Dolayısıyla insanın diğer insanlarla etkileşiminin en az düzeyde olduğu ve bireysel tüketimin daha fazla olduğu bu durum doğal durumun gereklerinden kabul edilir (Akay,1996).

Doğa durumunda bir insanın emeği kendisindedir ve bu sayede özgürlüğünün köleleşmesini engellemiş olur. Dolayısıyla emeğin kattığı her şey onundur. Her ne kadar özgür bir doğa durumu olduğu düşünülmüş olsa da insanlar, kendi haklarını ve özgürlüklerini korumada birtakım zorluklar yaşamaktadır. Çünkü doğa durumunda herkesin uyması gereken ortak bir yasanın var olmaması ve insanın fizyolojik durumu edimsel olarak kendini korumada bir çaba altına girmelerine sebep olur (Copleston,1991:138).

İnsanın illikliğinden başlayarak onun üretkenliğine doğru evrilmesini sağlayan bu doğa durumu meselesi, insanların birbirleriyle olan ilişkilerini önemli görür. Siyaset felsefesi içinde devletin oluşum durumunu belirleyen bu faktördür. İnsanın fizyolojik yapısı, onun doğasının iyi ya da kötülüğe yatkın olması meselesi üzerinden insanların birlik olarak hareket etmesi incelenir. Dolayısıyla doğa durumu denilen süreç, bir hayatta kalma mücadelesidir.

Doğa durumu düşünürleri, böylesi bir sosyal sorunu çözümlerken insan odaklı söylemlerde bulunmuşlardır. Kimi düşünürler için doğa durumu insanlık için bir özgürlük, bağımsızlık meselesiyken kimi düşünür için bu bir savaş durumudur. İnsanın insanla meselesi çıkar etrafında birleşen bir süreçtir. Dolayısıyla doğa durumunu özgür ve bağımsız bir edim olarak gören Locke, bunun bir başıbozukluk durumu olmadığını ifade eder. Bu durumda insan kendi kişiliği ve sahiplenmeleri üzerinde tasarrufta bulunma konusunda sınırsız bir özgürlüğe sahip olmasına rağmen bunu sadece kendini koruma amacı için kullanır. Her edimi kendi yararına yönelik gerçekleştiren insanın, aynı zamanda herhangi birini ya da bir varlığı yok etmek üzerine bir hakka sahip değildir (Locke, 2004: 10-11).

Doğa durumundaki bireyler, doğa kanunları içinde herhangi bir kişinin iznini almadan ya da onun isteği dâhilinde olmayan bir eylemi gerçekleştiremez. Locke bu durumdan hareketle bir insanın, başka birinin sağlığına, özgürlüğüne ya da onun varlığına yönelik herhangi bir tehdit oluşturacak eylemi gerçekleştirme yetisi olmadığını ifade eder. Fakat bazı kişiler başkalarının haklarını taciz ederek ya da gasp ederek bunu çiğneyebilirler. Bu durumda hakkı yenilen, incinen taraf kendi hakkını savunabilir. İhlal eden tarafı cezalandırma yetkisi vardır. Dolayısıyla doğa durumu, pasif bir hak ihlali savunuculuğu yerine, olası bir haksızlık durumunda savunmaya yönelik cezalandırmayı kendi içinde taşır (Nozick,2000:39-40).

Doğa durumunda böylesi bir yaptırım gücü temelinde keyfi ya da zülüm içeren bir iktidar kurmaya yönelik değildir. Kişi, bu iradesini sınırsız bir aşırılığa kaçmadan akıl ve vicdanı doğrultusunda suçlunun suçuyla orantılı olarak kullanır. Ceza verme fikri, kendini savunma amaçlı olduğu fikrinden sapmaz. Kişi üzerinde hakimiyet kurma fikrinden uzaktır ve suçlunun suçunu onarmak amacı güder. Locke bu durumu, suçluyu suçuyla yüzleştirirken içinde bulunduğu durumu ve diğer insanların da benzer suçları işlemesi halinde neler olabileceğini göstermesi bakımından önemli bir süreç olarak nitelendirir (Locke,2004:12).

Sistem yoksunluğu, ilerde diğer düşünürler üzerinden değerlendirildiğinde, bir savaş ve kaos durumu olarak nitelendirilir. Fakat Locke bu görüşü eleştirir. Onun için, doğa durumu ve savaş durumu arasında ayırım vardır. Doğada herhangi bir idari yetkeye bağlı olmadan yaşayan insanların doğa durumunda olduğu söyler. Dolayısıyla böylesi bir özgürlük hali içinde zorluk ya da haksız bir eylem olursa ancak savaşın ortaya çıkabileceğini ifade eder. Bu yüzden doğa durumu ve savaş aynı düzlemde yer almamaktadır. Çünkü savaş denilen durum, doğa durumunun çiğnenmesi, zarar verilmesi halinde ortaya çıkar (aktaran Copleston,1991:135).

Locke, daha pozitif, insan haklara önem veren bir doğa durumu tasvir ederken, Rousseau benzer kavramlardan hareketle eşitlik üzerine bir doğa durumunu nitelendirmesi yapar. Öyle ki ilerleyen söylemlerinde Rousseau, doğa durumundaki eşitliğin bozulmasının sebebinin toplumsallaşma olduğundan öne sürer.

Rousseau, doğa durumunda insanların gereksinim duyduğu her şeyi, doğa tarafından bolca ve kolayca sağlayabildiğinden bahseder. Bolluğun hakim olduğu böyle bir ortamda insanlar arasında, rekabet, çatışma ve savaş gibi durumların olmadığını ifade eder. Dolayısıyla insanlar arasında her şeye olan eşit mesafe bir güven ortamı tahsis etmektedir. Bu eşitlik, olumsuz bir durum olmamakla birlikte başkalarıyla arasında herhangi bir uzlaşmazlığın yaşanmasına da neden olmaz. Doğada her şey mevcuttur. İnsanın yapması gereken tek şey, ihtiyaç duyduğu kadarını almaktır. Var olan düzen içinde insanların varoluş biçimleri, birbirinin aynısıdır. Aralarına herhangi bir farklılık yoktur. Hatta cinsiyet özelinde bile böyle bir ayırmadan bahsedilmez. Dolayısıyla eşitsizlik kavramı doğa durumunda olmayan fakat toplumsallaşmayla, toplum içinde yaratılan kurumlarla ortaya çıkan bir şeydir (aktaran Ağaoğulları,2010:42-43).

Rousseau eşitsizlik meselesine özellikle değinir. Ona göre insanlar arasında iki tür eşitsizlik vardır. Bu eşitsizliklerin ilki doğal ya da fiziki eşitsizliktir. Bu eşitsizlik insanlara doğa tarafından verilen, yaş, sağlık, vücut, ruh nitelikleri gibi farklılıkları ifade eder. İkinci tür eşitsizlik ise daha yapay oluşumlardır. Maddi ya da siyasi farklılıklar bu başlığın altında değerlendirilir. Düşünüre göre, bu eşitsizlik, bazı insanların daha zengin, daha saygın ve güçlü olmak ya da diğerlerinin kendisine itaat etmesini sağlamak için sahip olduğu eşitsiz ayrıcalıklardır. Dolayısıyla ikinci tip eşitsizlik daha çok başkalarına zarar vermek, onlardan daha üstün olmak amacıyla kullanılan özelliklerden ibarettir (Rousseau,1990:87). Bu bakımdan Rousseau eşitsizliği, doğa durumunun ötesine taşır. Ona göre doğa durumu ahlak öncesi bir süreçtir. Bu durumdaki insanların arasında hiçbir ahlaki ilişki ya da belirlenmiş görevler olmadığı için, verili bir ahlaki bir düzenleri de yoktur. Dolayısıyla bu durum içindeki insanları iyi, kötü, erdemli ya da kusurlu olarak ifade etmek mümkün değildir (aktaran Ağaoğulları,2010: 46).

Fakat insanlarda merhametin verili olduğuna inanan Mandeville, bu duygu sayesinde insanların iyi nitelikler taşıdığından bahseder. Eğer insanlara merhamet verilmemiş olsaydı, onların canavardan başka bir şeye dönüşmeyeceklerini ve bütün iyilik erdemlerinden yoksun kalacaklarını ifade eder. Dolayısıyla, insanlık üzerine kurulan iyi niyet, zayıflara ve suçlulara yönelik acıma duygusu merhametin ürünleridir. Bu duygu, doğal bir duygudur ve herkeste mevcuttur. İnsan ilişkilerini belirleyen, başkalarının yardımına koşulmasını sağlayan bu duygunun varlığıdır. Doğa durumunda kanunların, devletin ya da yasanın yokluğunu bu duygu alır. Güçlü bir insanı, zayıf bir insanın

yemeğini elinden almasını engelleyen merhamet duygusudur (Rousseau,1990:122,123,124) .

Merhamet duygusu dışında insanları doğa durumunda barış içinde yaşamalarını sağlayan bir diğer neden manevi gereksinimlerdir. Yani arzulanan yiyecek, bir dişi ve dinlenme gereksinimlerdir. Dolayısıyla doğa durumunda insan, deneyimlediği, yaşadığı ortamda gücü dâhilinde elde edebileceği şeyleri istemekle yetinmiştir (Ağaoğulları,2010:41-42).

Her ne kadar insan doğasında bulunan olumlu özellikler sebebiyle doğa durumunu barışçıl olarak ifade eden görüşler bulunsa da insan doğasında verili kötülük anlayışı olduğuna inanan düşünürler vardır. Hobbes, Kant, Machiavelli, Freud gibi düşünürler, insanların temelde kötü maksimleri taşıdığını ve doğa durumunun bunu göstermesi bakımından en ideal ortamlardan biri olduğunu savunurlar. Kant'a göre, doğal durum kötülükler içinde aralıksız bir mücadele sürecidir. İnsanlar bu alanda, kötünün taşıyıcıları konumundadır. Kendi aralarındaki çatışmalar, onları birlik olarak hareket etmeye ya da tehlikeden uzak durmaya yönelik eylemleri gerçekleştirmekten uzaklaştırır. Dolayısıyla doğa durumu adaletsizlik temelinde, herkesin herkesle savaştığı bir mücadele ve ahlaksızlık halidir (Özbek,1996).

Machiavelli, insanın bencil yapısından bahseder. İnsanın bencil olması, onun davranışını belirleyen en büyük güdüsüdür. Bu yüzden kişisel çıkarları, ahlaki bütün düşüncelerden üstün gelir. Davranışına yön veren bencilliği, başkalarına olan davranışını da etkiler (Okumuş,2014:128).

Luther de insan doğasında kötülük yapma iradesi olduğuna inanıyordu. Bu iradenin varlığı insanın iyi eylemlerde bulunması engellediğini ve insanın kötü ve şeytani özellikleri ovar olduğunu belirtir. Hatta bu şeytani iradenin tutsağı olan insan, var oluşunu kötülük üzerinden kurmaya yatkın bir tutum sergiler (Fromm,2015:91).

Doğa durumu düşünürlerinden en radikal söylemlere sahip düşünür Thomas Hobbes'tur. Onun için doğa durumu bir özgürlük hali değildir. Öyle ki kişinin özgürlük halinin bireyin alanının ihlalini önler niteliğe sahip olduğu anlayışı yerini sınırsız bir hareket alanı algısına bırakır. Özgürlük kişinin istediği gibi davranma hakkıdır. Yalnızca yasalar özgürlüğü kısıtlayabilir. Doğal durumda hiçbir yasa yoktur. Dolayısıyla doğal durumda özgürlük

üzerinde hiçbir kısıtlama yoktur, bu yüzden de herkesin her şey üzerinde hakkı vardır. Kısacası, hiçbir şey yasak değilse, o zaman her şeye izin vardır. Her şeye izin varsa, o zaman herkesin her şey üzerinde, hatta başka bir insanın bedeni üzerinde de hakkı var demektir (aktaran Martinnich,2013:167).

Rousseau'nun insanların eşit olduğu fikri Hobbes için de geçerlidir. Hobbes insanların doğuştan eşit olduğunu savunur. Doğa, insanları, bedensel ve zihinsel yetenekler bakımından öyle eşit yaratmıştır ki, bazen aralarında bir fark olduğu bile düşünülse bu, yine her şey göz önüne alındığında tamamlayıcı olan başka bir özellik üzerinden eşitlenir. Çünkü bedensel güç bakımından bir kişi en zayıf kısmı oluştursa bile, bir tehlike anında herkesle birleştiği anda en güçlüyü öldürmeye yetecek kadar kuvvete kavuşur (Hobbes,1993:92).

Hobbes'un kastettiği, fiziksel ve zihinsel gücün ortalaması üzerinden düşünüldüğünde herkesin hayatta kalmak için aynı yeteneğe sahip olduğu görülür. Dolayısıyla bir insan ne kadar güçsüz ya da yetersiz olsa da başka birini öldürmeye yetecek kadar zekaya ve güce sahiptir. Öyle ki en güçlü hatta en zeki insanın bile kendini savunması dışında uyuması gerekir. Uyku anında güçsüz olarak görülen bile onun kafasını ezebilecek gücü kendisinde bulur. Bu doğadaki dişe diş kana kan argümanıdır ve bu argüman savaş ortamına katkıda bulunur. Dolayısıyla doğa durumu içindeki savunmasız bir an, eşit öldürücü güce sahip olmak için yeterli ortamı sağlamaktadır (Martinnich,2013: 166).

Hobbes, eşitlik meselesinde daha da ileri giderek herkesin bu düzeyde her şeye hakkı olacağından bahseder. Dolayısıyla herkesin her şey üzerinde hakkı olduğunu söylemek, bu hakkın başka bir kimsenin bedenini elde etmeye, ona zarar vermeye kadar geniş bir alanda yetki sahibi olduğunu söylemekle eş değerdir. Bunun sonucu olarak hiç kimse hayatta kalma güvencesine sahip olamayacaktır. Bu yüzden doğa durumu güvensiz bir yapı teşkil ettiği gibi savaşmak ya da ölmek üzerine kurulu bir anlayışı içinde barındırır (Hazar,2016:141).

Herkesin her şeye hakkı olması meselesi doğa durumunu insanlar arasında bir korku ve anarşi olarak da betimler. Bu anarşi durumu beraberinde güvensiz bir alanı betimlediğinden herkes kendi bedenini koruma hakkını bireysel olarak gerçekleştirir. Özgürlük bu amaçla, bir hak ihlalinin olduğu durumda diğer kişiye yapması için sınırsız bir

eylem alanı sunar (Martinnich,2013:167).

Hobbes, bu durumun insanlar arasında korku yarattığından bahseder. Doğal eşitlik beraberinde insanların birbirine zarar verme isteğini de körükler. Eşitlik üzerine, biri doğanın ona tanıdığı eşitlik hakkını diğerlerine de tanır. Bu olması gereken makul bir düşünme tarzıdır. Fakat başka biri, kendisini diğerlerinden daha üstün düşünerek, kendisi için her hakkı talep eder. Böylesi bir durum saldırgan bir tutum içermektedir. Bu durumda, zarar verme bir gururdan ve kendini daha güçlü görmeyi istemesinden başka bir amaca hizmet etmez (Hobbes,2010:26-27).

Rousseau'nun iki farklı düzlemde ifade ettiği bu eşitlik anlayışı, Hobbes için sakıncalı bir durumdur. Eşitlik, her şeye ulaşmayı mümkün kılan bir fikri benimsetir. Bundan ötürü, iki kişi aynı anda sahip olamayacakları bir şeyi arzu ederse, birbirlerine düşman olurlar ve esas olarak varlığını korumak ve bazen de sadece zevk almak olan amaçları uğruna, birbirlerini yok etmeye veya egemenlik altına almaya çalışırlar (Hobbes,1993:93).

Hobbes, doğa durumu içinde üç kavga nedeni olduğundan bahseder. Bunlardan ilki rekabet, ikincisi güvensizlik, üçüncüsü ise şan ve şeref üzerinden gerçekleşir. Rekabet, başka insanların sahip olduklarına (aile, çocuk, hayvan vb.) sahip olmak için ortaya çıkar. İkinci kavga sebebi ise hayatta kalma güdüsünden hareketle güvenliği sağlamak üzere gerçekleşir. Son kavga sebebi olan şan, şeref ise daha çok toplumsallaşmayla ortaya çıkar. Kişinin kendi haysiyetine, toplum içindeki duruşuna yönelik çevresi tarafından ona gösterilen muamele, küçümseme ya da aşağılamayı ifade eder (Hobbes,1990:93-94).

Hobbes, doğa durumu meselesini "homo homini lupus" yani insan insanın kurdudur iddiası üzerine kurar. İnsanların pek çok bakımdan olduğu gibi arzuları bakımından da eşit olduğunu ve aynı şeyi isteyenler arasında rekabetin düşmanlığa yol açacağını bununla savaşın kaçınılmaz olduğunu ifade eder. Dolayısıyla doğa durumunda devlet olmadığı, herkesi tek bir güç altında toplayacak yapı olmadığı sürece herkes herkesle daimi bir savaş halindedir. Öyle ki bu savaş, herkesin herkese karşı bir savaştır. Bir muhabere ya da dövüşme eyleminden ibaret olmayan bu savaş, sürekli devam eden, belirli bir zaman içine aktarılmayacak niteliktedir. Dolayısıyla, herkesin herkese düşman olduğu bu savaşın yol açtığı şeyler, insanların zihinsel faaliyetlerini kullanarak üretecekleri şeylerle güvenceleri olmadan kendilerini savunmaya geçtikleri dönemle aynı şeyleri kapsar. Savaş, üretimi

engeller. Böyle bir ortamda çalışmaya yer verilmez. Böyle bir ortamda her birey kendi güvenlik önlemini alır. Dışarı çıkarken silahını yanında taşır. Evinden ayrıldığında kapılarını kilitler. Hatta bunu evde olduğu zaman dâhilinde de yapar. Onu korumakla mükellef bir yasanın varlığını öğreninceye kadar böyle davranması doğa durumu içine normal bir süreçtir. Dolayısıyla yasayı belirleyecek kişiler üzerinde bir anlaşma sağlanması ve yasanın o düzlem üzerinde yapılması gerekir (Hobbes,1993:94-95).

Hobbes'un doğa durumunda bahsettiği kişisel güvenlik önlemleri, savaşın getirisidir. Savaş içinde insanlar adalete aykırı bir hareket içinde olmazlar. Herkesin herkese olan bu savaşta genel bir gücün yokluğu söz konusudur. Dolayısıyla bu durum içinde, doğru, adil ya da değil, iyi, kötü gibi kavramların varlığından bahsedilmez. Mülkiyet, egemenlik, kişisel alan, mahremiyet gibi sahip olunanlar üzerinden şekillenen bir durumdan çok, herkesin savaş halinde eline geçirebildiği şeye sahip olduğu bir ortam hakimdir.

Genel işleyiş içinde herkes için güvensiz bir ortamı ifade eden bu durum, bir süre sonra insanların barışa yönelmesine sebep olacaktır. Hobbes, insanları barışa yöneltten duyguların ölüm korkusu, rahat bir yaşam için gerekli şeyleri elde etme ve çalışma isteği olarak ifade eder. Öyle ki korku hissi, insanları suça daha kolay yönlendirir. Onun kendini koruma güdüsü, korku üzerinden hareketlenir. Ama bir yasa mevcut olduğunda bu his, insanı suça en az yöneltten duygulardan biri olarak ifade edilir. Korku sayesinde bütün insanlar, tek bir kurum altında toplanabilir, yasalara itaat gösterebilir. Çünkü her korku, yasadışı bir ortamda kendi meşruiyetini kazanır. Bir saldırıya uğradığında, saldırganın kendisini orada öldürmesinden korktuğu ve onu yaralamaktan başka çaresi kalmadığını düşündüğü için meşru müdafaaya girişebilir. Onu yaralaması ya da ölüme yol açması suç sayılmaz. Devletin olmaması, yasanın onun yardımına koşmayacak olduğu düşüncesi, canını ve bedenini korumaktan onu alıkoyamaz. Fakat bir insanın eylemleri başka bir insanın hayatını tehlikeye soktuğu anda o insanı, devlet bütün kurumları ve egemen yapısıyla koruması altına alır. Dolayısıyla devlet, korkuyu en aza indirip, kişisel güvenliği sağlamak adına doğa durumundan daha güvenli bir ortamı inşa eder (Hobbes,1993:211).

Hobbes, genel olarak suç kavramını doğa durumunda doğru ifade olarak görmez. Herhangi bir yasanın olmadığı yerde suç yoktur. Dolayısıyla, günah, nankörlük, ahlaki değerlere aykırı gözükten bütün eylemler, bir suç unsuru taşımaz. Herkes kolluk kuvveti görevini kendi başına yerine getirirken ve yine kendi yargıçlığını kendisi yaparken kimse birbirini

suçlama gibi eyleme girmez. Vicdan üzerinden şekillenen bir ortam mevcuttur. Bu nedenle, bir eylemin günahı niyetin niteliği üzerinden belirlenir. Niyet düzgün olmadığında o eylem günah olarak kabul edilir. Dolayısıyla egemen gücün olmadığı bu kaos ve savaş ortamı, herkesin kendi can güvenliğini kendisi sağladığı, suçun da günahın da içsel muhakeme üzerinden değerlendirildiği kişisel bir yargılama alanıdır (Hobbes,1993:206-207). Bu bakımdan Hobbes'un bahsettiği bu ortamda, insanı barışa ve birliğe sevk eden istekler, doğa yasaları tarafından belirlenir ve güvence altına alınır.

3.2. Hobbes'un Doğa Yasaları

The Elements'ta doğa yasasını mutlak akıl, De Cive'de doğa yasasının bir akıl buyruğu olarak ifade eden Hobbes, doğa yasalarını yaşamın korunabilmesi için ideal eylemler olarak belirler (Martinnich,2013: 169-170).

İlk toplum düşünürlerden sayılabilecek Francisco Suarez, doğa yasasını (naturel law), Tanrı'nın yaratmış olduğu doğaya uygun yasa olarak tanımlar. Dolayısıyla ebedi bir nitelik gösteren yasalardandır. İnsan aklıyla keşfedilen bu yasalar, insanla birlikte var olurlar. İnsanların kalplerinde mevcut olan bu yasalar, akıl sahibi olan her insanın doğru olanı bulabileceği öğretilerinden hareket eden bir yol haritası işlevi görür (Hazar, 2016: 78-79).

Hobbes'un tanımı itibariyle, insanların kendini koruma güdüsünden hareketle oluşturan bu yasalar, devletin olmadığı bir düzen içinde işlev görür. Kelime anlamı itibariyle "lex naturalis" olarak geçen doğa yasaları, kendi hayatını korumayı, aklını kullanarak amaca ulaşmayı ve her şeyi yapma özgürlüğünü tanıyan ilke ya da kurallar olarak tanımlanır (Hobbes,1993:96-97).

Suarez, doğa yasasının dört niteliği olduğundan bahseder. Bunlardan ilki tarafsızlıktır. Tüm insanlara hitap eden, onların doğalarına uygun, insan özüyle var olan bir özelliği vardır. Dolayısıyla yasa, insanlara iyiyi önceleyip kötüyü dışlayan bir anlayış sunar. Bunu yaparken özel bir yetki üzerinden birilerine vermek yerine, tüm insanlara sunar. Tek ve rasyonel oluşu onu bu anlamda tarafsız kılmaktadır. Tüm insanlara yönelik özelliği dışında insan doğasının izin vermediği sürece onun değiştirilemez olması tarafsız olduğunun bir başka kanıtıdır. Herhangi bir otoritenin bu yasa üzerinden etkisinin olmaması, onu Tanrı tarafından da değiştirilemeyecek nitelikte yapar. Aynı zamanda insan doğasına uygun

beşeri ortamlara uyum sağlayabilen bir yapısı vardır. Dolayısıyla şartlara uygun nitelik göstermesi, onun durum ve kişiler üzerinden etki alanını değiştirmez. Yasanın ikinci ve üçüncü boyutu, yasanın bilgisine nasıl ulaşıldığına ilişkindir. Yasayı belirleyen insanın iradesi olduğundan yasaya insanlar kendi akıllarını kullanarak, ahlaki birlik içinde ulaşabilirler. Dahası yasanın özü, insanların doğal aklı sayesinde doğaya aykırı olan eylemlerin Tanrı'yı da memnun etmediği bilgisini içinde barındırır niteliktedir. Yasanın son özelliği, zorunluluğu üzerinedir. Öyle ki Suarez'e göre Tanrı insanları yaratırken onların iyi ve kötü eylem iradesini bilmektedir. Dolayısıyla onları sadece iyi eylemler yapması için donatmamış, onlara kötülüğü de vermiştir. Bu bakımdan Tanrı olmasa dahi doğa yasaları insanlara olması gerekeni gösterecek niteliğe sahiptir (Hazar, 2016:79-80-81-82-83).

Suarez'in insanı önceleyen, insan aklı ve iradesini ön plana çıkaran bu doğal yasa tanımı, daha pozitif ve insan psikolojisine yakın bir nitelik göstermektedir. Fakat Hobbes'un betimlediği doğal yasalar sosyolojik ve siyasi özelliklerle birlikte devlet oluşumunda da olması gereken özellikleri betimler.

Hobbes'un tarif ettiği doğa yasası, barışı aramak üzerine temellenir. Dolayısıyla yasanın özü, barışı ve öz savunma yollarını bulmak üzerine şekillenir. Hobbes'un ifade ettiği, herkesin her şeye hakkının olması, kendi aklıyla hareket edebilmesi ve düşmanlarına karşı kendini koruyabilmesi gibi eylemler doğa durumunun temel özellikleridir. Dolayısıyla öz savunma ve her şey üzerinde sahiplik hakkı, doğa durumunun temel yasasıdır. Öyle ki herkesin elde edecekleri şeyler doğrultusunda çalışması ama bunu barış içinde yapması, bunu sağlayamadığı durumlarda ise, savaşın içinde, onun olanaklarını kullanarak barışı sağlaması öngörüsü üzerine şekillenir. Bu doğa yasasının ilk ve temel kuralını içerir (Hobbes,1993:97).

Bu ilkeden hareketle oluşturan ikinci doğa yasası da, herkesin her şey üzerindeki hak sahipliğini konu alır. Yani yasa, "her şey üzerindeki hakkından vazgeç"tir. Herkesin her şey üzerinde hak sahibi olmaya devam etmemesi, bazı hakların devredilmesi ya da terk edilmesi gerektiğini ifade eder (Hobbes,2010:35).

İnsanların barışa ulaşması ve kendini koruması için, bir takım haklarını bırakmalı ve kendine başkaları tarafından tanınan haklarla yetinmelidir. Eğer herkes, dilediğini yapmaya

ve istediğine sahip olmaya devam ederse savaş her daim devam edecektir. Dolayısıyla kimse hakkını bırakmazsa, tek tek kişilerin hakkını bırakmasını istemek de doğru bir tavır olmaz. Bu durum, hakkını bırakanı başkaları için açık bir av yapar ve bu durumda kimse kendi güvenliğini tehlikeye atmak istemez (Hobbes,1993:97).

Bu hak, özü gereği, birinden hakkından vazgeçmesini isterken diğerlerinin ondan yararlanmasının önüne geçmeyi hedefler. Dolayısıyla bir insan hakkından vazgeçerse bunu yine kendisi için yapar. Sadece kimi haklar vazgeçilme ya da terk etme yoluyla bırakılamaz. Öz yaşamı savunma hakkı bunlardan bir tanesidir. Çünkü böyle bir haktan vazgeçmek, insanın kendine yönelik bir iyiliği içermemektedir (Copleston,1991:44).

Bu yasa, barışın sağlanması ve korunmasına katkıda bulunur. Bu nedenle sözleşmeye bağlı kalmak ve sözü tutmak gerekli olduğundan bu ikinci yasa doğal hukuk ilkelerinden kabul edilir. Dolayısıyla her şey üzerindeki haktan vazgeçmemek ilk yasayla da bağdaşan bir durum değildir. Zira herkes, her şey üzerinde hakkına sahip olmaya devam ederse, bazıları zorunlu olarak bu duruma saldırır ve bir kısmı da kendisini koruma talebinde bulunur. Bu iki durumda hakka dayanmaktadır. Zira doğal zorunluluk gereği, herkes kendini ve bedenini korumak için gereken her şeyi yapma özgürlüğüne sahiptir. Bu durum da savaşın sürmesine sebep olacaktır. Dolayısıyla her şey üzerindeki hakkından vazgeçmeyi biri, savaşa hizmet etmektedir (Hobbes,2010:47).

Hobbes, bir hakkı bırakmayı, bir insanın bir mal ya da eşya üzerinde başkalarının yararlanmamasına yönelik olan sahiplenme özgürlüğünden vazgeçmesi olarak tanımlar. Bir hakkı sona erdiren ya da hakkından feragat eden bir insan, başka birine bir hak vermiş olmaz. Sadece başka birinin doğal olarak sahip olduğu hakkını ondan esirgmeden kullanabilmesine müsaade etme yetkisi verir (Hobbes,1993:97-98).

Bir hakkı bırakmak iki şekilde gerçekleşir. Bunlardan biri feragat ederek diğeri ise devrederek gerçekleşir. Bir haktan feragat etmek, vazgeçilen hakkın kime fayda sağlayacağını önemsememeyi ifade eder. Fakat haktan belirli kişi veya kişilerin yararlanılması düşünülerek bırakılıyorsa bu devir üzerinden yapılır. Her iki bırakma şeklinde de hakkından vazgeçen kişi, hakkı elde eden kişilere engel olmamakla yükümlüdür. Kendi iradesi ile gerçekleştirdiği bu eylem onun görevidir ve bundan vazgeçmemesi gerekir. Dolayısıyla bir engelleme yoluna girerse adaletsizlik veya haksızlık

yapmış olacaktır. Bir diğer hak devri ise bağış üzerinden gerçekleşir. Bağışın mantığı, hak devri karşılıklı değildir ama bir başkasının arkadaşlığını ya da dostluğunu kazanmak umudu ya da vicdanen kendini rahat hissetmek için bir hakkını hibe eder. Bu bir sözleşme değil, bağış diğer bir ifadeyle iyiliktir (Hobbes,1993:98,99).

Karşılığında bir iyilik beklemeden ya da bir sözleşme olmadan yapılan bu hak devri, aynı zamanda bir hediye niteliğindedir. Sadece geçmiş bir ana veya o an içinde güzel bir sürece atıf yapan sözcüklerle yasanın yükümlülüğü belirlenir (Hobbes,2010:37).

Devir üzerinden bırakılan bir hakta, hakkını devreden kişi ondan yararlanmanın araçlarını da hakkıyla beraber isterse devredebilir. Bu bir tarla satışıyla benzer bir durumu ifade eder. Tarlayı satan kişi, üzerindeki bitkileri de sattığı kişiye vermiş olacaktır (Hobbes,1993:102).

Devredilemeyen bazı haklar vardır. Direnme hakkı bunlardan birisidir. Canını almak üzere saldıran insanlara direnme hakkını bırakmak, akla uygun bir yasa niteliği taşımadığından doğru değildir. Aynı şey, yaralanmak ya da özgürlüğünün kısıtlanması için de geçerlidir. Çünkü bir insanın özgürlüğüne engel olacak herhangi bir eylemin bir yararı yoktur. Dolayısıyla ortak bir yararın olmadığı, insanların can güvenliği tehlikeye atan bu eylemlerde bir haktan vazgeçilmesi söz konusu değildir (Hobbes,1993:99).

Hobbes'un bahsettiği bir diğer hak devri karşılıklı olarak gerçekleşir. İki ya da daha fazla kişinin karşılıklı olarak hak devri yaptıkları bu eyleme ahit (contract) adı verilir. Her iki tarafta ahit yaptıkları şey üzerinden haklarından vazgeçerler. Böylelikle bu süreçte bir güven sorunu yaşanmaz. Fakat her iki tarafın da hakkını ifa etmesi durumunda ahit biter. Ancak, taraflardan ikisine birden güvenildiği durumlarda, biri gelecekte ifa edeceğine söz vererek bir güven yaratırsa bir sözleşme (pactum) gerçekleşmiş olur. Sözleşme her ne kadar bir söz üzerinden gelecek yükümlülüğü belirlemiş olsa da verilen bir hak kadar hak devri içeren niteliğe de sahiptir (Hobbes,2010:38).

Tarafların birbirine güvendiği fakat hemen ifa etmediği durumlarda ahitler geçersiz sayılır. Ama ahdi yapanların üzerinde ifayı yapmaya zorlayacak genel bir gücün olduğu takdirde ahit geçersiz sayılmaz. Çünkü doğa durumu içinde, diğer tarafın ifa edeceğinden emin olunmayan, sözle yapılmış vaatler geçerli bir zemine oturmakta zorluk çeker. Fakat zorlayıcı bir gücün varlığı ve insanların arasındaki eşitliğin getirmiş olduğu korku ahdin

yapısını etkiler. Dolayısıyla, ilk önce ifa eden, kendini, düşmanının ellerine bırakmış olur. Bu durum ise yasaya aykırı olarak hayatını tehlikeye atmış olduğundan geçersiz kabul edilir (Hobbes,1993:101-102). Fakat doğa durumu içinde korku üzerine yapılan bazı ahitler bağlayıcı nitelik taşır. Bir insanın canını kurtarmak için fidye vermesi veya karşılığında bir şey yapma teklifinde bulunması bir ahit niteliğindedir. Bu eylem, yapan kişiyi bağlayıcı kılar. Çünkü yapılan anlaşma gereği, bir taraf canını kurtarırken, diğer taraf da bunun karşılığında hizmet veya para alır. Dolayısıyla bu bir sözleşmedir ve doğa durumunda bunu yasaklayan herhangi bir kural yoksa ahit geçerli sayılır. Öyle ki bu ahit devletin varlığında bile devam edebilir. Yasaların can güvenliğini sağlayacağı süreye kadar o kişi, parayı vermekle ya da o hizmeti sunmakla mükelleftir. Yasal olarak yapılan her eylem kadar korku üzerinden yapılanlar da ahit için geçerlidir. Dolayısıyla yasal olarak anlaşması yapılan bir ahit yine yasal yollardan bozulamaz (Hobbes,1993:103).

Hobbes'un bahsettiği üçüncü doğa yasası adalet kavramı üzerinden şekillenir. Bu yasa, yapılan ahitlerin yerine getirilmesini ve bunun olmadığı takdirde ahitlerin boşuna yapıldığını ifade eder. Ahitlerin yerine getirilmemesi durumunda, herkesin her şey üzerindeki hakkı devam edeceğinden savaş hali sürecektir. Ahdin varlığı, böylesi kaos ortamına hak devri üzerinden son verir. Kaos ortamı, yapılan her eylemin kendi içinde haklılığını savunurken, ahit üzerinden bir eyleme girişmek, ahdi ihlal etmek olacağından adaletsizlik olarak ifade edilir. Dolayısıyla adaletsiz olmayan bir şey adil de sayılmazken ahdin varlığı her şeyi adil düzeyde tutmayı amaçlamaktadır (Hobbes,1993:106).

Bu yasanın özeti, insanlar ahitlerine bağlı kalmadıkları sürece, belirli haklardan vazgeçmelerinin bir anlamı yoktur. Dolayısıyla bu yasa, yasaklanan şeyi ifade eder. Yasa otoritesinin işlevi adalet kavramı üzerinden şekillenir (Martinnich,2013: 168). Adalet, bu yasada herkese kendisi olanı verme iradesi olarak ifade edilir. Bu nedenle, doğa durumu üzerinden değerlendirdiğimizde mülkiyet, genel bir gücün ve adaletin olmadığı böylesi bir ortamda rekabeti ortaya çıkarır. Mal paylaşımı üzerinden adaletin sağlanabilmesi için devlet gerekli olduğundan adalet ancak, ilkel düzen içinde ahitlere uyularak varlığını gerçekleştirir. Ahitlerin geçerliliği devleti ardından da mülkiyeti oluşturur (Hobbes,1993;106).

Doğa durumu içinde can güvenliğini sağlamak, insanın sadece kendi gücünü ve zekasını kullanarak mümkün kılınacak bir durum değildir. Bütün insanları birleştirecek genel bir

gücün yokluğu, insanları ittifak kurmaya itecektir. Dolayısıyla ittifak kurduklarını aldatmayı düşünen birisi kendi güvenliğini tek başına sağlamak zorunda kalır. Ahdi bozarak, doğru bir şey yaptığını düşünen kimse, toplum içinden dışlanmaya hazır olmalıdır. İnsanların güvenliği sağlamak konusunda birbirinin sözüne olan bağlılığı, ahdi bozan birini kabul etmemelerine sebep olur. Bu kişi toplumdaki atıldığı takdirde hayatta kalamaz ve tek başına yaşaması mümkün olmaz. Fakat eğer toplum içinde yaşamak isterse, bu yine diğer insanların öngörüsüne bağlı olarak gerçekleşir (Hobbes,1993:108,109). Dolayısıyla bu yasa iyi niyeti ön plana çıkarır. Biri sizin iyi niyetinize güvenerek size iyilik yaparsa bu güveni kaybetmemek, üstelik bu iyiliği için onu pişman etmemek ve çaba sarf etmek önemli kabul edilir (Hobbes,2010:52).

Yasa olmadan yapılan bağitların bir anlamı yoktur ve boş sözler kadar değersiz bir nitelik taşır. Savaş koşulu içinde bağitların bağlayıcı olmaması bütün eylemleri haklı kılacağından bağitlarla ancak adil bir düzen oturtulabilir. Bağit bozulduğunda adalet geçerliliğini yitirir. Bu demek oluyor ki, bireyler güç ve kuvvetlerini tek bir insana ya da tek bir merkeze bırakmalıdır. Bu sayede istençlerini daha kolay dile getirebilirler ve bir meclis yardımıyla seslerini tek sese indirgeyebilirler. Tek bir kişide birleşen bu çokluğa Hobbes, ‘‘commonwealth’’ adını verir. Bu Leviathan’dan farklı olarak ölümlü bir tanrıyı ifade eder. Bu Tanrı, belirli bir amaç altında kurulduğunda onun sayesinde barış ve öz savunma sağlanır (Copleston,1991:44,45,46,47). Bu durumda, doğa yasasını ihlal edecek, çığneyecek kişileri engelleme, ceza verme hakkına sahip bir yetki kurulmuş olur. Doğa yasasının yürütülmesi, tüm insanların barışı sağlama ve korunması ancak doğa yasasına bağlılıkla mümkün olacağından herhangi aykırı bir eylemin önüne geçilmiş olur. Çünkü doğa durumunda yasayı ve yürütmeyi sağlayan bir iktidarın kurulmaması, doğa yasalarının etki alanını belirlemesine yardımcı olmaz. Diğer tüm yasalarda olduğu gibi doğa yasalarında bir iktidarın varlığıyla bireyleri yasalara bağımlı bir hale getirir (Locke,2004:11-12).

Hobbes’un bireyleri, öz çıkar peşinde koşan, bencil olarak tanımlaması toplum için savaş sebepleridir. Dolayısıyla örgütlü bir toplum olduğunda denetimli bir yapı savaşın sürmesine müsaade etmeyecektir. Korku ve savaş denetim altına alınır, bireyler buna uygun yaşamaya özen gösterirler.

Hobbes, commonwealt'in ortaya çıkış yönünü iki şekilde değerlendirir. Bunlardan biri kurulma yoluyla olurken diğeri kazanma yoluyla gerçekleşir. Kurulma yoluyla commonwealt, insanlar arasındaki genel korku üzerinden ortaya çıkar. Kazanma yoluyla commonwealt ise yine kendilerini korktukları uyruğa bağımlı kılan insanlar tarafından oluşturulur. Dolayısıyla Hobbes'un doğa durumunda bahsettiği, korkunun insanları barışa yönlendirdiği olgusu, commonwealt'i ifade etmektedir (Copleston,1991:49).

Dördüncü doğa yasası, minnettarlık üzerinden ifade edilir. Bir başkasından iyilikle fayda görmüş olan kişi, karşı tarafın bundan pişmanlık duymaması için çaba göstermelidir. Çünkü yapılan bu iyilik, temelde kendisine gelecek iyilikler hesaba katılarak yapılır. Başka bir amaç dâhilinde yapılmayan bu eylemler, daha doğrusu böylesi gönüllü eylemler, karşılıklı yardım, uyum sağlamaya hizmet eder. Bu sağlanmadığı takdirde doğa yasasına aykırı hareket edilmiş olunur ve savaş durumu devam eder. Dolayısıyla nankörlük ve adaletsizliğe dayalı eylemler iyilik karşısında geçerliliğini yitirirler (Hobbes,1993:111).

Bu yasa insanların birbirine karşı saygılı olmasını ön plana çıkarır. Bunu yaparken, tüm insanların birbirini anlamasına özen gösterir. Aralarındaki duygu ve düşünce farklılığını doğa yasasına uygun olarak, adaletli bir şekilde çözmeye çalışır. Yani doğa yasasının dördüncü maddesi topluma ve iyi bir insan olmaya hizmet eden bir niteliğe sahiptir (Hobbes,2010:52).

Doğa yasalarının beşincisi uyum ve nezaket ilkelerinden hareket eder. Birlikte yaşayan insanların farklı duygulara sahip olması uyumu gerekli kılar. İnsan ilişkilerinde zorluk çıkaran, uyum sağlamayan, kabalığını ve inatçılığını yüzünden toplumu tehlikeye sokan, diğerleri için tehdit oluşturan insanlar toplum dışına atılır. Toplum, doğal zorunluluk gereği, herkesin kendi varlığını korumak için gayret etmesi, elinden geleni yapması üzerinden kurulur. Dolayısıyla, topluma yarar sağlamayan bu tip durumlar savaşa hizmet eder. Doğa yasasının barışı mümkün kılmayı emreden yapısı, böyle bir durumda geçerliliğini kaybeder (Hobbes,1993:111-112).

Affetmek veya bir suçu bağışlamak altıncı doğa yasasıdır. Savaşa yol açan bir eylemden pişman olan kişi ile barış yapmak veya onu affetmek doğa yasasının barışçıl doğasına uygundur. Fakat pişmanlık duymayan, düşmanca tavırlarına devam eden ya da kaybettiği gücü geri kazanma amacıyla olduğunu hissettiren bir kişiyi affetmek doğru değildir. Böyle

bir barış daha çok korkuya yol açar ve doğa yasası ihlal edilir (Hobbes,2010:53).

Bir suçu bağışlarken gelecek dikkate alınmalıdır. Barış, doğası gereği, iyiliği içinde barındırır. Fakat her barış ya da affetmek iyi bir eylem değildir. Kendi içinde savaşı ve korkuyu barındıran bir barış anlaşması, geleceği tehlikeye sokar. Dolayısıyla altıncı yasa, affetmeyi güven üzerinden gerçekleştirmenin huzuru sağlamak için önemli olduğunu vurgular (Hobbes,1993:112).

Doğal hukukun yedinci maddesi, intikam alırken ya da bir eylemi cezalandırırken o günün koşullarından ziyade geleceği önemli görür. Geçmişteki kötülüklerin kimseye fayda sağlamayacağı düşüncesinden hareketle gelecekteki iyiliklerin büyüklüğüne bakarak değerlendirmek daha doğru bir hamle olur (Hobbes,2010:53). Verilecek ceza, ıslah niteliğinde ve başkalarını yönlendirmeye kapalı nitelikte olmalıdır. Çünkü bu yasa, yasaların gelecekteki güvenliğini sağlamak ve oluşabilecek bir suç zincirini önlemek için önemli bir niteliğe sahiptir. Dolayısıyla bu yasada amaç, akla ve gelecek amaca uygun olarak suçluyu toplum kurallarına tekrar adapte etmektir (Hobbes,1993:112).

Sekizinci yasa, aşağılamaya karşıdır. Kavgayı meydana getirebilecek nefret gibi duygular, insanları belirli davranışlara iter. Öç almayı amaç edinerek yapılan bu eylemler, canlarını tehlikeye atmalarına sebep olur. Dolayısıyla sekizinci doğa yasası, hiç kimsenin jest ya da mimiklerle, sözlü ifadelerle başka birine olan nefretini ya da düşmanlığını göstermemelidir. Bunu yaptığı takdirde, yasayı çiğnemiş kabul edilir (Hobbes,1993:112). Yasayı bu yönde ihlal etmek hakaret niteliğinde olduğundan doğa yasalarına aykırı kabul edilir. Bu amaçla güçsüz birine dahi suçsuz olmasına rağmen hakimlerin, savcılarının yapacağı muamele de bu doğa yasasını kapsayan durumdur. İnsanları doğaları gereği eşit kabul eden Hobbes, eğer eşitliği bertaraf edecek eylemler var olursa barışı sağlamanın mümkün olmayacağını ifade eder. Bu yüzden yasa, doğa içindeki eşitliğe vurgu yaparak güçsüz görünen biriyle alay etmek ya da ona saldırgan tutum sergilemek eşitliğe aykırı olarak görülür (Hobbes,2010:55).

Dokuzuncu doğa yasası, kibre karşıdır. Herkesin eşit olduğu doğa durumunda kimin daha iyi olduğu üzerine bir kıyaslama geçerli değildir. Eşitsizlik Rousseau için toplumsallaşmayla gelen bir olgudur. Kendilerini yönetmekte etkin olamayan aciz insanların pek çoğu başkaları tarafından yönetilmeyi tercih eder. Öyle ki kendini daha

akıllı sanan insanlar, temelde kendi aklına yeterince güvenmeyen, bir karşılaşma anında güçsüzlüğü ortaya çıkabilecek niteliktedirler. Böylelikle zafer kazanamadıkları gibi, kibirleri onları güçsüz kılar. Dolayısıyla, tüm insanların eşit olduğu doğa durumunda, eşitlik doğa yasalarıyla da kabul edilmelidir. Bunun kabul edilmediği takdirde, bunu kabul etmeyen insanlar, yine eşit şartlarda barış yapmayı isteyeceklerinden eşitliği yine de kabul edeceklerdir. Temelde bu yasa, herkesin doğası gereği eşit kabul eder. Bu eşitlik beraberinde aynı haklara da sahip olmayı gerektirdiğinden bunu kabul etmeyenlerin kibir göstererek yasayı ihlal ettiklerini öne sürer (Hobbes,1993:112,113).

Ahlaki değerlere önem verilerek oluşturulan bu yasaların onuncusu küstahlığa karşıdır. Barış üzerine yapılan anlaşmada, hiç kimse bir başkasına yasal hak verilmemesini teklif edemez. Herkesin bu doğrultuda, belirli haklarını bırakması, dilediği her şeyi yapma özgürlüğünden vazgeçmesi barışı sağlamak için gerekenlerdir. Bu doğrultuda devredilemeyen haklar olan kendi bedeni üzerindeki yaşamsal faktörleri (hava, su, yiyecek, hareket ihtiyacı) kullanmaya devam etmesi fakat başkalarının hakkını gasp edecek ya da onun yaşamsal haklarının önüne geçecek her türlü eylem, doğa yasası gereği küstahlık olarak görülür. Zaten insanla birlikte var olan bu yasa, insanın olmadığı bir toplumda barışı sağlamak konusunda yetersiz kalır. Dolayısıyla insanın yaşamsal haklarının devam etmesi ve başkalarına da bu hakları kullanmada özgürlük tanınması önemlidir (Hobbes,1993:113).

Devam eden tüm yasalar birbirleriyle tutarlı ilerlemektedir. On birinci yasa, hakkaniyeti önemser. Eşit insanlar arasındaki, görevlerin yine eşit düzeyde belirlenmesi, tarafsız olunması doğal hukukun da nitelikleri arasındadır. Bunlar sağlanamadığı takdirde, insanlar arasındaki anlaşmazlıklar, savaş yoluyla çözüme kavuşma yoluna gider. Dolayısıyla, haklı olan taraf, bunu hakem ve arabulucu gibi adil kişilerle temellendirmeli, eşitliğin bozulmamasına özen göstermelidir. Bu yasaya uymak, herkesin eşitliğini adil, hakkaniyetli olarak kabul etmeyi emrettiğinden, adam kayırmaya, adaletsiz bölüşüme, eşitler arasında ayırım yapmaya karşı durur. Eşitliğe önem veren ve bunu devam ettirmeyi hedefleyen yasanın on ikinci maddesi, her şeyin eşit olarak kullanılmasını söyler. Ortaklaşa kullanım, miktarın eşit dağılımına dikkat ederek insanlar arasında orantılı bölüşüm gerçekleşmelidir. Aksi durumda bu hakkaniyet, adalet ve eşitlik ilkesine aykırı bir tutum olacaktır. Malların ya da şeylerin eşit olarak kullanımına önem veren doğa yasası, bölünemeyen ve ortak kullanıma uygun olmayan bazı şeyler üzerinden kurayı öngörür. Hakkaniyetli bir kura üzerinden, bazı haklardan vazgeçilmesi ortak yarar gözetilerek mümkün kılınır. Çünkü

böylesi bir eşit bölüşüm tıpkı diğer maddeler gibi, doğal hukukun gereğidir.

On dördüncü yasa, ekberiyet ve zilyetliğe ilişkindir. Ekberiyet, Hobbes'un tanımıyla anne ve babanın ilk çocuğu olma özelliğidir. Bunun üzerinden iki tür kura gerçekleştirilir. Biri kararlaştırılmış diğeri doğal olan kuralarda, kararlaştırılmış olan, rakiplerin üzerinde anlaştığı kuradır. Doğal olan ise, ekberiyete dayanır. Dolayısıyla ortaklaşa olup, bölünemeyen bazı malların paylaşımında zilyete dayalı kura çekilirken, bazı durumlarda bölüşülecek olan mal, ilk çocuğa verilerek kura gerçekleştirilir.

On beşinci doğa yasası, aracılık vasfı üzerinedir. Eşit insanlar arasında adaleti ve güvenliğini sağlamakla yükümlü olan aracılardan, güvenlikleri de bir doğa yasasıdır. Amacı barışa katkıda bulunmak ve barışın sağlanmasına yardım etmek olan aracılık vasfına gelebilecek her türlü zarar barış ortamına zarar verir.

Bir diğer yasa, hakem kararlarına rıza göstermeyi doğru kabul eder. Adil bir bölüşüm ve eşitliğe önem veren toplum yasasının alacağı her karar buna hizmet edeceğinden, insanlar bu yasaya riayet etmek zorundadır. İnsanların bu yasaya uymaması, üzerinde anlaşmaya varmaya çalıştıkları eylemler üzerinde sorun yaratabilir. Bunlardan ilki, o eylemin gerçekten yapılıp yapılmadığı üzerine bir kafa karışıklığı yaratırken ikincisi ise, eğer o eylem yapılmışsa onun yasaya uygun olup olmadığı sorununu belirlemektir. Dolayısıyla sorunu olan taraflar, hakemin kararına karşılıklı olarak razı olmalıdır. Üzerinde uzlaşa sağlayamadıkları durumlarda doğal hukukun gereklerine aykırı hareket ettikleri kabul edilir.

Doğa yasasının on yedinci maddesi, yargı makamını sübjektif değerlerden çıkarır. Herkes, verilecek bir kararı, kendi yargıcymış gibi vermek yerine, hakkaniyete uygun bir şekilde doğa yasasına uygun olarak yerine getirmelidir. Kimse kendi davasında hakem olamaz. Bu eşit hak talebinin sağlanmasına zorluk çıkarırken, taraflardan birinin kendi yargıcı olmasına müsaade edilmesi aynı zamanda savaşın başlaması için yeterli ortamı hazırlayacaktır.

On sekizinci doğa yasası da yine adil bir yargılama sistemi üzerinden ilkesini belirler. Bir tarafa daha yakın olan bir kişinin yargıç olamayacağı, bu sebeple, karşı tarafın sağlayacağı zaferin kendisine çıkar ve haz sağlamanın doğal hukukun eşitlik ilkesine aykırı olduğunu

ifade eder. Bunun kabul edilmesi beraberinde, yargı makamına güven sorununu getirir ve anlaşmazlık ve savaşın çözülememesi doğal hukuku yok sayar.

Doğal hukukun son maddesi, tanıkları içerir. Bir anlaşmazlık ya da uzlaşının sağlanma aşamasında yargıç, taraflar arasında güveni sağlamalıdır. Gerekli kanıtların sunulmaması temelinde, tanıkların görüşleri karar aşamasında önemli kabul edilir. Kanıt sayısının artması, sorunu çözümlene açısından önemli kabul edilir. Dolayısıyla, adil bir yargılama süreci için objektif görüşler doğa yasasına uygun niteliktedir (Hobbes,1993:113-115).

Hobbes'un öngördüğü ve toplu halde barış içinde yaşamayı öngören doğa yasaları temelde ahlaki değerler üzerinden belirlenmiştir. Toplu halde yaşayan insanların korunmasının yolu olarak, barışı emreden ve sadece uygar toplum doktrinini ilgilendiren doğa yasaları, barış ortamının oluşumuna hizmet eder.

3.3. Doğa Durumu ve Hak Sahipliği

Doğa durumunun siyasi ve sosyal yapısı, insanların hak sahipliği üzerinde belirleyici rol oynar. Özellikle Hobbes'un insan doğasının temelde eşit olduğu görüşü, insanların tüm maddi ve manevi koşullara ulaşmada aynı uzaklığa sahip olmasına sebep olur. Dolayısıyla doğa durumunda hak sahipliği, sınırsız bir erişim imkanı ve bunun beraberinde rekabete yol açan bir yapıya sahiptir.

Hobbes'un ifade ettiği haliyle bu eşitlik meselesi, insanlar arasında herhangi bir fiziksel olarak üstünlük ya da fark görülse bile başka özelliklerle dengelenebilmektedir. Dahası bu eşitlik ve beraberindeki yüksek bir gücün yoksunluğu, bireylerin aynı şeyler üzerinde hak sahibi olma isteğine yol açar. Bu istek, kişiyi o mülki sahipliğe yöneltir ve kişi hakkını almak, sahip çıkmak ya da onu korumak için daha fazla eylem alanı yaratır. Hak sahipliği meselesi bu anlamda, doğa durumunda insanların birbirine zarar vermesinin önünü açan bir etkiye sahiptir. Ortak bir şekilde kullanamadıkları, bölüşemedikleri aynı şeyi aynı anda istedikleri zaman ortaya çıkan kaos, daha güçlüünün elinde o mala sahip olmasıyla sonuçlanır. Temelde her insanın kendi için en iyi olanı arzulaması, kötü olandan, hatta kötülükler içinde ifade edebileceğimiz ölümden kaçması, bu güdülenmeyle bir şeyler üzerinde hak sahibi olmak istemesi doğal görünür (Hobbes,2010:27).

Doğa durumu içinde mülki bir aidiyetin yokluğu, insanlar arasındaki eşit eşitsizliği etkilememektedir. Öyle ki Rousseau, toplum içindeki sınıflandırma ve eşitsizliğin mülkiyet ile oluştuğunu ifade eder. Onun için bir nesne ya da eşya üzerinde hak sahibi olunması, doğal durum için problem yaratır. Mülkiyet, sosyal hayat içinde nitelik farkı yaratabilir. Çünkü Rousseau, eşitsizlik meselesinin doğal durum için bir problem olarak algılamamaktır. Ne zamanki mülkiyet kavramı ortaya çıkar, o zaman güçlüler güçlerini kanıtlamak, yoksulluklar da başkalarının malları üzerinde hak iddia edebilmek için çatışma başlatırlar. Bu durum da beraberinde gerçek eşitsizliği ortaya çıkar (Hazar,2016: 152). Bu bakımdan Rousseau, mülkiyeti doğa durumu içinde gerçek bir durum olarak kavramaz ve toplumsal alana mal eder.

Toplumsallıkla şekillenen görüş açısından, üst bir gücün yokluğu ve insanın kendisini muhafaza edebildiği ve o düzeyde elde edebildiği her şey üzerinden sahiplik yaratır. Bu durum beraberinde farklı sonuçlara sebebiyet verir. Dolayısıyla siyasal otoritelerin mülkiyet üzerinde nihai bir denetimi olmadığı takdirde, herkes her şey üzerine hak sahibi olur ve hiç kimse hiçbir fiziksel nesneyi güvenle kullanamaz (Martinnich,2013:176-177). Bu durum Hobbes için adalet kavramı üzerinden değerlendirilir. Adalet herkese kendisinin olanı sürekli olarak vermek iradesidir. Bu nedenle, mülkiyetin olmadığı yerde, adaletsizlik de yoktur ve siyasal bir otoritenin, yani, devlet yapısının olmadığı yerde mülkiyetin de varlığından bahsedilemez. Bu da beraberinde adaletsizlik kavramının var olma olasılığını düşük tutar. Dahası doğa durumu içinde yapılması uygun görülen ahitlerin de geçerliliği, devlet gibi sistemli bir varlığın kurulmasıyla başlar ve bu zincir mülki hakların oluşmasıyla kendi geçerliliğini mümkün kılar (Hobbes,1993;106). Bu bakımdan mülkiyetin adaletsizliği ancak siyasal otorite etrafında belirlenir.

Hobbes için, doğa durumunda elde ettiğin kadar mülk sahibi olurken Locke için, mülkiyetin varlığı, insanın o nesneye olan eylemsel pratikleri üzerinden belirlenir. Emegini kattığı, doğanın ona sunduğu özünü değerlendirebileceği bir nesne ancak mülkiyet haline gelebilir (Locke,2000: 24). Yani sahip olunması istenen nesnenin üretim alanına dâhil edilip, etkin olarak kullanabilme durumuna dönüşmesi ve bunu etkin kılan kişiyi hak sahibi yapar. Dolayısıyla doğa halindeki sahipsiz bir mülk ya da nesnenin bir emek sonucunda şekil değiştirmesi ve daha verimli bir hale gelmesi bir başkasının bu nesne ya da mülk üzerinde hak iddia etmesinin önünü keser. Locke için, bir şeye sahip olmak emek ve bireysel edimlerle gerçekleşen bir durumdur. Fakat bu durum olası başka unsurları da

meydana getirir. Daha çok tehdit unsuru olarak değerlendirebileceğimiz bu durum Freud için, doğa durumunda olması mümkün bir süreçtir. Mülkiyetten yoksun kalanlar, çatışma ve düşmanlık için gerekli ortamı oluştururlar. Öyle ki böyle bir aidiyet durumunun ortadan kaldırılması, herkesin dâhil edilip ortak bir faydanın oluşturulması, insanlar arasındaki çatışma ve düşmanlığı ortadan kaldıracaktır. Herkesin, tüm ihtiyaçlarının karşılandığı böyle bir doğa durumunda düşmanlık ortadan kalkacak ve bireysel edimlerin yerini daha kolektif ve gönüllü çalışmalar alacaktır. Dahası Freud, özel mülkiyetin toplum için belirli farkları daha belirginleştireceği düşünür. Öyle ki bunun bir saldırganlık amacı haline gelebileceği ve özel mülkiyetin ortadan kalkması durumunda bunun yok edileceğini ifade eder. Dolayısıyla özel mülkiyetin yarattığı dışa dönük saldırganlık eğilimleri, hak sahipliğinin daha doğrusu bireysel hak sahipliğinin önüne geçilmesiyle engellenmiş olur (Freud,1999:28-29).

Sonuç olarak Freud için, hak sahipliği meselesi, toplum içinde bireyler arasında çatışma doğurabilecek nitelik taşır. Öyle ki Freud'un bahsettiği uygarlaşma teorisi de buna hizmet eden bir durumdur. Freud için bu teori, bireyselliğin toplum içinde yok edilerek, aidiyetlik hissini toplumsal normlarla ön plana çıkarıp çatışma ve kaosu önlemeyi amaç edinir. Hobbes'un da ifade ettiği haliyle bu durum, siyasal otorite yokluğunun yarattığı sakıncalı sürecin, ancak daha sistemli bir düzenle ideal olana yaklaştıracığı inancını taşır. Temel teori olarak nitelendirebilecek kaos, savaş durumu en etkin halini hak sahipliği meselesini üzerinden gösterir.

3.4. Doğa Durumu ve Savaş

Doğa durumu, insanlar arası ilişkiler ve bu ilişkileri belirleyen bir niteliğe sahiptir. Hak sahipliği, özellikle kişiler arası iletişim niteliğini değiştirmek ve yapısal olarak yapının sürdürülebilirliğini sağlamak konusunda doğrudan etkiye sahiptir. Fakat istikrarsızlık üzerinden şekillenen doğa durumu, hak sahipliği meselesini değerlendirirken bunu basit bir aidiyet olarak algılamaz. Öyle ki tüm imkanların eşit olduğu, güç dengelerinin istikrarsızlık üzerinden belirlendiği doğa durumu, savaşa en yakın yapı olarak görülür. Yükümlüklerin var olmaması, ortak bir gücün yokluğu Hobbes'un ifade edişiyle her koşulda farklılıkların eşitlenebilmesi savaşı daha kolay icra edilebilen bir hale sokar. Bu sebeple doğa durumu içindeki savaş, devletin idari, siyasi ve sosyal yapısını anlamak açısından önemli bir olaydır.

Savaş, toplumsal düzende ya da düzensizlik içinde, hayatta kalma güdüsünü harekete geçiren bir eylemdir. En ilkel toplumlardan başlayarak savaş, insanların her zaman başvurduğu yollardan biri olmuştur. Zamanla form değiştirmesine rağmen temelde hayati mallara yönelik olduğundan güdüsel bir özellik taşır. Ayrıca yayılmacı bir niteliğe de sahip olması sebebiyle başkalarına yönelik kendi kimliğini ve özerkliğini koruma amacına da hizmet eder. Bir grubun ya da ırkın liderlerine veya tehdit altında hissettikleri başka insanlara karşı özerkliklerini ve kimliklerini korumaya yönelik eylemleri bunun altında açıklanabilir. Her grup için bir başka grup yabancıdır ve bu yabancı olma olgusu birlikte var olma inancını güçlendirmek için daha kapalı bir toplum yapısının oluşmasına sebebiyet verir. Dolayısıyla bu durum da sürekli bir savaş halinde yaşamayı mümkün kılmaktadır. Sürekli savaş hali, birliğe ve birleşmeye yönelik bir tehdit unsuru oluşturduğundan özellikle arkaik toplumlarda devletin oluşmaması meselesi bu durum üzerinden açıklanır (Han,2016:27-28).

Savaşı bir iktidar göstergesi olarak görmenin yanı sıra onun varoluşsal bir anlamı da vardır. Sadece ölüm-kalım meselesi ya da fiziksel bir imhadan farklı olarak içsel bir tatmin imkanı da sunar. Öyle ki belirli bir ideali ya da üstünlüğü kazanmaktan çok, savaş realitesine ulaşmak için yapılan psikolojik yoğunluğu olan bir eylemdir. Yani savaş normatif değil, ancak varoluşsal düzlemde meşrulaştırılabilir (Han,2016:50). Tarih içinde yaşanan savaşlarda kişilerin ön plana çıktığı ya da kahramanlık destanları olarak yansıtılan savaşlar bu düzlemde açıklanır.

Savaşı tek bir neden üzerinden değerlendirmek bu anlamda zor bir uğraş olarak görülebilir. Buna yönelik iki görüş vardır. Sosyobiologların temsil ettiği ilk görüş, devlet öncesi toplumlarda ortaya çıkan savaşı, tek bir olay ya da bütünlüklü bir olgu olarak incelemenin mümkün olduğundan bahseder. Savaşın nedeni, bütün insanlara genel hizmeti öngörerek, maddi kaynaklara erişimi sağlamaya yöneliktir. Yani savaş bu düzlemde daha çok hayatta kalma güdüsüne hizmet eder. Öyle ki savaşın maddi dokusunu savunan Ferguson da savaşın gerçekleşmesinin menfaat üzerinden ilerlediğini ve tarih boyunca tüm insanların kazanımının olacağı savaşa girdiğinden bahseder. Buna farklı bir bakış açısıyla bakan, kültürel ya da sosyal yönelimli antropologlar ise, savaşın daha kültürel bir düzlemde değerlendirilmesi gerektiğini, sadece maddi koşulların bir savaşı tanımlamak için yeterli olmayacağından bahseder. Savaş, bu anlamda girift bir olgudur ve sadece tarihsel durum ve koşulların sosyal yönü bunu anlamada yetersiz kalır. Bu alanda özellikle Brezilya'da

Amazon ormanlarında yaşayan ve kabileler arasında yapılan dönemsel savaşlar ve kız kaçırmaları ile ünlü Yanomamolar hakkındaki yaptığı etnografik çalışmalarıyla ünlü Fransız Antropolog Napoleon Chagnon, savaşı, devlet öncesi toplumlarda sınırlı doğal kaynaklar üzerinden gerçekleşmesi üzerinden algılamının yetersiz bir bilgi birikimi olduğunu, sosyal evrimin bu aşamasında savaşın daha çok dölü azamiye çıkarmayı amaçlayan bir durum olarak anlaşılması gerektiğini belirtir (Somersan,1996). Bu anlamda savaş olgusu, birtakım amaçları yerine getirme misyonunu üstlenmiştir. Amaçlar, savaşın nedenini açıklarken, savaşla karşılaşan insanın yapısı da değişkenlik göstermiştir. Freud, savaşın insanların normal hayatları içinde ölüme yönelik tutumlarını değiştiren bir etkisi olduğundan bahseder. Savaşla daha önce karşılaşmamış insanlar, ölüm konusunda yeterince bilgiye sahip değillerdir ve savaşla birlikte bunun bilgisine ulaşırlar. Dolayısıyla yaşamın bir parçası olan ölüm içgüdü, savaşla kabul görmüş, gündelik hayatın içinde hayatın devam ettirilmesi gereken bir yapıya dönüşmüştür (Freud,2011:160).

Doğa durumu içinde savaşın yapısal anlamda varlığı konusunda farklı görüşler yer alır. İçinde bulunulan yapının siyasi, sosyal, kişisel, psikolojik etkileriyle değerlendirilen bu olgu bir tarafta savaşı olması muhtemel bir olay olarak aktarırken bazı durumlarda sosyalleşme, idari bütünleşme, hak sahipliği meselesi sonrası oluşabilecek bir durum üzerinden nitelendirir. Bu bakımdan toplumsallaşma olgusu, doğa yapısı üzerinde etki eden bir güçtür. Doğanın egemenlik altına alınması beraberinde insanın da egemenlik altına alınır. İnsanın köle hizmetine girmesi ya da bir yapıya dâhil olması toprak iyeliğinin oluşmasına sağlar. Bu durum beraberinde ekonomik bir egemenliğin kurulmasını sağlayarak insanın siyasal, toplumsal ve ekonomik egemenliğini isteyen bir toplumu oluşturur (Engels,1996). Rousseau bu durum üzerinden bir değerlendirmeye giderek doğa halinin, bizim varlığımızı korumak için gösterdiğimiz özenin başkalarına en az zarar verdiği durum olduğu için, barışa ve insan türüne en elverişli durum olarak ifade eder. Bir insan gürbüz de olsa başkalarına bağımlı olarak yaşadığında zayıflar. Bu zayıflık beraberinde her türlü aşırılığa karşı kendini hazır hissetmesine sebep olur. Bu durum da beraberinde savaşın hatta kendi içinde şiddetin oluşmasını sağlayan eylemler için uygun ortamı oluşturur. Öyle ki kendisine meme vermekte geciken annesine vuran bir çocuk, rahatsız eden kardeşini boğan bir abi ya da canını sıktığı anda başka birine zarar vermekte gecikmeyen insanlar bu yapının örnekleridir. Fakat hem gürbüz hem de bağımlı olmak, doğa halinde çelişik iki varsayımdır. İnsan ancak bir şeye bağımlı olduğu zaman zayıftır, gürbüz olmadan önce de bağımlılıktan kurtulur. Dolayısıyla vahşi insanlar olduğu iddia

edilen ve böyle davranmaları için doğa durumunun uygun bir ortam olduğunu savunan görüşlerin tersine Rousseau için, gürbüz bir insanın bağımlı kılınması asıl olarak savaş ortamının doğmasını sağlamak için elverişli bir sebeptir (Rousseau,1990:119).

Dahası Rousseau, insanlığın doğa durumundan toplum durumuna geçişinde oluşabilecek sorunları belirtirken eşitsizlik ve toplumsal sınıflaşmayı öne çıkarır. Platon da mülkiyetin sınırlarının olmaması beraberinde başka sorunları ortaya çıkaracağından bahseder. Var olan otlakların, tarlaların insanlara yetmemesi halinde insanlar, komşularının sahip olduklarını ele geçirmek ister ve bu durum tüm topluma yayıldığında tüm insanlar sınırsız bir mal edinme hırsına kapılır (Platon,1995:64). Dolayısıyla savaş denilen olgu, toplumsallık içinde daha fazla mala sahip olma hırsından doğar.

Hobbes için insan, yılmaz ve istikrarlı bir savaş güdüsüne sahipken bu durum Rousseau'da farklı ifade edilir. Doğal haldeki insan çekingendir, korkaktır ve bu nedenle en küçük belirsiz bir ses karşısında korkar ve kaçmak için hazırlanır. Dolayısıyla insan deneyimlemediği, tanımadığı her şey karşısında çekimser bir duruş sergilediğinden karşısına çıkabilecek maddi iyilik ve kötü nesnelere ayırt edemez. Bu durum, insanın karşılaşacağı bir tehlikede her seferinde aynı dehşete kapılacağını ve bireyselliği kaçarak kullanacağını ifade edeceğini gösterir (Rousseau,1990:95-96)

Hobbes'a göre (1993:94), devlet olmadıkça herkes herkese karşı daima savaş halindedir. Tüm insanları tek bir güç, korku altına alacak bir idari yapının olmaması, savaş ortamını ifade eder. Böylesi bir düzende savaş, herkesin herkese olan savaşıdır. Çünkü savaş denilen şey, sadece muharebeden ya da dövüşme eyleminden ibaret olmamakla birlikte bir mücadele etme iradesinden de oluşur. Dolayısıyla herkesin her şeye eşit mesafede olduğu böyle bir yapıda savaş olgusu kaçınılmazdır.

Hobbes'un insanlık durumu için ifade ettiği "homo homini lupus" yani insan insanın kurdudur benzetmesi, insanlar arası güven ilişkilerinin niteliğini belirler. Güvensizlikten savaş doğar. Doğa durumunda da bir kimsenin başkalarına olan güvensizliğinden kurtulabilmesi ancak kendisinden başka kabul edebileceği tek bir gücün varlığıyla mümkün olur. Kendi varlığı koruması, savaştan kurtulması ancak birçok insanın genel bir güç hakimiyeti altına girmesiyle gerçekleşir. Hobbes'un karamsar ve savaşı olası bir durum olarak gördüğü bu yaklaşım, insanların içgüdüsel olarak birbirlerini tüketmeye meyilli

olduğunu ortaya koyar. Machiavelli de insanın ruhsal, psikolojik yapısından hareket ederek Hobbes'a yakın bir söylem geliştirir. Onun için tüm insanlar nankör, değişken, taklitçi ve bozuk bir yapıya sahiptir. Tehlike anlarında sadece kendini korumaya yönelik eylemleri olan, hileli kişilerdir (aktaran Keane,1998:105).

Dolayısıyla, insana içkin olan dürtüler güvensizlik ve savaş ortamını doğurmaya yeterlidir. Özgürlüğün kolektif bir yapının yokluğu üzerinden şekillenmesi, onun da tehlikeli olduğunu göstermektedir. Doğal durumda hiçbir yasa bulunmadığından, eylemler üzerinde hiçbir kısıtlama bulunmaz. Bu anlamda özgürlük, herkesin her şeyi yapmasını mümkün kıldığından tehlikeli bir hal alır (Martinnich,2013: 265).

Rousseau, insanı salt kendini düşünen, kendini severek varlığını sürdürmekten başka bir amaç gütmeyen bir varlık olarak algılayarak bu noktada Hobbes ile buluşur. Ancak insanın bu bencil yapısı, Hobbes'tan farklı olarak Rousseau'da bir savaşın doğmasına sebep olmaz. İnsanda kendini sevmeye tutkusu, onu bir çatışma durumuna sokmak yerine daha kolektif bir bütünleşmeye yöneltir. Çünkü çatışmanın onu yalnız bırakacağını bilen insan, böyle bir davranışa girmez. Rousseau ayrıca savaşı olması muhtemel görmediği doğa durumu içinde bunu engelleyen bir duygunun varlığından bahseder. Merhamet duygusu onun için, insanın başkalarıyla olan ilişkisini belirleyen, savaşı önleyen bir etkiye sahiptir. Bu duygunun doğal yapısı, her bireyin kendisine duyduğu sevginin, aslında herkese yayılmasına ve birbirlerinin karşılıklı olarak korunmasına hizmet eder. Merhamet duygusu sayesinde, insanlar birbirlerine karşı saldırgan bir tutum içine girmezler (Ağaoğulları,2010:40). Bu ilke sayesinde daha diğerkamcı bir içgüdüyle bir hayata yönelen vahşi insan, empati yeteneği kazanır. Tutumları bu duygu çerçevesinde şekillenir ve yapacağı iyilikleri daha az zararlarla yapmaya gayret eder. Temelde yine benmerkezci fakat başkalarının alanını etkilemeyen bu duygu, bireyin toplumsallaşma isteği sayesinde saldırganlık gibi dürtülerini sindirir.

Merhamet duygusu dışında doğal insanların barış içinde yaşamalarını sağlayan bir diğer neden, arzularının maddi gereksinimlerini aşmasıdır. Bu gereksinimler, fizyolojik nedenleri içinde barındıran yiyecek, eşleşme ve sığınma isteğidir (Ağaoğulları,2010:41). Dolayısıyla Rousseau için, savaş mümkün olmayan bir meseledir. Bireyin var olabilmesi, yaşam mücadelesi verebilmesi için başkalarına bağımlı olduğu ama bunu fayda çerçevesinde yaptığı sonucu çıkarırız. Oysa Hobbes, doğa durumunda her şeye rahatlıkla erişilebilmesi

meselesi üzerinden giderek savaşın mümkün olduğu ifade eder. Bu vesileyle bireyi aşan bir gücün yokluğu savaşı hazır hale getirir. Ortak bir gücün olmadığı yerde hiçbir yasanın olmaması zor ve aldatmaca gibi savaşın iki erdemini belirler (Hobbes,1991:41).

Locke'a göre doğa durumu ve savaş durumu arasında kökten bir ayrım vardır. Doğa durumu denilen şey, yargıda bulunma yetkisiyle donatılmış bir üst gücün olmadığı düzene göre yaşayan insanların mevcut konumlarıdır. Böylesi bir ortamda zor, haksız olarak bir uygulama söz konusu olursa savaş durumu ortaya çıkar. Fakat bu doğa durumuyla özdeşleştirilmemelidir, çünkü savaş, ancak doğa durumunun ezilmesiyle meydana gelir (Locke,1991:135).

Locke, başvurulacak yüksek bir makamın, gücün olmadığı yerde bir başkası üzerinde güç kullanımı, dahası haksız bir güç kullanımı savaş durumu yaratır. Yetkisizliğin beraberinde herkese savaşma hakkını meşru gördüğü bu ortamda, insanın değer verdiği bir mülkün, malın çalınması durumunda yasa yoluyla hak arama söz konusu olmadığından hırsız öldürmek, hakkını bu şekilde elde etmek ancak savaş durumu yaratır. Locke'un bahsettiği, insanı korumak için bir yasa mevcut değilse, insanı haksız bir güce karşı savunamıyorsa, bu durum kişiye kendini koruma imkanı ve savaşma hürriyetini verir. Eğer bir hırsız, insana telafisi mümkün olmayan bir hasar veriyorsa ve bunu telafi edebilecek bir ortam oluşturulamıyorsa bu savaş durumunu meydana getirir. Dolayısıyla ortak bir gücün yokluğu, yasadışı bir düzen doğa durumu olarak tasvir edilirken bu durumu bozabilecek haksız bir güç kullanımı, telafisi mümkün olmayan bir eylem ancak savaş durumu yaratır. Bu anlamda savaş durumu denilen şey, doğa durumunun ihlali sonucu oluşur. Dahası insanlar, otoritenin olmadığı böylesi bir savaş ortamında kaçmak için bir toplum kurma eğilimi gösterirler (Locke,2004:18-19).

Fakat Locke'un bahsettiği zorun haksız olarak uygulandığı yani bir ihlal hakkının olduğu yer ile Hobbes'un bahsettiği anarşi hali temelde savaşın doğal ortamlarıdır. Bu ortamda savaş, sınırsız bir uzam gibi herkese yayılır. Bir siyasal otoritenin varlığı ancak durumu kontrol altına alabilir. Dolayısıyla savaş Hobbes için, bir topluluk eğiliminin oluşması çerçevesinde son bulabilir (Balibar,2004: 51).

3.5. Doğa Durumu ve Siyasal Otorite

İnsan kötü doğasını, tutkularını, intikam ve bencillik gibi özelliklerini, doğa durumu içinde diğer insanlara yönelik, onları cezalandırmak için kullanacağı düşünülür. Bu durum beraberinde karışıklık ve düzensizlik hali denilen savaş ve kaosu meydana getirir. Bu amaçla Locke, Tanrı tarafından insanlara verilen yönetme ve yönetilme becerisinin temelde bu durumu sınırlamak ve eşitliği sağlamak üzere gerçekleştiğini savunur (Locke,2004:15). Öyle ki insan doğası gereği iyi ya da kötü olarak sınıflandırılırken onun iyi ya da kötü maksimleri içinde taşıdığı bilgisi mevcuttur. Çünkü bir insanı iyi ya da kötü, suçlu ya da suçsuz olarak belirleyen etmenler insanın kendi bilinci üzerinden gerçekleşir ve insan bu duruma ancak kendisi karar verir (Özbek,1996).

Bu ölçüde insanların eşit yaratılmamış olması, aralarındaki dayanışma güdüsünü zorlaştıran bir durum olarak ortaya çıkar. Amaca ulaşmada başvuru olan yol, yöntem, uyacağı ahlaki sınırlamalar temelde insanın içkin özelliklerine göre değerlendirilir. Dolayısıyla bir otoritenin varlığı onun nedensel ve varoluşsal olarak belirli amaçlara hizmet eder. Temelde ihtiyaç özelinde ortaya çıkan devlet tipi bir otoriteyi, Hobbes, insanların sürekli savaş halinden kaçmak ve tüm güçlerini tek bir yetkiye vermek için kurulduğunu ifade eder. Bu tek bir yetkiyle bezenmiş devlet, sivil, dini, sosyal tüm alanları kapsayan dev bir Leviathan'dır. Leviathan, haksızlık, adaletsizlik yapmayacağı gibi kanunlarla kendi yetkisini de sınırlandırabilen bir yapıdır. Dolayısıyla doğa durumu içinde, güvensizlik ve kaos hali Hobbes için, devletin kurulması için yeterli sebepler arasında görülür (Rousseau,1990:42).

Doğa durumu içinde güvenlik meselesi, devletin kurulum sürecinde karşımıza en çok çıkan kavramdır. Bireysel güvenliğin devletsiz bir ortamda sağlamanın zorluğu, bireylerin yaşamlarını ve kendilerini korumalarına dair duydukları yoğun istek, devleti ihtiyaç haline getirmiştir. Devlet, bireylerin yaşamlarının korunmasını sağlamak ve bunu sürdürmekle yükümlü bir kurumdur. Devlet olmazsa, yaşam hakkı ve bunun sürdürülmesi için duyulan güven ortamı sağlanamaz. Bu nedenle devlet, insanların yaşam haklarını belirli bir yasa çerçevesinde koruyarak bir arada barışı sağlama, savaş ve kaosu önleme üzerine kurulu bir sistemdir (Ağaoğulları,2010:131)

İnsanların doğa durumu içinde güvenliklerini yeteri kadar muhafaza edememeleri, devleti

bu talep üzerinden ortaya çıkarır. İnsana doğa durumu içinde sunulan özgürlük ve sınırsızlık, devlete tayin edilir. İçinde bulunduğu korku ve savaş ortamından kurtulması ancak devletin varlığıyla mümkündür ve insan, yine devlet sayesinde yaşamını garanti altına alır (Hobbes,1993:127).

Güvenlik isteği dışında beslenme ihtiyacı da devlete olan gereksinimi belirleyen etmendir. İnsanlar, yabancı saldırısından kurtulmayı istediklerinde ve kendi emekleriyle sağladıkları ihtiyaçlarını kendi başlarına koruyamadıkları anda üst bir güce gereksinim duyarlar. İnsanlar bu amaçla herkesi kapsayan ve genel mutluluğu sağlayan gücü kurmak için tüm kudret ve yetkilerini devretmeye hazırdır. Tek bir kişide olan bu yetki, ortak bir barış oluşturmak, herkesin rızası üzerinden sistem yaratmak ve bunu yaparken tüm insanların rızasını almakla mükelleftir. Rıza almak, bir eylemi onaylamak üzerine gerçekleşen bir şeyden çok doğa yasalarından bahsedilen bir haktan feragat etmek ya da onu birine devretmek üzerinedir. Kişi, yönetilme hakkını bir üst merciye devrederek rızasını ortak ahit yoluyla göstermiş olur. Bu durum beraberinde Hobbes'un ifade edişiyile tek bir kişilik haline gelen devlet yapısını oluşturur. Hobbes buna, ejderha yani ölümsüz Tanrı tanımı yaparak, kaosun ve savaşın önlenmesi ancak bu Tanrının varlığıyla mümkün olur. Çünkü ancak devletle, onun gücü ve kudretinin ihtişamıyla genel bir barış sağlanabilir. Tüm iradenin birleşip tek bir vücut haline gelmesi, yapılan ahitle birlikte ortak hedefe yönelmiş olup, bu amaçla devlet, tüm imkanlarını toplumu daha iyi yönetmek için kullanan bir kurum olacaktır (Hobbes,1993:129-130).

İnsanların devletin var olmasına yönelik isteğe iten bir diğer sebep, her şeye eşit mesafede erişilebilme ve onun üzerinden hak talep edebilme meselesidir. Çünkü sadece devlet, insanların arzularına yönelik olanı uygulayabilir ve bunu da adalet üzerinden gerçekleştirme yolunu seçer. Başka birisinin bunun üzerinde yetki sahibi olmasına izin vermez. Bu yüzden, devletin hukuk sistemi, iki tarafın herhangi bir konuda uzlaşmaya varamadığı ya da taraflardan birinin karara uymadığı noktada cezai yaptırım uygular. Bu yöntem sayesinde, taleplerin gerçekleşmemesi durumunda insanlar, devlete olan güvenleri doğrultusunda hukuk dışında başka bir merciye başvurmayı düşünmeyeceklerdir. Dolayısıyla, güvenlik dışında bir devletin varlığı adaleti yerine getirmesi üzerinden de değerlendirilir (Nozick,2000:45).

Bu tanımlamalar neticesinde eşitsizlik (var olan eşitlik üzerinden şekillenen eşitsizlik) ve güvensizlik, insanları boyun eğmeye iter. Güvenlikleri için gerekli olan yapıncaya kadar insanlar, herhangi bir konuda kendilerini bağlı ya da haklarından feragat ettiklerine yönelik bir durumda olduklarını düşünmezler. Temel istekleri güvenliklerinin sağlanması hususunda çalmama, öldürmeme gibi eylemlerin yasalarla güvence altına alınmasıdır. Dolayısıyla Hobbes, insanın kötü karakter yapısından hareketle, sözleşmeye itaati güvenlik üzerinden değerlendirir. İnsanın karakterindeki kötülük, bencillik, hırs gibi özellikler herkeste mevcuttur ve bu durum ancak bir sözleşmeyle engellenebilir. Ceza üzerine kurulu bir güvenlik sistemi olmadan tüm insanları dengede tutacak bir devlet yapısının da mümkün olmadığı ifade eder. Çünkü ceza üzerine bir deneyim, tek başına verilen bir sözden daha etkilidir. Dolayısıyla talep edilen güvenlik, sözleşmelerle oluşturulurken ve bu sözleşme adaletsizlikler, toplum içinde uygun olmayan davranışlar özelinde cezalar ve yaptırımlarla tamamlanmış olur. Zira insanlar doğal zorunluluk gereği, kendilerine iyi görüneni seçerler. Cezalandırılması gereken birine yardım edilmeyeceği herkes tarafından kabul edildiğinden bu genel kabul görür. Öyle ki insanlar, cezanın kendilerine ya da yakınlarına verilmediği sürece, bu sisteme genellikle riayet ederler (Hobbes,2010:89-90).

Locke da insanların kendilerini güvensiz hissetmelerinden kaynaklı olarak koruyucu bir derneğin ya da devletin denetimi altına girmeyi tercih edeceklerini ifade eder. Güvenliğin sağlanmasına yönelik ihtiyacın karşılanması için belli sayıda insan bir araya gelir ve koruyucu bir güç tayin ederler. Fakat bu durum onların özgürlüğüne zarar vermez, doğa halinde oldukları gibi kalırlar (Nozick,2000:168).

Bu devletin oluşumunu sağlayan güvenlik ihtiyacı, tüm insanların tek bir güç özelinde birleşmesini mümkün kılmıştır. Nitekim insanlar doğa durumu içinde kendi kendilerini yönetebilecek güce ve beceriye sahip olsaydı böyle bir otoritenin ortaya çıkması mümkün olmazdı. Devlet bu yönüyle, kişisel talepleri ya da kişiye özel yaptırımları uygulayan bir özelliğe sahip değildir. Toplumun genel menfaatine uygun olan ve ahlaki açıdan herkesi bağlayıcı yükümlülüklerle sahiptir. Herkese eşit mesafede, eşit muamele uygulanır ve bu doğrultuda kimse, diğerlerine göre daha ayrıcalıklı kabul edilemez. Bu sınırlamalar temelde, doğa durumu içinde sınırsız eylem alanının varlığından oluşan saldırganlık dürtüsünü kontrol altına almaya yönelik hukuki bir uygulamadır (Nozick,2000:67).

Rousseau da devleti tanımlarken, insanların daha iyi yönetilmek olanağına sahip olduğu, herkesin kendi işini yaparken mutlu olduğu ve başkalarının işini yapmakla yükümlü olmadığı bir toplum özelinde değerlendirir. Dahası, herkesin birbirini tanıyıp, alçakgönüllü olduğu, adil ve hoşgörülü bir toplum yapısının aynı zamanda kendisini doğmak isteyeceği bir yer olarak tanımlar. Rousseau, bütün eylemlerin ortak mutluluk dışında bir yere yönelmemesi için, devletin ve halkın aynı çıkara sahip olduğu bir ülkenin daha mutlu olacağına dair bir inanca sahiptir. Öyle ki insanlar ve devlet bunu sağlamadıkça, halk ve hükümdar aynı kişi olarak hareket etmedikçe güvenlik ve adalet çerçevesinde kurulan bir devletin devamlılığının olmayacağını kabul eder (Rousseau,1990:66-67).

Devlet üzerine yapılan tanımların çoğunluğu, içerdiği güç unsurları ve sahip olduğu yetkiyi kullanma biçimine odaklanır. Max Weber bu anlamda en geniş devlet tanımını yapmaktadır. O, devleti tanımlarken üç unsur temel kabul ederek, devletin bu yapılar içinde oluştuğunu ifade eder. İlk olarak devletin şiddet araçları üzerinde meşru tekel iddiasından bahseder. İkinci ana unsur olarak, verili bir toprak parçasının varlığından bahsederken üçüncü unsur, düzene sokulan idari bir kadronun var olması gerektiğinden bahseder. Bu anlamda Weber devleti, güç, vatan ve bürokrasi özelinde değerlendirir (aktaran Giddens,2008:30).

Doğa durumu içinde, bir insanın başka birini kolayca öldürebilmesi ya da kendini her düzeyde savunabilmesi meselesi devlet içinde daha hukuki temellere dayandırılmıştır. Öyle ki tek bir insanın kullandığı şiddet, doğa durumu içinde kaosa, savaşa sebebiyet verebilecekken üst bir gücün varlığı şiddeti tekeline alır. Dolayısıyla bir devlet, hükmü bölgesel olarak kabul edilmiş olmakla birlikte bu hükmü sürdürmek için şiddet araçlarını örgütleyebilen ve bunu kullanabilen bir yapıya da sahiptir (Giddens,2008:32).

Şiddet araçlarının devlet tekelinde olması şiddeti de sistematik bir hale getirmektedir. Devlet tarafından yönetilen bir toplumda hiç kimse başka birinin canını alma, onu zarara uğratma, fiziksel ya da ruhsal açıdan incitme hakkına sahip değildir. Bu yetki sözleşme uyarınca devlete devredilmiştir ve devlet gerekli gördüğü anda can alma, ölüm cezası verme, ceza veya haciz yoluyla mallara el koyma veya toplumun bir üyesinin durumunu değiştirme veya etkileme kuvvetine sahiptir. Dolayısıyla talep edilen güvenliğin sağlanması hususunda şiddet araçlarının mülkiyetinin devlette olması bunu hukuki bir düzleme denk getirir (Nozick,2000:161). Dahası devlet kurulduktan sonra, devlete bağlı

olan her yurttaşın bazı hakları elinden alınır. Bu doğa durumunda ona verilen ve başkasının korkusunu yatıştırmak amacıyla sınırsız eylem özgürlüğüne yönelik bir kısıtlamadır. Her bir yurttaşın barışın ve güvenliğin sağlanması hususunda devlete olan bağımlılığı bu düzeyde önemli kabul edilir. Dahası devletin dışında herkesin her şey üzerinde hakkı vardır fakat yararlanma hususunda devletin yasasına bağlıdır. Herkes, herkes tarafından öldürülebilir, gasp edilebilir fakat devlette bunu bir kişi yapabilir. Bu anlamda savaş, yoksulluk, kötülük, saldırganlık, vahşilik, yoksulluk gibi etmenler devlet dışı doğa durumunda hakimken devletle birlikte, huzur, barış, güvenlik, refah gibi nitelikler toplumun geneline yayılır (Hobbes,2010:137-138).

Her devlet yapısı, bireyin kendi üzerine sahip olabileceği güçten daha büyük bir özelliğe sahiptir. İnsanların tek bir kişiye devrettikleri güçlerinin toplamı mutlak güç olarak kabul edilir. Bu halde, dokunulmazlığı dolayısıyla istediğini yapacağı, kendi kararlarına uygun yasalar çıkartabileceği, çözüme kavuşturulması gereken durumlar için ceza verebileceği ve bunu yaparken de tüm insanların rızasını ve zenginliğini alan bir özelliğe sahiptir. Sahip olduğu haklar dolayınca, ona verilen gücün boşa çıkmaması için hem yöneticiye hem de yurttaşlara belirli yükümlülükler verilir. Bu yükümlülük, devlete değil, yönetimin, ortak mutluluğun sağlanması için itaate dayalı olan sözleşmeye yönelik yükümlülüktür. Çünkü itaat, doğası gereği, devletin kurulmasını sağlar (Hobbes,2010:95).

Rousseau da devletten bahsederken, demokratik niteliklerini ön plana çıkarır. Bir başka deyişle, egemenliğini ve varlığını halka borçlu olduğu düşüncesiyle devlet, halkla özdeşleşir ve ona yönelik eylemlerini belirler. Temelde tüm insanların rızasıyla oluşan devlet bir olma iddiasını bu yolla gerçekleştirir ve ulus-devlet olarak nitelendirilebilir. Dolayısıyla alınan her karar ve eylem tüm insanların genel menfaati üzerinden belirlenen yasalara uygun olacak şekilde yapılır (Ağaoğulları,2010:9-10).

Bu yasalar, toplum yasaları da denilen kurallar bütünü sayesinde, insanlar, doğru ve yanlış olanı ayırt etmede, neyin kurala aykırı neyin aykırı olmadığını belirlemede bir ölçüttür. Bu kuralları aynı zamanda devlet de emreder. Dolayısıyla, yasaları belirleyen ve bunu ortaya koyan egemen güçtür. Oluşturulan sistem ne olursa olsun, devlet tek egemen ve yasa koyucu güçtür. Aynı nedenle, egemen güçten başka hiç kimse yürürlükteki bir yasayı kaldıramaz, öyle ki bir yasayı ancak onu uygulayan kuvvet kaldırabilir ya da değiştirebilir (Hobbes,1993:189-190).

Genel durum itibariyle, devlet, rıza üzerinden güvenlik ihtiyacını karşılamak üzerine oluşan siyasal otorite olarak İçinde farklı dinamikleri taşıyan bu kuruma yasal niteliğini veren doğa durumundan hareketle kabul edilmiş toplum sözleşmesidir.

3.6. Doğa Durumu, Toplumsallaşma ve Toplum Sözleşmesi

İnsan neden toplumsallığa ihtiyaç duyar ya da bunu gerçekleştirmeye yönelik nasıl bir adım atar? Temelde böyle bir soru, kendi içinde tutarsızlığa sahip olmasına rağmen, insan doğasını anlamak açısından önemlidir. İnsanı toplumsallığa yönelten, onu toplum sözleşmesine iten sebepler üzerinden insanı anlamak mümkündür. Öyle ki bu durum, kimi düşünürler için daha fizyolojik ve psikolojik bir eğilime cevap verirken kimi düşünürler için ise daha siyasal ve sosyal sebepler üzerinden değerlendirilir. Fakat her iki düzeyde, insanı merkeze alan ve onun ihtiyaçlarına cevap vermesi gereken bir sistem üzerine odaklanır.

Toplumsal ilişkiler üzerine kalem oynatan geçmişteki yazarların çoğu, insanın toplum için uygun doğmuş bir hayvan olduğunu varsayarlar ya da bunu ispatlamaya çalışırlar. Bunun temel dayanağı, insan doğasına yönelik çalışmaların sonuçları doğrultusunda belirlenmiştir. İnsanın tek başına hayatta kalmakta başarılı olamayacağına dair inanç, bunun en yakın göstergesidir. Platon, buna yönelik olarak toplumun kurulmasının temelde bu amacı taşıdığı ifade eder. Dolayısıyla insanı topluma yönelten duygu, kendi eksikliğini gidermek için bir başkasına yönelik ihtiyaçtan oluşur. Bu bir zincir olarak kabul edilir. Çünkü bu durum, tüm insanları kapsar ve eksiklerin giderilmesi ölçüsünde bir ortaklık oluşumunu sağlar (Platon,1995:59).

İnsanlar arasındaki ayrımları oluşturan arzular ve kişilik özellikleri, çoğunlukla esnek bir özelliğe sahiptir ve kalıba sokulabilir. Sevgi, yıkıcılık, sadizm, boyun eğme eğilimi, iktidar hırsı, duygusallıktan korkma, bencillik gibi duygular bu özelliklere sahiptir. Fakat bazı duygular belirli yaşam koşullarına tepki olarak meydana geldikleri için esnek ya da bir kalıba uydurulabilecek nitelikte değildirler. İnsan kişiliğinin bir parçası haline gelirler ve onunla bütünleşip herhangi bir dönüşüm geçirmezler. Bunlardan farklı olarak, insan doğasının vazgeçilmez bir parçası olan açlık, susuzluk, uyuma gibi temeli insan fizyolojisine dayanan ihtiyaçlar da söz konusudur. Bunlar diğer ihtiyaçlardan farklı olarak doyurulması hayati önem taşıyan ve insan davranışının en birinci itici gücünü oluşturan

parçalardır (Fromm,2015:33-34). Dahası insan, varoluşsal düzlemde yaşamsal dürtülere sahiptir. Erich Fromm'un bahsettiği bu dürtüler, beslenme, cinsel doyum, aile, bilgiye ulaşmak şeklindedir ve bunlar ancak toplumsallaşmayla gerçekleşebilir. Tüm bu ihtiyaçlarını gidermek için başkalarına duyduğu ihtiyaç, onu toplumsal bir varlığa dönüştürür. Bu dönüşüm beraberinde bir bağlılık yaratır ve bağlılık, insanda yalnızlığın katlanılmaz olduğu algısı yaratarak onu yaşam boyu topluma bağımlı hale getirir. İnsan, başkalarıyla çeşitli biçimlerde ilişki kurabilir. Sevebilir, nefret edebilir, iş birliği yapabilir ya da rekabet edebilir. Ama tüm bunların temeli, insanın öz yapısı oluşturması bakımından önemli toplumsal eylemler olarak görülür (Fromm,1994:66).

Fromm, insanın yalnız başına hayatta kalmasının mümkün olmadığını ve insanın ancak türdeşleriyle bir ilişkiye girerek mutlu olabileceğini ifade eder. İnsan açlık, susuzluk ya da cinsel itkileri tümüyle doyurulduğu anda dahi tam bir doyuma ulaşmış kabul edilemez. O hayvandan farklı bir fizyolojiye sahiptir. Temel ihtiyaçlarını gidermenin ötesinde, sevgi için ya da yok etmek için de çaba gösterir. Dolayısıyla bu onun insan olma özelliğinden kabul edilir ve insanın yalnızca karnını doyurarak hayatını yaşaması beklenemez (Fromm,2015:54).

Toplumsallığın dürtüsel bir ihtiyaca cevap vermesi özelinde değerlendirilen Fromm, insanın yaşamını sürdürmek için yemek ve içmek zorunda olduğunu bunun da sonucunda çalışması gerektiğini vurgular. Dolayısıyla insanın, topluma adapte olmak zorunda olan bir doğası vardır. Bu doğa gereği, ekonomik olarak belirli bir dizgenin altına girerek, kendi yaşamını belirleyebilir. Dahası bu gereksinimlerini karşılama isteği, onun kendini koruma gereksinimi de beraberinde getirir (Fromm,2015:34-35).

Freud için de insan ilişkileri bu düzeydedir. Birey, biyolojik olarak doğuştan sahip olduğu itkilerle donatılmıştır ve bunları doyuma ulaştırmak için başkalarıyla iletişime girmeyi tercih eder. Dolayısıyla diğer bireyler, her zaman için amaca ulaşmada bir araçtır ve insanın toplumsallığı bu yönüyle pazar ilişkilerine benzer. İnsan var olan dürtülerinin doyurulması amacıyla toplumsallığını belirler ve buna yönelik eylemlerde bulunur. Her insanda bulunan fizyolojik ihtiyaçlar, ortak olan bazı gereksinimler vardır. İnsanın toplumsallığını da bunlar belirlemektedir. Bazı durumlarda sevgi, nefret, iktidar hırsı ve boyun eğme arzusu, duygusal zevkleri yaşamaya ya da yaşamaktan korkma gibi insanın kişiliğindeki farklılıklar oluşturabilir fakat bunlar bile toplumsal varoluşun sebepleri olarak

kabul edilir (Fromm,2015:29).

Freud için uygarlık, insan yaşamının ilkel duyguları üzerinden şekillenir ve uygarlaşma libidinal arzuların bastırmasını şart koşar. İnsan yaşamının temel ihtiyacı mutluluk arayışı iken bunu, topluma uygun şekilde yaşayarak ve dürtülerini farklı şekillerde karşılama yoluna giderek tamamlar. Bu amaçla toplum yaşamının içinde kalmak, insandan çeşitli fedakarlık ve zorunluluklar ister. Dolayısıyla toplumsallaşma temelde güvenlik ve yaşam ihtiyacına cevap olurken insan fizyolojisinde etkin olan dürtüleri kontrol altına alarak mutsuzluklara, ileri seviyelerde nevrozlara sebep olur. Bu anlamda Freud, toplum her ne kadar insan ihtiyaçları üzerinden ne kadar oluşsa da oluşum sürecinde insanın ihtiyaçlarıyla çatışmaya girer. Ego ve fedakarlık çatışması olarak değerlendirilen bu durum, nevrozu tetikler ve tüm toplumlarda bu tip nevrotik durumlar görülebilir. Ama Freud, birey ve toplum arasındaki çatışmadan söz ettiğinde cinsel arzuyu buna dahil etmez. Çünkü çoğu insan, artık cinsel ihtiyaçlarını toplum içinde karşılayabilmektedir. Bu anlamda toplum, insanın ihtiyaçları özelinde doğarak toplum içinde bunu gidermesini de sağlamaktadır (Freud,2011:153).

Bir birey, uzun süre fiziksel olarak yalnız kalabilir fakat kültürel değerler, fikirler üzerinden bir topluma ait olma duygusu yaşar. Bir topluluğa ait olarak yaşaması, onu yalnızlığından soyutlamaz hatta kişi dilerse bu duyguyla hayatını devam ettirebilir. Fakat bu duygunun, belirli bir sınırı aşması halinde şizofrenik rahatsızlıklar yaşamaya başlar. Bu durum değerlere, simgelere, kalıplara yönelik bir yoksunluğu ifade eder ve törel yalnızlık olarak da adlandırılabilir. Dolayısıyla toplum içinde birey, sağlığı açısından da ihtiyaçlarını giderebilecek bir düzene sahip olur (Fromm,2015:35-36).

Hooker'in, Eccl. Pol. Lib. 1 .Sect. 10.' de söylediği;

“ Kendi başımıza yalnız ve tek başına yaşarken, doğamızın arzuladığı, insanın saygınlığına yaraşır bir yaşam için gerekli olan yeterli stoku sağlamakta yetersiz olduğumuzdan, içimizdeki bu eksiklik ve yetersizlikleri gidermek için, doğal olarak diğerleriyle bir topluluk ve cemaat kurmaya yöneliriz. Bu, insanların siyasal toplumlarda birleşmelerinin başlangıçtaki nedeniydi” (aktaran Locke,2004:16).

Bu durumdan hareketle insanları sözleşmeye iten, kendi başına hayatı idam ettirmede yaşadığı güvensizliktir. Toplum, insanlar için her anlamda bir ihtiyaç alanı yaratmıştır. Siyasal ve sosyal sorun olarak görebilecek güvensizlik olgusu ihtiyaçlardan biridir. Dolayısıyla insanları barışa, toplumsallaşmaya sevk eden duygular, ölüm korkusu ve hayatını sürdürebilmek için gerek

duyulan şeylere yönelik istek ve arzudur. Refah içinde yaşamının ancak toplum içinde çalışarak gerçekleşebileceğine dair inanç, insanları aklını kullanmaya ve uygun barış ortamı sağlayarak anlaşmaya gitmelerine sebep olur (Martinnich,2013: 173).

En ilkel süreçten modernliğe kadar uygarlık, insan ilişkilerinin olması gereken düzeye getiren bir süreçtir. Hizmet ettiği amaç doğrultusunda ortaya çıkan ve gelişen uygarlık, insanın korunma gereksinimini karşılayarak doğa durumu içindeki güvensiz ortamı yok eden güce sahiptir. Kaosun ve savaşın hakim olduğu doğa durumu içinde, herkes kendi aklını kullanarak hareket eder. Kendi hayatına karşı tehlike olarak gördüğü ya da korunması gerektiğini düşündüğü anda istediğini yapabilir. Dolayısıyla medeniyetsizlik olarak ifade edilen durum temelde, kişisel olanı ve kişisel düzeyde gerçekleşebilecek tüm zararları içerir.

Güvenlik ihtiyacı bireyin doğa durumundan kaçmak için temel sebebi sayılır. Hobbes'a göre herkesin rekabet ve savaş içinde olduğu bu ortamda insan ancak bir sözleşmeyle kendini güvence altına alabilir. Bu sayede ölüm korkusu bireyi toplum içinde yaşamaya mükellef hale getirir. Herkesin eşit ve özgür olması, başkalarının benzer haklarının gaspını önlemesini mümkün kılar. Dolayısıyla sözleşme birden çok amaca hizmet eden, insanlar arasındaki düzeni sağlayabilen görünmez eldir.

Özellikle kişinin hangi amaçları gerçekleştirmek için genel olarak hangi ahlaki sınırlamalara uyduğu ve devletsizlik durumu içinde nasıl davrandığı önemlidir. Bu durum iyimser olmamakla birlikte, tüm insanların gerektiği gibi davranmadığını da gösterir. Özellikle doğa durumu, en makul özelliklere sahip ve en iyi anarşik durumdur. Kişinin yine makul ölçüde umut edebileceği en iyi anarşik durumdur. Bu nedenle, doğa durumunun kusurlarını ve tabiatını incelerken anarşi yerine düzen isteyen ve toplumsallığı önceleyen bir eğilimin nedenselliği anlaşılır kabul edilir. Eğer, toplum ya da devlet kurma, bir anarşi durumundan üstünse ve ahlaki açıdan yeterli düzeyde gelişmeye açıksa devletin varlığı kabul edilir (Nozick,2000:33).

Doğa durumu insanı sadece fiziki olarak çevrelememiştir. Onun ihtiyaçlarını ve kişiselliğini etkilemiştir. Dolayısıyla eğer doğa durumu insanın gerçek anlamda gereksinimlerini karşılayabiliyor olsaydı insanlar doğa durumunu sonlandırmak için herhangi bir sözleşmeye ihtiyaç duymazlardı. Rousseau, bu durumu daha çok değişen

çevre koşulları üzerinden değerlendirir. Böylelikle insanların tek başına yaşamaktan vazgeçip birbirlerine yakınlaşmalarının daha kolay gerçekleştiğini ifade eder. Dolayısıyla değişen doğa koşulları, insanı daha korunmasız bir duruma sokmuştur. İnsanın temelde uygarlaşma düşüncesi etrafında şekillenen güvenlik, toplumsallaşma isteği ve fizyolojik gereksinimleri, onu varlığını sürdürmesi için diğer insanlarla bir arada olmasını gerekli kılmıştır. Öyle ki eğer insan, doğa durumu içinde yalnız kalmaya devam etseydi, kendi türünü yok edebilirdi (Ağaoğulları,2010:51). Fakat Hobbes için bu durum daha çok rastlantısaldır. Zira insan diğer insanlara karşı doğal bir sevgi besleseydi ya da ihtiyaç duysaydı, eş deyişle onları dostları olarak kabul etseydi, doğa durumunda bir kaostan ya da kargaşadan bahsetmek mümkün olmazdı. İnsan doğası gereği bir arkadaşlık ya da dostluk beklentisinin ötesinde, edindiği insanlardan gelecek faydaya odaklanır. Asıl olarak peşinden koştuğu şey arkadaşlık değildir, arkadaşlık ikinci planladır. İnsanlar bir araya gelirken bunu bir çıkar doğrultusunda gerçekleştirir (Hobbes,2010:22).

Bu doğrultuda bireyin doğa içerisindeki varlığını devam ettirmesinin istikrarlı bir sonucu olmak zorundadır. Bireyleşmiş insanın dünyayla ilişkisinin gerçekleşmesi için olası tek çözümden bahsedilir. Bağlarından kurtularak, özgür ve bağımsız bir birey olarak, çalışmak ve diğer insanlarla etkileşime girmelidir. İnsan, ancak bu sayede kendi etkinliğini gerçekleştirerek, topluma katılmayla varlığını devam ettirebilir (Fromm,2015: 54).

Rousseau, bireyi önemli kılsa da bireyin özgürlüğü, fizyolojik gereksinimlerinden önce gelmez. Doğası gereği hayatta kalma içgüdüleri her zaman diğerlerinden daha baskın olan insan, bu mücadelesinde başkalarıyla olan ilişkilerini de önemseyecektir. Bu ilişkilerin maddi bir getirisinin ötesinde manevi bir getirisi de sağlar. Bu deyiş beraberinde bireyin tek başına yetersizliğinin somut nedenleri üzerine yoğunlaşarak birlik olmayı meşru bir yapıya kavuşturur. Bu birlik olma düşüncesi, bireyleri aralarında bir toplum sözleşmesi yapmaya iter. Bu sözleşme doğası gereği, insana uygun ve insan içindir anlayışı doğrultusuna yapılıdır. Çünkü ancak sözleşme sayesinde insanlar, özgürlüklerini ve yaşamlarını güvence altına alabilirler ve kendi doğalarına, kişiliklerini geliştirmeye uygun bir ortama kavuşabilirler (Ağaoğulları,2010:84).

Rousseau'nun toplumsallaşma olgusuna daha çok istek üzerinden baktığı bu durumu Hobbes, insanların tek bir yerde toplanmasını sağlayan temel yapının, kargaşanın, şiddetin ve savaşın hüküm sürdüğü doğa durumu olduğunu ısrarla vurgular. İnsanlar açıkça bundan

kurtulmak ve varlığını sürdürebilmek için, toplumsallaşmayı tercih eder. Dolayısıyla devleti oluşturan insandaki temel korkunun sebebi, insanların karşılıklı olarak birbirlerinden duyduğu korkuyla alakalıdır. Doğal eşitlik dediğimiz şey, birbirine zarar verme isteğinin herkeste var olmasıyla alakalıdır. Dolayısıyla başkalarından gelecek güvenlik umut edilmez ve bunu bireyin kendisi alması gerekir (Hobbes,2010:26). Bundan dolayı, korkunun yokluğunda insanlar toplum yerine hakimiyete daha yüksek bir istekle bağlılık gösterirler. Dahası büyük ve köklü toplumların temeli karşılıklı sevgiden çok, birbirlerine karşı duydukları korkudan ileri gelir.

Güvensizliğin insanda yarattığı korku, onun kendini gerçekleştirmesinde engel olarak kabul edilir. Birey, dış dünyada var olurken, dünyaya karşı onu bağlayan göbek bağından ne ölçüde kurtulabilirse o düzeyde kendini özgür hisseder. Kurtulamadığı takdirde birey özgürlük güdüsünü sağlamada yetersiz kalır ve ait olma, güven duyma gibi bağlar oluşmaz. Bu bağlar, normal insan gelişiminin olması gereken organik bağlarıdır ve birey varlığını, çevreye ve başkalarına olan güvenini bu bağlar sayesinde kazanır. Dolayısıyla insanın, güvensizlik üzerine yaşadığı durum, temelde kendi doğasını etkilemektedir (Fromm,2015:44).

Bireyin kazanacağı güven duygusu, bir ihtiyaca cevap olur. Özellikle doğa durumu içinde yaşadığı kaos ve belirsiz yapının yerini alan sözleşme, idari bir yapılanmanın ötesinde sosyolojik, fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlara da cevap verir. Sosyolojik olarak cevap verdiği nokta güç noktasıdır. Devletin var oluşu gücün merkeze alınması ve eşitsizliklerin dengelenmesidir. Devlet, düzen halidir. Eşitlik devletle kırılır, güç temelde merkeze alınır. Locke için ise sözleşme özgürlüğün korunması için gereklidir. Locke'a göre insanlar kendilerini, diğer insanlar arasında daha güvende hissetmek, onlarla birlikte var olabilmek için, bir koruyucunun ya da derneğin bünyesine sığınır. Bu durum, onların özgürlüklerine zarar vermez, insan doğa hali içinde nasılsa öyle devam edebilir (Nozick,2000:168). Bir istikrarı öngören bu sözleşme insanların özgürlüklerinin bir kısmını feda etmesini ister fakat kargaşa ve kaostan uzak güven ortamı tahsis eder (Heywood,2011:31).

Sözleşmeyi tanımlarken, iki kişi arasında gerçekleşen ticari bir alışverişte olduğu gibi, iki veya daha fazla kişinin haklarını karşılıklı olarak devretme ya da vazgeçmesiyle ortaya çıkar. Bu durum için iki tarafta herhangi bir şart koşmaz. Bir ahdi, sözleşmeden ayıran şey,

ahdin kişi üzerinde gelecekte belli bir Şekilde davranması içeren yükümlülükleri vardır. Yükümlülüğü teşkil eden davranış, idareye tereddütsüz itaat etmeyi vurgular. On yedinci yüzyılda ahit (covenant) sözcüğü bu bakımdan güçlü teolojik anlamlara sahipti. Tevrat, Tanrı'nın tufan gönderip dünyayı yok etmeyeceğine dair Nuh'a vaadi ve İbrahim'in pek çok insanın babası olmasının bir koşulu olarak Tanrı'ya itaat edeceği gibi, özel olaylar üzerinden ahitlerle doludur. Dolayısıyla ideal davranışı belirleyen ahit, sonrasında kendisi için itaat edilmesini talep eder (Martinnich,2013: 172-173)

Bu birlik oluşturma sürecinde, her birey gücünü ve özgürlüğünü başkalarına bağlar. Kendisinin zararlı çıkmasını gözeterek yaptığı bu işlem, temelde, tüm üyelerinin haklarını ve güvenliğini korumaya ve savunmaya dönüktür. Dolayısıyla, kurulan toplumsal düzen, herkesin canını ve malının ortak bir güçle korumak üzerine yaratılır ve her birey ne kadar toplumsallık içinde olsa da özgürlüğünü yitirmemesine önem verilir (Ağaoğulları,2010:76).

Güven esasına göre gerçekleŐtirildięinde yükümlülükleri de beraberinde getirir. Bir sözleşme sonucu, hiç kimse kendisini öldürmekle, yaralamakla veya diğer bedensel zararlarla tehdit eden birine direnmemekle yükümlü kılınamaz. Zira her insan en kötü olasılıkları ya da tehditleri gördüğü anda, doğal zorunluluk gereği ondan kaçınmak için elinden geleni yapar. Hatta bu sebeple korkusunu bastırmak niyetiyle o kimsenin ya kaçarak ya da kendi baŐının çaresine bakarak bir eyleme giriŐmesi beklenir (Hobbes,2010:42). Fakat iki taraftan birinde haklı bir nedene dayanan korku ortaya çıktığında bu ahit hükümsüz hale gelir. Zira insanların çoğu kötü karakterlidir, adil yollarla veya hileyle kendi çıkarlarını güvence altına alma eğilimindedir. Bu sebeple, kendi üzerine düŐeni ilk yerine getiren kişi, ahitin diğer tarafın ağozllğne açık bir hale düşer. Bu da sözleşmeyi fes etme hakkı tanır (Hobbes,2010:38-39).

Hobbes sivil hkmetin kökeni üzerinden değerlendirmeye giderken bu korku halinin, ahitleri bağlayıcı olmadığını ifade eder. Çünkü ahit korkudan uzak kalmak amacıyla, isteğe bağlı gerçekleştiğinden korku üzerinden sağlanan bir ahit, kendi geçerliliğini kaybetmiş olur. Hobbes, bir anlaşmanın, iradi bir edim sonucu, bir arzuyla gerçekleŐebileceęini savunmaktadır. Dolayısıyla, ölümden kaçma arzusuyla yapılan bir anlaşma, özelliğini korurken, insanların doğa durumunda içinde buldukları korku durumundan kurtulmalarının tek yolunun da ahit yapmak olduğunu ileri sürer (Martinnich,2013: 173-

174).

Toplum sözleşmesinin amacı, sözleşmeyi yapanların korunmasıdır. Dolayısıyla bu amaca yönelik olarak, güvenliğin ve yaşamın korunması için, gerektiği yerlerde insanlar fedakarlık yapabilmelidir. Yani devlet yapısı, gerektiğinde ona itaat eden insanlar için kendi varlığını gözden çıkarmalıdır (Rousseau,2015:32). Bireyi ben merkezden alıp diğerkamılığa kaydıran bu sözleşme Rousseau için kolektif fayda ve toplum menfaatini gidermekten başka bir amaç gütmemektedir. Ortak iyiliği hedefleyen bu anlaşma, özü gereği, bireylerin iyiliğini gözetmek ve tüm insanların mutlu olmasına hizmet etmek zorundadır (Ağaoğulları,2010:86). Hobbes ise bir güvenlik ihtiyacına cevaben oluşturulan siyasal otoritenin tanımlanmış toprak sınırları içinde egemen yetki alanı kuran ve kalıcı kurumlar vasıtasıyla kendini tanımlayan yapısından bahseder. Doğa durumu içinde, homo homini lupus olarak adlandırdığı insan insanın kurdudur ifadesini, başıboş olma hali üzerinden, insanları kontrol edecek bir yasanın ya da gücün bulunmamasına bağlayarak açıklar. Fakat bir otoritenin kurulması ve onun koruması altına giren, toplumsallığını sözleşme ile güvence altına alan insan artık, insan insanın Tanrısıdır anlamına gelen homo homini deus, ifadesini kullanır (Martinnich,2013: 205).

Sözleşme sonucu devlet yapısına kavuşulması, insanların yaşam çerçevelerini buna göre belirlemesini sağlar. İlkel, vahşi olarak tanımlanan insan, birlik olma duygusundan hareketle güdülerini yönetmeyi öğrenir. Vahşi insanı fedakarlığa zorlayan uygarlaşma, bunu yaparken, ensest, yamyamlık ve öldürme arzusu gibi içgüdüleri kontrol altına alır ve düzenler. Dahası uygarlaşma, başarıları önemli bulur ve bunu tüm insanlara yönelik gerçekleştirir. Dahası güvenliği sadece insan özelinde değil, doğadan kaynaklı, hastalık, tufan, kıtlık gibi olarak karşısında da sağlamaya çalışır (Freud,2011:157). Toplum bu yönüyle insanı ehlileştirerek yok edilmesi mümkün olmayan dürtüleri bastırarak, onun üzerinde denetim kurar. Toplumun doğal tepileri bu şekilde baskı altına alması sonucunda insan, toplumsal yaşama uygun hale gelir ve insanın kültür temeli belirlenmiş olur. Baskının uygarlaşmış davranış haline gelmesi sonucundan oluşan bu durum için Freud, yücelme sözcüğünü kullanır. Baskı, yücelme yetkisinden fazlaysa bireyler sinir hastası olmakta ve baskının azalmasına izin verme gereği doğmaktadır. Ancak genelde, insan itkilerinin doyurulmasıyla kültür arasındaki çelişkili durum sebebiyle, yani baskının artmasının kültürel anlamda olumlu etkisi beraberinde sinirsel rahatsızlıkları meydana getirir. Freud da bundan hareketle, toplumla insan arasındaki ilişkiyi daha statik olarak

belirler ve toplum bireye arzuları doğrultusunda bir baskı yaptığı anda bireyin değişmesinin beklenebilir olduğunu ifade eder (Fromm,2015:27-28).

Bu bakımdan toplumsallaşma yani siyasi otoritenin altına girme insanlar üzerinde hüküm süren otorite kılıfına bürünmüş bir baskı aygıtıdır. Ancak, özgürlüklerini yitirenler sadece yönetilenler değildir. Toplumsallaşma olgusuyla birlikte tüm insanlar, doğallıklarını yitirir. Fakat insanlar, tanımlanacak olursa, doğal yapısı dışına çıkan, hemcinsleriyle çeşitli düzeylerde ilişki içine girmiş özelliklere sahiptir. Hatta doğal yapısı dışında ona verilen kötülük, toplumsallaşmanın bir etkisi olarak görülür. Öyle ki prestij, görünüş, maddi değerler insan için artık önemli olmaya başlar. İnsan bu süreçte, doğayı değiştirmeye başlar, toplumla birlikte yeni yapılar inşa eder ve kötülüklerin peşine düşer. Rousseau, bu düzeyde bir değişimin, insan doğasında saf halde bulunan iyiliği etkilediğini ifade eder. Ona göre, insan, özünde iyidir fakat toplumsallaşmayla birlikte elini attığı her şeyi bozmaya başlar. Buna karşılık, toplumdan edindiği alışkanlıklar ve kanaatlerin de etkisiyle kendine de yabancılaşan bir şeye dönüşür (Ağaoğulları,2010:59-60).

Toplum sözleşmesiyle insanın toplumsallaşacağını, uygar bir insan olacağına dair inanç ilk toplum sözleşmecilerinden olan Suarez'e göre doğru değildir. Suarez, insanı sosyal bir hayvan olarak görür. İnsanın bu yönü, onun toplum içinde yaşaması için istek oluşmasını sağlar. Dolayısıyla, Suarez'e göre insanların toplum içinde yaşaması doğal bir olgudur. Bunun için ayrıca bir şey yapması ya da bir eylem alanı belirlemesine gerek yoktur. Fakat Rousseau, Suarez'den farklı bir biçimde sosyal hayatın insanın temel doğa yapısı için uygun olmadığını ifade eder. Ona göre, insanların toplumsallık adı altında bir düzene dâhil olması ve ona göre yaşamaya çalışması onun bu vasfa sahip olduğunu göstermez. Dahası bu durum, onun özgürlüğünü yitirmesine sebep olmaktadır (Hazar,2016: 91).

Ayrıca, insanı toplumsallık içinde en zorlatan durumlardan birinin yine insan olduğu vurgulanır. Her ne kadar insanlar arasındaki amansız rekabetin bir güven ortamına dönüştürülmesine yönelik oluşsa Freud da Hobbes gibi, insanların doğaları gereği, saldırgan ve kötü olmasının bu durumu tetiklediğini ifade eder. Dolayısıyla Freud, bunun üstesinden gelebilmek için ise, insanların bastırdıkları duygularının farkında olması ve kendi saldırganlıklarıyla baş etmelerini önerir (Freud,2011:15).

4. THE WALKING DEAD

4.1. Dizinin Künyesi

Yönetmen: Frank Darabont, Gale Anne, Hurd David Alpert, Robert Kirkman, Charles H. Eglee, Glen Mazzara

Senaryo : Robert Kirkman, Tony Moore ve Charlie Adlard

Tür : Korku, Drama

Yapım Yılı: 2010

4.1.1. Dizinin Öyküsü

Robert Kirkman, Tony Moore ve Charlie Adlard'ın çizgi romanından uyarlanan dizi, 1960'lı yıllarda ağırlık kazan zombi korku filmlerinin motiflerinden beslenir. Özellikle 1968 yapımı George Romero'nun Night of The Living Dead (Yaşayan Ölülerin Gecesi) filmi, bu türler içinde kült örneği oluşturur. Filmde sebebi bilinmeyen bir salgınla zombiye dönüşen insanlardan kaçmaya çalışan bir kitlenin başından geçenler anlatılır. Sinematografik anlamda bu türün geliştirilmesini sağlayan bu film, zombilerin eylemleri, hareket kabiliyetleri, tercih edilen mekanlar açısından o dönem ve günümüz için birçok zombi filminin ilk örneklerini meydana getirmiştir. Bu bakımdan The Walking Dead dizisi de bu filmin örneklerini oluşturan sinematografik bir anlatıma sahiptir. Zombilerin Romero'nun filminde ağır ağır ve yalpalayarak ilerlemesi The Walking Dead dizisinde de tercih edilmiştir. Dizide Romero'nun filmi gibi sebebi bilinmeyen bir şekilde zombi salgınıyla başlayan bir süreç ve o süreç sonrası yaşananlar anlatılır. Dizinin ana karakteri Rick isimli polis hastanede gözünü açıp ailesini bulmaya başladığı süreye kadar izleyici de bu karakter etrafından dizinin öyküsünü öğrenir. Karakterin ailesini bulmaya başladığı andan itibaren olay örgüsü feedbackler yani geriye akışlarla izleyiciye aktarılır.

Dizinin birinci sezonunun da daha çok Rick isimli polis karakterinin etrafında bir olay örgüsü işlenir. Arkadaşı kendi gibi polis Shane karakteri ile ilk bölümün sahnesinde aralarında geçen diyalogda her iki karakteri ve aile yaşantıları üzerine bilgi verilir. Bir ihbar sonucu olay yerine giden iki polis, orada bir çatışmayla karşılaşır ve Rick karakteri

vurulur. Dizinin bu sahnesinden itibaren olaylar Rick karakterinin gözünden ve onun yaşadığı durumlar üzerinden aktarılır. Ailesini arayan bir polis memuru öyküsü tadında dizide yaşanan zombi salgını, boyutlarını ve neler yaşandığına izleyici de Rick karakteriyle beraber tanık olur. Ailesini bulan karakter, hayatta kalma amacına yönelik hareket eder ve silah kullanımı dizide dikkat çekici düzeyde artar. Farklı kimlik ve statülerden oluşan karakterler, birlikte hareket ederek güvenliklerini sağlamak amacına uygun olarak eylemlerini belirler. Devletin onları korumak için bir güvenlik önlemi kurduğuna dair aldıkları duyum üzerine hareket eden karakterler, Ulusal Güvenlik Merkezi'ne doğru yola çıkarlar. UGM'de tanıştıkları Dr. Jenner karakterinin artık devlet diye bir şeyin kalmadığını söylemesi karakterleri yeni bir düzene yöneltir. Dr. Jenner karakteri bu sezon sonunda, UGM'yi patlatarak diziden ayrılır. Bu patlama hem izleyici hem de karakterler için yeni bir sonun başlangıcı anlamına gelebilir. Dizi bu patlama sonunda karakterlerin yeniden yollara düşmesiyle sezonu bitirmiş olur.

Dizinin birinci sezonu, hem karakterleri hem de yaşanan olayı anlatması bakımında bir giriş niteliğindedir. Yasallığını kaybetmemiş şiddet kullanımı, varlığını korumaya dönük eylemler ve güvenliği birlikte sağlama ihtiyacı dizinin ilk sezonu için bir amaç niteliğindedir.

İkinci sezon, karakterlerin güvenli bir yer arama süreciyle başlar. Kazara bir avcının Rick'in oğlu Carl'ı vurmasıyla karakterler bir çiftliğe yerleşir. Çiftliğin sahibi Hershel isimli yaşlı bir karakterdir. Rick ve diğer karakterlerin çiftlikte kalmasının şartı olarak Hershel çiftliğinde silah kullanımına sınırlama getirir. Bu bakımdan bu sezon, şiddetin form değiştirmesine ve saldırganlık olgusunun daha gözle görülür bir olay örgüsüne dönmesine sebep olur. Çiftlikte yaşamaya başlayan karakterler hem idari düzen olarak hem de güvenliklerini sağlama konusunda Rick karakterine bağımlı haldedirler. Fakat Shane karakteri ile Rick arasında yaşanan gerilim dizinin bu sezon akışını etkileyen detaylardan biridir. Öyle ki Shane karakterinin Rick'i öldürmeye yönelik hareketi dizideki şiddet olgusunun form değiştirmesine ve kontrol altına alınmaya çalışılan şiddetin kontrolden çıkmasına sebep olur. Bu sahne beraberinde çiftliğe zombi baskını olur ve karakterler yeniden güvenli bir aramaya başlarlar.

İlk sezonda çıkan patlama, ikinci sezonda zombi baskını sezonların sonu olur. Dizi bu bakımdan iki sezon itibariyle yollarda geçen ve düzeni oturtmaya çalışan bir simgesel

anlama sahiptir. Özellikle ikinci sezon sonunda Shane karakterinin ölümü, Rick karakterini dizi içinde daha görünür kılmıştır ve şiddetin kullanımını daha sistematik hale getirmiştir. Bu bakımdan ikinci sezon şiddeti daha çok medenileştirmeyi amaçlayan ve bu amaç dahilinde karakterlere misyon yükleyen bir kurguya sahiptir.

Üçüncü sezonu karakterlerin hapisaneye yerleşmesine üzerine gelişir. Hapishanenin mimari ve ideolojik yapısı, dizinin bu sezonunu, siyasal otorite kavramından hareketle devlet mekanizması üzerinden değerlendirmeye açık tutar. Diziye ayrıca yeni katılan karakterlerle zombileri ikinci plana atan bir olay örgüsüne sahiptir. Woodbury adında bir kasaba ve bu kasabanın yönetici Vali Philip isimli bir karakter diziye dahil olur. Dizinin ilerleyen bölümleri, Rick ve Philip karakterleri arasında yaşanan gerilimle devam eder. İki karakterin iki farklı siyasal düzlemi simgelemesi, galibiyeti önemli kılar. Rick bu sezonda Vali karakteri ile bir savaşa girer ve bu savaşı kazanır. Kazanımı sadece savaş olmamakla birlikte Woodbury kasabasından ayrılan karakterler de hapisaneye gelir.

Dolayısıyla üçüncü sezon ilk iki sezonda dağılan ve toparlanmak üzere olan düzeni daha sistemli hale getirmeyi amaçlayan simgesel bir olay örgüsüne sahiptir. Şiddetin savaş ölçeğinde gösterilmesi, Hobbes'un doğa durumundan kurtulma isteğinde olan insanların kendilerini üst bir güce bırakmaları üzerinden değerlendirmeye açık bir ayrıntıdır. Bu bakımdan üç sezon alt başlıklar altında incelenirken şiddet mekanizması siyasal otorite oluşum sürecine kadar geçirdiği uygarlaşma ve kitleselleşme hareketleri etrafında incelenecektir.

4.2. Birinci Sezon: Dizide Şiddet Kullanım Pratikleri ve Siyasal Otorite

4.2.1. Devlet, Polis, Şiddet

Şiddet, tarihin tüm dönemlerinde karşılaşılan çıkan bir olgudur. Yaptırım gücü olması bakımından ilkelikten modernliğe geçiş sürecinde toplumların hatta kişilerin hepsinin başvurduğu bir yol olmuştur. Farklı formlarda kendini göstermiş olsa da temelde aynı amaca hizmet ederek, istenilen bir davranışı ya da talebi yerine getirmiştir. Dolayısıyla salt bir güç unsuru olarak görülen şiddet, modern sistemlerde devlete eklenmekle beraber daha görünmez bir hal almıştır. Bu anlamda güvenliği ve yasal süreci sağlamaya yönelik kullanılan şiddet, bir iktidar nesnesi görevi görmektedir.

Şiddet çok çeşitlidir ve farklı boyutlarda kendini gösterebilmektedir. Şekil bakımından farklılıklara sahip olmasının yanında, uygulama aracı olarak da farklı öznelerle ihtiyaç duyar. Bir kişiden başka bir kişiye, bir gruptan bireye, gruptan gruba ya da bireyden başka bir gruba yönelik olarak gerçekleşebilir. Kimi zaman ise siyasal otoriteler aracılığıyla birey ya da topluma yönelik olarak kullanılabilir (Okumuş,2014:10-11).

Şiddetin toplum içindeki görünümü, oluşum süreci ve süresi farklılıklar taşır. İkel ve siyasal otoriteye sahip olarak görebileceğimiz toplumlar özelinde şiddet kullanım açısından farklıdır. Otoriter bir yapının olmadığı ikel toplumlarda ise şiddet, tamamen bütün toplumun denetimi altındadır ve polis, ordu gibi özel kuvvetler yoktur. Klan içinde şiddete izin verilmemekle birlikte iç ve dış alana bağlıdır. Bu duruma göre şiddet, topluma uygun olarak kendine yer edinmiştir (Okumuş,2014:32). Yani şiddet, belirlenen yaşam düzeyine uygun olarak, kendini toplumsal yaşam içinde sürdürebilir. Dahası şiddet, rasyonel bir temele oturmadığından devletsiz toplumlarda ilişkiye girdiği nesne ile bir amaç ilişkisi kurmaz. Devletli toplumlarda ise, iktidar eksenini etrafında kendine yer bulur. Rasyonel temele oturması, onun meşruluğunu sağlar ve belirli bir düzeyde istikrarı hedefler. Dahası şiddet, kurumsal bir nitelik kazanır ve devletin profesyonelleşmiş bir aygıtı işlevi görür.

Althusser, devleti tanımlarken onun bir baskı aygıtı olduğundan bahseder. Devlet, isteklerini gerçekleştirme sürecinde baskı gücü olarak doğrudan kullandığı polis, asker ya da uzmanlaşmış kişilerle yasal olarak müdahalede bulunur. Öyle ki bu durumu Althusser, devletin ideolojik ve baskı aygıtları olarak ayırdığı güç unsurları üzerinden daha net değerlendirir. Devletin ideolojik aygıtları olarak bahsettiği, okullar, kiliseler, sendikalar, medya toplumsal anlamda devletin sürdürülebilirliğini sağlayan kurumlardır. İdeoloji bu aygıtlar üzerinden şekillenir ve tabana yayılır. Baskı aygıtları ise, güç kullanımı üzerinden iktidarı işler hale getirir (Althusser,1978:43-44).

Güç kullanımı konusunda tekelleşme bu bakımdan devlete aittir. Sadece kimin, ne zaman ve hangi şartlar altında şiddet kullanacağına karar veren bir sistem içinde, kendi güç kullanma meşruiyetini belirler. Dahası, sahip olduğu bu güç kullanım tekeli ihlal edenler üzerinde cezalandırma yetkisine de sahiptir (Nozick,2000:56). Bu bilgilerden hareketle, dizinin ana karakterinin polis olması, dizide devlete atfedilen bir anlama sahiptir. Polis, devletin kullandığı şiddetin meşruluğunu ve ona bağlı olan kişilerin güvenliğini sağlamakla yükümlüdür. Devlet bu bakımdan kurulum sürecinde kişilerin tüm hak ve özgürlüklerini

kendi bünyesinde toplar. Güvenliğin ve hukukun sağlanması için gerekli koşul olan bu durum, devletin varlığını gerektirir. Dahası devlet bunu gerçekleştirme sürecinde Althusser'in bahsettiği DİA ve DBA'ları kullanır. Dolayısıyla devlet güvenliği sağlarken farklı bir yol dener ve meşruluğunu kendi varlığından alır. Bu bakımdan bireylerin kendi güvenliklerini sağlamak ve hayatlarını devam ettirmek için kullandığı şiddet türü ile devletin kullandığı şiddet türü arasında farklılıklar vardır.

Dizide, bu bilgilerden hareketle, polis karakteri Rick, dizi içindeki devleti simgelediğinden şiddet daha yasal bir düzlemde aktarılır. Yasal düzen içinde polis, devletin gözüdür. Devletin güvenliğini sağlar ve bunu yaparken yasal olarak ona tahsis edilmiş şiddet araçlarını kullanır. Öyle ki bir polisin, bir üniversitede ya da kütüphanede sadece üniforması ile ortada duruşu ya da sivil olarak hiçbir şey yapmadan oradaki varlığı bile şiddettir. Şiddeti çağrıştırır. İnsanların kafalarını karıştırır. Öyle ki iktidardan yana olanlar dahi okuduğunu anlamakta zorlanır (Somersan,1996).

Devlete bağlı olan bu polis yapılanması, siyasal düzen içinde kabul görür. Öyle ki bir başkasının vurulması ya da öldürülmesi polis kimliği altında makul karşılanır (Moses,1996). Polis, ayrıca devletin gücünü göstermesi ve devlete ait güce sahip olması bakımından toplum için önem arz eder. Şiddete dayalı olsun ya da olmasın tüm toplum türleri içinde polise ihtiyaç duyulur. Toplum düzenini bozan eylemlerden kaçınmakla eylemlerden kaçınmakla birlikte, şiddetin gerilemesi ve azalması için polis gereken özveriye sağlar (Çulcu,1996).

Devlet ve polis, güç ve şiddet üzerinden temelde aynı amaca hizmet eder. Polisin kullandığı şiddet temelde devletin kullandığı şiddettir. Devlet, iktidarını gerçekleştirirken şiddet olgusundan yararlanır. İktidar devletin özüne ilişkin iken şiddet sadece bunu gerçekleştirmeye yönelik bir araçtır ve meşruluk sadece şiddetle sağlanır. Devlet bu süreci gereksinimleri doğrultusunda kullanır. Yaptığı şeyi meşrulaştırmaya ihtiyaç duyduğundan polis aracılığıyla meşruluğunu sağlamış olur (Arendt,2003: 61-62).

Devlet yönetiminde var olan asgari şiddet, toplumsal düzenin korunması ve güvenliğin sağlanması hususu için gereklidir. Fakat bu şiddet, bir kaba kuvvet türü olarak değil, yasaların çizdiği sınırlar çerçevesinde gerçekleşir. Bu anlamda dizide aktarılan Rick'in, kitle içinde gösterdiği şiddet türü, polis olması sebebiyle daha meşru ve olması gerekene

dayandırılır. Dizi boyunca polis kıyafeti ile gezmesi, devletin varlığını her daim hissettirmeye yönelik bir anlama sahiptir ve bu sayede güç dengelenmiştir. Dizi içinde bazı sahneler, örneğin, Merle Dixon karakterinin elinde silahla içinde bulunduğu grubu tehdit ettiği sahne, şiddet kullanarak güç dengesini kendisine yöneltme amacı güden bir eylemdir.

Dizi içinde bireysel silahlanma daha çok öz savunmaya yönelik bir tutumdur. Bu doğrultuda Merle karakteri, bunu iktidar savaşına dönüştürerek şiddeti kendi bünyesinde toplar. Lider olmak istediğini, arkadaşı T-Dog'u dövdükten sonra belirten Merle, diğer arkadaşlarını da döverek bunu şiddet üzerinden gerçekleştirmeye yönelir. Rick karakterinin olaya müdahale ederek Merle'i dövmesi, iki kurgusal karakterin şiddet kullanım pratiklerinin farklılığını gösterir. Rick üniformalıdır, polistir ve düzeni eski haline getirmek amacıyla şiddeti meşru kullanan bir polis karakteridir. Merle ise silahlı, saldırgan ve güvenliği bozan kişidir. Bu bakımdan Rick, dizide devletin varlığına ihtiyaç duyanlar için devletin varisi, yaşama hakkının savunucusunu simgelemektedir.

Demokratik yönetim sistemlerinde polisin şiddeti daha az görülür. Çünkü yönetim biçimi, polislerin ve hukuk düzeninin eylem alanını belirlemekte ve onu ilkelerini içinde bulunduğu düzene göre tahsis etmektedir. Dolayısıyla polisin varlığı, yasa koyucuyu ve üretici şeklindedir. Polis, kamu önünde açıkça şiddet işlemekten ziyade iktidar düzlemine yakın bir çalışma mantığı izler. Sadece polis, kendi koyduğu yasalarla şiddet uygulayabilir (Akay, 1996). Dolayısıyla şiddet kullanımı, sadece iktidarı ele geçirenler tarafından uygulanabilir. Şiddet, güçtür. Şiddet, varlığını göstermenin en rasyonel şeklidir. Bu bakımdan sadece kanlı insan kıyımları ya da düşmanları alt etme olarak değil, gücü elinde tuttuğunu göstermek üzerine yapılan tüm eylemler de iktidarın dışavurumudur (Hobart,1996:58).

Polis gibi bir kuruma, siyasal otorite içinde çok fazla görev düşmektedir. Toplumda şiddetin yaratılmaması konusunda polisin fonksiyonu önemlidir. Tahrik edici ve insanları birbirine düşüren uygulamalardan kaçınarak şiddeti azaltması gerekmektedir. Toplumda şiddetin görünürlüğü polise bağlı olmakla birlikte polis devletin gücüne destek olur (Çulcu,1996). Bu bilgiden hareketle Rick karakterinin, ilk sezonda hastaneden çıkıp ailesini aramak üzere yola koyulduğunda kafasına bir çocuk (Duane) tarafından aldığı darbe, şiddetin görünürlüğünü göstermektedir. Rick, bu sahnede sivil kıyafetlidir ve polis olduğu bilgisi belli değildir. Bu durum şiddeti, devlet gibi bir yapılanmanın olmadığı

durumlarda kendini daha rahat ifade edebileceğini gösterir. Devletin çözülmeye başladığı, üst gücün varlığının hissedilmediği kaos anında şiddetin görünür olması polis gibi kurumların varlığını etkisiz hale getirir. Küçük bir çocuğun, yetişkin birine açıkça şiddet uygulayabilmesi dizinin birinci sezonunu doğa durumundaki o kaos haline yaklaştırır. Dizi içinde bu şiddet, her ne kadar savunucu saldırganlık olarak değerlendirilse de siyasal otoritenin mevcut olduğu toplum yapılanmalarında bu şiddetin cezai yaptırımı vardır. Dolayısıyla Rick karakterine açıkça şiddet uygulanmış olması dizi içindeki karakterlerin devlete yönelik güvenin azaldığını da gösteren bir durumdur. Öyle ki Rousseau (2015), devlet, toplum sözleşmesi yapan insanların isteği güvenliğini sağlamaya yönelik kurulur. Dolayısıyla devleti kabul etmiş, ona bağlı olan her vatandaşın, can sağlığı garanti altına alınmalıdır. Bu gerçekleşmediği takdirde kişinin isyan etme hakkı vardır. Kendi güvenliklerini sağlamaya çalışan insanların, devlete yönelik tepkisi olarak değerlendirilebilecek bu durum, şiddetin meşruluğunu kendi içinde sağlamaya çalışmaktadır.

Genel tanım itibariyle iktidar ve şiddet birbirinin karşıtıdır. İktidarın olduğu yerde şiddetin varlığını devam ettirmesi mümkün değildir. Şiddet, çoğunlukla iktidarın tehlikeye girdiği anlarda ortaya çıkar. Hatta şiddete herhangi bir müdahale edilmezse, iktidarın kayboluşu bile gerçekleşebilir. Dolayısıyla şiddetsizlik yerine iktidarı şiddete dayalı düşünmemek, sadece gerekli görülen yerlerde şiddetin ortaya çıktığını kabul etmek gerekir. Şiddet, iktidarı yıkıma uğratabilirken yeniden bir iktidar inşa etme konusunda ise başarısızdır (Arendt,1997: 67-68). Dolayısıyla şiddeti devlet tekelinde düşünürken devletin şiddetten beslendiğini değil, devleti, gerekli gördüğü anda yok edebilecek bir güç olarak görmek gerekir. Bu yönüyle dizide yer alan bireysel silahlanma sanılanın aksine idari düzeni devam ettirmek için gerçekleşen bir durumdur. Yani savunucu saldırganlık politik bir tutum içinde gerçekleşmektedir. Polisin silahlanmaya destek oluşu, onun vereceği emirin silahlı bir adamın vereceği emirden daha farklı olacağı için gereklidir. Hatta bu durum, polisin öz savunma adı altında gerçekleşen saldırganlığa olan katkısı ulus olma, bir olma iddiasını güçlendirmesi bakımından eleştiriye açık hale gelir. Dizide mağazanın içinde kapana kısılınca Andrea isimli kadın karaktere, silah kullanmayı öğreten Rick karakteri şiddeti birlik olmak, birlikte hareket etme üzerinden normalleştirir. Buna yönelik olarak Hintli Nobel Ödülü sahibi, düşünür ve yazar Tagore, bir birlik olma iddiasının toplum için en etkili uyuşturucu madde olduğundan bahseder. İnsanlara etkisi o kadar kuvvetlidir ki kimse, ahlaki bir çöküntü içinde olduğunu fark etmeden ulus adına davrandıklarını

düşünerek tabandan şiddeti meşru ve görünür kılarlar (Moses,1996).

Hobbes devleti tanımlarken, şiddeti siyasal alanın dışında tutar. Polis baskısı bile bu alanın dışında tutulur. Dolayısıyla Hobbes'un bahsettiği dev Leviathan bir hukuk devletidir. Doğa durumu ile bu uygar devletin arasındaki temel karşıtlığı şiddet araçlarını kullanım bakımından sınırlamış; bir tarafa hukuku yerleştirirken diğer tarafa savaşı yerleştirmiştir. Bu yönüyle Hobbes'un bahsettiği devlet, şiddetten uzak bir hukuki yapılanmayı öngörmektedir (Balibar,2004:55-56). Çözölmeye başlayan bir idari yapılanmanın görünümü dizide varlığını hissettirir. Dizi içinde karakterlerin devleti aramaya yönelik düşüncesi üzerinden gerçekleşen eylem, şiddeti daha görünür ve etkili kılmaktadır. Rick karakteri, her ne kadar dizide polis kıyafetiyle gezip, usulüne göre bir eylem alanı belirtse de istikrarsızlık üzerinden gerçekleşen her şiddet, dizide devleti görünürlükten uzak kılmaktadır.

4.2.2. Savunucu Saldırganlık

İnsan davranışlarının kökeninde, davranışı belirleyen biyolojik, psikolojik, kültürel ve değişik oranlarda farklı davranış faktörleri vardır. Dolayısıyla bir davranışı belirlerken bu etmenler göz önüne alınarak değerlendirilmesi gerekir. Erich Fromm bu durumu saldırganlık üzerinden değerlendirir ve insana özgü iki saldırganlık türü olduğundan bahseder; savunucu ve yıkıcı saldırganlık. Savunucu saldırganlığı, her canlıya özgü, yaşamsal çıkarlara hizmet eden, biyolojik temelli bir davranış türü olarak açıklar. İnsanın hayatta kalmak ve kendi devamlılığını sağlamak üzerine iki amacı olması bakımından savunucu saldırganlık kabul edilebilir bir davranış olarak görülür. Bu anlamda dizi içinde birinci sezonda başvuruşan şiddet türü olarak savunucu saldırganlık, hayatta kalma güdüsünü motive eden bir eylem biçimidir (Yavuz ve diğerleri,2000:1).

Savunucu saldırganlık amaç bakımından yaşamı korumayı hedeflediğinden yaşamsal çıkarları tehdit edildiği anda, saldırarak ya da kaçarak tepki gösterme kalıtımsal olarak verilir. Dolayısıyla bu doğuştan eğilim, insanda memeliler kadar katı olmasa bile, insanın sağlığı, yaşamı, özgürlüğü ya da kendisine ait olan bir mülkü tehdit edildiği zaman ortaya çıkabilmektedir (Fromm,2016:254).

İnsanı saldırganlığa hazırlayan faktörler arasında, özgürlüğe yönelik olan, bireysel ve toplumsal düzeyde diğerlerinden daha fazla önem taşımaktadır. Özgürlük, kültürel ya da sosyolojik bir öğrenme sonucu algılanışın aksine insan organizmasında biyolojik olarak yer almaktadır. Bu olgu, tarih boyunca bütün ulusların ve sınıfların, başarıya ulaşma olanağı olsa da olmasa da kendini ezenlerle mücadeleye girmiş olmalarından hareketle desteklenebilir. İnsanın doğuştan özgürlük için mücadele etme tepisi bulunduğu varsayımına yol açan bir başka neden ise, özgürlüğün, akıl sağlığı ve huzur için gerekli koşulu sağlamasından ileri gelmektedir. Dolayısıyla özgürlüğünden yoksun bırakılan bireylerin akıl sağlığı gibi kişisel, düşünsel yetilerinde eksiklik meydana gelmektedir. Bu anlamda özgürlük, insan gelişiminin gerekli bir koşulu olarak biyolojik bir amaca hizmet eder. Hizmet ettiği amaçlar doğrultusunda özgürlüğe yönelik bütün tehditler de yine savunucu saldırganlığın ortaya çıkmasını sağlar (Fromm,2016:258-259).

Tüm bunlar beraberinde şiddet kullanımına hayati bir fonksiyon atfedilmesine sebep olur. Özellikle silah taşımamanın dizi içinde bir hayli önemli kabul edilmesi, bireysel korunmayı sıradanlaştırır. Dizide Rick karakterinin Atlanta'ya vardığında bir çanta dolusu silahı düşürmesi savunucu saldırganlığın hayatta kalanlar üzerindeki etkisini göstermesi bakımından vurucu bir sahnedir. Rick ve arkadaşlarının çantayı geri almak için döndükleri sahnede, kendilerinden başka bir grubun o çantayı almak için geldiklerini fark ederler. Kaosun hakim doğa durumu içinde silahlara sahip olmak hayatta kalmaya yardımcı olduğundan bu durum dizide iki grubu karşı karşıya getirerek şiddet olgusunu mülki sahipliğe dönüştürür. Rick karakteri bu sahnede silahların sahipliğini üstlenir fakat karşı gruptan Guillermo karakteri silahların öylece yolda durduğunu ve bir sahibi olmadığını ifade eder. Bu durum Hobbes'un doğa durumu içinde bahsedilen rekabetin savaşı meydana getireceği düşüncesine yönelik bir gelişmedir. Herkes kendi güvenliğini sağlar ve bu amaç etrafından saldırganlık daha görünür hale gelir. Bu bakımdan dizide silaha sahip olmak daha fazla yaşamaya ve güvenliği daha fazla tahsis etmeye yönelik bir anlam yaratmaktadır.

Dizide sebebi bilinmeyen bir şekilde başlayan zombi salgını sonrası devletin devam ettiğine dair bir bilginin verilmemiş olması dizideki karakterleri bir sistem yokluğu içine düşürmüştür. Hobbes, bu durumda olan insanların aralarındaki ilişkinin savaşı beslediğini, temel ihtiyaçlarını gidermede sorunları ortaya çıkaracağından bahseder. Fakat Rousseau, insanın bu halinin hayvanın aptallığından ve uygar insanın uğursuz bilgeliğinden eşit

uzaklıkta bir konum olarak tanımlar. Durum böyle olunca, insanlar kaos ve savaşa karşı kendisini güvene alırken, hem içgüdü hem de akıl tarafından yönlendirilir. Bu anlamda merhamet gibi doğal duygu karşısında insan başkasına karşı kötü bir eylem yapmayı düşünmez (Rousseau,1990:144). Rousseau'nun bu teorisinden hareketle, dizideki karakterlerin kaostan kaçınmak için birleşerek birlikte hayatta kalmaya çalışmaları ve güvenliklerini sağlarken birbirlerine göz kulak olmaları bu çerçevede değerlendirilir. Fakat bu birliktelik Hobbes'a göre çıkar temellidir.

Dizinin ilk bölümlerinde Rick karakterinin yaşadığı bilgisi sadece izleyiciye verilir. Rick'in eşi Lori ve yakın arkadaşı Shane'nin bu bilgiye sahip olmaması iki karakteri birbirine yakınlaştırır. Birinci bölümde Shane ve Rick karakterlerinin olduğu sahnede ikisi arasında geçen diyalogda her iki erkek karakter, kadınlar özelinde görüşlerini anlatır. Bu durum ilerleyen bölümlerde kadını güçle özdeşleştiren simgesel bir anlamı meydana getirir. Dolayısıyla öldüğü düşünülen Rick karakterinin, ailesini bulması Shane'in Lori üzerindeki gücünü sarsmıştır. Dizideki bu kırılma cinsel tepiler üzerinden açıklanır. Cinsel tepisi de tıpkı saldırganlık gibi gündelik yaşamda karşılaşılan çıkan bir olgudur. Özellikle, bilinçaltına atılmış cinsel itki, harekete geçme eğilimi üzerinden saldırganlıkla yer değiştirir. Cinsel itki, kendini değiştirmeye yönelik bir eylemde bulunmayacağı gibi arzu nesnesini korumaya yönelik harekete geçer. Bu durum beraberinden daha yıkıcı bir güç olarak geri döner. Dolayısıyla kendini gerçekleştirme fırsatı bulmayan cinsel tepisi saldırganlıktan beslenir ve yıkıcı bir güç haline dönüşür (Mitscherlich, 2000:62). Bu bakımdan iki erkek karakterin ormanda oldukları sahnede Shane'nin Rick' silah doğrultması, aralarındaki tek bir kadına yönelik cinsel savaşın dışı vurulduğu sahnedir. İki erkeğin en çıplak hali olarakta nitelendirilebilecek bu sahne Freud'un uygarlaşma teorisiyle açıklanabilir. Özellikle libido, sevecenlik ve doğal ihtiyaçlarla ilgili sosyal alandaki ilişkilerin zıtlaşması, bunun getirdiği gerilim beraberinde kişide saldırganlık ve şiddet dürtüleri ortaya çıkar. Bu sahnede Shane karakterinin Rick'i vurmaması meselesi de Freud üzerinden bakıldığında uygarlığın getirisiidir. Ona göre uygarlık, toplum üyelerini libido üzerinden birbirine bağlar, bununla da yetinmeyip özdeşleşmeler kurarak tüm araçları seferber eder ve arkadaşlık ilişkilerini geliştirir. Bu durum da beraberinde cinsel yaşamın kısıtlanmasına yol açar (Freud, 1999: 65-66). Dolayısıyla iki erkek karakter arasında yaşanan bu çatışma onların sadece cinselliklerini değil saldırganlık eğilimlerini de etkiler. Dizide sağlanması hedeflenen istikrar, iki karakterin kendilerinden ödün vererek birlikte hareket etmeleriyle gerçekleşecek bir durum olarak yansıtılır.

Dizide Rick'in de katılmasıyla oluşan kitle, aynı amaca yönelik hareket etmesi bakımından bir iktidar yapılanmasını simgelemektedir. İnsanlar ne zaman ve nerede bir araya gelip bir amaca hizmet etseler orada bir iktidar ortaya çıkar. Ama bu iktidar, meşruiyetini bu bir araya gelişin doğuracağı eylemden değil, başlangıçtaki bir araya geliş sebebinden alır. Yani meşruiyet, temelini geçmişten almakla birlikte, haklılaştırma düzeyinde gerçekleşecek bir eylem ise bunu gelecekte alır. Dolayısıyla dizideki bu bir araya geliş, kaostan kaçma amacına yönelik olduğundan meşruiyetini siyasal otorite ihtiyacından alır. Bu amaç etrafında dizide kullanılan şiddet meşruluğunu hayatta kalmaya yönelik olduğundan sağlar. Fakat şiddetin gerekçeleri, niyet edilen amaçla birlikte geleceğe kaydırıldıkça inandırıcılığını yitirir. Şiddet sadece savunucu bir nitelik kazandığı anda sorgulanmaz. Bu durum, şiddetin araçlarını da görünür kıldığından dolayı meşruluğunu sağlamaktadır (Arendt,2003:63).

Dizide bir üst gücün varlığına duyulan gereksinimle beraber kitle, kendini koruma ve hayatını devam ettirme dışında başka bir amaca yönelmez. Kurgusal olarak yasal düzlemde karakterleri bağlayıcı herhangi bir yasal merci olmamakla birlikte kararlar güç dengeleri üzerinden belirlenir. Jim karakterinin zombiler tarafından ısırılmasıyla diğer karakterlerin ona yönelik davranışları hayatlarını tehlikeye atmak istememelerinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla dizide görünür şiddet kullanımı, Darly karakterinin Jim'i öldürmeleri gerektiğini önerdiği sahnede Rick'in bunu kabul etmemesiyle güç dengesini gösterir. Bu sahne aynı zamanda Darwinci bakış açısı üzerinden güçlü olanın hayatta kaldığına yönelik anlayışı doğa durumu içinde haklı kılar. Öyle ki Darwinci görüş baştan aşağı dogmatik bir biçimde şiddeti, doğal seleksiyonun yanında en asli ve doğanın bütün yaşamsal amaçlarına uygun bir araç olarak kabul ettiğinden birilerinin ölmesini doğal karşılamaktadır. Bu bakımdan ölüm aslında doğal bir süreçtir ve iyi olanın hayatta kalmasını sağlar (aktaran Benjamin,2010:20). Fakat dizide topluluğun menfaati için başkalarının feda edilmesi kabul görmemiştir. Özellikle sembolik olarak devletin hala var olabileceğini yönelik duydukları inançla karakterler Jim'i öldürme düşüncelerinden vazgeçerek savunucu saldırganlığın dışına çıkmamışlardır. Bu aynı zamanda birinin yaşam iradesine saygı gösterilmesi, devletin can güvenliğini sağlamadaki yeterliliğini sembolleştiren de bir anlamın ortaya çıkmasını da mümkün kılar.

Şiddet bazen insanın kendisine yönelik olarak ortaya çıkar. İntihar bunun en iyi örneğidir. Dizide bu şiddet tipi, Jim karakterinin sahnesinde verilmiştir. Jim'in arkadaşlarıyla yola

çıktıklarından bir süre sonra kendisini yol kenarına bırakmalarını istediği sahne iradi bir eylem niteliğini gösterir. Fromm, insanların sosyal bir varlık olarak sevgi, güç, ün, öç gibi duygularını gerçekleştiremedikleri anlarda kendi canlarını kıydıklarından bahseder. Bu tip duygular insanı hayata bağlayan, onu coşturan bir etkiye sahip olduğundan bunlar doyuma ulaşamadığı anda yaşamak istememek gibi durumlarla karşılaşılabilir (Fromm,2016:30-31). Öyle ki Durkheim da intiharı açıklarken sosyolojik kavramlardan yararlanır. Tek başına intihar olgusunu anlamının mümkün olmadığını bunun için farklı değişkenleri göz önüne almanın gerektiğinden bahseder. Jim karakterinin bu sahnesine benzer bir örnek, dizide HKM’de karşılaşılan doktor Jenner karakterinin kendisiyle beraber diğer insanları da intihara sürüklemek istediği sahnedir. Karakterler doktor Jenner’i bu intihardan vazgeçirip tekrar yola düşmeyi tercih ettiklerini ifade ederlerken bu karakterler içinde bir tek Jacquie isimli karakter ise doktorla beraber intihar etmeye karar vermiştir. Bu açıdan bakıldığında hem Jim hem de Jacquie karakterlerinin eylemleri Durkheim’in nitelendirdiği yüksek özgeci intiharı simgeler. Durkheim, bu intihar tipini bireyin daha büyük toplumsal birimle çok iyi bütünleşmediği toplumlarda ve gruplarda bulunduğunu ifade eder. Birey iyi bütünleşemediği durumlarda kendini yeteri kadar canlı hissetmediğinden derin bir yoksunluk duygusu çeker. Bu durum da beraberinde intiharı gerçekleştirir (Durkheim, 2013:23-24).

İntihar dışında bir savunucu saldırganlık özelliği ise, dizinin ilk sezonunda görülen Merle Dixon karakterinin eylemidir. Rick’le kavga ettikten sonra su borusuna kitlenmiş halde bırakılan Dixon karakterini, Rick ve diğerleri geri almaya gittiklerinde orada olmadıklarını görürler. Bu sahne Dixon’un elini kesip aylaklardan kurtulduğu göstermesi bakımından şiddetin sınırlarını zorlayan bir bölümdür. Temelde hayati bir içgüdüye yönelik yapılan Dixon’un karakterinin bu mazoşist eylemi, güçsüzlük durumlarında ortaya çıkan bir şiddet biçimi olarak tanımlanabilir. Freud bu konuda kişinin kendine ya da başkalarına yönelik olan doğuştan gelen saldırganlık dürtüsü olduğundan bahseder. Öyle ki mazoşizm de bu doğuştan gelen yok etme eğilimine yönelik olduğundan ölüm içgüdüsüne yakındır. Hatta dolaysız olarak gözlemleyemediğimiz bu ölüm içgüdüsünün, cinsel içgüdüyle birleştiğini ve bu birleşimin kişiye yöneldiği durumlarda mazoşizm, başkalarına yöneldiğinde ise sadizm şeklini aldığından bahseder (Fromm,2015:161-162). Fromm ise, insanların sadist ya da mazoşist olmadıklarını sadece ortak yaşam alanında doğabilecek durumlar özelinde değerlendirilmesi gerektiğini savunur. Bu anlamda bireysellik ve özgürlüğün yitirildiği durumlarda bu eğilimin daha sık görülebileceği ortaya konmuştur (Fromm,2015:170). Bu

bilgilerle, dizide oluşan kitleden itilmiş, yalnız, güçsüz kalan Merle Dixon karakterinin mazoşist eğilimler göstermesi normal bir süreç olarak aktarılır. Dahası yaşamasına hizmet etmesi bakımından savunucu bir eğilim de gösteren bu durum, bireyi güçsüz kılmakla birlikte kendi benliğini dürtüsel olarak doyuma ulaştırmış da olmaktadır.

Aristoteles, devleti tanımlarken, onun yaşatmak için doğduğunu ve sürekliliğini bu yaşatma ilkesinden aldığını ifade etmiştir. Dolayısıyla devlet, özü gereği güvenliğini sağlamakla mükelleftir ve huzurlu ve sakin bir ortak yaşam için adalet ilkesini önemserler. Bu anlamda devlet bir güç ya da iktidar yapılanmasından daha fazla hayati bir öneme sahiptir (Han,2016:65). Bu bakımdan dizinin ilk sezonu devleti aramak ve bulmak, güvenliklerini sağlamak endişesi içinde olan karakterler için bir hayatta kalma mücadelesi iken sezonun sonunda devletin kalmadığı bilgisine kavuşurlar. Doktor Jenner karakteriyle doğa durumu içine düşen karakterler şiddeti ve amaçlarını değiştirmeye başlarlar.

4.2.3.Kitle Hareketleri ve Liderlik

Sosyolojik oluşumların hepsi, birden çok insanla mümkün olabilmektedir. Tek bir insanın başarısı, sadece mitlerde, masallarda ve destanlarda aktarılmış ve bu durum bir halk hikayesi olmanın ötesine geçememiştir. İnsanın sosyolojik, psikolojik ve fizyolojik yapısı yalnız yaşamak ya da hayatını yalnız idame ettirmek için yeterli donanıma sahip değildir. İnsanı bir sürü hayvanı olarak tanımlayan Trotter de bu durum neticesinde gruplar haline yaşamının insanın doğal bir yapısı olduğunu ifade eder. Öyle ki tarihsel bir süreç olarak ilk insan topluluğunun atası, oğullarını içgüdülerine yenik düşmekten alıkoyarak, onları birbirlerine karşı cinsel, amaçsal ve duygusal yönlerden birbirine bağlamış ve kitle psikolojisinin oluşmasını sağlamıştır (Freud,2015: 93).

Bu bilgilerden hareketle, dizide Rick'in Atlanta'da tank içinde kaldığı sahnede Glenn'in ona yardım etmesi dizideki ilk kitle hareketidir. Dizide doğa durumuna benzetilen bölümlerden itibaren uygar bir düzene geçişi kurgulayan anlatıma bakılması sürü ve kitle kavramını anlamak açısından önemlidir.

Kitle hareketlerinin kökenini oluşturan sürüler, kitlenin en eski ve en kısıtlı biçimidir. Eski zamanlarda ortaya çıkan sürüler, daha çok büyümeleriyle bilinirler. Katılım sayısı az olmakla birlikte genelde bir grup insandan oluşurlar. Kitlenin yoğunluk ve hareketli

yapısına karşılık sürü tam anlamıyla eşitlik içinde ve tek bir hedefe odaklanmış bir insan grubu olarak tarif edilebilir (Canetti, 2017:97-98).

Çok az sayıda insan birleşiminden oluşan sürülerde, tüm insanlar birbirini iyi tanımaktadır. Birlikte zaman geçirirler, pek çok eyleme ortak dâhil olurlar. Hatta koşullar nedeniyle dağılmış olsalar bile birbirini iyi tanıyanlardan oluştukları için tekrar toparlanırlar. Yeni kişilerin katılmasını beklemezler, geniş bir alanda az insan sayısı ile genelde bilinirler. Aynı zamanda bir devamlılığı vardır. Sürü içinde olanlar, yaşadığı sürece sürü varlığını devam ettirir. Çok erken devirlerden itibaren sürünün dört farklı biçimi ya da işlevi olmuştur. Nitelik olarak birbirinden farklı olsalar da yapıları gereği birbirine yakındırlar. Bunların içinde en gerçek ve doğal olanı avcı sürüsüdür. Bunlar tek bir insanın elde edemeyeceği kuvvette ve tehlikede bir hayvan varsa bunu avlamayı hedefleyen cesur avcı sürüsüdür. Aynı zamanda kitlesel av oluşumlarında da yer alan avcı sürüsünün en belirgin özelliği olan tek hedefe odaklanma konusunda başarılı olmalarıdır (Canetti,2017:98-99).

Sürüler nitelik bakımından da farklılaşır. Savaş sürüsü bu nitelik farklılığından birisidir. Kendinden başka ikinci bir insan sürüsünün varlığına ihtiyaç duyan bu sürü, her zaman karşı tarafı düşman olarak görür. Kurbanına odaklanması bakımından avcı sürüsüyle benzerlik taşımaktadır. Üçüncü tür sürü ise, yas sürüsüdür. Bir ölüm sebebiyle ortaya çıkan bu sürü, kaybedilen kişinin yerinin doldurulamayacağı hissiyle birleşirler. Daha ulvi bir amaca hizmet eden bu sürü, ölen kişinin ruhu yaşayanlara düşman olmasın diye onun lütfunu kazanmayı hedeflerler. Artış sürüleri ise dördüncü tür sürüdür. Bu sürüler, ister bitki ister hayvan olsun, grubun ilintili olduğu canlı sayısı üzerinden oluşurlar. Daha çok mitsel kavramlarla kendine önem atfeden bu sürü, danslarla kendilerini açığa vurmaya tercih ederler. Diğer sürüler gibi onlar da insanların yaşadıkları yerlerde bulunurlar ve büyüme kapasitesine sahip değillerdir (Canetti,2017:100).

Sürünün eşitlik ilkesi, insanların hepsinin birbirini tanıması meselesi ve sayıca artma kapasitelerinin fazla olmaması gibi özellikleri sabittir. Bundan farklı olarak kitle ise, ırkları, meslekleri ve cinsiyetleri ile farklı türden insanların tesadüf olarak bulunduğu bireyler topluluğudur (Lebon,1997:19). Lebon'un tanımına göre, kitleler, bilinçli kişiliğin silinerek bütün fertlerini tek bir duygu etrafında toplar. Geçici fakat kolektif bir bilinç hakimdir. Tek bir varlık, vücut haline gelerek zihniyetin tekleşmesi kanununa uyarlar. Rastlantıyla oluşmaları onları organize olmuş bir kalabalıktan farklı kılar. Belirli bir

maksadı olmadan meydana gelmiş binlerce kişiyle bir kitle oluşturmak bu anlamda mümkün değildir. Çünkü kitle içinde genel olarak beklenen bilinçli bireysel kişiliğin yerini, aynı yöne doğru evrilen düşüncelerin alması beklenir. Aynı zamanda mekânsal olarak da birliktelik istemeyen kitleler, ortak duygu ve heyecanlar etrafında birleşerek psikolojik kitleyi oluşturabilirler. Dolayısıyla, kitlenin oluş tarzı, ırksal ya da toplumsal olmadığından ve tahrik edici unsurlar karakter üzerinde değiştiğinden kitleyi kavramak kolay değildir (Lebon,1997:20-21).

Kitleyi meydana getiren insanlar, her bakımdan ayrı olsalar da bir araya gelmiş olmaları onları kolektif hale getirir. Bu durum onlara ayrı olduklarında hissedeceklerinden daha farklı bir his verir. Bireysel olarak düşündükleri, yaptıkları, hissettikleriyle kitle içinde farklılık gösterir ve bu durum ancak bir kitle hareketi içinde ortaya çıkar veya hareket alanını yaratır (Lebon,1997:23).

Kitle hareketleri tıpkı ordu mantığında işler. Her ikisi de fedakarlık ve itaat bekler. Cesaret ve birlikte hareket etme süreci, kitle için önemli kabul edilir. Hatta bunları hayata geçirmek için inandırma yöntemini geniş ölçüde kullanırlar ve çoğunlukla hayal kırıklığına uğramış insanlar üzerinde etkili olmaya çalışırlar (Hoffer, 1980:68).

Kitleler de sürüler gibi nitelik ve amaç bakımından farklılaşıp kendi içlerinde ayrılabilirler. Gayri mütecanis ve mütecanis olarak ayrılan kitleler kendi içlerinde de bölünmüşlerdir (Lebon,1997:138). Gayri mütecanis kitleler, meslekleri ya da zekaları ne olursa rastgele toplanan bireylerden oluşur. Zekadan çok bilinçdışı duygularla hareket eden bu kitle, isimli olarak jüriler ve parlamentolar; isimsiz olarak ise, sokak kalabalıkları şeklinde oluşur. Belirli bir görevi yerine getirme konusunda daha bilinçli olan mütecanis kitleler de ise dini, siyasi, sosyal bağlar üzerinden meydana gelirler. Mezhepler, kastlar ve sınıflar temelde mütecanis kitle oluşumlarına örnektir (Lebon,1997:140-141).

Bu bilgilerden hareketle kitle oluşumunu sağlayan kitle kristalleri önemli bir etkidir. Bunlar sabit, küçük insan gruplarıdır. Oluşturdukları birlik, amaca hizmet etmesi bakımından önemlidir. Bu kitle, ne için toplandığını bilir ve kuşkuyla dair bir şey içlerinde yoktur. Dahası temelde hepsi aynı görüşe sahip olur ve birbirlerini daha kolay anlamalarını sağlar (Canetti,2017:75). Bu bakımdan dizi içinde Rick'in Atlanta'ta Gleen ve mağazadaki arkadaşlarıyla karşılaştığı sahne, kitle kristaline benzetilebilir. Bu karşılaşmadan sonra tüm

sezon boyunca birlikte hareket eden bu kitle, dizide hem tek amaç olgusunu hem de birlik olma güdüsünü göstermesi açısından toplumsal bir anlama sahiptir.

Dizide izleyiciye karakter bilgilendirmesinin yapıldığı, her karakterin zombi salgını öncesi uğraşının ne olduğunun anlatıldığı sahne, kitle hareketinin oluşum kurgusunu verir. Farklı yaşam tarzları, inançları, ırkları olan kurgulanmış bu karakterler, kitleye bağlılığı da bu bilgilendirme sahnesinde kazanırlar. Dahası kitlelerin en büyük özelliği olan deşarj ile kişiler kitlelere daha kolay bağlanabilmektedir. Aynı zamanda deşarj anında kitleye dâhil olan herkes farklılıklarından kurtulup eşitlenir (Canetti, 2017:18). Bu bağlam üzerinde karakterlerin sosyal mevkileri, konumları ve mülkiyeti dizide önemli bir durum olarak verilmemiştir. Aynı zamanda bu sahne, Hobbes'un bahsettiği doğa durumunda herkesin eşit olduğu bilgisi üzerinden incelendiğinde sosyal mevkilerin önemsizliğini de ortaya koymaktadır.

Dağınık bir yapılanma içinde kitleselleşme hareketi beraberinde liderliği ön plana çıkarır. Liderlik meselesi, canlı varlıkların hepsinde görülen bir durumdur. İster hayvan kalabalığı olsun, ister insan hepsi genelde tek bir insan egemenliği altına girerler. Bu bakımdan önderler kitleler için önemli rol oynar. Önderin iradesi, ruhu ve kararları kitlenin önemli bir kaynağı olur (Lebon,1997:106). Dizide bu durumun ilk cereyan ettiği sahne, mağazanın çatı katında Merle karakterinin silahlı tehdidi üzerine başlar. Henüz tam bir kitle hareketi olarak tanımlanamayacak olan dizinin ilk bölümlerinde görülen bu grup için liderlikten çok güvenliklerini sağlamak esas meseledir. Bu yüzden bu sahnede karakterler arasında şiddetin gösterim gücü bakımından bir itaat görülür. Fakat gruba yeni katılan ve aynı zamanda polis olan Rick karakterinin Merle ile kavga etmesi, kitleyi güvene almak için gereken güveni sağladığından ve yasal bir koruma olarak görüldüğünden bu yapılanma için Rick karakteri ilerleyen sahnelerde lider olarak kitleyi yönetir. Ayrıca kitle, bütün iradesini kaybettiğinden iradesini koruyabilen, kitle içinde güvene sahip bir kişiyi dinlemeye daha yatkın özellik gösterir. Dahası yargılama ve kendini yönetme yeteneğini kaybetmiş bir kitle, her bakımdan yoksunluğunu giderecek bir lidere ve onun rehberliğine ihtiyaç duyar (Lebon,1997:106-107).

Kitle aynı zamanda uysal bir sürü gibidir. Lider olmadan yoluna devam edemez. İtaatkar doğası sebebiyle ortaya çıkıp liderliğini ilan edecek birinin varlığına içgüdüsel olarak boyun eğmeye hazırdırlar. Fakat kitle bir öndere ne kadar hazırlıklı olsa da önderin

özellikleri kitlenin talebini yerine getirmeye uygun olmalıdır. Bu anlamda liderin kişisel özellikleri, kitleyi kendini inandırabilmesi için gereklidir. Dolayısıyla güçlü bir inanca sahip olan bir lider, dolaysız olarak kitleyi etkileyip kendisine bağlayabilir. Bu bağlayış süreci Le Bon tasvir ettiği haliyle prestijle diğer bir ifadeyle nüfuzla gerçekleşir. Nüfuz, bir bireyin düşünce ya da yapıt üzerinde kurduğu egemenliktir. Yani büyülenmiş bir ruhun doğmasına yol açan etkinin nesnesidir (Freud,2015:36-37). Dizide Rick karakterinin lider olarak kolay seçilmesinin sebebi bu nüfuz özelliğine dayanır. Nüfuz, her egemenliğin en güçlü aracı olarak kabul edilir. Nüfuz, suni ve kişisel nüfuz olarak kendini gösterir. Kişisel nüfuz, daha çok makam, servet ve şöhretle desteklenen bir nüfuzdur. Bireysel şeylere bağlı olduğundan kişinin duruşu önemli kabul edilir. Kazanılan nüfuz, bir rütbenin, şöhretin verdiği nüfuzdur. Kişisel nüfuz ise bireyin mevki, makam, servet sahibi olması gibi özelliklere bakmaz. Üniformasını giymiş bir subayın, kırmızı elbisesi içinde bir hakimin her zaman bir nüfuzu olması bu durumla açıklanır (Lebon,1997:118). Bu bakımdan Rick karakterinin polis olarak kurgulanışı dizi içinde onun nüfuzunu gösterir. Dolayısıyla kitle içinde karakterin bu özelliği bir miknatis görevi görür ve diğer karakterlerin ona yönelmesini sağlar.

Lidere bağlı bir kitle, uygarlaşma teorisi içinde yerini alır. Bireyin gücünün kitleye geçmesi uygarlığın en belirleyici adımlarından biri kabul edilir. Birey tek başına tüm tatmin olanaklarını sınırlarken kitle içinde kendi tatmin olanaklarını sınırlar. Bu bakımdan adil bir süreci içinde taşıyan kitle, kendi içinde tek bir bireyin yararına dahi bozulmayacak bir hukuk düzeni sağlamış olur (Freud,1999:20). Dahası bir kitlenin sabit kuralları olması, uygarlık ölçütünde bir özelliktir. Dağınık halde bulunan, idari düzenden yoksun insan topluluğunun kitleselleşme hareketi, sistemsal bir bütünlüğüne ulaşmayı sağlar. Öyle ki dizinin sezon sonu bölümünde HKM'ye giden karakterler burada devletin onlar için var olmadığına ikna olurlar. Fakat dizide bu durum beraberinde karakterlerin kitle halinde hareket edip dağılmamasını ve idari düzeni kendilerini için bir lider etrafında gerçekleştireceklerini gösterir. Bu durum sosyal kuramlar içinde lidere bağlanmanın uygarlaşmaya yönelik bir adım olduğunu gösterir. Freud ise bu durumu daha içgüdüsel düzeyde açıklamaktadır. Açlık, bireyin varlığını koruması için önemli kabul edilen bir ihtiyaçtır. Sevgi ise, türün varlığını korunması asıl işlevi olan içgüdüdür. Bu anlamda ben içgüdüleri ve nesne içgüdüleri olarak adlandırılan iki güdü, birbirlerinin karşısına çıkar. Freud, nesne içgüdülerinin enerjisini libido olarak isimlendirir ve ben içgüdüleri ile libidinal içgüdüler denilen nesne içgüdüleri arasında bir antitez olduğunu ifade eder

(Freud,1999:30). Freud'un bu denklemi uygarlaşma süreci içinde yer alan dizi içindeki karakterlerin kitle halinde nevrozu yenme süreci olarak ifade edilir. Bu bakımdan birinci sezonun sonunda itibaren karakterler, uygarlaşmaya süreci içinde değerlendirildiğinde asıl amaçları var olmak olduğundan diğer tüm dürtülerini geri plana atar. Sağlıklı bir bireyin gelişim süreci, insan topluluğu içinde gerçekleştiğinden bireysel dürtüler geri plana atılır. Dizi de ikinci sezondan itibaren bunu kontrol altına almak üzere simgesel anlamlar ortaya çıkarır. Öyle ki Shane karakterinin Rick'in eşi Lori'den uzak durması bu kuram üzerinden değerlendirilebilir. Libidosunu bastırmaya çalışan birey, kitle içinde kaldığı süre boyunca ona uyum göstermek zorundadır. Dahası Lebon, libidonun bireyi öndere bağlayan işlevi olduğu için onun bireyselliğini bırakmaya yönelik bir eğilime soktuğunu da ifade eder. Bu anlamda libido, temelde saldırganlık dürtüsünü örter ve kitle içinde bir çökme meydana gelirse saldırganlık belirtileri ancak o zaman ortaya çıkar (Freud,1999:13). Dolayısıyla kitle içine ait olma sürecinde birey, lidere ve gruba bireysel, içgüdüsel tavizlerde bulunarak bağlanmaktadır. Bu yüzden birey, kitle içinde bulunduğu süre boyunca ona uygun davranmak zorundadır. Kitlenin birey üzerindeki karşı konulmaz denetimi toplumsal bir eğilim olarak görülür. Dolayısıyla birey, kitleyle kötü düşmemek için onun izinden gitmeyi tercih eder (Freud,2015: 43).

Dizi ilk sezon itibariyle şiddet ve devlet mekanizmaları etrafında devleti arama düşüncesi etrafında ilerlemektedir. Kurgusal anlamda devletin var olmadığını bilgisine ulaşan kitlenin yaşadığı sosyal travma beraberinde Freud'dan hareketle uygarlaşma teorisinin ilk belirtilerini gösterir. İkinci sezon bu bakımdan doğa durumu, şiddet ve dürtüler üzerinden karakterleri belirlemektedir. Dahası ikinci sezon Hobbes'un toplum sözleşmesine uygun bir kurgusal evreni sunarken, karakterlerin hayatta kalma içgüdülerinin sınırlarını da gösterir.

4.3. İkinci Sezon: Dizide Doğa Durumu Kurgusu ve Şiddetin İşlevi

4.3.1.Mekânsal Şiddet Dönüşümü Olarak: Yıkıcı Saldırganlık

Düzensizlik içinde hayatta kalmaya çalışan insan, güvenliğini sağlamak için bir düzene ihtiyaç duyar. Heywood, düzeni tanımlarken toplumsal yaşam için olağan, istikrarlı ve öngörülebilir davranış kalıplarının varlığını ifade eder. Dolayısıyla düzen süreklilik ve kalıcılığın sürdürülmesidir (Heywood,2011:33). Bu süreklilik ve kalıcılık bir yere

bağımlılık üzerinden geçerli olabilir. Kendi içinde dinamik bir gücü barındıran mekân, bu bakımdan kitleleşmenin ve düzenin gereklerini yerine getirir. Heidegger mekânı tanımlarken onun tek başına bir anlam ifade etmediğini söyler. Aristoteles'in ifade ettiği anlamda mekân ancak içerdiği cisim ve enerjiyle bir anlama kavuşur. Dolayısıyla sadece kendi içinde yer alan durumlarla varlığını gerçekleştirmiş olan mekân, boş bir yüzey olmanın ötesine bir hareket alanı belirleyerek geçer (aktaran Öztürk,2012:10).

Mekânsal olarak bir yere bağlı olmak ayrıca, bir iktidar ilişkisi yaratması bakımından maddi destek sağlar. İktidarın ancak yasalarla, hukukla meşruluğunu kazanması ise, birbirlerine bağdaşık ilerleyen siyasal süreçlerdir. Dolayısıyla iktidar mekânsal olarak kendini oluştururken hukukun her boyutunu da göz önüne alınır ve buna şiddet mekânizmasını da ekler. Yani şiddet temelde yasayı belirleyen bir öneme sahiptir. Hatta şiddet, tüm hukuk düzlemlerinde yer alır ve tüm yapılanmalar şiddetin eksenini etrafında şekillenir (Han,2016:57-58). Bu bakımdan toplumsal bir olgu olan hukuk, varlığını mekân ve bir yurt edinme üzerinde gerçekleştirir. Doğal halde bulunan şiddet ise, mekân ve yurt oluşturmaz. Hukuk alanını ve tek başına sistem kurma yeteneğinden de yoksun olan şiddet, sadece iktidar düzleminde yer alır (Han,2016: 64). Dolayısıyla dizinin birinci sezonu ile ikinci sezonu içinde karakterlerde görülen şiddetin, amaç bakımından değişmesi mekânsal olarak bir yer edinme üzerinden incelenecektir. Dizinin ikinci sezon hikayesinde görülen daha sistematik bir yapılanma, karakterlerin kitleleşmesi ve şiddetin bir hukuk kaynağına dönüşmesini sağlamıştır. Şiddet, yasadır. Hayatta kalmak iktidardır. Dizide ise şiddetin bu etkisi, toplum içinde sosyal kaidelerin olmaması, kişinin güvenliğini sağlamada siyasal bir yapılanmanın bulunmaması ve enformasyon düzeyinin kısıtlı olması sebebiyle daha çok hayatta kalmaya yarayan bir işlev olarak kullanılmaktadır.

Doğa durumu içinde, her şey üzerinde tüm insanların hakkı olmasına rağmen insan mülkiyet hakkını elde edebilmiştir. Mülkiyet üzerine bu bakımdan başka hiç kimsenin yetkisi yoktur. Kişinin nesne üzerinde emek sarf etmesinden dolayı o nesne tam anlamıyla kendisine aittir. Bu bakımdan insanın doğa içinde, emeğini kattığı ve kendi özünü birleştirdiği her şey onu doğa durumunun dışına çıkarır ve mülkiyeti haline getirir. Emek, doğa durumu içinde ortaklaşa olan şeylere mülkiyet adı altında kimlik kazandırır (Locke,2000: 24-25). İlk sezonun sonunda devletin olmadığı bilgisine ulaşan yola düşen karakterler bir çiftliğe sığınır. Hershel isimli karakterin sahip olduğu bu çiftlik dizi içine ilk mülkiyet kavramını da sokan bir sahnedir. Aynı zamanda Locke ile ilişkilendirilen

emek kavramı bu bakımdan bu sezon için önemlidir. Rick ve Hershel'in dizide karşılıklı konuşmalarında Hershel, sık sık uzun yıllar emek sarf ettikleri bir yer olduğundan bahseder. Bu mesele çiftliğin kişisel alan üzerinden değerlendirilmesi onun bir mekan olarak tanımlanmasını sağlar. Dahası Hershel'in bu çiftlik içinde yetki sahibi ve kurallarının olması, çiftliği dizi içinde özel bir siyasal yapılanma olarak sembolleştirir.

Doğa durumu içinde mülkiyet meselesinde ortak bir yargıya ulaşmak mümkün değildir. İlk doğa durumu düşünürlerinden Suarez, mülkiyetin doğa yasasının ihlali anlamına gelmediğinden bahseder. İnsanların eşyalarını kendilerine özel tayin etmeyi öğrenene kadar ortak mülkiyetin olduğu, özel mülkiyetin ise idari düzenlemeyle ortaya çıktığını söyler (aktaran Hazar,2016: 80-81).

Hobbes ise, doğa durumu içinde özel mülkiyetin var olamayacağını ifade ederken, temelde herkesin her şey üzerinde hakkının olması ve eşit erişim sebebi üzerinden bunu detaylandırır. Bu bakımdan sadece yönetim altında benim, senin gibi iyelikler anlam kazanabilir (Martinnich,2013:70). Kaosu önceleyen herkesin her şey üzerinde hakkı olması meselesi, mülkiyet üzerinden yerini uzlaşmaya bırakabilir. Anlaşmaya dayalı nesne paylaşımına doğa durumu içinde mülkiyet denir. Sağladığı yarar göz önüne alındığında, insanlar başkalarının sahip olduğu şeylere sahip olmak isterken aynı zamanda korkunç bir şekilde ölmekte istemezler. Bu yüzden uzlaşmaya dayalı paylaşım aynı zamanda güvenliği de sağlamaktadır (Martinnich,2013: 206). Hobbes ayrıca, mülkiyetin kökenini devlete bağlar ve mülkiyet hakkını devlete ait bir olgu olarak tanımlar. İktidarı belirlerken insanların tüm haklarını devlete vermiş olması, hükümdarın her şeye sahip olmasını sağlamıştır. Dolayısıyla eğer mülkiyet devlete ait değilse, barışı ve güvenliği sağlamada hükümdara katkıda bulunacak bir mülkiyetin de varlığından bahsedilemez (Martinnich,2013:176).

Rousseau da mülkiyetin idari bir yapılanma aşaması olduğundan bahseder. Onun için doğa durumu içinde mülkiyet bir eşitsizlik belirlenmesinden ziyade doğa durumundan uygarlığa geçişi belirleyen bir basamaktır. Doğa durumunun son buluşu, daha çok insanların siyasal bir sistem oluşturmasıyla son bulur. Dolayısıyla insan bu noktaya ulaşıncaya kadar ilkel halini bırakarak uygar bir insan olma yolunda ilerlemiştir. Mülkiyetle birlikte daha fazla toplumsallaşma imkanı bulan insanın uygar bir sürece ulaşmasının da dört evreden oluştuğunu ifade eder (Ağaoğulları,2010:50). İlk evrede barışçıl fakat vahşi ve yalnız insan vardır. İkinci aşamada insan toplulukları oluşur ve bu doğa durumu içinde ilerlemeyi

simgeler. Üçüncü aşama ise özel mülkiyetin ortaya çıktığı ve her insanın devleti meydana getirmek için bir araya geldikleri evre olarak kabul eder. Son aşama ise yapay bir sözleşme yerine herkesin korunmak için özgürlüğünü feda edip gerçek bir sözleşmeye bağlandıkları evre olarak tanımlar (Rousseau,1990:54). Bu bakımdan Rousseau'nun bu uygarlaşma basamağı dizide sezonlar arası geçişte özetlenebilir bir kurguyla verilmiştir. İlk sezonda hastaneden yalnız başına çıkan Rick karakteri, Glenn ve diğer birkaç kişinin olduğu bir gruba dahil olur. Bu grup ikinci sezonda Hershel karakteriyle karşılaşarak mülkiyetle tanışır. Üçüncü sezonda ise siyasal otoritenin simgesel olarak ortaya çıkaran karakterler doğa durumundan çıkarlar. Dolayısıyla bu kurgusal aşamada şiddet, yapısal bir değişim kazanmıştır. Birinci sezonda daha yaşamsal olana hizmet eden şiddet, ikinci sezon hikayesi içinde kendi idari sistemini oluşturmak üzere kullanılan bir silah olarak yansıtılmaktadır. Bunların temelinde Hegel'in bahsettiği şiddetin bir değişim aracı olduğu vurgusu öne çıkar. Ona göre, mücadele, çatışma ve kavga bir hayat kanunudur ve tarih şuuru bu şiddet ölçekleri üzerinden bütünleşir. Dolayısıyla, şuur hayattan doğar ve başkasına gösterilen her yıkıcı tepki temelde kendisini oluşturur. Sübjektif bir kesinliği belirleyen bu durum, hayat içi mücadeleyi bir kavga ekseninde değerlendirmeyi uygun görür. Bu amaçla bir insanın özgürlüğünü kazanmak için hayatını tehlikeye atması normal bir süreçtir. Bu tehlike her ne olursa olsun, Hegel için şiddeti ifade eder. Aynı şekilde devletlerarası ilişkilerin de savaşı desteklediğini söyleyen Hegel, şiddeti haklı bir olgu olarak görmekle beraber, insani ilişkilerin oluşması için gerekli de görür (aktaran Yavuz ve diğerleri,2000:34). Hegel'in şiddete olan bu bakış açısı yıkıcı saldırganlığı farklı bir boyuta ulaştırır. Öyle ki dizinin kurgusunda ikinci sezonda görülen insan ilişkilerindeki değişim şiddet ekseninde etrafındadır. Şiddet, dizide bir değişim aracı olarak sembolize edilmiş olsa bile ikinci sezonda şiddet, kitle içinde karakterlerin birbirlerine uyguladıkları bir güç unsuru olarak ortaya çıkmıştır. Yıkıcı saldırganlığın, insanın benzerlerine zarar verme tutkusunun önlenemez özelliği, onu daha şiddetli hale getirir. Öyle ki bir savaş durumunda, insanlar o an için, gerektiğinde kendi cinslerini kolayca öldürebilecek dürtüye sahip bir canlıdır (Mitscherlich,2000: 105). Dolayısıyla insanın en ilkel dürtüsü, dizide insanın siyasal otorite yoksunluğuna paralel olarak kurgulanmıştır.

Yıkıcı saldırganlık olarak şiddet, özellikle hayvanlar aleyhine olmamakla birlikte hayvan türünün devamlılığını sağlayan zorunlu içgüdü görevi görmektedir. İnsan söz konusu olduğunda ise daha tehlikeli bir hale bürünen saldırganlığın en belirgin yanı, aniden beliriyor olmasıdır. Bu konuda birçok psikolog ve sosyoloğun öngördüğü üzere,

saldırganlık dış etkenler üzerinden değişime bağlı bir durum olsaydı, önceden tahmin edebilmek kolay olacağından bir tehlike yaratmazdı (Lorenz,1996). Bu bakımdan insandaki şiddetin bu olgusuna daha çok fizyolojik açıdan bakılmaktadır. İnsanın gözlemlenemez saldırganlık dürtüsü insanın kötü maksimleri içinde taşıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Yani bir insanı diğer varlıklardan aklı dışında ayıran özelliği onun insanlığı düzeyinde de belirlenmektedir. İnsanın iyi ya da kötü, suçlu ya da masum olmasını belirleyen doğa değil, insanın kendi dürtüleridir. Dolayısıyla eylemini belirleyen yaşantısından çok, taşıdığı maksimlere bağlı olarak gerçekleşir. Eylemin şiddetini de bu maksimler belirler. Toplum sadece bunu değiştirmeye ya da kontrol altına almaya yönelik bir işleve sahiptir (Özbek,1996).

Saldırganlık, canlıların tümüne endekslendiğinde farklılıkları görmeyi ve diğer türler içinde insanın yerini anlamayı kolaylaştırır. Savunucu saldırganlığın bu anlamda tüm türlerde görülmesinin sebebi, her canlının fizyolojik gereksinimlerinin ortak olmasından ileri gelir. Fakat siyasal, sosyal faktörleri de incelendiğinde insana ait olan yıkıcı saldırganlık için farklı dinamikler görülür. İnsanın başka bir insanı rahatça öldürebilen fiziki, sosyal yapısı bir hayvanda gözlemlenmez. Bir kuzgun kendi gibi bir başka kuzgunun gözünü rahatça oyabilecekken ya da bir kurt yine başka bir kurdu ısırıp öldürebilme yetisini sahipken güdüsel olarak buna hizmet etmez. Ket vurma, olarak ifade edilen bu dürtüsel engellenmeler, insanlardan farklı olarak sadece hayvanlarda mevcuttur. Bu durum, hayvan türünün devamlılığını sağlamada yardımcı olmakla beraber özel yetenekleri olan hayvanların, yaban ortamlarda hayatta kalmalarına destek olmaktadır. Dahası insan fizyolojisine en yakın olan şempanzede görülen saldırganlık da insanla aynı düzeyde değildir. Eğer böyle bir durum var olsaydı, insan daha barışçıl ve şiddetten uzak olurdu. Fakat insandaki yıkıcılık ve zalimlik, kendi atalarının da kat ve kat üstünde olup gerçek bir katil olarak nitelendirilmesine sebep olmaktadır. Öte yandan hayvanlar, öteki hayvanlara ya da kendi türüne acı vermekten haz duymadıkları gibi böyle bir durum olduğunda bile boşuna bir öldürme eylemi gerçekleştirmiş olurlar. Bazen bir kedinin fareyle oynaması buna yönelik olarak sadist bir davranış şeklinde algılanabilir. Fakat kedinin fareye haz duyduğuna yönelik yaklaşım insanbiçimci olur ve kedinin normal olarak hareket eden nesneye karşı duyduğu hazzın göz ardı edilmesini sağlar (Fromm,2016:241-242). Bu bakımdan hayvan doğası içinde yıkıcı saldırganlığa yönelik bir durum görmemekle birlikte değişik türden hayvanlar doğal ortam içinde birbirleriyle karşılaşmadan dağılırlar. Daha çok avlanmak üzere çıkan bu hayvanlarda vahşet düzeyi çok yüksek değildir. Dolayısıyla insan

fizyolojisine ait olarak görülen bu şiddet türü, programlanmış ve otomatik bir görünüme sahiptir. Dahası bu durumu tetikleyen bazı faktörler de devreye girer. Hayvanlara benzeyen bu saldırganlık güdüsünün insandaki farkı toplumsallaşma, uygarlaşma getirisiyle yoğunluk kazanır. İnsanın çevresine egemen olmaya başlaması, kalabalık gruplar halinde yeni yaşam modelleri oluşturmaları tür içi şiddeti daha görünür kılar (Okumuş,2014: 20-21).

Bu amaçla bir mekân edinme durumu üzerinden şiddetin yapısal değişimi şiddetin fizyolojik ve sosyal yapısını gösterir. Dizide Rick'in oğlu Carl'ın vurulmasından sonra kitle Hershel'in çiftliğine gelir. Çiftlik, karakterlerin birinci sezonda bir yer arama süreci içinde gösterilen yerlerden farklı olarak güvenli ve düzenli bir hayatı simgeler. Zombiler tarafından istila edilmemiş bir yer olması, Rick ve diğer karakterlerin burada kalmasını istemelerine sebep olur. Bu durum hem Hershel ve ailesi hem de Rick ve diğer karakterler için güç ve iktidar arzusundan çok, yoksunluk, birlikte başa çıkma duygularından ileri gelir. Bir tercih özelinde değerlendirilebilecek bu sembolik aynı zaman politik birliktelik, insanın başkalarıyla yaşamasının daha iyi olacağı düşüncesinden doğar. Hayatta kalma dürtüsüne hizmet eden bu politik birliktelik bu anlamda ilkel süreçte daha iyi yaşama ilkesine hizmet eder (Han,2016:65-66). Bu politik birliktelik aynı zamandan insan doğası ve onun bencil yapısı göz önüne alındığında gerekli bir tutum olarak görülür. Kişisel amaçların daha çok etkin olduğu insan doğası, sistem yoksunluğu içinde kendine dönük yaşar. Toplum içinde bir yatkinlik, ortak bir çıkar oluşturulması ancak siyasal topluluğun varlığıyla mümkün olabilmektedir (Durkheim,2012:34). Dolayısıyla Rick ve diğer karakterler, Hershel'in çiftliğinde kaldıkları süre boyunca ortak çıkara zarar vermemek adına mülkiyeti ve kendi güvenliklerini korumaya özen göstermişlerdir.

Uygarlaşma süreci içinde insanın diğer insanlarla olan politik ilişkisi, onun şiddet tutumunu değiştirmesini önemser ve ona yönelik bir eğilim yaratır. İnsan hala hayvandır, kabadır ve doğaya karşı güçsüzdür. Kendi gücünün bu anlamda farkına varamayan insan yine de üretken bir yapıya sahiptir (Engels,1996). Kendini fark etmesi kitle içinde ve belirli sistem içinde gerçekleşir. Ödev ve sorumluluklarının bilincine kavuşan insan, güdülerıyla hareket ederek kendini güvende tuttuğu hissine kapılır ve hareketlerini daha bilinçli fakat daha saldırgan gerçekleştirebilir. İnsanın uygarlaşma süreci bu bakımdan bir mülk üzerinden gerçekleşir. Mülk üzerine bir sahiplik, idari düzeyde bir istikrar ve güven tahsis ettiği için önemli kabul edilir. Sınırlarının belli olması, kargaşayı uzak tuttuğu gibi olası bir

karmaşa halini de gerekli düzeyde kontrol altına alabilecek gücü de içinde taşır. Dolayısıyla Hershel'in çiftliği, kurgusal olarak bozulmamış, bakir bir bölgeyi simgelemektedir. Kendi koydukları kurallar çerçevesinde hayatını idam ettiren Hershel ve ailesi, küçük bir devlet yapılanmasına ait atıflarda bulunur. Bir bölgede egemen koruyucu bir derneğin devlet haline gelmesinin şartı olan güç kullanımı ve hakların korunuyor olması meselesi Hershel karakteri tarafından sağlanabilmektedir (Nozick,2000:158). Bu bakımdan herhangi bir yere bağlı olarak yaşamının getirdiği güven duygusu, dizide Rick'in Hershel'in çiftliğinde yaşama isteğini ısrarlı dile getirmesiyle verilir. Hershel karakteri, her ne kadar kalmalarına kendi güvenliği için müsaade etmiş olsa da kitleyi kendi kurallarına göre yönlendirerek Hobbes'un doğa yasalarının ikinci maddesini simgeler. Bu madde, herkesin her şey üzerindeki hak sahipliğini konu alır. Barışa ulaşmak ve savaşa son vermek için, herkes dilediğini yapma ya da istediğine sahip olma hakkını bırakmalıdır. Eğer kimse hakkını bırakmazsa bu bir güvenlik durumu yaratmaz ve herkesi tehlikeye düşürür (Hobbes,1993:97). Dolayısıyla Hershel karakteri, dizi gösterilen kaos ortamının yarattığı o gerilimden hareketle karakterlerin silahları kullanma haklarından vazgeçmelerini ister ve bu sayede genel güvenliği sağlamakla beraber bölgede güç kullanımı konusunda tekel olma durumunu kendine indirger. İdari yapılanmayı önceleyen bu tutum, karakterler tarafından hoş karşılanmasa bile dizi içinde anlaşma gereği kabul edilir. Fakat ikinci sezonda belirsizlik ve kaosun daha etkin gösterimi karakterleri daha güvensiz bir yapıya büründürmüştür. Dizide silah taşımak, güven duygusu hissine katkı sağlayan bir göreve hizmet ettiğinden ilerleyen bölümlerinde bu anlaşma bozulur.

Hershel karakterinin şiddetten uzak, tartışmaya kapalı fikir birliği sağlamaya yönelik bu isteği, var olan düzenini belirlediği şartlar çerçevesinde korumaya dönük bir politikayı simgeler. Politikanın yapısal anlamda etkisi onun toplumun geneline nüfuz edebilmesini mümkün kılar. Adaletin ötesinde daha yapıcı bir görevi olan politika için Aristoteles, arkadaşlığa büyük önem vermiştir. Dostluğun hukuk ve adaletten daha güçlü olması, iyi bir yaşam için gerekeni sağlar. Yani iyi yasa koyucular, adaletten çok dostluğu muhafaza ederler. Dostluk toplumsal düzenin korunmasında en yetkin araçtır ve şiddet kullanımını asgari düzeye indirir (Han,2016:65-66). Dolayısıyla Hershel'in dizide herkesten silahları bırakmasını istemesi diğer karakterler tarafından özellikle Shane tarafından kabul edilmesi Rick ve Shane karakterleri arasındaki ilişkiden kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde ilerleyen bölümlerde Rick ile Shane arasında yaşanan gerilim, bu anlaşmanın çığnemekle beraber şiddetin dönüşümünü de sembolize edilecektir.

Hobbes, bir düşünceyi kabul etmek ya da savunmak için silah kullanımı söz konusuyla savaş halinin devam ettiğini söyler. Kötü yönetilen ve içinde buldukları durumu barış için değil de birbirlerinden korktukları için devam ettiren insanlar da benzer şekilde savaş halindedir. Dolayısıyla bir iç savaşı yok etmek ve güvenliği sağlamak amacıyla, tüm görüşler ve düşünceler hakkında ortak bir karar alıp gücü tek bir kişiye vermek savaş halinin sona ermesini sağlayacaktır (Hobbes,1993:134). Bu bakımdan dizide Hershel'in isteği üzerinden varılan anlaşma, savaş halini sona erdirmek ve idari sistemi şiddetin gerisinde kurmaya çalışmak olarak ifade edilebilir.

Yıkıcı saldırganlık dürtüsü, etki ettiği kişi bakımından diğer tüm saldırganlık olgularından farklı bir işleve sahiptir. Tüm insanlara eşit ölüm tehlikesi verilmiş olsa da, yıkıcı saldırganlığın tutumunu belirleyen kan dökücülük, tanınmış eşit hak ilkesine dâhil değildir. Dahası bir insanı öldürmenin bir hak olarak tanınmamasından ziyade kan dökücülük ikinci bir hizmeti de üstlenmektedir. Bir niyeti barındırması sebebiyle kan dökmek, kargaşa ve kaos halinde birden bire ortaya çıkıp en güçsüz insanın üzerine çullanan bir niyet taşır (Mitscherlich,2000: 86). Bu bakımdan dizide silah kullanılması güvenlik ihtiyacıyla beraber kan dökücü işleve de sahiptir. Otis karakterinin Shane tarafından sakatlanarak aylaklara bırakılması sahnesi bu amaca hizmet eder. Dizide Carl'ın yanlışlıkla Otis tarafından vurulmasıyla gerekli tıbbi malzemeler için Shane ve Otis'in birlikte yola çıkarlar. Sahne boyunca aylaklardan kaçarak ilerler ve mermileri azalıp yorgun düştükleri anda bir aylak sürüsüyle karşı karşıya kalırlar. Shane, bu tehlikeden yırtmaç için Otis'i bacağından vurur ve kendisi kaçır. Otis aylaklara yem olur. Bu sahne iki karakterlerin her ne kadar fiziki şartlar bakımından eşit olduğunu gösterse de karakterler arasında görülen güç dengesizliğini aktarır. Dahası bu sahne, ilkel bir insanın sahip olabileceği öldürme yeteneği ve içgüdüsel öldürme ketlemesi arasındaki dengeyi de gösterir. Özellikle silahın icadı sonunda yaşamsal içgüdülerin etkisiz kalması insanın düşünme ve acıma yetilerini geri plana atmasını sağlamıştır. Bir parmak hareketiyle bir başka insanın hayatına anında son verebilecek olduğunu bildiği halde herhangi bir engellenme yaşamayan insan, bu anlamda diğer canlılardan ayrılmıştır (Lorenz,1996). Söz konusu duruma, psikolojik etkenlerin de dâhil olmasıyla insanın eylem alanı farklı boyutlara geçmiştir. Bu bakımdan Shane, dizi içinde ilkel ve uygar insanın her bakımdan şiddete yakın tutumunu yansıtan karakterdir. Meşruluğa ihtiyaç duymayan Shane karakterinin dizide böylesi saldırgan tutumu, devletsiz bir düzen olarak tasvir edilen bu sezon içinde, gücün hayatta kalmaya yönelik etkisini gösterir bir örnektir denilebilir.

Toplum yapısı oluşturulurken ortak ilkeler ve hassasiyetler göz önüne alınır. Bunların önemi hayati değerler ölçüsünde belirlenir. Dolayısıyla toplum, insanların birbirleriyle ilişkilerini belirleyen kurallar gereğince ve bu kuralların gerektirdiği ölçüde davranan insanlardan oluşur. Herkesin önceliklerine göre belirlenen bu kurallar ortak iyiliği hedefler. Ortak iyilik, temelde ortak çıkarları içinde barındıran, herkesin tek başına yaşaması halinde sahip olacağından daha iyi bir yaşama kavuşmasını sağlayan bağlayıcı kurallardır (Nozick,2000:241). Bu bakımdan belirli bir topluluğa ait olma, ortak hareket etme ve görev dağılımları ortak çıkara hizmet eder. Dizide bu süreç, çiftlikte iş bölümü ve toplumsallaşma olgusuyla ifade edilir. Her ne kadar kurgusal bir toplumsallaşma yolunda ilerleyip devlet benzeri bir yapı olarak tasvir edilen (kendi kuralları ve sınırları belli mekan üzerinden) çiftlikte yaşamalarına rağmen saldırganlık olgusu dizide verilmeye devam eder. Gerek karakterler arası ilişkilerde gerekse karakterlerin silah öğrenmeye başlaması sahneleri şiddetin diri tutulduğunu gösterir. Fromm bu durumu, birey sayısının artması üzerinden açıklamaktadır. Bir topluluğu oluşturan birey sayısında artış gözlemlenmesi, insanda var olan çekme ve itme içgüdülerini, yani kişisel bağ ve tür içi saldırganlık arasındaki dengeyi bozacak iki sonuca yol açmaktadır. İlk olarak sayının artması kişisel bağlara zarar vereceğinden tanıdıklık, tanıdık olma arzı tekil ilişkilerin niteliğini zayıflatır. İkinci durum ise, çok sayıda bireyin mekânsal olarak bir yerde sıkışmaları onların toplumsal tepkilerinde değişikliğe yol açar. Özellikle sosyologların üzerinde çalıştığı, kalabalık olma, bir alana sıkıştırılmış olma hissi insanda saldırganlık eğilimlerini tetiklemektedir (Lorenz,1996). Dolayısıyla güvenlik ihtiyacından kaynaklı olarak dizide herkesin çiftliğe sığınması, kişisel alan içinde saldırganlığı etkin kılar. Dizide bu saldırganlık durumu, meşru yollarla ifade edilerek, karakterlerin kendilerini ortaya koymasını sağlar. Bu durumun ilk örneği, Hershel karakterinin çiftliğinde ahırın içinde aylakları tutmasıdır. Glenn karakterinin öğrenmesiyle diğerleriyle paylaşılması dizide saldırganlık olgusunu daha görünür kılar. Rick ve Hershel karakteri arasında yakınlaşma aylakları vurmamaları üzerine bir anlaşmaya çözülmeye çalışılır fakat dizide şiddet eğilimleri en yüksel olan Shane karakteri, buna uymaz ve aylakları ahırdan çıkararak vurur. Bu sahne, Shane karakterinin, dizide kontrolsüz şiddet kullanımıyla var olan istikrarı kendi lehine doğru çevirebileceğini düşünmesi bakımından, egemen koruyucu birimin varlığını tehdit eder bir özelliğe sahiptir. Dahası şiddetin, Hershel ve Rick karakterleri aracılığıyla idari bir kontrole geçişi devlet türü bir yapıyı simgelerken Shane üzerinden gerçekleşen şiddet kullanımı kaosu simgelemektedir. Aynı zamanda Hershel'in çiftlikte silah kullanımını yasaklaması, silahları kaldırması ve Rick'in artık polis kıyafeti giymeyi

bırakması dizide şiddete karşı bir hukuk geliştirildiğini gösterir. Şiddete karşı, şiddeti dışlayan bu idari düzen, akıllı, güvenlik ve iyi bir yaşam çerçevesinde kullanmayı uygun görerek daha makul bir adalet mekânizmasını işler hale getirmektedir (Akay,1996).

Hobbes, korku, hırs, şiddet ve açgözlülük gibi duyguların varlığı insanların doğa yasalarını kavramasını zorlaştıracığından bahseder. Fakat daha sakin, düzenli bir toplumsal yaşamda doğa yasalarını anlamak daha kolay ve mümkündür. Bu bakımdan birine yapılması düşünülen ya da planlanan bir şeyin doğal hakka uygun olup olmaması meselesi ancak empatiyle bilinebilir. Dolayısıyla bir kişinin kendisini diğerinin yerine koyarak eylemini belirlemesi onu edimde bulunmaya teşvik edecek ya da vazgeçirecektir. Bu kural basit ama her zaman geçerliliğini koruyan kendine yapılmasını istemediğin bir şeyi başkalarına yapma öğretisini ifade etmektedir (Hobbes,2010:59). Dahası Hobbes, doğa durumunu bir savaş durumu olarak ifade ederken bundan kurtulmanın insanın yararına bir durum olduğunu ifade eder. Bunu başarmakta yine doğanın kendisi tarafından sağlanır. Çünkü insanın sahip olduğu tutkuları ve usları onun eylemlerini belirlemektedir. İnsan tutkuları yüzünden bir savaş durumuna girebilir fakat ölüm korkusu ya da rahat yaşama isteğiyle de barışı aramaya yönelik tutkularını gerçekleştirebilir. Dolayısıyla insan tutkularını yönlendirebildiği ölçüde savaş durumundan kurtulabilir ve ideal hayata ulaşabilir. Bu amaçla insan umut ettiği ölçüde barış için çabalamalı ve savaşın yararlarını doğa durumundan kurtulmak için bulup çıkarmalıdır (Hobbes,1991:42). Hobbes'tan hareketle dizide kitlenin Hershel karakterine olan mekânsal bağlılığı güvenliklerini sağlama ve şiddet kullanımı kontrol altına almayı mümkün kılar. Fakat Shane karakterinin ahırda aylaklar varken kendini güvende hissetmediğini söylemesi Hobbes'un doğa yasalarına uyulmasını zorlaştıran bir durumu simgeler. Hobbes, bir insanın, eğer kendi güvenliğini tehdit altında görüyorsa doğa yasasına uyması beklenemeyeceğini söylemesi dizi içinde değerlendirildiğinde Shane karakterinin eylemi haklılaştırır. Bu bakımdan doğa yasaları üst bir gücün emri olduğundan, insanın bunu itaat gösterip göstermeme hakkı kişinin güvenliği ölçüsünde belirler (Hobbes,1993:12). Ahırdaki aylakların vurulmasından sonra dizideki güç dengeleri değişir. Nozick'in ifadesiyle tekel güç, kendi varlığını dönüştürmeye başlar. İstikrarlı ve kontrollü olan güç kullanımı, yerini daha yıkıcı bir saldırganlığa açıkça teslim eder. Oluşan bu güç dengesizliği bazılarının güvenliğini artırırken, bazılarını tehlikeye düşürür. Bağlı oldukları egemen birim, kendi kitlesinin güvenliğini sağlarken ona bağlı olmayan farklı yapılanmalar söz konusu olduğunda adaletsizlik ve güven sağlama konusunda isteksiz kalır (Nozick,2000:167-168). Bu bakımdan istikrarını kaybeden ve

kitlenin tümüne yayılan saldırganlık, güvensizliğin silahlarından birini oluşturur. Dizide Rick, Hershel ve Glenn karakterlerinin çiftlikten ayrılıp bir barda otururken yanlarına gelen iki adamı vurma sebepleri, bu bilgiyle aktarılabilir. Sahnede iki adam, onlara kampı olup olmadıklarını sorar. Kendilerinin içlerinde kadın ve çocukların da bulunduğu kalabalık bir grup olduklarını ve güvenlik konusunda ortak bir anlaşmaya girebileceklerini söyler. Fakat Rick, bir kamplarını olmadığını ve sürekli farklı yerlerde konaklayarak yaşadıklarını ifade eder. Rick karakterinin bu tavrı, kitle duygusunun kapalı yapısını vurgularken her ne kadar insanlar arasında doğa durumu içinde ortak çıkarlar var olsa da insanda güdüsel olarak var olan bencillik olgusunun eylemlerini belirleyen bir çıkar çatışmasına atıfta bulunur. Bu çatışma menfaatlerin ölçüsü uyarınca belirlenir (Nozick,2000:241-242). Dolayısıyla sahne devamında iki adamı öldürmek, Rick ve diğer karakterlerin kendi içlerine dâhil etmekten kolay bir seçenek olarak gösterilir. Sahnede adamlardan birinin vurulmadan önce silahını çıkartması bu eylemi, öldürülmek korkusuyla yapıldığından meşru kılan bir detaydır. Dahası yasal düzlemde içinde bu sahne değerlendirildiğinde kabul edilebilir olan bu durum, insanın kendini korumaktan vazgeçmemesi gerektiğini öne sürer. Yaşamsal çıkarını koruyan insan bunu yapmazsa öleceğini fakat yaparsa daha uzun süre yaşayacağı bilgisi üzerine bir akıl yürütme yaparak yaşamak için öldürür. Bu bakımdan doğa yasasına uygun bir tercih yapmış olur. Daha önce ifade edildiği haliyle kimsenin şiddete direnmeme gibi bir hakkı söz konusu değildir. Dolayısıyla hiç kimse, bir başkasına kendisini öldürme ya da şiddet uygulama hakkı vermez (Hobbes,1993:213).

Her ne kadar Hobbes özelinde meşruluğunu kazanan bir saldırganlık olsa da Fromm saldırganlığın insanın dürtüsel ihtiyaçlarını karşılayan bir mekânizma işlevi gördüğünden bahseder. Öyle ki insan saldırgan ya da şiddet içeren bir tutum içine girdiğinde mutlak bir haklılık duygusuna kapılır ve herhangi bir ahlaksal yaptırıma gerek duymadan zulüm yapmaktan zevk alır (Fromm,2016:53). Bu durumun ihtiyaç haline gelmesi dizide Randal karakterini çiftliğe getirmeleriyle doğruluk kazanır. Rick, Hershel ve Glenn'in önce hayatını kurtardıkları Randall karakteri, daha sonra kitle içinde çocuğun yaşaması ya da ölmesine yönelik bir tutum içine girmelerine sebep olmuştur. Bu durum saldırganlık ve şiddet eylemlerine yönelik davranış kalıplarından bir artışı ifade eder. Dahası böyle bir karar alma süreci dizideki karakterlerin saldırganlığı daha kolay benimsemesine yol açar. Saldırganlığın bu bakımdan öğrenilebilir bir durum olduğu da toplum ilişkileri üzerinden kitle içine aktarılır.

Randal karakterinin öldürülmesi üzerine yapılan oylamada Dale karakteri, bunun doğru olmadığı görüşünü savunur. Sahnede Dale, böyle bir şeyi yapmak üzere nasıl bir araya geldikleri konusunda şaşkınlığını ifade ederken diğer karakterler sahnenin devamında fikirlerini değiştirmezler ve Randall'ı öldürmeye karar verirler. Bu durum tür içi saldırganlığın, insanlar arasında olağan bir durum olarak görüldüğünü simgeler. Lorenz bu konuda aynı türün arasındaki bu saldırganlığın temelde türün varlığını, devamlılığını sürdürmeye yönelik bir işleve sahip olduğunu öne sürer. Dolayısıyla bu saldırganlık doğası gereği, insanları eşit bir biçimde doğaya dağıtarak daha iyi insanı bulmaya ve ayıklamaya yönelik bir düzeni harekete geçirir (Lorenz, 1994). Bu bilginin devamında Dale karakterinin başka bir sahnede ölmesi, saldırganlığın bir güç göstergesi olduğunu gösteren bir olaydır. Üstelik Dale karakteri, oylamanın yapıldığı sahnede güçlünün egemen olduğu dünyada böyle bir eylemin kabul edilebilir olmasına şaşırmadığını ifade etmesi de doğal ayıklama olarak ifade edilen fizyolojik sonu kendi üzerinden kanıtlamış olur. Spencer, doğal ayıklamadan bahsederken en iyi ve güçlü olanın hayatta kalması şeklinde açıklar. Bu bakımdan dışsal engellemeler karşısında uyum sağlayıp hayatta kalabilecek insanlardan bahsederken, bir diğer durum olarak da uyum sağlamanın güçlüğü karşısında bazı insanların yok olacağını varsayar (Ritzer ve Stepnisky,2014:35). Darwin de Türlerin Kökeni kitabında bu durum ile ilgili, en iyi uyum sağlamanın temelde türlerin gelişimini sağladığını dolayısıyla özellikle hayvanlarda görülen şiddet davranışı ve kendini koruma olgusunun doğal yaşamın bir paçası olduğunu öne sürer (aktaran Trend, 2008:46). Bu bakımdan Dale karakteri, güçsüz ve hayatta kalma yetilerine sahip olan biri olarak dizide yer almıştır. Öldürmeyi hayatta kalma ölçüsünde meşrulaştıran bu yapısal sistem, dizide Dale'in ölmesinin gerekli olduğunu göstermiştir de denilebilir.

Her ne kadar Hershel karakteri, silah kullanımını yasaklamış olsa da dizi içindeki barda öldürülen iki adam ve Randal'in idamı sahnelerinde şiddetli ölümü tercih etmesi, şiddetin kendi mekanından, çiftliğinden yok edilemeyeceğini gösteren bir durumdur. Kant bu durumu, şiddetin bir güç gösterimi olarak dışardan gelen tehlikelere gösterilmesinin meşru olduğu şeklinde ifade eder. Dolayısıyla genel olarak dışardaki bir tehdide gösterilen şiddet olgusu, temelde bir savaş durumunu ortaya koymaktadır. Toplum kendi içinde istediği kadar şiddeti izole etsin, meşru olarak gösterilen şiddet, savaş durumunun devamlılığını sağlayacaktır. Dahası bir devlet yapısı olarak kendilerini düzenlemiş olsa da dahi, şiddeti ilerde göstermekten de çekinmeyeceklerini ifade eder. Böyle bir durumdan, yani Hobbes'un herkesin herkesle savaşı olarak bahsedilen doğa durumundan çıkmak ancak

herkesi bağlayan genel bir kamu hukuku ortaya koymakla mümkün olabilir (Akay,1996).

Saldırganlık, huzursuzluğun tahrik gücü, tepki derecesi ve yol açtığı etkiye bağlı olarak azalır ya da çoğalır. Diğer bir ifadeyle, saldırganlığın derecesini belirleyen etkinin gücüdür ve aralarında doğru orantı vardır. Etki ne kadar güçlü olursa saldırganlık, huzursuzluk o kadar yoğun olur ve davranış biçimlerini etkiler. Şiddet, doğrudan doğruya huzursuzluğun kaynağına yönelir. O da yasaklanmışsa dolaylı saldırganlıklar ya da öznenin kendi kendine karşı girdiği saldırganlık hareketleri görülmeye başlar (Okumuş,2014: 24). Saldırganlığın bu özelliği eylemin devamlılığına yönelik de bir olgudur. Bu bakımdan bir eylemin kötülük derecesi belirlenirken, devamında oluşabilecek sorunlar göz önüne alınarak değerlendirilir. Yani zararsız olduğu düşünülen bir eylem, daha sonra gerçekleşebilecek kötü bir eylem için zemin hazırlamıyorsa onu zararsız olarak nitelemek mümkündür (Nozick,2000:176). Fakat dizi içinde önce Carl karakterinin vurulması, devamında Otis karakterinin ölmesine sebep olmuştur. Ardından Randal karakterinin dizi içindeki varlığı Shane ve Rick karakterleri arasındaki rekabeti artırıp Shane'nin ölümüyle sonuçlandırmıştır. Bu bakımdan saldırganlık, süreklilik halinde doğal bir görünüme kavuşmuş ve dizi içinde kendini bireysel olarak gösterirken daha kolay açığa çıkmıştır. Lorenz ayrıca, tür içi saldırganlığın, bireysel arkadaşlığın, kişisel bağın güçlü olduğu gruplarda görüldüğünü ifade eder. Bu bakımdan bir hayvan türü ya da insanlar arasındaki ilişkinin bağı ne kadar sıkıysa saldırganlık o derece yüksek görülür (Lorenz, 1966). Bu bakımdan istikrarlı bir şekilde ilerleyen yıkıcı saldırganlığın dizide sezon sonu sahnesinde Shane ve Rick karakterleri arasında görülmesi gücün, şiddet yoluyla son kanıtlanması da sergilemiş olur. Bu sahne ayrıca Rick'in Shane'i öldürmesi, tatmine yönelik bir durumdur. Rick karakteri bu sahne sonunda kitle içindeki gücünü daha da artırmakla birlikte ailesinin varlığını güvence altına almış olur. Dolayısıyla daha çok kişisel bir duruma dönüşen bu ölüm-yaşam süreci Rick'in dizideki iktidar anıdır. Ölümün karşısında duyulan korku, dehşet başkasının ölümü olduğunda tatmine dönüşür. Ölen yerde yatarken kalan ayakta durur ve mücadelesini kazanmış gibidir. Hayatta kalma mücadelesinde her insan, diğer tüm insanların düşmanıdır ve hayatta kalmak söz konusu olduğunda çekilen tüm ıstıraplar önemsizdir. Hayatta kalan insan, ölüm karşısında kendi iktidarını kazanmış olur. Bu duygunun yarattığı hisle kendiyile övünmüş olacaktır (Canetti, 2017:229-230).

Dahası idari örgütlenmelerde güvenlik önemli bir husustur. Grup kendi güvenliği adına her bireyin geri dönüşümü olmayan bir eyleme girmesini ister. Şiddetin sarhoş edici büyüü

tarafından etkilenen her birey, gruba bağlı kalır. Dahası bu durum, bireyleri birbirine daha sıkı bağlar ve bir halka haline gelip daha fazla bütünleşirler (Arendt,2003: 80). Bu bakımdan üçüncü sezonda diğer karakterlerin Rick karakterine ve onun aldığı kararlara daha fazla bağlılık göstermesi, dizide kitlesel örgütlenme pratiğinin son haline kavuştuğunun bir göstergesidir. Kitle bu sayede muhakeme ve birlikte hareket edebilme kabiliyetini gösterir (Hoffer,1980:46). Bu bakımdan ölümlerin arasında durmakla alınan güçlülük hissi, ıstıraptan daha yüksektir. Bu durumun sebebi aynı kaderi paylaşma duygusu üzerinden diğerlerinden daha güçlü olduğunun kanıtlanmasıdır. Hayatta kalan, yalnızca hâlâ orada bulunduğu için, yaşıyor olduğu için kendisini diğerlerinden daha üstün ve iyi hisseder. Öyle ki kendini kahraman, lider ve gözde olarak daha fazla görmeye başlar (Canetti,2017:231).

4.3.2. Uygarlaşmayan Saldırganlık

Toplumsal bir varlık olan insan, yaşam deneyimlerini, özgürlük ve tutsaklığını, mutluluğunu ve mutsuzluğunu kendisi yaratır. Bu süreç içinde kendi karakterinin bilgisine ulaşan insan, davranışlarını sınarken ideal olanı bulmaya çalışır. Bu amaç doğrultusunda ölçülü, akli başında ve diğer insanlarla uyum içinde bir yaşamaya özen gösteren bir davranış kalıbı sergiler (Mitscherlich,2000: 82). Bu birlikte uyum içinde yaşama gerekliliği uygarlığın en temel görünüşlerinden birini oluşturur. Daha çok insan ilişkilerine odaklanan uygarlığın gelişimi, insan ilişkilerinin değişmesini de sağlamıştır. Herkesin birbirine en iyi arkadaşı, dostu gibi davranması, birlikte hareket etme ve toplumsal düzeni sağlama gibi yükümlülükler uygarlaşmanın getirilerindedir. Aynı şekilde Platon da ideal devlet yapısını tarif ederken ortaklaşa eylemler ve ilkelere öncelik verir. Yani herkesin aynı şey üzerinde hak sahibi olması, sevinçlerin, üzüntülerin ortak olması, bütün amaç ve çıkarların herkesi kapsamasının ideal bir düzeni mümkün kıldığı ve böyle bir toplumda devletin parçalanmamasının mümkün olmadığını söyler (Platon,1995:153). Bu bakımdan doğa durumundan çıkmak için yapılan sözleşme, tüm toplumsal ilişkilerin üstünde yer alan ve uygarlaşmayı mümkün kılan durumun yaratıcısıdır. Hobbes'un insanların karşılıklı mutabakatla güvenli ve ideal olan toplum yapısına ulaşabileceğine yönelik vurgusu uygarlaşmaya hizmet eder. Herkesin birbirine öncelik vererek oluşturacağı toplum yapısı içinde, normallik derecesi bir kıstasla değerlendirilemediğinden herkesin içgüdülerinden vazgeçmesi vurgusu yapılmalıdır. Böylesi bir değişim, zorlama karşısında acı çekilebileceğinin bilgisi her ne kadar nevrozlu, hasta ya da suçlu insanlara yöneltmiş olsa

da temelde tüm insanlar belirli kıstas altında zorlanmaktadır (Lorenz,1996). Dolayısıyla her ne kadar ilkelikten kurtulma basamağı olarak görülse de uygarlık insanın tutkularına etki eder. İyi ya da kötü, tüm insan tutkuları, insanın yaşamına anlam kazandırma ve onun yaşamını sürdürmesini anlaşılır kılması açısından önemlidir.

İnsanın var olma çabası düşünüldüğünde uygarlık içinde değişmesi mümkündür. Fakat bunun için insanın yaşam içinde tutkularını harekete geçirerek, öncekinden daha canlı ve bütünlük duygusu içinde yeni bir yaşam kurmasıyla ve kendi tutkularına dönük olmasıyla gerçekleştirebilir (Fromm,2016:31-32) Öyle ki insan, uygarlaşma süreci içinde kendini baskılaması bunların gerçekleşmesini mümkün kılmamaktadır. Uygarlaşmanın insan üzerinde etki ettiği bir başka durum, saldırganlık güdüsüdür. Alet kullanmayı bilen, doğanın bilgisine ulaşan ve yönetim kabiliyeti kazanan insan, ilk şiddet olgusunu bu aşamada gerçekleştirir. Yaratıcı bir şiddet olarak ifade edebileceğimiz bu durum insanın, süreklilikten, dolaysızlıktan ve doğasından koparak kendi başına saldırgan doğasını belirlemesini sağlar (Okumuş,2014: 22).

Uygarlığı kontrol altına almaya çalıştığı ama kendi toplumsal yönünü oluşturan saldırganlık ve doyurulma gereksinimi duyan itkiler, insanın doğuştan sahip olduğu ve diğer insanlarla etkileşime geçmesini sağlayan özelliklerdir. Dolayısıyla insanın toplum içindeki temel motivasyonu amacına yönelik olarak diğer insanları araç olarak kullanmaktır. Amaç ise, bireyin başkalarıyla temasa geçmeden önce doğan isteklerinin doyurulmasıdır. Bu bakımdan Freud, insan ilişkilerini tanımlarken onu bir pazar alanına benzetir. Biyolojik olarak doyurulması gereken gereksinimler için yapılan bir değiş tokuş vardır ve bir başka bireyle olan ilişki hiçbir zaman amaç dâhilinde değildir, sadece aracı işlev görür. Bu durum beraberinde iki farklı kutup oluşturuyor gibi bir algıya yol açar. Bir yanda doğanın itkileriyle donatılmış birey, diğer yanda ise bunları doyuran ya da bastırma yolunu seçen bir toplum. Fakat bu süreç, bütün insanlarda ortak ihtiyaçlar olan özelinde açlık, susuzluk, cinsellik gibi dürtülerin kontrol altına alınmasıyla dengelenir (Fromm,2015:29). Dizi içinde her bir karakterin farklı olan dürtüsü bu anlamda çeşitli süreçlerle bastırılır. Özellikle Shane karakterinin cinsellik dürtüsü, bu anlamda dizi içinde ikinci sezondan üçüncü sezona doğru ilerleyen bölümlerde toplumsallık sürecinde bir engel olarak simgeselleştirilir. Beraberinde saldırganlık dürtüsünü harekete geçiren Shane karakterinin bu özelliği, özellikle Freud'un insan doğasını saldırganlık üzerinden değerlendirmesiyle açıklanabilir.

Freud, insandaki bu yıkıcılık olgusunu tepi kavramıyla ifade eder. Tepi, saldırganlığın temelini oluşturan ve parçalanamaz niteliği olan güçtür. Görülemeyen ama düşünsel olarak var olan tepiler, saldırganlığın yapısını belirlemesi bakımından önemlidir. Bu amaçla Freud, tepi üzerine Eros ve yıkıcı tepi olarak ikili bir yorum geliştirmiştir. Bu iki kavram, birbirleriyle çelişkili olsa da temelde, kökensel bir enerji düzlemini ifade etmektedir. Freud, libidoyu Eros'un zorlayıcı gereksinimlerine bağlayarak yıkım ya da ölüm tepisinin oluşum sürecini tanımlamıştır. Freud'un kavramsal çalışmasının peşinden giden Paul Federn, yıkıcı enerjiyi betimlemek için *mortido* yani ölüm kavramını kullanırken, E. Weiss ise yıkım anlamına gelen *destrudo* kavramını önermiştir. Dolayısıyla libido ve *destrudo* kavramları, saldırganlık olgusunu açıklamada ve kavranması sürecini kolaylaştırmada yardımcı olurlar (Mitscherlich,2000: 72-73). Bahsedilen bu iki tepiden biri yaşama yöneltilmiş itkidir ve az çok libidoyla aynı işleve sahiptir. Diğeri ise, daha çok yıkımla bağdaşan ölüm içgüdüsüdür. Bu ikinci güdü cinsellikle birleştiğinde kendisinin ya da başkalarının yaşamına yönelen bir yıkıcılık itkisini oluşturur (Fromm,2015:191-192). Bu bakımdan Freud, kişinin kendisine ya da başkalarına yönelttiği temelde doğuştan gelme yok etme eğiliminin, ölüm içgüdüsünden kaynaklandığını, onun bir ürünü olduğunu varsayar. Bu durum beraberinde, ölüm içgüdüsünün cinsel güdüyle birleştiği anda kişinin kendisine yöneliyorsa mazoşizm, başkalarına yöneliyorsa sadizm olarak ortaya çıktığını ifade eder. Dolayısıyla Freud, insandaki yıkıcılığı, cinsellikle birleştirip bir bütün oluşturmayı başaramaması halinde kendisi ya da başkalarını yok etme düzeyinde bir eğilime girdiğini varsayar (Fromm,2015:161-162). Shane karakteri, dizi içinde diğer karakterle ilişkilerini bu düzlem üzerinden sürdürmüştür denilebilir. Çiftlikteki ahırda zombileri vurduğu sahne, Rick'in eşi Lori karakterinin hamile olduğunu öğrendiği andan itibaren karakterin dürtüsel boşalma yaşadığının simgesel anlatımıdır. Aynı şekilde kendi hayatını kurtaran Otis karakterinin öldürüldüğü sahne, yine Shane'nin libidinal bir övülme isteğiyle yaptığı davranış olarak yorumlanır. Yapılan her eylemin Shane karakterine tatmin sunması, Lori'ye kavuşmak üzerine olan isteği dizi içindeki toplumsal sürece etki etmiştir. Bu bakımdan Shane karakteri, yıkıcılık ve cinsellik arasında yaşadığı kaosu, dizideki sözde toplum içi ilişkilerine yansıtarak savaşın devam etmesini sağlayan bir karakter görevi görmüştür. Bu sebeple, yıkıcılığı, komşuluk içi ilişkileri bozan ve uygarlık için zorlayıcı bir eğilim olarak gören Freud, uygarlığın, insan saldırganlığa set çekmek için gerekli olduğunu vurgular. Bu amaçla uygarlığın, insanlar arası özdeşleşmeler kurarak ketlenmiş sevgi ilişkilerine yönlendirip cinsel yaşantıyı kısıtlar. Komşulara öncelik veren, onları sevmemizi emreden bu yapı, insanın kökensel doğasına ters düşmektedir. Bu bakımdan

uygarlık yalnızca saldırganlık eğilimlerine değil, cinselliğe de müdahale eder. Dolayısıyla insanların uygarlık içinde kendilerini mutlu hissetmekte zorlanmasının sebepleri bunlar olarak görülebilir. İnsan mutluluğunun bir kısmını uygarlığa güvenliğin sağlanması hususunda feda etmiştir (Freud,1999:28-29).

Uygar toplum tanımlamalarında Freud, kendi içlerinde libido açısından doymuş ve her türlü çıkar ortaklığını sağlamış çiftlerden oluşmasının kabul edilebilir olduğunu ifade eder. Bu durum, uygarlığın cinsellikten çekilmesini gerektirmez. Dahası uygarlık, üyelerini birbirine libido açısından bağlamayı ve bu amaçla her yolu denediğini, güçlü özdeşleşmeler sağlayarak topluluk ilişkilerinde arkadaşlığı ön plana çıkarmayı amaçlamaktadır. Bunun için de libidoyu seferber eder fakat cinsel yaşamı kısıtlayarak kendi gelişimini sürdürür (Freud,1999:27).

Libidonun kısıtlanması toplum içinde saldırganlığı daha görünür hale getirir. Çünkü boşalamayan saldırganlık, şiddetli arzuları besler ve doyurulmasını gerekli kılar. Bu bakımdan toplum, insanı ehlileştirmeli, yok edilmesi olanaksız dürtülerini bir şekilde dolaysız olarak doyurmasına izin vermelidir. Fakat toplumun asıl görevi, insanın tepilerini artırmak ve bunları denetleyebilmektir (Fromm,2015:27-28). Bu durum beraberinde topluma uyum sağlamada zorluk çıkmasına ve libidinal dürtülerin doyurulmaması halinde aidiyet hissinde zorlanılmasına sebep olur. Dizi için bu durum Shane karakterinin Lori karakteri ile yaşadığı ilişki üzerinden tanımlanabilir. Yaşanılan libidinal gerilim, Shane karakterinin hareketlerine etki eder. Öyle ki bu durumu Lorenz, saldırganlığın kendine alan açması için yeterli bir sebep olarak görmektedir. Lorenz, bireyin içinde bulunduğu gruba ya da topluluğa kendini yakın veya bağlı hissetmemesinin saldırganlığı ortaya çıkaracağından bahseder. Çünkü birey, kendi türdeşlerinden oluşan içe atılmış güdülerini boşaltabileceği bir alan bulamadığı müddetçe bir saldırganlık tepisini içsel olarak oluşturmaya yaktın olur. Bu durum ilerde bu dürtünün ortaya çıkmasını sağlar (Mitscherlich,2000: 49).

Erich Fromm, insanın topluluğa bağlı hissetmesini sağlayan iki bağın varlığından bahseder. Birincil bağlar, bireyselleşme süreci tamamlanmadan önce var olan bağlardır. Birey, kendi doğal ve toplumsal dünyasının bir parçasıdır ve kendini çevresinden tümüyle sıyırmamıştır. Bu bağlar kendisine güven ve ait olma duygusu verirken mazoşist bağlar yani ikincil bağlar kaçıştır. Bireysel benlik ortaya çıkmamıştır ve birey kendi özgürlüğünü

gerçekleştirmemiştir. Daha çok kaygı, kuşku ve güçsüzlük duygusuna sahiptir. Benlik, ikincil bağlarla güven bulmaya çalışır. Fakat bu başarıyla sonuçlanmamakla beraber, bir çöküşün içine girer. Bireysel benliğin ortaya çıkışı, geri döndürülemez bir süreçtir. Birey bu süreçte bilinçli olarak kendini bir yere ait hissederek ve benliğini kavramaya çalışır. Fakat temelde benliğin çöküşüne tanık olduğundan acı çeker (Fromm,2015:168).

İnsanın ikincil bağlarından ortaya çıkan bu soyutlanma ve güçsüzlük duygusu, insanda iki yıkıcılık kaynağı yaratır. Bunlar kaygı ve yaşamın engellenmesi olarak bilinen bu kaynaklardır. Maddi ya da coşkusal çıkarılara yöneltilmiş her türden tehdit, bir kaygı yaratır ve bunun giderilmesi ancak yıkıcı eğilimlerle gerçekleşir. Tehdit bazı durumlarda, belirli kişiler tarafından belirlenebilir olduğundan, bu durumda bu kişilere yıkıcılık duygusu verir. Dış dünyadan sürekli tehdit edilme duygusu ise, bilinçli olsun olmasın bir kaygı sorunudur. Bu tür bir kaygı, bireyin soyutlanmış ve güçsüz olduğu algısından doğar ve onun yıkıcılık eğilimlerinin kaynağını belirler. Dolayısıyla soyutlanmış ve güçsüz bir birey, kendi zihinsel, coşkusal ve duygusal yetilerini gerçekleştirme konusunda engellenir. Bu bakımdan yıkıcılık eğilimleri için bir depo oluşturmuş olur (Fromm,2015: 191). Dizide libidinal dürtü ve yaşanan kaygısal sorunlar özellikle iki erkek arasındaki ilişki özelinde aktarılır. Shane ve Rick karakterinin Lori karakterine duyduğu cinsel haz, bu iki erkeği güç dengeleri üzerinden karşı karşıya getirir. Özellikle son sahnede Shane karakterinin Rick'e ailesine bakmada yetersiz olduğu yönündeki sözleri, Rick karakterinde kaygıyı ortaya çıkarmıştır. Fakat Shane karakteri libidinal dürtülerini kontrol altına alamadığından toplumsal bir bunalım olarak değerlendirilebilecek güç yoksunluğu yaşamaktadır. Karen Horney bu durumu, normal insandaki güç duygusunun kendi fiziksel gücünün ya da yeteneklerinin, kapasitesinin farkına varmasıyla oluşabileceğini söylerken, güçlü olmak için gösterilen çabanın ise daha çok nevrotik bir çaba olduğunu ve bunun nefret ve aşağılık duygulardan kaynaklandığını ifade eder. Dolayısıyla güç için gösterilen normal çaba kuvvetten, nevrotik çaba ise zayıflıktan doğar (Okumuş,2014:128). Bu bakımdan Shane karakteri, toplumsal süreç olarak değerlendirilebilecek ikinci sezonun son bölümlerinde gösterdiği saldırganlık eğilimleri onun zayıflığını ortaya çıkarmış ve yalnızlığın yarattığı bunalımla Rick karakterini yok ederse libidinal dürtülerini tatmin edebileceğini düşüncesine kapılmıştır. Bu bakımdan iki erkeğin karşı karşıya geldiği bu sahne, libidinal dürtülerden hareketle en güçlüyü ortaya çıkarmaya yönelik sembolik bir şiddet gösterisidir.

Durkheim, bireylerin ahlaki bağlar olmadığında giderek büyüyen ve doymak bilmeyen tutkuların esiri olacağından bahseder. Bu durum insanları bir arayışa zorlar ve doyumdan fazlasını arzulamalarına yol açar. Durkheim, bu durum için insanın her zaman istediğinin hep daha fazlası olduğunu ifade eder. Dolayısıyla nihai olarak asla sahiplenmeyeceğimiz bir şey üzerinden, toplumun kısıtlamasıyla karşılaşmazsak köleler haline geliriz. Sonuç olarak Durkheim, bireyin özgür olmak için hem ahlaka hem bir denetime gereksinim duyduğu görüşünü savunur (aktaran Ritzer ve Stepnisky,2014:81). Bu süreçte bunun topluma yönelik bir hareket olduğu ve düzenli hükümet ve siyasal düzenin oluşturulması için bir amaç olduğu söylenebilir. Ferguson, medeni ya da uygar gibi kavram kullanımının genelde, barbar ya da az gelişmiş ulusların keyfi olarak uyguladığı şiddetin, çağdaş toplumlarda uygulanan şiddetten meşruluk bakımından farklılık gösterdiğinden dolayı böyle bir ayırım yapıldığını ileri sürmüştür. Bu anlamda uygar toplumlar şiddeti, daha çok adaleti sağlamak ve güvenliği korumak maksadıyla kullanırlar (Keanae, 1998:28). Dizide birinci sezonda görülen şiddet ile ikinci sezonda görülen şiddet bu bakımdan farklıdır. Birinci sezonda tercih edilen şiddet, düzensizlik ve bilinmezlik hissi içinde olan karakterlerin tercih ettiği daha olağan ve spontane ilerleyen bir şiddettir. Daha çok o ana hizmet eden bir saldırganlık olması bakımından daha kör fakat savunucu bir şiddettir. Fakat ikinci sezonda karakterlerde görülen şiddet, uygarlaşmaya hizmet eder. Meşruluğunu ise bu oluşum sürecinden alır. Dolayısıyla daha sistematiktir ve tüm karakterleri kapsayan bir yapısı vardır.

Hobbes, rastlantısal bir durumda olsa da toplumsallaşmanın temelde bir ihtiyaca cevap vermek amacıyla ortaya çıktığını ifade eder. İnsan ortak yaşama dâhil olduğu andan itibaren, bağımsızlığını yitirir ya da ona hiç kavuşmadan bağımlı hale gelir. Bu durum aslında, her insanın etkileşime geçtiği insanın bir parçası olması üzerinden açıklanır. Yalnızlık duygusu, toplumsal anlamda özellikle Freud'la şekillenen mazoşizm, kişiyi ortak yaşama hazırlar beraberinde kişinin benliğine müdahalede bulunur. Kişi, toplumun bir parçası haline gelerek kendi kimliğine yabancılaşır. Freud'un mazoşizm olarak tanımladığı durum beraberinde insan bireysel özünden kurtulma, özgürlükten kaçma ve kendisini bir başkasına bağlayarak güvenlik arama girişiminde bulunur (Fromm,1994:111). Bu girişim ilk halini kitleleşme üzerinden gerçekleştirir. Kitle hareketlerinin kapalı ve kolektif yapısı, topluma uyumda sorun çeken insanlar için bir kurtuluş olarak nitelendirilebilir. Kişisel arzularından, fikirlerinden bu sayede vazgeçerek, gücünü kendisini daha fazla tatmin edecek bir amaç uğruna harcamış olmayı tercih ederler (Hoffer, 1980: 41).

Dolayısıyla kitle hareketleri temelde bireyi, sosyal yapısını değiştirerek ideal olana yakınlştırır. Genel kitleselleşme, bireyi mevcut durumundan ayırır. Kolektif düzene uyum sağlaması için, kişisel farklılıklarını yok eder, onu serbestçe ve bağımsız karar alma ediminden ayrı tutarlar. Öyle ki doğal eğilimleri ve içgüdüleri de kitle dışında tutması istenir. Bu anlamda kitlenin birey üzerinden azaltıcı bir işlevi vardır (Hoffer,1980:96). Dizide kitle hareketi her ne kadar bir güvenlik istemiyle oluşmuş olsa sezon içinde tüm karakterlerin zaman geçirdiği değişim kitleye uygun davranış kalıplarının etkisidir. Carol isimli kadın karakterin çocuğunu kaybettikten sonra yaşadığı değişim ve Hershel karakterinin çiftliğini kaybettikten sonra diğer karakterlere dahil olması temelde kitlenin değişim beklentisine hizmet eden sahnelerdir. Bu durum, aynı zamanda toplum içinde, topluma uygun hareket etmeyi önemseyen ortak bir norm olmakla beraber, yalnız kalma tehlikesinin bireyde yarattığı huzursuzluk ölçüsüne yönelik de bir kurgudur (Okumuş,2014:107). Dolayısıyla toplum kendi mükemmel düzenini davranış kalıpları içinde öğretir ve karakterleri değiştirir. Bunun benimsenmediği durumlarda şiddeti daha kolay ve tercih edilebilir bir yol olarak kitleye sunulur. Dizide özellikle Shane karakterinin ölmesi buna yönelik bir atıftır. Kitle bu bakımdan şiddeti dışarı yöneltir, kendi içinde güvenliği sağlar ve ihtiyaçlarını birlik hali olma üzerinden karşılar.

Bu bakımdan dizinin ikinci sezonunda mülki bir yapılanma üzerinden başlayan uygarlaşma önce saldırganlığa ardından cinselliğe etki etmiştir. Karakterler Hershel'in düzenine uyum sağlamaya çalışmış, saldırganlığı geri plana atmaya özen göstermiştir. Gösterilemeyen noktada karakterler toplum dışına itilmiştir. Bu bakımdan her iki dürtüyü muhafaza edebilmek ve toplum dışına atmak uygarlığın temel gerekleridir. Freud bu durumu bir beceri olarak görür. Ona göre, insanların birbirleriyle ilişkilerini belirleyen ve ulaştıkları ürünleri paylaşmaları konusunda gerekli yeteneklere sahip olmaları uygarlığın getirisidir. Bu getiri sadece iş olarak değil, aynı zamanda toplum için uygun gelen fakat bireysel olarak acı verse de dürtülerinden vazgeçilmesini sağlayan bir özelliğe de sahiptir. Dolayısıyla uygarlık kendini gerçekleştirirken kendine karşıt olabilecek etkinleri de eritir (Freud,1999:16). Bunu eritemediği noktada o toplum yok olmaya ve dürtülerine teslim olmaya hazırdır.

4.4. Üçüncü Sezon: Dizide Mekansal Dönüşüm ve Siyasal Otoritede Şiddet Olgusu

4.4.1. Hapishane ve Düzenin Şiddeti

İnsan varlığını devam ettirirken hem siyasal hem sosyal hem de psikolojik belirli değişimler geçirir. Yaşanılan bu değişimler, içinde bulunduğu toplum yapısını etkilemekle beraber, doğayla olan iletişimde üretim süreçlerini öğrenmelerine yatkınlık kazandırır. Doğadan sağladığı besinler, insanın kendini onun bir parçası sayması, doğanın akıl erdiremediği gücü karşısındaki yaranma güdüsü, insanın kendini tanımasından sonra doğaya karşı üstünlük kurmasını sağlamıştır. Doğayla etkileşimi sırasında basit araç gereç kullanması ve ilişkinin değişmesi durumunda ise kullanılan araçların niteliksel olarak dönüşümü insanın doğayla olan ilişkisinde üstünlük kurmasını sağlamıştır (Oskay,1996). İnsanın bu dönüşümü onu bir yer üzerinden aidiyete yöneltmiştir. Doğayı dönüştürme gücüne sahip olduğunun bilgisi hem idari hem de üretim ölçeğinde becerisinin gelişmesini sağlamıştır. Bu da içinde bulunacakları herhangi bir yere ya da diğer adıyla mahale de etki etmiştir. Öyle ki bir yerin yer olmaktan çıkarılması içindeki iletişime bağlı olarak gerçekleşir ve onu bir mekân haline getirir. Bu bakımdan mekân, insanı ve insan ilişkileri temel alan, insanın sosyal iletişiminin gerçekleştiği tüm yerleri kapsayan bir yapıdır (Öztürk, 2012: 14). Dahası, toplumsal etkileşimin oluşmasını sağlayan bu mahaller, anlamlı bir niteliğe sahiptir. İktidarın oluşmasını sağlayarak otorite ve kaynaklarının yoğunlaşmasına izin veren bir iktidar kabı görevi görür (Giddens,2008:23). Bu bakımdan mekân üzerinde mülkiyet hakkı, temelde yaşama hakkına ve idari bir düzene hizmet eder. Dolayısıyla mülkiyet sadece eşya ya da yer kaplayan bir madde değildir. Marx'ın tanımıyla toplumsal ilişkinin kurulduğu ve aidiyete varlık kazandıran bir yapıdır. Bu bakımdan sosyalleşmenin ve idari bir gücün uygulama alanının oluşması ancak mekânsal bir bağlılıkla gerçekleşebilir (May,2016: 91).

Tarih boyunca iktidarların kontrol ve disiplin sağlamak için rekabet kurdukları alan olan mekânlar, bağımsız ya da toplumdan kopuk değildir. İktidarın sürekli üzerinde denetim kurduğu, kendini gerçekleştirme imkanı bulduğu ve bunu sağlamak için gereken mücadeleyi gösterdiği bir alan olma özelliği taşırlar (Öztürk, 2012: 19-20). Öyle ki devletin bir varlık kazanabilmesi için insan unsurundan sonra onun sitemli ve bir bütün haline getirebilecek mekâna da ihtiyaç vardır. Özellikle günümüz modern tanımlamalarında devlet daha çok, bölünmezliği, bütünlüğü ve birlik olmayı ifade eder. Bu

bütünlük coğrafi bir ölçek üzerinden belirlenir (Hazar,2016: 97).

Dolayısıyla hapisane, modern dönem içinde iktidarın bir disiplin merkezi olması bakımından idari bir varlığı simgeler. Devletin işler mekânizmasını ortaya koyan hapisaneler, bu anlamda özellikle Foucault'un çalışmasıyla devletin siyasi, sosyal ve psikolojik eğilimlerinin tek bir merkezde toplandığı bir mekân olarak değerlendirilebilir. Bu değerlendirme öncesi ceza sistemi üzerinden hapisanenin siyasi değişimini incelemek önemlidir.

Foucault, ceza sisteminden bahsederken meşru şiddeti, iktidarın kendini dışavurumu olarak aktarır. Öyle ki bedene uygulanan fizik ceza, seyirlik bir unsur olarak ortaya koyulmasının sebebi idari bir güce yönelik atıftır ve azap çektirmenin görkemini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayinsel bir düzen içinde gerçekleşen azap çektirme sırasında kurbanı bırakılan yara izi, suçun temizlenmesi gibi bir işleve sahip olsa da herhangi bir uzlaşmayı mümkün kılmamaktadır. Bu bakımdan mahkum bedeni üzerinde çektirilen azap her bakımdan görkemli olmalı ve herkes tarafından fark edilerek bir zafer olarak algılanmalıdır (Foucault,1992:42). Cezalandırmanın halkın önünde zafer gibi gösterilmesindeki amaç, hükümdarın halkın önünde gücünü zafer ve mücadele üzerinden gerçekleştirmesini sağlar. Öyle ki suçlunun onun düzenini ihlal ettiği düşüncesinden hareketle başlayan cezalandırma temelde iktidarın bozulan imajını, onu güçsüz duruma düşürdükleri algısını düzeltmeyi amaçlar (Foucault,1992:62). Bu bakımdan şiddet yasal düzlemde, devlete çalışan, onu onaran bir işlevi yerine getirir.

Mahkum bedenine uygulanan böyle bir cezalandırmadan 19. yüzyılda vazgeçilmiştir. Artık seyirlik bir unsur olarak gösterilmeyen ceza sisteminde bedene azap çektirilmemekte ve acının toplumsal görünürlüğü ortadan kaldırılmaktadır (Foucault,1992:16-17). Bu süreç içinde mahkumun bedeni, kamusal cezalandırma içinde bir yargılama sistemini temsil eder hale gelmiştir. Bedene yönelik böylesi bir disiplin ve denetim, idari gücün varlığına hizmet eder. İtaatkar bir sistemi disiplin aracılığıyla oluşturan bu şiddet mekânizmasında birey önemlidir. Tüm bireylerin davranışlarını ayrı ayrı gözetim altına alarak mekânsal bir örgütlenme yaratır (Foucault,1992:177). Disiplin aracılığıyla birey, iktidara göre şekillendirir. Onu gözetmesi, tüm işlevselliğini ve gücünü kontrol altına almasına ve bütünleşmiş bir yapıyı kurmasına fayda sağlar. Bu gözetimi sağlarken Panopticon'dan yararlanır. Panoptikon, Jeremy Bentham'ın tasarladığı, bir gardiyanın birden çok mahkumu

aynı anda denetleyebildiği büyük bir dairesel yapıdır (Watkin,2016:77).

Bu bakımdan Panopticon, iktidarı sürekli gören ve çalışan bünyesine hizmet eder. Sürekli gözetim altında tutulma sayesinde tutuklularda iktidara yönelik bağlayıcı bir bilinç oluşmasını sağlar (Focault,1992:252-253). Dolayısıyla sıradan insan üzerinde bile iktidarın hegemonyasını devam ettirebilen bu yapı, güç yoğunlaşmasını ve politik bütünlemeye gönderme yapar (Bentham,2016:139).

Focault'a göre, Panoptikon sayesinde okul, hastane ve hapisane gibi kurumlarda gözetim, kişiliğin bir parçası haline gelir. Egemen ideolojinin dışında herhangi görüşün benimsenmesine karşı saldırgan bir tutum içinde olan bu yapı, bu anlamda kişinin bedeni ve düşünsel yapısı üzerinde kesintisiz bir çalışma gerçekleştirir (Bentham,2016:112). Dolayısıyla iktidara sıradan bir görünüm kazandırarak, otomatikleştirmekte ve bireyin tüm uzuvlarına yayılabilmektedir. Bu bakımdan bir laboratuvar işlevine sahip olan Panopticon, iktidarın nüfuz sağlamasına yardım ederek görünmez şiddetin gözetim aracılığıyla devam etmesine destek olur (Focault,1992:257). Gözetleme aynı zamanda, bireylerin eylemlerini her kesim tarafından izlenmesini mümkün kıldığından denetlenebilme ve eylemlerin açıkça belirtilen sınırlar içinde yoğunluğunu hesaplayabilme imkanı da tanımaktadır (Giddens,2008:25).

Bu bakımdan dizinin üçüncü sezonunda hapisane siyasal iktidar oluşumunu simgeleyen bir mekandır. Hapishane dizide kalacak bir yer olmakla beraber uzun vadede karakterler açısından siyasal oluşumun da gerçekleşmesini de sağlar. Hem dışarıya hem de içeriye karşı denetlenebilen yapısı, hapishaneyi dizide başka bir yapılanma olarak aktarılan Woodbury isimli kasabaya karşı daha güçlü göstermektedir.

Hapishanenin üçüncü sezonda bir mülkiyet haline gelmesi, dizi özelinde uygarlaşmayı barındırdığında devlete yönelik adım olarak kabul edilebilir. Rousseau, mülkiyeti tanımlarken, bir toprak parçasının etrafını çitle çevirip onun kendisinin olduğu söyleyen insanların ilk uygar toplumun kurulmasını sağlayan kişiler olduğunu söyler. Çitleri kaldıracak ya da sınırlarını belirleyen hendekleri kaldırarak bunun doğru olmadığını, toprağın, meyvelerin kimseye ait olmadığını söyleyen insan ise tüm insanları savaşımlardan, suçlardan, cinayetlerden yoksun tutmuş olacağını ifade ederek Rousseau, mülkiyet olgusunu bir savaş sebebi olarak da görür (Ağaoğulları,2010:49). Mülkiyet, her ne kadar

savaşı görünür kılıp rekabeti açık hale getirirse de doğallıktan ayrılan yapısı vardır. Locke bu konuda mülkiyeti üzerinde sağlanan emekle değerlendirir. Ona göre çaba harcanmış ve üzerinde emeğin birleştiği tüm mekânlar kişinin mülkiyetine dönüşür (Locke,2000: 24). Bu bakımdan dizide Rick ve diğer karakterlerin hapishaneyi savaşıarak zombilerden temizlemesi hapishanedeki diğer mahkum karakterlerle yaşadığı çatışmanın temelini açıklar. Locke’u haklı kılan sahnede mahkumlar Rick ve diğer karakterlerin hapishaneden ayrılmasını ister fakat Rick, onlara hapishanenin güvenliğini sağladıklarını ve kan döktüklerini söyleyerek hapishaneyi mülkiyete dönüştürür. Dahası bu sahne şiddeti emekle birleştirerek meşru bir güç kullanımı olarak aktarır.

Gerçek hapishanelerin içinde uygulanan disiplin ve itaat, dizinin kurgusal hapishanesinde mahkum karakterlerde gözlenebilmektedir. Dizide kendilerini birilerinin kurtaracağını bekleyen mahkumlar, yıllarca hapishaneden çıkmadan yaşamaya çalışmışlardır. Bu durum hapishanelerin bilinen profesyonel gözetim mekânizmasının etkinliğini kurgusal olarak gösteren bir detaydır. Hapishane bu bakımdan dizinin anlatımında iktidarın sorunsuz ve en çıplak olduğu alanlardan biri olarak verilir. Sürdürülmesinde ya da gücünü göstermesinde herhangi bir sorun yaşamayan devlet, hapishane üzerinden şiddeti etkin bir biçimde kullanarak kendi varlığını sağlamaya çalışır. Hapishaneler bu anlamda iktidarın doğrudan uygulandığı alanlardır (Bentham,2016:134). Dolayısıyla hapishaneden başlayan kurgusal bir yönetim, güçlü ve istikrarlı özellik taşır. Egemen ideolojinin devamlılığını sağlayabilecek ve iktidara hizmet etmeye yatkın yapısı dizide sezonun ilerleyen bölümlerinde karakterlerin yaşadığı dönüşüm üzerinden verilmektedir.

Dizide Rick ve diğer karakterlerin hapishaneye yerleşmeye yönelik girişimi için bölgesel bir idari güç oluşturmalarını sağlamıştır. Dolayısıyla mahkumlarla çatışma yaşadıkları sahnede onlardan birini öldürmeleri siyasal düzlemde şiddetin kurucu fonksiyonunu gösterir niteliktedir.

Devlet, suç üzerine kurulu bir yapıdır. Kendi gücünü, suçları üzerinden meşrulaştırarak toplumu kendine çekmeye yönelik bir saldırganlık içindedir. Zorbaya karşı meşru şiddet olarak kurgulanan saldırganlık, daha çok idari bir güç üzerinde yasalarla ve toplumsal kurumlarla desteklenerek toplumsal yaşam alanında suçun oluşmasını sağlar (Bentham,2016:123). Bu bakımdan Rick karakterinin mahkum karakterlerden birini öldürmesi, yukardaki bilgiden hareketle zorbaya, tehditkara yönelik bir eylem olarak

yorumlanabilir. Dahası dizinin devam sahnelerinde diğer mahkumlar üzerinde de bağlayıcı bir işleve sahip olduğu söylenebilir. Bu suçun hapisanede işlenmesi kurgusal olarak onu siyasal düzlemde yorumlamayı daha kolaylaştırmaktadır. Hapishane dizi içinde mülki bir yapıya kavuşmuştur. Her iki karakterin hapishane üzerinde kurmak istediği egemenlik birinin ölmesiyle yerini tek bir güce bırakmıştır. Bu durum aynı zamanda insanın varoluşsal anlamda sürekli başkalarının sahip olmak istediklerini sahip olma isteğiyle açıklanabilir. Bu istek şiddetin doğmasını sağlar. Bu bakımdan aynı nesneye yönelen iki istek saldırganlığı daha görünür kılar ve savaşın oluşması için gereken ortamı hazırlar (Han,2016:21). Dolayısıyla Rick karakteri, dizi içinde mülkiyet üzerinden doğacak bir savaşın da suç üzerinden önüne geçmiş olur.

Focault iktidarı tanımlarken onun 17. yüzyıldan itibaren geçirdiği değişimi örnek alır. Açık bir şiddet uygulama edimi dışında bir bio-iktidardan bahseder. Bir disiplin iktidarı olarak tanımladığı bio-iktidar, gücünü ona bağlı olanları kuvvetlendirerek ve gözetim altında tutarak kazanır. Bağlı olanların sahip olduğu gücün ortaya çıkmasını ve güçlenmesini isteyen bu iktidar, kontrol ettiği beden üzerinden hegemonyasını gerçekleştirir (Han,2016:89). Bu bakımdan şiddet pratiklerine sahip olan iktidar, yeni düzlemde farklı biçimlerde şiddetini gösterir. Şiddet olmadan iktidarın olamayacağını gösteren bu durum, şiddetin açık ya da örtük haline gönderme yapar. Örtük şiddet, inceltilmiş bir şiddet pratiğidir. Kendisini daha çok gözetim altında ortaya çıkarır (Bentham,2016:124). Bu bakımdan örtük şiddet, toplumsal düzeni sağlamak için kullanılmakla beraber toplumsal düzenin olumlanmasına yönelik özneler yaratır. Bu bilgiden hareketle dizideki ikinci bir siyasal otorite yapılanması Woodbury kasabası incelenebilir. Bu kasaba, Hapishanenin mimari yapısına sahip olmamakla birlikte kendi disiplinini örtük düzeyde sergilemektedir. Özellikle Vali karakterinin zombileri dövdüştürdüğü sahne, örtük şiddete sahip Vali karakterinin iktidarını gösteren sembolik bir güç olarak verilir. Bu durum şiddetin hayati ya da kişisel fonksiyonu dışında idari düzlemde ortaya çıkabilecek savaşa olgusuna da gönderme yapan bir sahnedir. İktidarını örtük şiddet üzerinden sağlamaya çalışan Vali karakteri, şiddeti bir eğlence olarak sunarak Woodbury isimli kurgusal kasabada etkin bir saldırganlık olgusu da meydana getirmektedir denilebilir.

Hobbes, insanların ne kadar da ortak yaşam ve ortak güvenlik ihtiyaçları olsa da her zaman birbirleriyle savaş durumu içinde olduklarından bahseder. Savaşın yalnızca bedensel bir çarpışmadan ibaret olmaması onun içten bir dengesizlik durumu yaratmasıyla açıklanabilir

(Copleston,1991:40-41). Dolayısıyla dizinin bu sezonu hapisane gibi bir mekan üzerinden kurgusal bir siyasal otoriteyi oluşturmayı yakın bir anlamı ortaya çıkarmayı sağlarken mekan üzerinden gerçekleşen sürtüşmelerle savaşı görünür hale getirir.

4.4.2. Savaş ve Devlet

Doğa durumu içinden çıkararak istikrarın sağlandığı bu süreçte idari güç olarak bahsedilen yapılanma, bölgesellik içermesi bakımından gücünü mülkiyetinden, dizi üzerinden değerlendirildiğinde hapisane mekanından alır. Bu bakımdan hapisanenin, formel anlamda devletin iktidar mekânizmasının örtük olarak devamlılığını sağladığı bilgisi, bireyleri tek bir yapının içine aynı duygularla yerleştirmesini kolaylaştırır. Dolayısıyla bir idari birimin, bir bölgede ya da böyle bir mülk üzerinde egemen olmak, devlet yapısını oluşturmak için gerekli iki şartı yerine getirmesi istenir. Bunlar, güvenilir olmayanlara karşı etkin bir koruma gücü getirmesi ve onlara karşı gerekli güç ve otoriteye sahip olmasıdır. Bu bakımdan iç tarafta belirlenen ilişkiler, dışarıya dönük politikalara etki eder (Nozick,2000:159). Bu anlamda içeriği koordine ederken dizi içinde herkesin ortak çalışma mantığına göre hareket etmesi bu duruma katkı sağlar. Örneğin, dizide oluşturulan iş bölümünde karakterlere farklı görevler verilir. Beth karakterinin Rick'in yeni doğmuş bebeğiyle ilgilenirken, Maggie ve Glenn karakterleri kulede gözcülük yapar. Carol karakteri ise Hershel'den gerekli sağlık bilgileri öğrenerek olası bir acil durumda neler yapacağı konusunda bilgilenir. Dizideki bu detaylar, ideal düzenin oluşturulmaya çalışıldığına dair sembolik bir anlamı ortaya çıkarır. Üstelik kurgusal karakterlerin aralarındaki şeffaf işbirliği, dizide devam eden bölümler boyunca birbirlerinin yerini doldurabildiklerini ve güvensizlik ortamının oluşmasına engel olabildiklerini gösteren detaylardır.

Kolektif bütünleşme, kendini korumak için gerekli olan saldırganlık mekânizmasına sahiptir. Bireysel saldırganlığın yerini artık idari bir düzenden hareketle toplu saldırganlık almıştır. Böylesi bir saldırganlığın amacı, toplumunu korumak kadar kendi haklarının değerini de artırmaktır. Bu bakımdan toprak, daha kutsal bir yer niteliğine bürünür ve onun savunulması için her yere, her metoda başvurulur (Mitscherlich,2000:18-19). Locke göre, bu durum insanların ortak bir yasanın yani commonwealthlerde birleşmelerinin nedenini açıklar. Çünkü ortak bir yasanın nedeni, insanların hepsinde etkin olan mülkiyetlerini koruma isteğini gerçekleştirmelerini sağlar (Copleston,1991:138). Bu bakımdan dizinin bu

sezonunda hapishane üzerinden yaşanan savaş, hem bir güç göstergesi hem de toprak üzerinden idari bir otorite sağlamaya dönük plan olarak yorumlanabilir.

Dizi içinde simgesel olarak iki iktidar yapılanması vardır. Biri hapishanede oluşurken diğeri Woodbury isimli bir kasabada gerçekleşir. İdari düzenlerden bahsedilirken bu birimlerin konumlandığı alan, coğrafya önemli kabul edilir. Çünkü her iki idari düzen de sahip olduğu toprağın tüm gücünü kendi bünyesinde toplar. Onlara dâhil olan ya da katılacaklar, gücün olduğu yere yakın ya da gücün bulunduğu yere taşınırlar ya da onların korumasına girerler. Genel olarak belli bir coğrafi bölgede sadece bir koruyucu birim faaliyet gösterebilir. Bu bakımdan belirli noktalarda birbirlerine temas ettikleri olur. Temas noktaları ise çatışmayı doğurur. Beraberinde oluşabilecek savaş ortamında bir taraf kazanırken diğeri kaybeder. Bu tip çatışmalara yönelik, bir güvenlik önlemi alınmadığı takdirde sürekli bir durum haline gelir. Her iki idari gücü de zora sokacağından çözüm aramak en uygun olanıdır (Nozick,2000:47). Bu bakımdan bir şiddet durumu olarak savaş, dizide Hapishane ve Woodbury arasında yaşanırken gücün yoğunluğuna odaklanır. Özellikle Vali karakterinin silahlı güce önem verdiği, düşen bir helikopterdeki askerlere yardım sahnesinde verilir. Bu sahnede kazada sağ kalan askerlerden birisini kasabaya tedaviye getirir. Kendine gelen asker, diğer arkadaşlarının yerini ve ellerindeki mühimmatı valiye söyler. Vali o gün o askeri öldürür. Askerin söylediği yere gider, oradaki askerleri de öldürüp silahları alır. Vali karakteri, yönetiminde olan kasabanın her şeyiyle ilgilenecek onu güvenli ve korunaklı hale getirmeye çalışırken kendi gücünün sınırlarını aşan kurgusal bir karakterdir. Locke, bu tip idari birimlerin kendi tabiat sınırları içinde hareket etmeye özen gösterdiklerini varsayar. Fakat bunun dışına çıkan veya tehdit algılayan birimler diğer insanlara karşı saldırgan olabilir. Bu sebeple, Locke özelinde bu durum, yasadışı olarak yorumlanabilir (Nozick,2000:48). Her ne kadar yasadışı olarak ifade edilse de dizide oluşturulan sistem içinde tek idari güç ve lider olması Vali karakterinin eylemine daha legal bir görünüm kazandırmaktadır.

Karşılaşan iki idari güç, kendi yönetimlerinin güvenilir olduğunu ve diğer birimin tehlike oluşturduğu inancı taşır. Bu bir sorun olmakla beraber, aralarındaki sorunu çözmek için bir yöntemden de bahsedilemez. Olası bir durumda bir birimin haklı olduğu ve diğer birimin teslimiyetini öngören bir ilkeyi ortaya koymanın ve barışı bu yoldan sağlamanın mümkün olmadığı söylenebilir (Nozick,2000:140-141). İki birimde kendi yöntemleri üzerinden uzlaşmayı sağlamayı hedefler. Kendi yöntemlerinin güvenilir olduğuna dair inançları idari

birimlerin kabile zihniyetinin etnosantrizmine benzetilebilir. Yani her iyilik ve yüceliğin kendilerine has olduğunu, kendi dışında tüm insan ve örgütlenmelerin kötü olduğu inancıdır. Bu aşiret toplum yapısını da yansıtan bir tutumdur. Etnosantrizm, kişinin bağlı olduğu kitlenin üstünlüğünü kabul eden ve mutlak bağlılığa önem veren bir düşünce yapısıdır. Dolayısıyla kendi birimini her anlamda haklı bulduğundan diğer birimlere karşı saldırgan tutumu meşru olarak görmektedir (Balcıoğlu,2000). Bu bilgiden hareketle Vali karakterinin her fırsatta hapishaneye yönelik silahlı saldırıları buna hizmet eder. Vali karakterinin kendi yöntemine yönelik sahip olduğu inancın tehlikeye düşmesini istememektedir. Bu durum bu karakteri, kendi dışında oluşabilecek bir yapılanma ya da daha iyi aktarılan bir siyasal otoriteyi tehlike olarak görmesine yol açar. Bu durumun getirdiği sonuç dizide, şiddet mekanizmasını cezalandırmak amaçlı olarak kullanan bir lider profili olarak okunmasını kolaylaştırır.

Dizi içinde iki siyasal otorite arasında yaşanan çatışmanın ilk sebebi, Glenn ve Maggie karakterleri üzerinden verilir. İki karakter, dizinin ilk sezonunda gösterilen Merle karakteri tarafından kaçırılarak şiddete maruz kalır. Bu sahne boyunca karşı grup üzerinden edinilen bilgiler, Vali karakterini kendi kurgusal yönetimini koruma adı altında şiddetin ortaya çıkmasına sebep olur. Diziye üçüncü sezonda dahil olan Michonne karakterinin Vali'nin karakterine yönelik oluşan güvensizliği dizi içinde bir tarafa yardım etmesiyle savaşın seyrini gösteren bir detaydır. Bu sahneden itibaren Vali karakteri, kendi düzenini bozabilecekleri inancıyla harekete geçer. Kurgusal düzenini mükemmel düzeyde oluşturmaya çalışan bu karakteri, kendi dışında böyle bir yapılanmayı sürekli bir tehdit olarak algılamakla birlikte kendi karakterine yönelik bir durum olarak da düşünmektedir. Öyle ki sezon boyunca iyi bir yönetici olduğuna yönelik söylemleri, Rick ile karşılaştığında bu kitleyi kendi bünyesine çekmek istemesi bu anlamda yorumlanabilir. Hobbes'un savaşın oluşmasını sağlayan rekabet, güvensizlik ve şan ve şeref gibi sebepleri düşünüldüğünde Vali Philip karakteri, savaşın sembolik anlamlarını bu sayede ortaya koymuş olur (Hobbes,1993:94).

Vahşet halindeki insan ile uygar insan arasındaki ayrım onların eğilimleri üzerinden belirlenir. Birbirlerinden farklı düzlemlerde yer alan bu insanlar, mutluluk ya da mutsuzluk gibi kavramlar içinde farklı süreçten geçerler. İlkel insan sadece huzur ve özgürlük içinde yaşarken uygar insan sürekli bir hareket halindedir. Koşar, terler, bir şeyleri düzeltmeye çalışır. Vahşet halindeki insan sadece kendine odaklı yaşadığı için varoluşunu kendisi

üzerinden gerçekleştirir. Fakat uygar insan, topluma dönüktür. Toplum içinde, onun kurallarına göre yaşar ve varoluşunu bu yargılar üzerinden belirler (Rousseau,1990:175-176). Hobbes ise, insanın tüm eğilimlerinin ve faaliyetlerinin temelini şan ve şöhrat üzerinden değerlendirir. Kitleye uygun olarak yaşamak, temelde kendini gerçekleştirmeyi mümkün kılar. Bu bakımdan insanlar, toplumun en iyi ve en uygun olanı bildiğini düşündüğünden amaçlanan nesneye uygun davranır (Hobbes,2010:23-24). Öyle ki topluma dönük olan insan, yaşama güdüsünü toplumdan alır. Yaşama yönelik güdünün engellenmesi durumunda ise yıkıcılık itkisi ortaya çıkar. Bu itki yaşama güdüsünün engellenmesi ya da tersi durum özelinde azalma ya da artma olarak kendini gösterecektir. Bu bakımdan uygar insanın yaşamını bastıran ya da kısıtlayan her ne ise düşmanca bir eğilim doğurur ve yıkıcı eylemleri gerekli kılar (Fromm,2015:193). Dolayısıyla son sahnelerde arkadaşlarını Woodbury'den kurtarmaya çalışan Rick ve diğer karakterler kasabayı kaosa sürüklemiş ve zombilerin kasabanın duvarlarından içeriye girmesine sebep olmuştur. Vali karakterinin liderlik ettiği kurgusal topluma dönük bencil sevgisi bu olay sonunda savaşı daha görünür kılmıştır. Ayrıca güvenliklerinin ve yaşam alanlarının sarsılması, Woodbury'de yaşayan diğer karakterlerin bu mekanı terk etmesine sebep olmuş ve siyasal düzlem içinde yapısal güç bozulmuştur. Bu bakımdan Vali karakteri, her bakımdan ideal düzeni bulmaya çalışan bir lider olarak kurgulanırken bu durumdan sonra şiddet pratiklerini daha kolay ortaya çıkaran düzensizliğin simgesi haline gelmiştir.

Vali üzerinden yaşama yönelik bir itkidten bahsedilse bile bu tanım toplumsal alanda kamusal kişiliğini oluşturur. Bu bakımdan dizi içinde Vali karakterini tanıma süreci, Vali'nin kendi mahrem alanı olan Woodbury kasabasındaki odasında gerçekleşir. Lider olması bakımından, onun kitleyi uyumlu ve seferber halde hazırlaması için gerekli iradeyi sahip olmasını beklenir. Yaşanılan hayal kırıklıkları lider tarafından düzeltilir ve geleceğe yönelik bir motivasyonun oluşmasını sağlar (Hoffer, 2017: 87). Fakat Vali karakterinin kamusal alanda yaşama gösterdiği bu itki, ölmüş kızı Penny karakterine yönelik eyleminde bir yanılgı yaratır. Dizide 5-6 yaşlarında zombi görünümünde olan Penny, Vali babası tarafından kendi odasında kilitli tutulur. Valinin istediği zamanlarda bu küçük zombi karakterini çıkartıp onu sevmesi ve et vermesi Vali karakterinin şiddetle mesafesini belirleyen bir diğer sahnedir. Dahası devam eden sahnede verilen kurgusal dekorda ölü bedenlerin uzuvlarıyla doldurulan kavanoz ve akvaryum gibi camekânların gösterilmesi, Vali karakterindeki saldırganlık ve şiddet olgusunun mahrem alanındaki derecesini gösterir. Bu durum daha çok Erich Fromm'un nekrofil olarak bahsettiği, Vali karakterinin

kamusal alanda gösterdiği canlıseverlikten başka bir amaca hizmet eder. Canlıseverlik olarak bahsedilen şey, yaşama yönelik bir tutkudur. Bu düşünce toplumsal alanda ve yeni şeyler kurmak üzerinden gerçekleşir. Merak ve gayret etme özelliklerini taşıyan bu tutum, her zaman ileriye doğru hareket eder. En iyi olanı hedeflediğinden sevgi ve mantık yoluyla tüm insanları bir arada ve iç içe tutar (Fromm,2016:467). Nekrofilise, ölü sevgisini önceliğinden bu durum, karakterden kaynaklanan bir tutkuyu gösterir. Yani kurgusal olarak Vali Philip'in kızı Penny ve diğer kesik organlara yönelik tutkusu ve diğer aylakları sergilemek üzere kilitli tutması nekrofilise hastalığını ortaya koyar. Fromm için bu durum, ölü olana, hastalıklı olana duyulan bu ilgi, yıkıcılığa yönelik bir tutkudur. Canlı olana karşı gösterilecek saldırgan tutumun açıklamasıdır (Fromm,2016:425). Dahası nekrofilise, kendi değer yargılarını da içinde taşır. Canlıseverin yaşama yönelttiği, canlı olan her şey iyidir algısı yerine, yıkıcılığı öne çıkartır. Yaşam sevgisi kadar ölüm sevgisi de normal kabul edilir ve eylemler temelde ruhsal olana hizmet eder (Fromm,2016:4467-468). Dizide Vali karakterinin bu davranışları Michonne isimli karakterle yaşadıkları çekişme üzerinden verilir. Michonne'nun Vali'nin zombi kızını öldürmesiyle başlayan süreç savaş hızlandırmakla beraber Vali karakterinin tüm duygusal bağlarını da kesmiştir. Vali'nin süreç içindeki yönetim anlayışına da etki eden bu şiddet durumu, saldırganlık güdüsünü mahrem alandan çıkartarak bağ kurduğu herkese yöneltmesine sebep olmuştur. Bu bakımdan Vali'nin Woodbury'yi yönettiği süre içinde kasabanın dışında kalan her yer sembolik olarak ölü mekanları simgeler. Arena gibi bir alanda zombileri yaşayan insanlarla dövüşürmesi de temelde Vali'nin kendi duygularını tatmin ettiği bir alana dönüşerek savaş, şiddet ve yıkıcılık gibi arzuları da seyirlik ve eğlence unsurları olarak algılanmasını sağlamıştır. Fromm'un ifadesiyle, savaş, çatışma ya da tartışmada ortaya çıkan insan davranışları temelde var olan yıkıcı ve sadistçe eğilimlerin dışı vurulmasını sağlar. Şiddet kendini bu yolla dışarı atan bir içgüdü olduğundan insan uygun durumların doğması halinde bunu boşaltır (Fromm,2016:22). Dolayısıyla savaşmaya hazır olan Vali karakteri, yıkıcı dürtülerini kontrol etmeyi başaramayan ve sadist eğilimlerine sahip bir kişilik yapısına bürünür.

Dizinin bu sezonunda hapisaneyeye yapılan ilk saldırının ardından ikincisinin önüne geçmek amacıyla karakterler arasında bir toplantı gerçekleşir. Toplantı dizide, iki siyasal otoritenin birbirlerinin güçlerini görme ve birinin varlığını yok sayma gereksiniminden ortaya çıkmıştır. Bir mekan üzerinden başlayan bu savaş olgusu, temelde en ilkel ihtiyaca hizmet eder. Daha çok bireyin kendini koruması ve devamlılığını sağlama güdüsünden

hareketle toprak parçası üzerinden çatışma belirlenir. Çatışma bunun üzerinden doğmasa bile savaşın sonunda toprak parçasının varlığını ve idari ya da devlet üstünlüğünü sağlamak silahlı çatışmaya başvurulur (Mitscherlich,2000:17-18). Dolayısıyla Vali ile Rick karakteri arasında geçen hapisaneyi bırakma ve silahlarla teslim olma talebi Vali'nin şiddetli üstünlük kurma fikrine dayanır. Sahnede görüşme her ne kadar uzlaşma gibi kurgulanmış olsa da Vali'nin Rick'i alt etmeye yönelik saldırganlık eğiliminin ne kadar güçlü olduğunu gösterir. Saldırganlık, genel tanımı ve etkilerinden dolayı kötü bir eylem olarak yargılanır ve ahlaki açıdan sorgulanır. Fakat bunun tersi olan durumlarda vardır. Bir şefe, lidere özgü olan eylemin erkeklik ya kahramanlık üzerinden değerlendirilmesi sonucu saldırganlık yüce bir eylem olarak kabul edilir (Mitscherlich,2000:7). Dolayısıyla Rick, bu sahnede her ne kadar valinin isteklerine olumlu yanıt verse de Vali'nin kendini ve gücünü topluma kanıtlamak için savaşacağını gösteren detaylar olduğundan kabul etmez. Kant'a göre, nasıl ki doğal durum Hobbes'un vurguladığı gibi, herkesin herkese karşı savaştığı bir durum ise uygarlık durumu için de şiddet, kaos ve kötülüklerin devam ettiği bir mücadele durumudur. İnsanlar kötülük yapmaya yatkın olmakla birlikte, kendi aralarında yaşanan anlaşmazlıkları çözme konusunda ortak amaç ve iyilikten uzak bir eğilim gösterirler. Dahası özgürlük olarak yaşadıkları bu durum temelde, ahlaksızlığın ve başkalarının haklarını daha kolay gasp edebilen bir mevcut durumu yansıtmaktadır (Özbek,1996).

Şiddete başvurmak güçsüzlüğü bir güce dönüştürme çabasıdır. İktidar, şiddet yoluyla ele geçirilebilir fakat zorla ele geçirilen gücün niteliği kolay kaybedilebilir olduğundan uzun vadede elde tutmak mümkün değildir. Dahası şiddet bir niyete sahiptir ve iktidar niyetini ve gücünü ancak şiddet yoluyla daha kolay gerçekleştirebilir (Han,2016:75). Dolayısıyla dizi içinde Vali karakteri, ikili süreci kontrol altına almaya çalışırken tüm şiddet manevralarını kullanır. Her sahnede farklı düzeyde verilen şiddet manevraları şiddetin meşruluğunu kamusalıktan alır ve Vali karakterinin niyeti toplum içinde özümser. Bu bakımdan Vali, dizideki kendi güç çözümlerini savaşa girmeden önce Woodbury kasabasına yayarak yapar.

Rick ile Valinin görüştüğü sahnenin devamında Rick karakteri, Vali'nin kendine savaş açacağını bildiğinden hazırlıklara girer. Machiavelli, bu durumu liderin ileri görüşlü olması üzerinden değerlendirir. Hayvani doğayı iyi kullanabilen prensin, bu mücadele içinde aslan ve tilkiyi seçmesi gerektiğini söyler. Her ne kadar aslanın kendisi tuzaklardan, tilki ise kurtlardan koruyamasa da tuzakları tanımak için tilkiyi, kurtları kovmak için aslanı

yanında tutmalıdır. Bu nedenle, ileri görüşlü bir lider bir anlaşmaya girmezse kendi aleyhine olan durumun farkındadır demektir. Hobbes'a benzer bir bakış açısıyla insanların iyi niyetli olmaması böyle bir davranışı doğru olarak nitelendirmeyi gerektirir. İnsanların son derece bencil ve ahlaksız olması, verilen bir sözü tutmamayı kolaylaştırır hale getirir. Bu bakımdan bir liderin uzlaşmaya varmaması her zaman mantıklı gerekçeler içerir (Machiavelli,2018:104). Dolayısıyla Rick karakterinin bu eylemi meşru müdafaya yöneliktir.

Şiddetin kapsamlı ve profesyonel olarak sürdürülebilir hali olan savaş, doğa durumunda ya da idari düzeni yeni kurmaya çalışan yapılanmalarda görülen savaştan farklıdır. Bunu Clausewitz, siyasetin başka araçlarla sürdürülebilir şekli olarak ifade eder. Engels ise, iktisadi gelişmenin yardımcı diye tanımlar. Totalde tüm tanımlamalar iktidar etrafında şekillenir ve sürekliliğin vurgulandığı tanımlamalardır (Arendt,2003:15). Dolayısıyla iktidara adeta kenetlenmiş olan şiddet, anlaşmazlıkları çözmek için tercih edilen bir yol olur. Mao, iktidarın silahlarla ilişkisinden bahsederken iktidarın kendisini namlunun ucunda büyüttüğünü söyler. Dahası Marx ise devleti egemen sınıfın elindeki şiddet olarak tanımlar. Fakat bu durumun fiili bir şiddet yaratmadığını, süreçler üzerinde görünmez olarak toplum mekânizmalarına etki eden bir şiddet uyguladığını ifade eder. (Arendt,2003:17). Tüm düşünürler için ortak olan düşünce, devlet, iktidar, şiddet aynı düzlemindedir. Mills de idari bir yapılanmanın bir iktidar mücadelesi olduğunu ve iktidarın son halinin şiddet olduğunu söyler. Öyle ki şiddeti iktidara bu kadar yerleştiren bir başka düşünür Marx Weber'dir. Devlet, insanın insan üzerindeki meşru olduğu iddia edilen şiddet yoluyla iktidarını oluşturur. Bu bakımdan devlet, şiddete bağımlıdır ve gücünün ve yetkinliğini şiddetten alır (Arendt,2003:45).

Vali Philip karakterinin, dizide oluşturulan iktidarı silah gücüne ve etrafi çitlerle çevrili bir düzene göre tasarlanmıştır. Dizi içinde yeni karakterlerin bu kasabaya katılması sembolik olarak Vali'nin gücünü artırmakla beraber eylemlerini gerçekleştirmesi için gereken zemini hazırlar. Hobbes'un ifadesiyle tüm insanların eşit olmasına rağmen bazı insanlar kendini daha üstün ve donanımlı olarak görmüştür. Bir hükmetme doğasını yaratan bu durum, savaşın görünürlüğünü artırmıştır. Sahip olunan şeyler üzerinden gerçekleşen savaşın nihayete ermesi gibi bir durum söz konusu değildir. Sadece maddi etmenlerden ziyade üstünlüğün fikirler özelinde de sağlanması bu hükmetme duygusunu yardım eder. Herkes kendi fikrini başkasına dayatarak, doğru olanın o olduğunu gösterip birbirlerinin

varlıklarını ortadan kaldırmayı hedefler. Bu bakımdan iktidar hırsı ve düşmanlık Hobbes için, insanlığın itici gücüdür ve savaş kişisel çıkarlara hizmet eder. Herkesin eşit olması, eşit mutluluk anlayışına sahip olması ve herkesin doymaya yetecek kadar hayati gıdası olmasına rağmen yaşanan savaş, bu yönüyle kişisel olana hizmet eder (Fromm,2015:25).

Bu bakımdan Vali, Hobbes'un bu tanımına uygun olarak Woodbury'e döndüğünde savaş için gereken tüm hazırlıkları başlatır. Her sahnede silah hazırlayan ve sıraya dizilip savaşa emrini bekleyen karakterler görülür. Toplum içinde bu savaşa girmek istemeyen karakterler olmasına rağmen Vali karakterini bu durumu önemsemez. Andrea karakteri, savaşın bu boyutuna dizi içinde müdahale etmeye çalışır fakat ilerleyen bölümlerde Andrea'yı öldürülmek üzere bir odaya kilitlenir. Bu durum Hobbes'un adalet ve savaş kılıcının aynı ellerde bulunması gerektiği fikrine hizmet eder. Hobbes, yabancılara karşı savaş açma fikri sadece iktidara ait olduğunu ve ona karşı bir parlamentonun da etkisi olmayacağından bahseder. Dahası savaş kılıcına sahip olmak, bunu ne zaman ve nerede kullanılacağını hükmetme yetkisi verdiği için buna aykırı olarak gelişebilecek durumlarda adaletin kılıcı olarak yargılama yetkisini kullanması da aynı hükümdara aittir (Martinnich,2013: 175). Bu bakımdan Andrea'nın odaya kapatılması Vali karakterinin bu iki yetkisinin sembolik detaylarını oluşturur.

Vali karakterinde gösterilen yıkıcılık güdüsü dizi içinde nesnelere üzerinden ifade edilmiştir. Woodbury kasabası, kızı Penny ve savaş yıkıcılık dürtüsünün nesnelere ve bu karakterin kendini gerçekleştirme sağları. Fromm, yıkıcı güdülerin nesnelere üzerinden kendini boşaltma imkanı bulmaması halinde bireyin kendi yıkıcılığının nesnesi olacağından bahseder. Yani şiddetin içsel bir duruma dönmesi üzerine, birey nevroitik rahatsızlıklara ya da bedensel intihar eylemlerine yönelir (Fromm,2015:190). Bu bakımdan kurgusal düzlemde üçüncü sezon içinde gerçekleşen tüm şiddet ve saldırganlık üzerine eylemler Vali karakterinin güdülerini üzerinden simgeleştirilebilir. Yapılacak olan savaş da buna hizmet edecektir.

Rousseau savaşını tanımlarken, özgürlüğü temel unsur olarak ele alır. Onun için özgürlükten vazgeçmek, insanın kendisinden, haklarından vazgeçmesidir. Bu bakımdan böyle bir vazgeçişin içinde olan insan kendi yaradılışına aykırı davranmakla beraber, onun ahlaki düşüncesini de kaldırmasına sebep olur. Bir savaş durumu da insanı özgürlüğünden yoksun bırakır. Dahası savaş, insanın insanla değil, devletin devletle olan ilişkisidir

(Rousseau,2015:9-10). Dolayısıyla son bölümde Vali karakterinin herkesi savaşa dâhil etmesi, kurgusal düzlemde oluşturulan siyasal otorite bakımından Rousseau'ya göre, bir devletin var olma amacına aykırıdır. Fakat Hobbes, devletin varlığına ihtiyaç duyan insanların buna yönelik eylemlerde bulunmasını gerekli olduğunu vurgular. Ona göre silah taşıyabilecek her kişi, içinde buldukları yapının korunmasına ihtiyaç varsa seferber olmalıdırlar. Aksi takdirde, kendini korumak, hayatlarını devam ettirmek için sığındıkları devleti boşuna kurmuş olurlar (Hobbes,1993:161). Dolayısıyla bir kitle hareketine ihtiyaç duyan devlet güvenliği, insanların kitle güdüsüne sahip olmasını ister. Çünkü telkin olunan insanlar, eyleme girişme ve sadık kalma konusunda daha hazır davranırlar. Bu bakımdan insan savaşa ya da ölmeye hazır hale gelirken kendi kişiliğinden ayrılır. Yani kolektif bir kişilik yaratılarak savaşa hazır duruma getirilir. İçinde bulunduğu zaman küçümsenerek onu ileriye taşıyan bir eyleme girişeceğini yönelik telkin sağlanır (Hoffer,1980: 48). Bu bakımdan dizide yaşanacak savaş, daha çok ilk sürece, ilk bölümlerde gösterilen ‘barışçıl’ Woodbury kasabasına dönmeyi amaç eder. Savaş konsantrasyonunu dizi içinde bu talep üzerinden sağlar. Tipik bir kitle hareketine giren karakterler savaşa hizmet etmeye başlar. Kitle güdülenir, ihtiyaç duyduğu enerjiyi alır. Her ne kadar ölümle karşılaşacağını da bilse, ona kazanması güvenini veren iktidar sayesinde savaşa hazır hale gelir. Bu bakımdan sadece başarılı bir lider, ancak ölümü ve öldürmeyi maskeleyerek ancak topluluk içinde iyi bir görev yaptıkları algısını yaratabilir (Hoffer,1980: 51).

İktidarın şiddet tekeli elinde tutması, kendi gücünü ve yaşamını tehdit edenlere karşı kullanmaya yöneliktir. Bu bakımdan böyle bir tehlike altından kaldığında bunu kendi uyruklarına da kullanabilir. İktidarının genişletmek ve kendi gücünü mutlak bir güce çevirmek için herkesin kabulüne ihtiyaç duyan, kendi varlığını çiğnediğini düşünenlerin hayatına son vermek bu bakımdan haklı bir gerekçeye dayandırılır (Keane,1998:34). Fakat bu durum, artık Woodbury adında bir idari gücün varlığını simgeleyen kurgusal yapının kaybolmasına sebep olur. Dizide mülkiyet üzerinde en güçlü ile ilk el koyanın arasında gerçekleşen savaş sonucunda ondan açıkta kalan karakterler siyasal otoritenin boşluğuna düşerler. Kendi yıkımını hazırlayan savaş olgusu, bu bakımdan iktidarın kendi yeteneklerini kötüye kullanmasına yol açar. Yeniden birleşen insanlar güvenliklerini ve bağlılıklarını tekrar sağlamak üzere Rick karakterinin himayesine girmek üzere Woodbury'den ayrılırlar. Hobbes, insanların kendilerini koruyacak bir güç kalmadığında sözleşme yerine getirilmemiş olur ve insanlar hareket alanlarını iktidar aracılığıyla kazanamazlar. İtaatin amacı güvenlidir. İnsanlar kendisini korunmasız ve güçsüz

hissediyorlarsa bağılı buldukları güce olan itaatlerini kaybederler (Hobbes,1993:162). Bu bakımdan üçüncü sezon hapisane üzerinden kurulan siyasal otorite, son sahnede diğerkarakterin hapisaneye gelmesiyle biter.

Hobbes, devlet özelinde bireyi önemli kılar ve bireyin tek bir beden haline gelmesinin Leviathan'ı oluşturduğunu söyler. Leviathan yapay bir bedendir. Bireyin tüm var oluşunun simgelendiğı, kendinden bir parça bulunan bütündür (Hobbes,1993:12). Bu anlamda savaş sonucu dizide siyasal otorite hapisane üzerinden oluşmuştur ve Rick karakteri bu yapının simgesi haline gelmiştir denilebilir.

5. SONUÇ

Genel tanım itibariyle saldırganlık, bir insanın başka bir insana karşı uyguladığı ve ona zarar verme amacı güden davranış biçimidir. Sadece fiziksel temas içermeyen bu davranış biçimi sözlü, üstü kapalı ya da sembolik anlamlar üzerinden kendini gösterebilir. (Yörükan,1995). Derecelerine göre etki alanını belirleyen bu olgu, insanın yapısal olarak varlığını sürdürdüğü her yerde görülür. Bu bakımdan saldırganlığı tanımlarken insanın şiddetle olan toplumsal ilişkisini bilmek önemlidir. Toplumsal alanda yaşanan kargaşa, savaş gibi durumlar bireyde tetikleyici etki yaratır ve bireyde huzursuzluğun oluşmasını sağlar. Bunun sonucunda bireyin gösterdiği eylem, huzursuzluğun boşalma ya da patlama şekli olan saldırganlık şeklinde ortaya çıkar (Okumuş,2014:36-37).

Bu amaçla dizinin üç sezonunda siyasal otoritenin varlığı üzerinden karakterlerin şiddete olan mesafesi ve bu mesafede yaşanan değişimler sosyal, psikolojik, siyasal ve fizyolojik yönden incelenmiştir. Çalışma esnasında insanın fizyolojisine eklemlenen şiddet olgusu da göz önünde alınarak dizi içinde karakterler arası ilişkiler önemli görülmüştür.

Dizinin ilk sezonu karakterleri tanıma ve olay örgüsünü anlama bakımından önemlidir. Rick isimli polis karakterinin hastanede gözünü açmasıyla başlayan sahneden itibaren gerçekleşen olaylar, bu karakterin deneyimleri üzerinden aktarılır. Bu bakımdan Rick karakteri dizinin ilk bölümleri için araçsal bir anlama sahiptir.

Şiddet olgusu dizide yine bahsedilen polis karakterinin çevresinde gerçekleştiğinden sembolik olarak resmi bir anlam barındırır. Althusser'in bahsettiği Devletin Baskı Aygıtları içinde yer alan polis mekanizması, yasal olana hizmet eder. Bu bakımdan Rick karakteri, devletin gözünü simgeleyen ve bu sayede şiddeti meşru anlamda kullanan kurgusal anlama sahiptir. Öyle ki dizideki ilk şiddet edimi polis karakteri üzerinden gerçekleştirilir. Rick karakterinin terk edilmiş bir otobanda küçük bir zombi kıza sıktığı kurşun, dizide simgesel anlamda ilk resmi şiddettir. Fakat bu şiddet savunucu olması sebebiyle aynı zamanda diğer karakterleri de kapsar.

Fromm'un bahsettiği savunucu saldırganlık, tüm canlılarda yer alması bakımından meşru müdafaaya yönelik bir dürtüdür. Hayati fonksiyonların tehlikeye girdiği anlarda kaçarak ya da saldırarak kendini gösteren bu şiddet biçimi, dizinin ilk sezonunda gösterilen saldırganlık olgusuna yakın bir durumdur. Karakterlerin kişisel olarak silahlanması korunma

gereksinimlerinden kaynaklandığı için savunucu özelliktedir. Baskı altına girdikleri, zombi saldırısı uğradıkları anlarda karakterlerin silah kullanımı ya da kaçmaya yönelik davranışları yine güvenliklerini sağlama olgusuna hizmet ettiğinden dizideki şiddet biçimini savunucu saldırganlık olarak değerlendirmeyi mümkün kılar. Dolayısıyla tüm canlılarda var olan ve hayatı devam ettirmeye yarayan bu dürtü ilkel ve sıradan bir görünüme sahiptir. Bu bakımdan dizinin ilk sezonu için karakterlerin gösterdiği şiddet davranışları savunucu saldırganlık altında incelenmiştir. Dahası ilk sezon içindeki karakterlerin siyasal otoriteye olan bağlılıkları Rick karakterinin eylemleri üzerinden değerlendirilmiştir. Siyasal otoriteye duyulan ihtiyaç ve bağlılık dizi içindeki şiddet olgusuna bu bakımdan etki etmektedir. Sezon sonuna kadar devleti arama ve bu amaç etrafında birlikte hareket etme, kitleselleşme güdüsü yine korunma ihtiyacından kaynaklanır. Polis karakteri Rick'in etrafında yoğunlaşan bu durum, yine şiddet olgusunu gözle görülür ve denetlenebilir bir anlama sürükler. Dizide devletin karakterlere güvenli bir yer tahsis ettiğine dair inancı onların şiddet kullanım amacını belirlemiş ve bu durum birlikte hareket etmelerini sağlamıştır. Fakat dizinin birinci sezon sonunda karakterlerle birlikte izleyicinin de artık devlet mekanizmasının kalmadığı bilgisine ulaşmaları diziyi ikinci sezonda hem şiddet olgusunda hem de toplumsal mekanizmalarda dönüşüme uğratmıştır.

Birinci sezon sonunda yollara düşen karakterler, ikinci sezon itibariyle sistem yoksunluğu içinde hareket etmektedir. Siyasal anlamda sistem yoksunluğu olgusu, farklı düşünürler tarafından incelendiğinde bir savaş ya da kaos durumu olarak nitelendirirken kimi düşünürler için bu durum bir özgürlük hali, doğal durum olarak tanımlanır. Dolayısıyla böyle bir özgürlük hali içinde ancak haksız bir eylemle savaşın çıkacağı düşüncesi de diğer bir görüştür. Çünkü savaş olgusu bu düşünürler için ancak doğa durumunun ihlaliyle gerçekleşir (Copleston, 1991:135). Savaş olgusu meselesi doğa durumu düşünürleri içinde Hobbes'a aittir ve Hobbes bu çalışmanın temelini oluşturur. Bu bakımdan dizideki savaş olgusu şiddetin dönüşümü ve mekânsal bağlılık üzerinden üçüncü sezonda incelenmiştir.

İnsan doğduğu andan itibaren içine düştüğü yapı itibariyle yemek içmek ve çalışmak zorundadır. Yaşama gereksinimi için toplumsal süreç içinde insanın değiştiremeyeceği bu özellikleri, onda öteki özelliklerin gelişmesini de sağlar. Böylece insan için ekonomik düzeyde belirlenen yaşam biçimi, onun kişilik yapısına etki eder ve bireyi içinde bulunduğu koşullar düzeyinde etkiler (Fromm, 2015:34-35). Dolayısıyla insanı toplumsal bağdan koparmayan bu anlayış çerçevesinde insan, önce toplum yapısına uygun özellikleri bünyesine toplar. Bu bakımdan insan yalnız başına kalamayan ve diğer insanlarla ilişki kuran dayanışma güdüsü

yüksek bir canlıdır. İnsanın fizyolojik ihtiyaçları olan açlık, susuzluk ve cinsel itkileri tümüyle doyurulduğu anda bile insan doyuma ulaşamaz. İnsan, hayvandan farklı olarak sevgi ya da yok etmek için çabalar ve bu süre içinde siyasal ya da sosyal bazı etkilerin içine girer. Bu insanın aynı zamanda var oluş amacını da açıklar (Fromm, 1994:54). Bu bilgi dahilinde ilk sezon, bir amaç uğruna kitlesel anlamda bir araya gelen bireyler, ikinci sezonda bu bir araya gelişini uygarlaşma ve güvenlik ihtiyacı üzerinden yaparlar.

Freud, uygarlığın, insanın ilkel yaşamı üzerinden belirlendiğini fakat libidinal dürtülerin bastırılmasını şart koşan yapısı olduğundan bahseder. İnsanın amacının mutluluk arayışı olması, onun ihtiyaçlarının karşılanması ölçüsünde belirlenir. Bu bakımdan toplumsal yaşam içinde kalmak için uyum sağlama zorunluluğu, bireyin belirli bazı fedakarlıklar yapmasını zorunlu kılar ve bu durum daha sonra bireyde nevrotik sorunlara yol açabilir (Freud,2011:152). Dizinin ikinci sezonunda bu durum karakterler özelinde, Hershel isimli karakterin çiftliğine yerleşmeleriyle başlayan süreç içinde verilir. Mekânsal olarak güvenli bir yere bağlı olmak hem karakterleri hem de karakterler arası ilişkileri belirlemiş, ayrıca şiddet olgusunu araçsal bir hale dönüştürmüştür.

İkinci sezon dizide, mevcut durum itibariyle sistemsizlik ve ilkel bir düzen olarak kurgulanabilir. Herhangi bir kurala bağlı olmayan karakterler, Hershel karakteriyle tanıştıkları andan itibaren daha sistematik düzenle karşılaşır. Birinci sezon sonunda devlet adında bir şey kalmadığını öğrenen bireyleri bu noktada birlikte tutan durum Hobbes'un ifade edişiyle güvensiz ortamdır. Hobbes, güvensiz bir ortamın insanları barışa yönlendirebileceğinden bahseder. Ölüm korkusu, rahat bir yaşam için gerekli şeyleri elde etme çalışma isteği, insanları bir araya getirir (Hobbes,1993:21). Hershel karakterinin bu noktada karakterlere ilk baskısı silah kullanımı üzerinden gerçekleşir. Mülk sahibi olması meselesi, bu karakteri diğerleri karşısında daha güçlü kılan bir detaydır. Dizi bu noktada şiddetin dönüşümünü göstermeye başlar. Öyle ki ilk sezonda karakterlerin daha ilkel bir savunma güdüsüyle hareket ettiği olgu bu sezon itibariyle yerini daha yıkıcı bir şiddet olgusuna bırakır.

Fromm, yıkıcı saldırganlığı sadece insana özgü bir şiddet biçimi olarak tanımlar. Diğer canlılarda görülmeyen ve sadece insan hemcinslerinin birbirlerine zarar verebiliyor olmasından kaynaklı olarak amaca hizmet eden bir eylemdir. Dolayısıyla ikinci sezon içinde karakterler arasında yaşanan çekişmeler hep bir karakterin ölecek diziden

ayrılmasıyla son bulduğundan çalışma içinde ikinci sezon yıkıcı güdüler üzerinden incelenmiştir. Bu noktada Hershel karakteri, dizi içinde boşalan bu dürtüyü kontrol almaya çalışır. Dizinin ikinci sezonda kurgulanışı ve karakterlerin bu duruma bakışında yaşanan olumsuz geri dönüşüm herhangi bir ayrılığa sebep olmamıştır. Hobbes bu durumu, birlikte hareket etmenin insana verdiği güven duygusu ve rahat yaşama isteği üzerinden açıklar. Ona göre, dürtüsel anlamda bireyi zorlayan, onun saldırganlık eğilimlerini dışarı kolayca vurmasını sağlayan doğa durumunda insan birlikte hareket etmeye çalışır. Tek başına hayatta kalmak için güdülerini yeterince geliştirmiş değildir ve hayatta kalma arzusu daha ağır basar. İnsanı bu bakımdan toplumsal hayata iten olgu kendi eğilimlerinden korku ve güvensizliktir (aktaran Hazar, 2006:92). Bu durumun bir diğer göstergesi, Rick karakterinin ikinci sezon itibarıyla üniforma giymeyi bırakması üzerinden de değerlendirilebilir. İlk sezon karakteri devlet çatısı altında bir araya getiren bir detay iken bu sezon için sistemsizlik içine düşen karakterler, karşılıklarına çıkan ilk kural sistemini güvenli yaşamak kaygısı üzerinden kabul eder. Dolayısıyla Hershel karakteri, doğa durumu olarak tasvir edilebilecek ikinci sezon için yasal bir düzlemi ifade eder. Ek olarak Rick karakteri, üçüncü sezonda üniformasını tekrar giymeye başlaması, üçüncü sezonda siyasal yapılanmayı kendi çevresinde kurduğunun göstergesi olarak verilen bir detaydır.

Hobbes (1993), insanların savaşa hizmet eden saldırganlık güdülerinin üstesinden gelebilmeleri için yetkilerini üçüncü bir kişiye devrettiklerini söyler. Bu devrediş sembolik ikinci sezonda Hershel karakteri üzerinden gerçekleşir. Doğa yasasının oluşum ayağı olarak aktarılabilecek bu sezon, mekânsal bir bütünlük içinde şiddeti kontrol altına alındığını gösterir. Hobbes özelinde değerlendirildiğinde dizinin bu sezonu, rastlantısal özellik taşısa da temelde yine bir ihtiyaca cevap vermek amacıyla uygarlaşmanın ortaya çıkmasını sağlar. Öyle ki ortak bir güç olmadan politik bir topluluk ya da manevi bir güç oluşturmak mümkün değildir. Bir yapılanmanın üzerinden üstün bir güce itaat etmek daha kolay gerçekleşir. Dolayısıyla birliktelik, mükemmel bir topluluğu oluşturmak için karşılıklı ödümlerle oluşturulan bir sözleşmeyle mümkün olur (Hazar,2016: 101). Bunun sağlanması için önce şiddete yapılan sınırlama, barışçıl duyguları öne çıkarmak ve savaştan kurtulmayı hedefler. Uygarlaşma denilen olgu, bu bakımdan ideal davranış türlerini kazanmak ve ona uygun bir yaşam biçimi belirlemek olarak ifade edilebilir. Dolayısıyla normal olarak şiddetten arınma, onu görünür kılmama ve yerine başka bir şey ikame etme konusunda tasarlanan süreç uygarlaşmaya hizmet eder (Keanae,1998:27). Dizide Hershel karakterinin bu bakımdan silah kullanıma yönelik ketleyici görevi, tüm karakterleri düzen

içinde sokması bakımından uygarlaşma sürecine benzetilebilir. Fakat Fromm'un bahsettiği saldırganlık gibi dürtülerin bastırılmayacağı olgusu ve Hobbes'tan hareketle üst bir gücün yokluğunda çıkarların daha kolay çatışabileceği durumu, ikinci sezonda yıkıcı saldırganlığı daha görünür kılmakla beraber şiddeti aşkın bir güce dönüştürmüştür. Dizi içinde bu bakımdan her ne kadar güvenlik isteği altında ve kontrollü olarak silah öğrenimi gerçekleşse de şiddet, bu sezonda tüm mekanlara yayılmıştır. Şiddetin bir güç göstergesi olduğu kurgusal anlayış, dizideki mekânsal alanı güvenlik gerekçesiyle giderek daraltmış ve ikinci sezon sonunda çiftliğin kaybedilmesiyle karakterler, doğa durumu olarak sembolleştirilen kaosa geri dönmüştür. Bu geri dönüşü sağlayan sahne Rick ve Shane karakterlerinin karşı karşıya gelmeleri üzerinden verilir. Rick, Shane karakterinin öldürür ve eş zamanlı olarak çiftliğe zombi saldırısı başlar. Dizide bu sahne, türler arası üstünlük mücadelesi üzerinden şiddetin aktarımı olarak kurgulanışı, Hobbes'un vurguladığı herkesin eşit olduğu anlayışından hareketle, eşitliği kırmak için bireysel saldırganlığı ön plana çıkarmıştır. Siyasal oluşum içinde doğal ayıklamaya benzetilebilecek bu sahne, karakterler arasında yaşanan ölüm kalım savaşıyla beraber dizinin mekânsal kurgusunu dağıtmıştır.

Hobbes, insanların rekabet, şöhret ve hayatta kalma dürtüsünden hareketle birleşip idari bir bütünlüğün altına gireceğini varsayması üçüncü sezonda şiddetin dönüşümüyle beraber gerçekleşmiştir. Hapishane gibi politik bir mekân içinde gerçekleşen bu siyasal bütünleşme, kitle güdüsünü daha çok ortaya çıkararak, Le Bon'un bahsettiği kalabalığa katılan her kişinin bireyselliğini bırakarak kalabalık ruhuna dâhil olduğu süreci doğurmuştur. Hapishanenin yüksek duvarlarla ve dikenli tellerle çevrili olması mekânsal bir sınırlamayı göstermektedir. Dolayısıyla bir devletin varlığını simgeleyen sınır ölçütleri, disiplin, idari bütünlük ve şiddetin kontrol altına alınması bu sezonda yerine getirilmiştir. Şiddet bu sezon itibariyle artık bireysellikten çıkarak meşru bir güce dönüşmüştür. Özellikle Foucault'un bahsettiği hapishanelerin iktidarı olumlayan ve bireylerin bedenlerine nüfuz edebilen disiplinli yapısı, dizinin mekânsal kurgusuyla bütünleşerek şiddeti üst bir güce eklemiştir. Kendinden başka bir siyasal bütünlüğü tehdit olarak algılayan idari bir güçle karşılaşılan bu sezon için, şiddet dönüşümü savaş üzerinden verilmiştir. Dahası savaşın tüm değerleri tersine çevirebilen yapısı özgecilik ve dayanışma gibi derine yerleşmiş insan tepilerini ortaya çıkartmış ve herkesin eşit olması onları tek bir amaca yöneltmiştir. Dolayısıyla simgesel anlamda karakterler bir yurttaş olarak idari bütünlüğünü korumaya dönük eylemde herkes elinden geleni yapmıştır (Fromm,2016:277). Bu bakımdan dizide yaşanan savaşın başarısı devletin yani Rick karakterinin etrafında ortaya

çıkan siyasal otoritenin başarısı olarak görülür.

Üçüncü sezon her bakımdan, olumlu bir gelişimi ifade eder. Hobbes'un "homo homini lupus" diye betimlediği doğa durumundaki insanlar arası güven ilişkilerinin niteliğini bu sezonda yerini dayanışmaya bırakır. Dizi içinde güvensiz ortam dağılır ve karakterler arasındaki ilişkiler iş bölümü çevresinde gerçekleşir. siyasal otoritenin oluşumu olarak simgelleştirilebilecek bu sezon bu bakımdan, tıpkı bir devlet yapısı gibi kendine içkin bir toplum yaratır. Yaratılması amaçlanan toplum, insanın doğasını değiştiren ya da ona yeni bir doğa kazandıran toplumdur. Rousseau'nun deyişiyle, "iyi toplumsal kurumlar, insanın doğasını tam olarak değiştirmeyi, mutlak varoluşunu yok edip ona göreceli bir varoluş vermeyi ve benliğini ortak birlik içine yerleştirmeyi bilen kurumlardır; böylece her birey kendisini bir olarak değil, ama birliğin bir parçası olarak algılar ve varoluşunun duygusuna ancak bütünün içinde sahip olur" (aktaran Ağaogulları,2010:85).

Her ne kadar olumlayıcı bir süreci ifade etse de üçüncü sezonda şiddet görünümü yerini savaş olgusuna bırakmıştır. Bu durum devlet yapısı olarak tasvir edilen hapisaneye yerleşme süreci içinde meşru bir olgu olarak sembolleştirilir. Öyle ki Hobbes'un ifadesiyle savaş, barışı kovalamak için aklın buyruğu olarak kabul edilir (Hobbes,2010:32). Dizinin mekansal ve idari bütünlüğü üzerinden de değerlendirildiğinde hapisanenin karşısına çıkan Woodbury kasabasının karakterler için tehditkar yapısı onunla savaşmayı doğru bir hamle olarak aktarır. Dahası dizinin devlet görünümü kazandığı sezon, bireysel güvenlik konusunda sistematik olarak da vaatlerde bulunur. Genel tanım itibariyle de devlet, güvenliği sağlayan bir mekanizmadır. Devlete bağlı olarak yaşayan insanlar, kendilerini korumak, daha mutlu bir hayat sürmek ve savaştan kaçınmak için bir araya gelir (Hobbes,1993:127). Bu bakımdan savaş, dizi içinde şiddetin en meşru olduğu saldırganlık biçimidir. Devlet elindedir, karakterler de buna rıza gösterir.

Görünüm itibariyle farklılıklar gösterse de şiddet, dereceleri ölçüsünde farklı amaca hizmet eder. Amaç, bireyin içinde bulunduğu kültürel, sosyal, psikolojik ve siyasal yapıya göre belirlendiğinden saldırganlık buna uygun gösterilir. Özellikle siyasal anlamda bir yönetim altında bulunmayan, başıboş bir düzen olarak tarif edilebilen doğa durumu ile siyasal sistem içinde tercih edilen şiddet arasında hem nitelik hem de kapsam bakımından farklılık vardır. Şiddet olgusunun böylesi sistematik düzen içinde koordine edilmiş olması insanların fizyolojisine uygun, onu diğer canlılardan ayıran saldırganlık dürtülerini de ön plana çıkarır.

Kendini savunmaya yönelik olarak hayati bir amaca hizmet eden saldırganlık, temel bir dürtüdür ve gündeliktir. Fakat özellikle üzerinde durulması gereken yıkıcı saldırganlık ise mekânsal ve idari değişimlerle kendini gösterir. Sadece insanda bulunması sebebiyle devlet yönetiminde bile savaşa sebebiyet verebilen bu şiddet, biçim itibariyle dizi içinde siyasal bir alanı kapsar. Bu bakımdan çalışma esnasında şiddet olgusunun dönüşümü dizideki mekânsal değişimler göz önünde tutularak değerlendirilmiştir. Dizinin üç sezonu incelenirken doğa durumu metaforu ve siyasal otorite oluşum süreçleri göz önüne alınarak karakterlerin sürece etkisi de incelenmiştir. Özellikle Hobbes'u temel alan okumalar neticesinde dizi kapsamında Hobbes'un doğa durumunda insanın şiddete ve kötülüğe içkin doğasının kaosa sebebiyet vereceğine dair yargısı olumlu sonuç vermiştir.

Bu çalışma aynı zamanda Hobbes'un Leviathan'da bahsettiği siyasal oluşum sürecini de doğrulamıştır. İnsanlar doğa durumunun kötü senaryosundan bertaraf etmek için kitleler halinde hareket eder ve bir sözleşme etrafında birleşirler. Şiddetin kontrol alınma ölçütü idari yapının gücünü belirlediğinden kontrolsüz ve kişisel olana hizmet eden şiddet, her dönem için yıkıcı olmuştur. Fakat devlete eklemlenen şiddet, tehdit ya da milli bütünlüğe yönelik olarak kendine kullanım alanı belirler ve fonksiyonel bir yapıya kavuşur. Dahası meşruluğunu sağlamayan şiddetin bir devleti de dağıtabileceğine dair durum Woodbury kasabesindeki insanların hapisaneyeye katılmalarıyla doğrulanmış olur. Dolayısıyla şiddet, her ne kadar güvenlik sağlama ve hayata hizmet etse de insan kendini rahata aldığı noktada dönüşüme uğrar. İnsanın fizyolojik yapısının bu etkisi ancak disiplin ve koordine edebilen bir ulvi bir güçle yani devletle ortadan kaldırılabılır. Devlet şiddeti yok etmez fakat işlevselleştirir. İdeolojisine eklemler, caydırıcı bir güç olarak kullanır. Dolayısıyla bireysellikten ilkelliğe ilerleyen şiddet dizinin bu sezonu itibariyle profesyonel bir görünüm kazanmıştır.

KAYNAKLAR

- Abisel, N. (1995). Popüler Sinema ve Türler. İstanbul: Alan Yayıncılık
- Ağaoğulları, M. (2010). Ulus-Devlet ya da Halkın Egemenliği. Ankara: İmge Kitapevi
- Akay, A. (1996). "Şiddetin Bağlamından Çıkmak Üzere". Cogito Dergisi, Şubat (6-7).
- Arendt, H. (1996). "Şiddet Üzerine". Cogito Dergisi, Şubat (6-7).
- Arendt, H. (2003). Şiddet Üzerine. (Çev. Bülent Peker). Ankara: İletişim Yayıncılık
- Aristoteles (1993). Politika. (Çev. Mete Tuncay). Ankara: Remzi Kitapevi
- Baliabar, E. (2004). Şiddet ve Medenilik Wellek Library Konferansları ve Diğer Siyaset Felsefesi Denemeleri. (Çev. Sevgi Tamgüç). Ankara: İletişim Yayıncılık
- Bauman, Z. (1995). Modernite ve Holocaust. (Çev. Süha Sertabiboğlu). İstanbul: Sarmal Yayınevi
- Benjamin, W. (2010). Şiddetin Eleştirisi Üzerine. (Çev. Sevgi Tamgüç) İstanbul: Metis Yayınları
- Bentham, J. (2016). Panoptikon Gözün İktidarı. (Çev. Zeynep Özarslan, Barış Çoban). İstanbul: Sus Yayınları
- Canetti, E. (2017). Kitle ve İktidar. (Sekizinci Basım). (Çev. Gülşat Aygen). İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Chevron, N.T. (2014). Televizyon ve İkimizdeki Şiddet. İstanbul: Ekslibris Yayıncılık
- Copleston, F. (1991). Copleston Felsefe Tarihi. İstanbul: İdea Yayınevi
- Durkheim, E. (2012). Hobbes Üzerine. (Çev. Melike Odabaş). İstanbul: Alfa Basın Yayın
- Durkheim, E. (2013). İntihar. (Çev. Z. Zühre İlkelen). İstanbul: Pozitif Yayınları
- Eken, A. (1996). "Bir Olgu Olarak Türkiye'de Şiddet". Cogito Dergisi, Şubat (6-7).
- Engels, F. (1996). "Tarihte Şiddetin Rolü". Cogito Dergisi, Şubat (6-7).
- Erten, Y., Ardalı, C. (1996). "Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları". Cogito Dergisi, Şubat (6-7).
- Erol, M. (1999). Televizyon ve Toplum. Ankara: TRT Genel Sekreterlik Basım ve Yayım Müdürlüğü Ofset Tesisleri
- Freud, S. (1999). Uygarlığın Huzursuzluğu. (Çev. Haluk Barışcan). İstanbul: Metis Yayınları
- Freud, S. (2011). Kilit Fikirler. (Çev. Melis İnan). İstanbul: Optimist Yayın Dağıtım

- Freud, S. (2015). Kitle Psikolojisi. (Çev. Kamuran Şipal). İstanbul: Say Yayınları
- Focault, M. (1992). Hapishanenin Doğuşu. (Çev. Mehmet Ali Kılıçbay). Ankara: İmge Kitapevi
- Fromm, E. (1990). Sevginin ve Şiddetin Kaynağı. (Çev. Nalan İçten, Yurdanur Salman). İstanbul: Payel Yayınevi
- Fromm, E. (2015). İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri. (Çev. Şemsa Yeğın). İstanbul: Say Yayınları
- Fromm, E. (2015). Kendini Savunan İnsan. (Çev. Necla Arat). İstanbul: Say Yayınları
- Fromm, E. (2016). İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri. (Çev. Şükrü Alpagut). İstanbul: Say Yayınları
- Giddens, A. (2008). Ulus, Devlet ve Şiddet. İstanbul: Kalkedon Yayınları
- Göze, E.F. (2015). Televizyon İmgesine Sinema Perdesinden Bakmak. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık
- Güleç, H., Topaloğlu, M., Ünsal, D., Altınbaş, M. (2012). ‘‘Bir Kısır Döngü Olarak Şiddet’’. Psikyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi, Nisan (1).
- Han, B. (2016). Şiddetin Tipolojisi. İstanbul: Metis Yayınları
- Hazar, Z. (2016). Francisko Suarez’de Yasa, Devlet ve Sosyal Sözleşme. Ankara: Astana Yayınları
- Heywood, A. (2011). Siyasetin Temel Kavramları. (Çev. Hayrettin Özler). Ankara: Adres Yayınları
- Hobart, M. (1996). ‘‘Şiddet ve Susku: Bir Eylem Siyasetine Doğru’’. Cogito Dergisi, Şubat (6-7).
- Hobbes, T. (1993). Leviathan. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Hobbes, T. (2010). De Cive Yurttaşlığın Felsefesi Temelleri (Çev. Deniz Zarakolu). İstanbul: Belge Yayınları
- Hoffer, E. (1980). Kitle Hareketlerinin Anatomisi. Ankara: Tur Yayınları
- İskender, K. (1996). ‘‘Beş Dakika Delikanlı Olmanın Dayanılmaz Sıkıcılığı’’. Cogito Dergisi, Şubat (6-7).
- Keane, J. (1998). Şiddetin Uzun Yüzyılı (Çev. Bülent Peker). Ankara: Dost Kitapevi
- Keskin, F. (1996). ‘‘Focault’ta Şiddet ve İktidar’’. Cogito Dergisi, Şubat (6-7).
- Lebon, G. (1997). Kitleler Psikolojisi. İstanbul: Hayat Yayıncılık
- Locke, J. (2004). Yönetim Üzerine İkinci İnceleme. (Çev. Fahri Bakırcı). Ankara: Ebabel Yayınları

- Lorenz, K. (1996). ‘‘Ecce Homo (İşte İnsan)’’. Cogito Dergisi, Şubat (6-7).
- Lorenz, K. (1996). ‘‘Saldırganlığın Spontanlığı’’. Cogito Dergisi, Şubat (6-7).
- Machiavelli, N. (2018). Prens. (Çev. Çağlar Aydınoglu). İstanbul: İlgi Kültür Sanat Yayınları
- Maide Suresi, <https://kuran-ikerim.org/74-ders-maide-suresi-27-40-habil-ve-kabil-sitesinden> 12.08.2018 tarihinde alındı.
- Mannoni, P. (1992). Korku. İstanbul: İletişim Yayınları
- Martinnich, A.P. (2013). Thomas Hobbes. (Çev. Akın Terzi). Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları
- May, T. (2016). Şiddetsiz Direniş. (Çev. Can Kayaş). İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Mitscherlich, A. (1996). ‘‘Zulüm Üstüne Savlar’’. Cogito Dergisi, Şubat (6-7).
- Mitscherlich, A. (2000). Barış Düşüncesi ve Saldırganlık, (Çev. Hüseyin Portakal). İstanbul: Cem Yayınevi
- Moses, R. (1996). ‘‘Şiddet Nerede Başlıyor’’. Cogito Dergisi, Şubat (6-7).
- Nozick, R. (2015). Anarşi, Devlet ve Ütopya. (Üçüncü Basım). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- Odel, C. , Blanc, M. (2011). Korku Sineması. İstanbul: Kalkedon Yayınları
- Okumuş, E. (2014). Doğamızdaki Şiddet. İstanbul: Siyah Beyaz Yayınları
- Oskay, U. (1996). ‘‘Efendi/Köle’’ İlişkisi Açısından Şiddet ve Görünümleri Üzerine’’. Cogito Dergisi, Şubat (6-7).
- Öztürk, S. (2012). Mekân ve İktidar. Ankara: Phoenix Yayınevi
- Platon. (1995). Devlet, (Çev. Selahattin Eyüpoğlu, M.Ali Cingöz). İstanbul: Remzi Kitapevi
- Ritzer, G., Stepnisky, J. (2014). Sosyoloji Kuramları. (Çev. Himmet Hülür). Ankara: De Ki Yayınları
- Rousseau, J.J. (1990). İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı. İstanbul: Say Yayınları
- Rousseau, J.J. (2015). Toplum Sözleşmesi. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları
- Somersan, S. (1996). ‘‘Şiddetin İki Yüzü’’. Cogito Dergisi, Şubat (6-7).
- Trend, D. (2008). Medyada Şiddet Efsanesi. (Çev. Gül Bostancı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları
- Ünsal, A. (1996). ‘‘Genişletilmiş Şiddet Tiplojisi’’. Cogito Dergisi, Şubat (6-7).

Yavuz, R., Tarhan, N., Kocabaşoğlu, N., Savrun, M. (2000). Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açıdan Şiddet. İstanbul: Yüce Yayıncılık

Yörükan, A. (1995). ‘‘Saldırđanlık ve Yıkıcılık’’. Cogito Dergisi, Eylül (3)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : ŞAŞMAZ, Burcu
Uyruğu : T.C
Doğum Tarihi ve Yeri : 19.12.1989 Ankara
Telefon : 0554 1185160
E-mail : burcasmaz@outlook.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Lisans	Ankara Üniversitesi	2014
Yüksek Lisans	Ankara Hacı Bayram Veli	-

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2012	İstanbul (Sarı Film)	Kurgu Asistanı
2013	Ankara (ATV)	Reji Asistanı
2014-2016	Ankara (Agresif Yapım)	Kurgu Operatörü
2016-	Ankara (Büyükharf Yapım)	Kurgu Operatörü

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Film arşivi oluşturmak, bisiklet sürmek, yürüyüş yapmak

